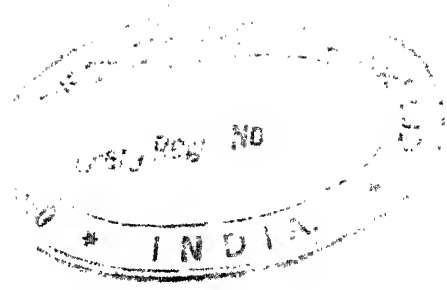

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 32085

CALL No. 891.05/V.B.G.A.W

VERHANDELINGEN

VAN HET

BATAVIAASCH GENOOTSCHAP

VAN

52035

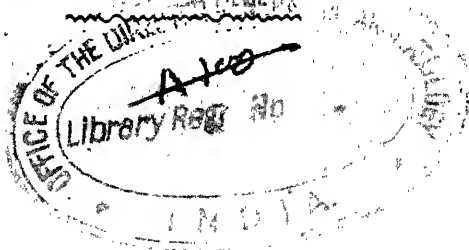

KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

891.05

Y. B. G. K. W.

DEEL LXI

BATAVIA
ALBRECHT & Co.

'S GRAVENHAGE
M. NIJHOFF

1914 — 1917

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. .... 32085 .....

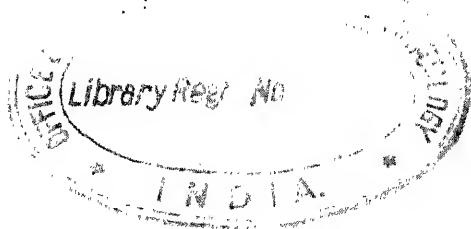
Date. .... 24.7.57 .....

Call No. .... 891.05/V.B.G.-K.W .....

INHOUD

---

1. G. K. B. AGERBEEK, Beknopt Nederlandsch-Sasaksch Woordenboek, 1914.
2. A. MATHIJSEN, Eenige fabels en volkslegenden van de Onderafdeeling Beloe op het eiland Timor. Met een aanhangsel door Dr. N. ADRIANI, 1915.
- 3 en 4. O. L. HELFRICH, Nadere aanvullingen en verbeteringen op de Bijdragen tot de kennis van het Midden Maleisch (Běsěmahsch en Sěrawajsch dialect).— O. L. HELFRICH, Lampongsche dwergvertverhalen, 1915.
5. P. VAN GENDEREN STORT, Nederlandsch-Tidoengsch-Tinggálau Dájaksche Woordenlijst, 1916.
6. D. K. WIELENGA, Vergelijkende Woordenlijst der verschillende dialecten op het eiland Soemba en eenige Soembaneesche Spreekwijzen, 1917.

N. B. Het zesde stuk van deel LXI draagt op den omslag abusievelijk het opschrift: vijfde stuk.

BEKNOPT

Nederlandsch-Sasaksch Woordenboek.

Samengesteld

DOOR

G. K. B. AGERBEEK.

Controleur B. B.

VERHANDELINGEN

VAN HET

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

DEEL LXI.

Eerste stuk.

BATAVIA,
ALBRECHT & Co.

| 'S H A G E,
M. NIJHOFF.

1914.

VOORBERICHT.

Met de uitgave van dit woordenboekje wil ondergeteekende gaarne de hoop uitspreken, dat dit werkje van nut moge zijn voor al degenen, die zich de Sasaksche taal eigen willen maken. Zooals de lezer in dit werk zal zien, is het gebruik van verscheidene woorden met voorbeelden toegelicht, terwijl met diverse teekens getracht is zoo duidelijk mogelijk aan te geven hoe de woorden moeten worden uitgesproken.

Ten slotte nog de mededeeling dat achter enkele woorden de letters h. g. p. geplaatst zijn, wat zeggen wil dat deze woorden alleen gebezigd worden, indien men spreekt tot — of van hooggeplaatste personen.

G. K. B. AGERBEEK.

A.

aal (priem)	djaroem bëli ² .
aal (visch)	lindoeng.
aalmoes	dëdanan.
aambeeld	paron.
aambeien	1) tombong balik (naar buiten gekeerde aars).
	2) soegoel bol (uitgezakte ëndeldarm).
aan	lé ² .
anaarden	ngërombo ² (rombo ²) tana ² ; tërombo ² (passief).
aanbidden	ngëbakti, njëmbah (bakti, sëmbah); tëbakti, të-sëmbah (passief).
aanbieden	ngatoerang; (atoer); aanbod — atoeran; katoer (passief).
aanblazen (v. vuur)	nioep barak (tioep).
aanbranden	kotong ëkën; siló ² (aangebrand).
aanbreken	b/h aanbreken v/d dag — roetap ² , këlëma ² lëma ² ; bëroenë soegoel djëlo; bëroenë tioe ² djëlo.
aanbrengen	kapitaal — ngëlëka'ang këmboelan; geluk — lang-annë agët; ongeluk — langannë latjoer.
aandeel	bagian, pijakan.
aandenken	tanda ² peringëtan.
aandikken (v/e letter)	nëbëlang (tëbël) satrë; tëtëbelang (passief).
aandoen	een jas — ngëngadoe këlambi, ngéang këlambi; een haven — njëlalo ² lé ² pëlaboewan.
aaneen (binden)	tëpësopo ² (aaneengebonden; sopo = één).
aangaan	bij iemand aangaan, aanloopen — njëlalo ² lé ² balënë (volgt naan); dat gaat mij niet aan — ëndë ² koeroengoeang; dat gaat jou niet aan — ënda ² dë roengoeang.
aangapen	bënga ² .
aangenaam (prettig)	bagoes, onja ² .
aangenomen	aangenomen dat hij bekend, wat moeten wij dan doen? — këtima dëngan sino polës, gën të koembé ² ?

aangezicht	moewě.
aanhalen	iemand — ngadjoe ^m ; goederen — ngě ^r ampas ba- rang (adjoem, rampas); tadjoem, těrampas — aan- gehaald.
aanhitsen (een hond)	měsoetang (basong) (pěsoet); těpěsoet — aange- hitst.
aanhooren	děngěr, děngah; gědèng (v. h. p.)
aanhouden (iemand)	nganděkaug, ngolowang (anděk, ngolo); těanděk, ngolo (passief).
aankijken	gita ^² , njerminang.
aanklagen (iemand wegens diefstal)	ngatoerang (děngan sala ^² ně mēmaling).
aankomen	dateng, raoeh.
aankopen	měli (běli); těběli — gekocht.
aanleggen (een weg)	mija ^² , pija ^² (langan); deze weg is niet goed aangelegd — langan siné ěndé ně bagoes isině těpija ^² .
aanlengen (verdunnen)	nolo ^² ang ai ^² (er water bij doen).
aanmaken	iets vervaardigen — mija ^² òf mina ^² , (pija ^²), gawé; vuur — mija ^² api, beli ^² ang api; těpija ^² — aan- gemaakt.
aannemen	nampi, něrima ^² (tampi, těrima ^²); tětampi, tětěri- ma ^² — (aangenomen).
aanplant	tětalětān; de padi aanplant o/d sawahs ziet er goed uit — tětālětān padé lé ^² bangkět sėlapoe bagoes.
aanpunten (een potlood)	nadjěpang (tadjěp); tětadjěp (passief).
aanraden	měringet, (ingět), njadé peringětān; ik raad je aan de zaak voor den Controleur te brengen — tijing meringět sidě perkara siné atoerang lé ^² datoe.
aanraken (van zaken)	něłědjoet ^² .
„ „ (personen of dieren)	gòdēt.
aanranden	měgal (bėgal); těbėgal — aangerand.
aanroepen	ngělèk, nanggor, ngěmpoh; (kělèk, tanggor, ěmpoh); těkělèk, tětanggor, tě'ěmpoh [verkort; těmpoh] (passief).
aanscherpen	měrangang.

aanschieten	njèsèp.
aanschrijven	noelis, njoerat, (toelis, soerat); tětòelis, tēsòerat, (passief).
aanslag houden (v/d belasting)	ngè'nain padjek.
aanspannen	masang, (pasang); span de paarden in — pasang djaran sino; tēpasang — aangespannen.
aanspoelen	ngamporang, (ampor); er zijn te Laboean Hadji twee lijken aangespoeld—lé ² L. H. ara majit doewa wah tē ampor(ang) isi ² oembak.
aansprakelijk (de schuld krijgen)	tanggoeng kesala'an; doet het volk niet wat ik zeg, dan zijt gij desahoofd daarvoor aansprake-lijk—lamoen batoerdě ěndéně noeroet prentah-koe, sidě kěpala désĩ tanggoeng kēsala'an.
aanstaande	verloofde—ondong; aanstaande week—kari sědjoe-ma'at; a. s. maand—hoelan pěngandang; a. s. Maandag—sěnèn si gěn datěng.
aansteken	noetoeng, njědoet (toetoeng, sědoet); in brand steken—njědoet; tětòetoeng, tēsědoet (passief).
aanstellen (zich)	kěkěmbo ² an.
aanstonds	sěněkajan.
aantal	kěloewéně, tjatjakně.
aantijgen	misoeně, (pisoeně); aantijging—pisoeně, pitěnah; je bent beschuldigd te hebben gestolen, is dat zoo? — sidě wah tē paran mēmaling, tětòeké?
aantoonen	něrangang, (těrang); tětěrangang — aangetoond; kunt ge aantoonen, dat ge geen schuld hebt?—apa baœ sidě něrangang angkoendě ěndé sala ² ?
aantreden	nědoen, tědoen, datěng, njoegoel, (soegoel); laat alle H. P. aantreden—pengajah sino sělapœ adině datěng; tědoen, datěng, soegoel (passief).
aanvaarden	němbé'in; een betrekking aanvaarden —němbé'in pěgawéjan.
aanvallen (zie: aanranden).	
aanvragen	ngěnděng, noenas (ěnděng, toenas); tě'ěnděng, tē-toenas (passief).
aanwezig	araně; hoeveel hoofden waren o/d sangkěpan aanwezig? — pirě araně kěpala désĩ lé ² sang-kěpan?

aanwijzen	nidjo ° (tidjo °); tětido ° —aangewezen.
aanzeggen	bebada ° , ngatoerin (bada ° , atoer); — tēbada ° , tē'- atoer(ang); ngatoerin (v. h. p.).
aanzetten (een mes) zie: aan- scherpen.	
aap	godèk.
aard (inborst)	tabéat.
aarde	bol — goemi; grond — tana ° ; eetbare aarde — tana ° kakēn.
aardknol	oebi, ambon.
aardnoot	katjang.
aars	tombong; aarsopening — lòwang tombong.
aas	impan ² , barèn.
acht	baloe ° ; met z'n achten — tangkēt baloe ° , kantjē baloe ° ; 18 — baloe ° olas; 28 — baloe ° likoer; 38 — tēloeng dasā baloe ° ; 48 — pētang dasā baloe ° ; pētang poeloe baloe ° ; 58 — sēkēt baloe ° ; 68 — nēmdasā baloe ° ; nēmpoeloe baloe ° ; 78 — pi- toengdasā baloe ° , pitoe ° poeloe baloe ° ; 88 — baloe ° poeloe baloe ° ; 98 — siwa poeloe baloe ° ; 80 — baloe ° poeloe; 800 — dōmas; 8000 — baloe ° tali, baloe ° ijoe; 80000 — baloe ° laksā.
acht geven (op iets letten)	mēlēnga ° , (pēlēnga °); tēpēlēnga ° (passief).
achter	moedi, moeri.
achteraan	si moedian.
achtereen	betoeroet-toeroet; bēloetoen-loetoen.
achterhalen (inhalen)	memali ° , nēroetoeg (pali ° , tēroetoeg); tēpali ° , tētēroetoeg (passief).
achterin (de kast)	lē ° moedi (lēmari).
achterlaten	ngadé ° ang, ngēntēngang (adé, ēnteng); tē'adé, tē'ēnteng(ang), (passief).
achternazetten	mēmali ° (pali °); tēpali ° — achternagezet.
achterover vallen	ēngkēlak bēmoedi.
achterstand, rest	kēkarèn.
achternitgaan	soeroet, bēmoedi.
adel	pērwangsa.
adem	ēmboek; adem halen — bērēmboek; den adem in- houden — ngandēg ēmboek; hijgen — ngēnggēh.

adres	alamat.
afbakenen	mija ^z watësan (pija ^z).
afbinden	nali ^z (tali ^z); tětali ^z — gebonden.
afbreken	gagar, gëlagat; tęgagar, tęgëlagat — afgebroken.
afdak	ambèn, ampik.
afдалen	noeroen (toeroen); toeroen (passief).
afdammen	ngëmpël (ëmpël); tē'ëmpël' — afgedamd.
afdoen	djari; dit werk moet gauw worden afgedaan — pëgawéjan siné adinë njërëk djari.
afdrijven (i/d stroom)	èlèr, èlèh.
afgeloopen jaar	tahoen djoeloe.
afgemat	lélah, këntalo ^z , loeloeh.
afgericht	tëoeroek(ang).
afgesloten	tëpagër; was het erf afgesloten? — pakarangan sino tēpagërké?
afglijden	bëkëdéros.
afgod	déwa.
afgraven	ngali ^z (kali ^z); tēkali ^z — afgegraven.
afgrond	djoerang, iding ² .
afgunstig	tampë.
1) afhalen van personen	1) mëndakin (pëndakin) (v. hooggepl. personen); tēpëndakin (passief).
2) afhalen „ goederen	2) bait; tēbait (passief).
afhooren	dëngëran, ngintip.
afkomst	asal.
afkopen (heerendiensten)	mëli, beli, (pëngajah).
afleggen	een afstand — lèka; een lijk — bëlangar lé ^z dëngau si mati ^z .
afmeten	ngoekoer, njikoet (oekoer, sikoet); tēoekoer, tēsi- koet (passief).
afnemen	ngerampas (rampas); tērampas — afgenomen.
afplukken	baoe; tēbaoe (passief).
aframmelen (afrauselen)	mëribasa ^z .
africhten	ngoeroekang (oeroek); tēoeroek(ang).
afroepen	njēboet (sēboet); tēsēboet (passief).
afsluiten	njimpët (simpët); tēsimpët — afgesloten.
afspoelen	popo ^z (v/ kleedingstukken), biso ^z (van andere zaken); tēpopo ^z , tēbiso ^z (passief).

afstammeling	oeroesan.
afstand	kěřnggang(ue).
afstappen	toeroen.
afval	saló.
afzetten (bedriegen)	ngapoes (apoes); tēapoes (passief).
afzonderen	ngēlin, (kēlin); tēkēlin — afgezonderd.
al	wah.
alang ²	ré.
albino	bòdak.
alhoewel	tíma ² .
alleen	mèsa ² mèsa ² ; alleen maar — sa kēwalě, èntah; ik heb dat paard alleen maar bereden, doch niet gekocht — djaran sino èntah kadji toenggang, èndé ² kadji bēli.
allemaal	sēlapoe.
allerhande, allerlei	èndah roewě.
alles	sēlapoe.
als	lagoe.
alsof	mara ² .
alvorens	sa'èndé ² mān, sēndé ² mān.
alweer	ampo ² (zie ook: meer).
amfioen	tjandoe.
ander	lainan.
anderhalf	sopo sētěnga ² .
anders	lamoen èndé ² .
angst, angstig	kětakoetan.
anker	manggar.
antwoorden	nimbal, bēdjawab (timbal, djawab); antwoord — pēnimbal; tētīmbal, tēdjawab (passief).
aquaduct	abangan.
arak	arak.
arbeid	pēgawéjan.
aren (palm)	nao; arēnsuiker — goelă abang.
arm (lich. deel)	bētěk; gading si atas (v. h. p.).
arm (behoeftig)	rarě, déré, miskin.
armband	tékén inà; enkelrīng — tèkèn naè.
armoede (ellende)	saugsara.
arresteeren	tahan, baœ.
asch	aoe ² .
auto	mòtòr (uit het Nederlandsch).

avond	kělēm; 's avonds—kěkělēm; middernacht—tenga ² kělēm.
avondschemer	kěnjěkěně samar moewă.

B.

baadje	tangkong, kělambi.
baai (zeebocht)	těloek.
baar	staaf — gitikan; een staaf goud — mas gitikan; lijkbaar — kòròng batang.
baard	rèrèk; sik — baok.
baarmoeder	tao ² anak.
babbelen	wěwaran, bēwaran, dědongèng.
bacil	koeman (klein beestje).
baggeren (d/d modder)	kětěroeng (lé ² raoek).
bak (etensbak)	taka ² impan.
bakken (koek)	miju (djadjă).
baksteen	bata.
balang sangit	kěnaugó.
balk	ramowan.
bamboe	těrèng, ampèl.
bang	takoet.
bankbiljet	wang kěrtas.
barsten	tjěrah, dan.
bed	patindoan, pěrěndjěpan.
bedaard	ngalēs.
bedekken	ngroengkoep, ngroeroep.
bedelaar	děngan ngèndèng.
bederven	sédě; bais — bedorven; van visch — baděk.
bedotten	ngapoes (zie: afzetten).
bedrag	adji.
bedreigen	ngadjat (adjat); těadjat (passief).
bedwelmd (dronken)	bowos, piněng.
beëedigen	njoempah (soempah); těsoempah — beëedigd.
beeld	tětato.
beeldhouwer	toekang tětato.
been (bot, knook)	tòlang.
been (lich. deel)	naè, gading si bawa ² (v. h. p.).
beest.	sēsato.

begaanbaar	langani; deze weg is niet begaanbaar — roeroeng siné ðndénëman baœ tš langani.
beginnen	nipa ^{ang} , nẽmbe'in (tipa, tẽmbé); van af het begin — lèkan pẽnẽmbé'ně; tẽtẽmbé, tẽtipa(aug) — (passief).
begluren	ngintip (intip); tš'intip (passief).
begraafplaats	tao pẽkoeboeran.
begraven	nalèt (talèt); tẽtalèt — begraven.
begrint	tš'oloang anak batœ, kėlatang anak batœ.
begroeid (m/ onkruid)	bẽnës.
begroeten	ngatoerang tabé.
behooren (toebehooren)	ngépé; wie is de eigenaar van dit paard? — sai ngèpèn djaran siné?
behoorlijk	patoet.
beiden	dẽdoewaně.
beitel	pa'at, tatě.
bek	biwir, tòdok; snavel v/e vogel — tjoetjoek.
bekend	nẽnao ^² , tẽtao ^² .
bekennen	pòlos.
bekijken	gita ^² , njërminang (sermin) — tẽgita ^² , tesermin(aug) (passief).
beklimmen	taèk, bėlété.
beknopt (kort en bondig)	konte ^² , konta ^² .
belasting	padjěg, wang pẽntjarian, oepeti.
beledigen	mija ^² kaila'an, njěnjěla ^² (tjěla ^²); tẽpija ^² ang kaila- 'an, tẽtjěla ^² (passief).
belofte	perdjandjian
beloonen	ngoepa ^² (oepa ^²); tẽoepa ^² — beloond.
bemesten	ngẽmokohang (mokoh); tẽmokohang — (bemest).
beminnen	dẽmẽn, soekě.
bemoeien	miloe.
benadeelen	mòtjòlang (potjol); tẽpotjolang — benadeeld.
benauwd	soesah bẽrẽmbok.
beneden	bawa ^² .
benoemen	ngangkat (angkat); tšangkat (passief).
benoorden	sẽdajaně.
beoosten	sati ^² moeně.
bepalen	nẽntoewang (tẽntoe); tẽtentoe ^² wang (passief).
beplanten	nalèt (zie ook: begraven).

beploegen	nenggalě (tenggalě); tětenggalě (passief).
beproeven	njoba ^z (tjoba ^z); tětjoba ^z — beproefd.
bereids	wah, was.
berg	goenoeng.
bericht	kabar, ortě.
beroemd	kasoeb.
berouw	njěsěl.
beruiken	ngamboe ^z , ngadoek (amboe ^z , adoek); těamboe, těadoek (passief).
beschaafd	wah nao ^z ba'asă.
beschamen	mija ^z kaila'an.
beschieten	běbědil (bědil); těbědil (passief).
beschimmeld	boelat.
beschuldigen	maran (paran); těparan — beschuldigd.
beslissen	moepoetang (poepoet); těpoepoet (passief).
besmettelijk	belonto ^z .
besnijden	njoenat (soenat); těsoenat — besneden.
bespotten	ngěwadě (wadě); těwadě (passief).
besproeien	ngirin (irin); těirin — besproeid.
bestellen	měsěn (pěsěn); těpěsěn — besteld.
bestijgen	taèk, noenggang.
bestrijken	měmòlès (polès); těpòlès — bestreken.
bestrooien	('m)boeboekin (boeboek); těboeboekin (passief).
besturen (v/e schip)	(ěng)gisi kěmoedi.
betalen	bajar, bajah; schulden betalen — njaoer (saoer) těsaoer — betaald.
betasten	běgasap, bėdona, begarap.
beteekenis	ma'ně.
beter (genezen)	djěra ^z , sělah, sěğr.
betrappen	dait; tědait — betrapt.
betrouwbaar	die persoon is niet betrouwbaar — děngan sino ěnděně bae tě sadoe ^z ; (sadoe ^z — vertrouwen).
beu	bòsan, pěnda ^z .
beurs	tjětjòpok, taka oewang; doos — tjětjòpok; siga- renkoker — taka ròko ^z .
beurt, om de beurt, beurte- lings	běgilir.
bevallen	nganak(anak); tě'anakang, těpěranakang—geboren.

bevel	dədawoehan, prentah.
bevelen	(‘n)dawoehin.
beven	gərgər.
bevochtigen	(‘m)basa ^ʔ ang (basa ^ʔ) — təbasa ^ʔ ang (bevochtigd).
bevorderen	naèkang (taèk); tətəèkang — bevorderd.
bevriend	bəbrajě, bėkasihan.
bewaken	djaga ^ʔ , njanggrě (sanggrě) — tədjaga ^ʔ , tėsanggrě (passief).
bewaren, leggen	olo ^ʔ .
bewegen	ngoewit.
bewerken	ngaro (v/ gronden), gawé.
bewijs	tandě, tando ^ʔ .
bewijzen	něrangang (těrang) —; tětěrangang (passief).
bewonen	běbalé.
bezem	sampat, těnggěrang, pėnjapoe.
bezitten	bědoewé, ngépé.
bezuiden	bědaja.
bibberen	nglěgět.
bidden	sembajang.
bij (voorzetsel)	le ^ʔ .
bij (insekt)	groote bij — taboean; kleine bij — gěgěti.
bieden	běřga.
bijaldien	lamoen.
bijgelegd (i/d minne geschikt)	tėbagoesang; hun geschil is reeds bijgelegd — pėrkara děngan sino wah tėbagoesang.
bijna	kari sėkědi ^ʔ .
bijnaam	djědjoeloek, djědjali ^ʔ .
bijten	ngéké ^ʔ , ngako ^ʔ .
billen	tongkəl.
binden	nali ^ʔ (tali ^ʔ); tětali ^ʔ — gebonden.
binnen	dalěm; binnenkomen — tamě.
blaasbalg	pěmoeroeng, boeroengan; kěmpès (v/e goudsmid).
blaaspijp	toeloep.
blad	gədèng, daoen.
blaffen	ngógo ^ʔ ; djaloeng (huilen v/e hond).
blaten	moeni, ngěmbè ^ʔ .
blauw	kělaoe.
blazen	nioep.

bleek	kětjoet.
blij	girang, tjěmoh.
blijven	('n)dot; laat 't maar zoo — aloerang ngěnoe.
bliksem	kisap, gèntèr, tēkèr; getroffen d/d bliksem — tēlaèp isi gèntèr.
blind	boeta; a/e oog — pēkēk, dintjèng; scheel — séro.
blinken	njělèng.
bloed	dara ^z , gětih.
bloem	kēkēmbang.
bloot (naakt)	bēkēlombas, bēsēngkaro.
bluffen	ngangkērang.
bochel	pòkòn.
boeg	tjòtjòr.
boek	boekoe ^z .
boeren laten	kēmboei, kēntērap.
boete (beboeten)	dosě, dēnda; tēdosě, tēdenda (passief).
bok	bémbé ^z , dombě.
boom	lolo.
boon	katjang, antap; katjang idjo — antap idjo ^z .
boor	poesoet.
boos	sili, gědēk; doekan (v/ hooggepl. pers.)
boot	kapal.
bord	piring.
boren	mēmoesoet (poesoet); tēpoesoet — geboord.
borg	tanggoeng.
borst	dadě; borsten — soesoe.
borstel	sikat.
bos (bundel)	v/ padi — tjěkěl; v/ hout — bantěl.
bosch	gawah.
bot	kòngòl, toempoel.
botsen	bělampěran.
bouwen (een huis)	mija ^z balé, nangoen òf boetěngan balé.
boven	lé ^z atas.
bovendien	ampo ^z .
brak	darè ^z .
braken	ngoeta ^z .
brand	djoelat.

branden	njală; in brand steken — njědoet. Zie ook: aanbranden, aansteken.
brandijzer	tjap bəsi.
brandmerken	ngětjap.
breed	galoeh, goewar.
breken	mlėkės (plėkės); tėlplėkės — passief.
brief	toelis, soerat.
bril	tasma ^c .
broeden	ngarēm (arēm); tčarēm — passief.
broeder	sěngakė (oudere broer); sěngari, tradi (jongere broer).
broek	sėlōwar, sėlanė.
brok	pòlong, pėlėng.
brokkelen	sėbak.
brommen	ngěrėng.
bron	ėnggěr (kleine); ai ^c ngēmboel, kėlėboetan, pėngėni-poekan (groote); oorsprong v/e rivier — otak ai ^c .
brons	tėmbagė.
brood	roeti.
broos	bėla ^c .
brug	djėmbatan; een plank over een slootje — tėtė.
bruiloft	gawė ngawinang; slametan bij gelegenheid v/e bruiloft — roah ngawinang.
bruisen	mėrimis.
brullen v/e tijger	ngěrėng.
brutaal	kasówan, sėróró.
buffel	kaò; hoeden v/ buffels — ngarat.
buigen	mlėkoe (lėkoe); tėlłkoe — passief.
buik	tijan, bosang (v. h. p.); zwanger — betijan.
buil	bongol (tengevolge v/e stoot); gėmok (v/e slag).
buit	bėbaoean.
bukken	noendoek.
bundel	goeloengan, paisan, kapoet, bongkos.

C.

cholera	mòlang, bėrot.
citroen	djėroeti (groote djeroek); djėroek oesoek (kleine djeroek).

copra	njioer, kërambë.
clitoris	tělë, pépé.
coïre	bësawë, bëgalò; (v/ dieren) — bëkarong.
cijfer	angkë.

D.

daar (aldaar)	lé ² ito; vandaar afkomstig — lèkan ito; daarheen — bëkëto, òdjok ito.
daar (omdat)	isi, sěbab, sènga ² , mēkrana ² .
dadelijk	njërëk, bëtjat ² , gělís ² , gaé ² .
dag	djèlo; overdag — këndjèlo; namiddag — galèng ² , élé ² ; dagelijks — bilang djèlo.
dak	atěp.
dakrib	lělidi.
dakspaar	oesoek, waras.
dal	lěbah, lěkok.
dalen	toeroen.
dan	pěngěmpěl, ěmpělan.
damp	koekoes.
defect	sédě.
deining	andjoen.
deken	sieumboet.
dekken	ngroengkoop (roengkoop), těroengkoop (passief).
dekhengst	djaran pramě.
dekstier	sampi pramě.
denken	mikir.
derde	kětěloë.
desa	désă.
destijds	piranan.
dengd	kěbagoesan.
deugniet	kanak tělě.
deuk	pěsok.
deur	lawang; poort v/e desa — djěbag.
dezelfde	siné ijě.
dicht (doen)	njimpět; een stopflesch dichtdoen — ngoedoeng; een flesch afsluiten m/e kurk — njoempěl.
dichtbij	rapět, bėdėkėt.

die, deze	sino, siné.
dief	maling.
diep	dalēm; diepte — dalēm(ně).
dier	sěsato.
dij	impoeng.
dijk	poendoekan.
dik	mòkòh (v/ mensen of dieren; těběl (v/ voorwerpen).
dikwijls	pěpěs, sěring.
djimat	simat.
dobbelen	běbotoh.
dobber	oebal ² .
dochter	anak nině.
doek	kèrèng; wit katoen — salampoeri.
doekoen	bělijan.
dof (geluid)	kěpa ² .
dof (van kleur)	poerla ² .
dogcar	dòkar (uit het Nederlandsch).
dol	gilě, djògang, mandor.
dom	bělok, bōdō, bòngòh.
donder	goentoer.
dood	maté ² ; sédě of lěngit (v/ hooggepl. pers.)
doodkist	tablě.
doof	kědok; doofstom — pako ² , dako ² , djako ² .
door	isi ² .
dooreen	ěndah roewě.
doorn	doeri.
doos	tjětjòpok.
dop v/e ei	lěndong tělo ² .
dor (kaal)	rěgès; verlept — lajoe.
dorst, dorstig	ngělak.
draaien	mělisět, mělinit.
dragen	o/d schouder — bělěmbah; o/h hoofd — běrsen; o/d heup (een kind) — běroemba ² ; o/d rug — soengki ² ; o/d beide armen — ngòpong; o/d hals — njinggi ² .
draven	njandja.
drentelen	běgělidoeng.

drie	těloe; 13 — teloe olas; 23 — těloe likoer; 33 — těloeng dasă, těloe; 43 — pětang dasă (poeloe) těloc; 53 — sèkřt těloe; 63 — nëndasă (poeloe) těloe; 73 — pitoeng dasă (poeloe) těloe; 83 — baloe ^c poeloe těloe; 93 — siwa ^c poeloe těloe; 30 — těloeng dasă; 300 — těloeng atoes; 3000 — těloeng tali, těloe ijoe; 30000 — těloe laksă.
driehoekig	mēsagi těloe.
driftig	bingis.
drijven	ngompal (onipal); tēompal(ang) — (passief).
drinkbak	taka ai ^c inēm; v/e paard — kòbokkan.
drinken	nginēm, nàdč (v. h. p.) (inēm, tadč); tē'inēm, tětadč (passief).
droes	sakit idoesan, sakit iroesan.
dronken	bòwòs, poenjah.
droog	gōrō; v/c rivier — gëring, tais.
droogoven	kërën.
droomen	ngimpi; droom — impi (stam = impi); tēimpiang (passief).
drukken	ngëndjèk (ëndjèk), tē'ëndjèk (passief).
druppel	èmpèt, itik.
duif	darč.
duiken	njělēm (sělēm); kēsčlēm (passief).
duiker (v/ cement)	goemblëng.
duim	ina imě.
duister	pětëng.
duivel	sètan, bělis.
duizelig	pinëng.
duizend	sijoe.
duizendpoot	limpan.
dun	ramping, nipis.
durven	bani.
dutten	kělčlčp.
duur	mahal.
duwen	m/ opzet — djělčk; langzaam duwen — sòròng.
dwers	béntas.
dwingen	měmaksă (paksă); tēpaksă — gedwongen.

E.

eb	mada ² .
echt	toelèn.
echtgenoot	sěmamă; echtgenoote — sěnině; echtgenooten — èpènbalé, sawă.
eed (afleggen)	běsoempah.
eelt	bětor, blětong.
een	sai ² , sópó ² , sě; 11 — sòlas; 21 — sǎlikoer; 31 — těloeng dasă sópó ² ; 41 — pětang dasă (poeloe) sópó ² ; 51 — sèkět sópó ² ; 61 — nēm dasă (poeloe) sópó ² ; 71 — pitoeng dasă (poeloe) sópó ² ; 81 — baloe ² poeloe sópó ² ; 91 — siwa ² poeloe sópó ² ; 100 — satoes.
eend	bèbèk; eendenkooi — bara(n) bèbèk.
eenooig	pěkèk, dintjèng.
eensklaps	sěloen sěloen.
eer (bewijs)	kěhormatan, kebaktian.
eergisteren	djoeloe(n) roebin.
eerst	djoeloe.
egel	landak.
ei	těló ² .
eigen	mèsă ² .
eigenaar	si ngépéang.
einde	pěnoetoe; v/d maand — pěnoetoe boelan; v/e verhaal — pěnoetoe dědòngèng.
eindelijk	běroe něngkě.
eindigen	noetoe'ang (toetoe); tětōe ² ang — beëindigd.
eiwit	poeti ² těló ² .
elf	sòlas.
elk	bilang.
elkeen	sópó ² .
ellende	nistă.
en	dait, barěng.
engel	bidědari.
enkel	matě naè.
erf	pěkarangan.
erfenis	tětēmoean.
erfgenaam	waris, pěkadangan.

erg
etteren

gati, lalo².
nana².

F.

fabel
fakkel
familie
fatsoenlijk
feest
flauw (vallen)
flikkeren
fluimen
fluisteren
fluit
fluiten (m/d mond)
fluweel
fokken
fonkelen — zie: blinken
foppen
fraai
fruit
fuik
fijn

dědòngèng, wěwaran.
bòbòk.
sěmětòn djari, pěkadangan.
patoet, pantěs.
slamětàn, roahan.
palěng; flauw v/ eten — tawar.
djrěndjèm, njělong njělèng, ngěntèp — èntèp.
běkowèk.
běpésé (pésé); tějésé (passief).
soeling.
měmi'jok.
loedroe.
nganjam.
adja².
bagoes.
oewoh oewohan.
tilik (kl. soort), kòdong (gr. soort).
aloes; fijn v/e stof gesproken — lěmboet.

G.

gaan

gaar
gal
galg
galoppeeren
gambir
gang (v/ mensch of dier)
gans

laló, lèka², lampa²; weggaan — njědi, boedal; naar
huis gaan — oeli²; vergaan van een schip —
kětělěp; meegaan — miloe, ngiring (v/ hooggepl.
pers.); n/ binnengaan — tamě; n/ buitengaan —
soegoel; iemand voorgaan — bědjoeloe; achter-
uitgaan — běmoedi.
masak.
pědoe.
gantoengan.
bědangkroe², njangkroe².
gambir.
lělèka².
angsă.

gapen	ngoam.
garen	běnanang.
garnaal	oedang.
gast	těmoeé.
gat	lowang.
gauw	njërək, bětjatan, gělīs.
gebaar	bědjěloah (m/ gebaren spreken).
gebed	dowa.
gebied	goerėtan.
geboren	tě'anakang, těpěraanakang.
gebroken	pòlak; v/ glas — bėlah; in 1000 stukken — rėmoek.
gebruiken	ngadoe, ngėang (kadoe, kėang); těkadoe, těkėang ook: těkawih — (passief).
gedrag	tětingkahan, kėlakoean.
gedresseerd	těoeroek.
geduld	sabar.
gedurende	kěngónėně, kěsoewėně.
geel	koening.
geen	ěndė².
geest (booze)	sėla, mědol.
geheel	sėlapoe.
geheim	roesiā.
gehoorzaam	noeroet.
gehucht	rěpoek.
gehuwd	běkawin, měrari.
geit	bėmbė².
gek	djògang, mandor, gilě.
gekko	těkė.
gekleed	běpěkakas.
gelaat	moewě.
geld	oewang.
geleiden	dėndėn; tědėndėn (passief).
gelijk	hebben — kěna²; gelijk loopen — lėka² barėng²; gelijk maken — nglėndėkang, ngasahang.
gelofte	sėsangi.
geloven	sadoe; geloofwaardig — baœ tě sadoe.
geluid	soeara, ongkat.
geluk(kig)	agět.

gemakkelijk	moeda ² .
gember	djaé.
gemeen (slecht)	lěngé.
gemengd	těgaorang.
gemoet (te gemoet komen)	bědait, bětěmpoer, tēpěndakin (v. h. p.)
genaamd	aran(ně).
gendie	sěmèn, tjèrètān.
genezen	djěra ² , sěgěr, sělah, kěnjang.
genoeg	tjoekoep, sěmai ² .
geraamte	těnggòrong.
geraspt	těparoet.
gerecht	pěngadilan.
gereed	wah djari, sadia (om te vertrekken).
gerimpeld	kisoet; ger. huid — lěndong kisoet.
geschenk	pěsade, pěngěbèng, paitjě (v/ hooggepl. pers).
geslagen	tēpantok, tēmpoek (verkorting van tē'ěmpoek).
gesneden	tēpělěng, tēpòlong.
gestalte	aděg.
getakt (gewei v/e hert)	běsěrěmpang.
getuige	saksi.
geur	amboe.
gevallen	těri.
gevangenis	boei.
gevat (scherpzinnig)	tjěkět.
geven	ngěbèng, ngatoerang, njadé; raadgeven — ngě- bèng naséhat, njadé pėringětān; tēbèng, katoer, tēsade (passief).
gevoel(en)	idap, rasā.
gevolg	pěngiring.
gewas	tětālětān; tweede gewassen — gěgadon.
geweer	bědil.
gewei	tanggi ² majoeng (v/e hert).
geweld	kěkoewatan.
gewend	kasoh, biasa.
gewicht	brat.
gewild	lais.
gewoon	kasoh, biasa.
gezag	koewasě.

gezamenlijk	barəng².
gezicht	moewě; in zicht — pəgitan.
gezouten	těsija².
gezwollen	bara².
gierig	kikip, pəlit.
gieten	njiram, njampré; gieter — kòtjor.
giftig	tjètik, mandi.
ginds — zie: daar	
gissen	bəbadéan.
gist	tapé.
gisteren	siroebin.
glad	lòlat.
glas	loemoer.
glanzen-zie: glimmen, blinken	
glas (spiegelglas)	měkě.
glimlachen	ngěmos, njěmor.
God	Allah, Nènèk.
goed	bagoes.
goedkoop	moerah, moeda².
golf	oembak.
goochelen	njěmbali matā.
gooien	mlèwas, mlèntong, ngěngapěk (plèwas, plèntong, kapěk); tēplèwas, tēplèntong, tēkapěk—(passief).
goot	èrat, òloh.
gordel	saboek.
gordijn	klamboe, lělangsé.
gorgelen	běkěřek.
goud	mas.
goudvisch	ěmpa² mas.
graan	padé, paré.
graat	tòlang.
gras	rěboe.
graven	ngali² (kali²); tēkali² — gegraven.
grens	batěs, watěsan, gowèt.
grijpen	baoe.
grijs (v/ haren)	rambok.
grint	anak batoe.
groeien	tio².

groen	idjo.
groenten	pědjanganan.
grof	kasar.
grond	tana ^z .
groot	bělé ^z .
grootspreken.	bělé ^z ongkat.
grootte	bělé ^z (ně).
grot	goewa.
gulden	roepiā.
gulzig	mělak, òsok.
gunst	paitjā.

H.

haak	pěnggaet.
haan	manoeł mamě.
haar	boeloe; djatā (v. h. p.); haarwervel — pelisēr; haarwring — poendjoeng.
haas (dier)	arnap (v/h Arabisch).
haastig	ěntjong, goepoeh ^z .
haat	gědėk, mēri ^z .
hagedis	bělintjėk.
hagel	pěnaboer (uit het Maleisch), pantjaroetě.
hakblok	landėsan.
haken (aanhaken)	běrěnto.
hakken	gětjok; fijn hakken — ěbat.
hakmes	bérang, batė ^z awis.
halen	bait.
half	sětėnga.
halfbroeder, halfzuster	sēmėton téré ^z .
halm	djami, ròman.
hals	bělong.
halster	boengkėman.
halsketting	tondang, kalong.
halveeren	tówé doewā.
hamer	v/ ijzer — paloe; v/ hout — gėgandèn.
hand	imě, gading (v. h. p.).
handelaar	soedagar (uit het Mal.).

handgeld	pautjër.
handpalm	lampak imě.
handteekening	tèkènan (uit het Nederl.).
handvat	dandě.
handvol	sěřěgěm.
handwerksman	toekang.
handzaag	gěřěgadji.
hangen	gantoeng.
hanglamp	dilě gantoeng.
hangslot	sěsěřěk.
happen	njaplok.
hard	kěras; v/ stof — tęgěl.
hardhoorig	kědok.
hardvochtig	bingis, ěndě ^c ara priak (letterl. vertaald: er is geen medelijden; zonder medelijden).
hart	djantoeng, kěkosong.
hartklopping	ngěntěk-ěntěk.
hartstocht	hawa napsoe (uit het Mal.).
hark	garěng, tjakar.
haven	pělaboewan.
heden	djělo siné.
heerendienst	ajahan; heerendienstplichtige — pěngajah; heeren- dienst verrichten — ngajah.
heerlijk	mai ^c .
heet	panas; v/ water — angět, běněng.
heide	lěndang.
heien	nimpak (timpak); tětimpak (passief).
heilig	kěramat.
heining	pagěr.
hek	tjěrantjang.
hel	něraka.
helder	v/ licht — běnar, těrang; v/ vocht — měnèng.
heldhaftig	wanèn.
helpen	noeloeng; helper — pěnoeloeng.
hem	iă; dě sidě, (v. h. p.).
hemel	sorgě (uit het Mal.).
hen (kip)	manoeek nině.
hen (voornw.)	iă padă.

hengelen	mantjing (pantjing); tĕpantjing (passief).
herder (hoeder)	pĕngarat.
herhaaldelijk	sĕring, rimpĕs.
herinneren	ingĕt.
herkennen	nanda ^² (tanda ^²); tĕtanda ^² — herkend.
herkenningsteeken	tando ^² .
hersenen	lòlòr.
hersteld	djĕra ^² (zie ook: beter).
hert	majoeng.
hier	lé ^² ité.
hierheen	bĕkĕté ^² .
hik(ken)	kĕsĕkoe ^² .
hinderen	ngalang alang.
hinken	dĕmpang; op een been — bĕdĕngklĕng.
hinneken	ngĕrĕngĕh.
hoe	koembé, sĕkoembé, bĕrĕmbé, ngoembé.
hoe lang	sĕkoembé laénĕ, sĕkoembé soewénĕ, sĕkoembé ngōné ^² nĕ.
hoe langer hoe	séré . . . . séré, sĕléké . . . . sĕléké.
hoe ook	pirĕ pirĕ; hoe ge ook spreekt, ik geloof je toch niet — pirĕ pirĕ ongkat mè ^² ĕndé ^² koe sadoe ^² .
hoed	sóngko ^² , kĕtjapil.
hoeden (van vee)	ngarat.
hoek	boetjoe.
hoef	koepak.
hoepel	silong.
hoer	pĕndajang, soendĕl.
hoesten	batoek.
hoeveel	pirĕ.
hoeveelheid	kĕloewé ^² (nĕ).
hoeveelste	si kĕpirĕ.
hof	poeri, dalĕm.
hollen	mĕroeng.
hond	basong; bĕbĕrĕs (als de hond toebehoort aan een h. g. p.).
honger	lapar, lapah.
hongersnood	kĕlapahan, kĕlaparan.

honig	matoen, lani.
hoofd	òtak, oeloe; tëndës (v. h. p.).
hoofddoek	sapoe ² .
hoog	v/ levende wezens — ganggas; v/ voorwerpen — atas.
hoonen	mija ² kaila ² 'an.
hoop	pëngarëpan.
hopeloos	ëndé ² ně bae tē'arëp.
houden	nëgël, ngenti ² (tëgël, enti ²); tëtëgël, tē'ënti (passief.).
hout	kajoe.
houtschool	langas.
huid	lëndong.
huig	anak éla ² .
huilen	nangis, ngaroh.
huis	bale; gëdèng (v. h. p.)
huishoudgeld	bëlandjê, bëkël.
huiszoeking doen	natap.
huren	njèwë.
hurken	njongkok, njèngkèng.
huwen	bëkawin, nikah.
hijgen	ngënggèh.

I.

ik	akoe, kadji (mindere tot meerdere), tijang (meer- dere tot mindere).
in	lé ² dalëm.
inboedel	doewé bandë.
inborst	boedi.
indien	lamoen.
iudigo	taroem.
in doen (vullen)	ngisi ² (isi ²); tē'isi ² — gevuld.
inerten	bësoentik (soentik); tēsoentik — ingeënt.
ingaan	tamë.
ingewanden	badok.
inhoud	isi(ně).
inhoudsmaat	koelak.
inkomen	gadji.

inkrimpen	kəlēs, kēsēt.
inkt	mangsi.
inktkoker	taka ^c mangsi.
in orde maken	ngriśā.
inpakken	mais (pais); tēpais — ingepakt.
inruilen	noekēr, njiloer (toekēr, siloer); tētoekēr, tēsiloer, (passief).
inslikken	nēlēn, bēbēlot (tēlēn, bēlot); tētēlen, tēbēlot (passief).
instrument	pēkakas.
ivoor	dantē.

J.

ja	ao ^c , mēran, ēnggih.
jaar	tahoen.
jaargetij	moesim, masē.
jagen	njēran (sēran); tēsēran (passief).
jaloersch	taupē.
jammer	sajang, toena ^c .
jauken	ēngkaèng.
jeugd, jeugdig	badjang.
jeuken.	gēnit.
jokken	noengkoelang, lēkak, beroegoeng.
jong	v/ levende wezens — badjang, troenē; v/ plauten — òda ^c .
jongen (zoon)	kanak mamē.
jullie	antē padē, kamoe (v/ vrouwen).
juist	kēna ^c .
jij	antē, sidē, kamoe (v/ vrouwen), dēkadji (U).

K.

kaaiman	bēbalo ^c .
kaak	mangkēm.
kaal (v/ hoofd)	digol (volkomen kaal); boetak — gedeeltelijk kaal.
kaars	lilin.
kaart	gambar.
kakelen	ēngkētōk.
kakatoe	pēkat.

kalf	anak sampi.
kalk	apoer, apoeh.
kalken	ngapoeh.
kalm	ngalës.
kam	sěrang, sisir, djoengké, soengkar (voor paarden). v/e haan — djanggar.
kameel	ontě.
kamer	rong.
kameraad	kantjě.
kammen	njisir (sisir); těsisir (passief.).
kan (water)	taka ° ai ° .
kaneel	kajoe manis.
kanou	marějěm; lělě (kl. soort).
kant (zijde)	sědi.
kantelen	kěbalik.
kapel (vlinder)	kěbėkol, klėwok.
kapitaal	kěmboelan.
kapitein	kapitan.
kappen	badoeng; tėbadoeng — gekapt.
kar	tjikar.
karakter	tingkah.
karbouw	kao ° .
karwats	pěnėpès, tjěmėti.
kast	lěmari.
kat	mėong.
katoen	boengě.
katoenboom	lölö(n) randoe.
katrol	kěkėrėk.
kauwen	ngangėt.
kazerne	tangsi.
keel	batjot.
keeren (terug)	mětoelak.
klei	tana ° malit.
kelen	někėk, mėkok (tėkėk, pėkok) tětėkėk, tėpėkok, (passief.).
kemiri	lěkong.
kenmerk	tando ° .
kennen	nao ° , bėkětao ° (tao °); tětao ° — bekend.

kennis	brajě.
kennisgeving	pěmbada ² .
kermen	ugringih.
ketel	kòtjor.
kettinganger	(pě)pongòran.
kenken	pawon.
kous	pěpilèn.
kibbelen	běsoewal, bėkěntjan.
kiemen	tio ² .
kies	djangèl.
kieuw	angsang.
kiezen	měmilé ² (pilé ²); těpilé ² (passief).
kikvorsch	lěpang.
kin	sangkok.
kind	kanak.
kinderachtig	mara ² kanak ² .
kindermeid	ina ² oemba ² .
kip	manoeek nině.
kist	pěti.
kittelen	gělègèk.
kittelachtig	gèrèpan.
klaar	boewé ² , wah djari.
klam	ěnjět.
klank	ongkat.
klap	těmpèlèk.
klaplooper	děngan kali omang (děngan = mensch, kali omang, is de naam van een kreeftsoort, welke steeds in holen van andere dieren kruipt doch er zelf geen hol op na houdt); dengan kali omang, is dus iemand die steeds op anderen teert.
klappen (i/d hand)	ngòpok.
klapper	njioer; jonge klapper — kěnjamèn.
klauteren	taèk, bělété.
klauw	koengkoe ² .
klein	kòdé ² , bėri ² .
kleinkind	bai.
klemmen	djěpit.
kletsen	bėkěranté gombas (Mal. ngomong kosong).

kleven	(^{'n})dëkèt.
klewang	klèwang.
kleverig	bëgëta ^² .
kloppen	notok (totok); tètoto ^² (passief).
knabbelen, knagen	ngarot.
knap	tjékët, pintër.
knevel	sèmèt.
kuie	djëdjëngkoe.
knielen	njëngkoeng.
knikken	nganggoe ^² .
knikkebollen	ngantok.
knipoogen	ngindjèp.
knippen m/ een schaar	goenting.
„ „ de oogen	këdjèp.
knoop	boewa ^² tangkong.
knijpen	milës (pilës); tēpilës (passief).
koe	sampi.
koekjes	djadjā.
koel	bao.
koevoet	linggis.
koffie	kahwë.
koffiedik	përingsang kopi.
kogel	minis.
koken	water — ngëla ^² ai ^² ; rijst — mongka ^² , ngëmé.
koker	tjëtjòpok.
kokosblad	gèdèng njioer.
kokosbloem	këmbang njioer.
kokosmelk	santën.
kokosnoot (jonge)	krótó ^² , kënjamën; halfrijpe — njioer kòsòk; rijpe- njioer gōrō.
kokosnootbolster	kamboet.
kokosnotedop	tangkèl.
kokosolie	minjak njioer.
kokospit	bòsok njioer.
kom	djëmboeng.
komeet	bintang koekoes.
komen	datëng; parëk, raoeh (v/ hooggepl. pers.).
komkommer	timoen.

kommetje	tjangkir.
komplot	goendëm (vergadering).
koning	datoe (controleur wordt zoo aangesproken).
koningin	datoe bini.
koopen	mëli (beli); tēbeli (passief).
koopman	dļengan bēdjoewal.
koopwaren	dēdagangan, lēlėmasan (kains, etc.)
koorts	tēlir, panas.
kop	otak.
koper	tēmbagā.
kopje	tjangkir.
koppig	bēkēh, pagah.
koraalsteen	karang.
koraal	mērdjan.
kort	konté ² , konta ² .
kraai	gagak.
kraaien	ngoengkoeng, ngongkòwak.
krabben	ngēngaró ² .
kracht	kērēng.
krankzinnig — zie: gek.	
krekel	djangkrik.
kreng	hangké.
kreupel	tēmpang.
krokodil	bēbalo ² .
krom	bēngkok.
kropgezwel	bēdok.
kruipen	ngampang, (‘n)dōlō.
kruit	oebat.
krul	krullend haar — boeloe pòlak.
krijgen	maoe ² .
kuif	sandah.
kuil	lòwang.
kuit	bētis.
kuit (visch)	tēlò ² ěmpa ² .
kunnen	taó ² , bae.
kunst	pēnao ² .
kurk	soempēl.

kussen	njidoek (sidoek); tēsidoek — gekust. hoofdkussen — galěng; rolkussen — galang goeling.
kust	pēsisi; strand — tamparan.
kwaad (boos)	sili, mēnggah, doekan (v/ hooggepl. pers.).
kwaadspreken	njēla ^c , ngēwadē.
kwaadstoken	ngantjoek (antjoek); tē'antjoek(in) (passief).
kwaken	moeni; ongakat lèpang (geluid van den kikvorsch).
kwartgulden	stali.
kwartier	sěprapat djam.
kwellen	mija ^c kasoeshahan.
kwispelen	ngompèh, ngontèh.
kwijtraken	tělang, hilang.
kijken	gita ^c ; Jav. nonton = mojě, mantō; kèlēm siné gēn koe lalō mantō gandroeng lé ^c aloen ² — van avond ga ik naar de gandroeng (tandak-partij) kijken op de aloen ² .
kijven	běkěntjan, běsoewal, běkřèok.

L.

laadstok	pělantěk bėdil.
laag	bělėkap (lėkap) laag v/e huis — déndé ^c .
laag (laags gewijze)	talě.
laat	sěp, kasěp.
laatste	pěnoetoe ^c .
lachen	réré ^c .
ladder	andjar.
laden	v/e geweer — ngisi ^c bėdil; v/e schip of kar — moewat.
laf	pėrot.
lam (jong van een schaap)	anak bėmbė ^c .
lamp	dilě.
land	darat.
landgenoot	bangsě.
landrente	padjěk.
lang (maat)	bėlo; al lang — ngonė ^c , soewė, laė.
langzaam	adėng ² , ěnak ² .
lans	toembak (m/ lange stok); tjandėkan, djoengkat (m/ korte steel).

lasschen	samboeng.
lastig	rēmēs, rēwəl.
later	moedian.
leenen	njingga ^z .
leerling	moerip.
leermeester	goeroe.
leeuw	singě.
leggen	nōlō ^z (tōlō ^z); tétōlō ^z (passief).
legghen	manoeek prina ^z .
leguaan	djawak.
lei	batoe toelis.
leiden	dëndèn.
lekken	bòros, bos.
lekker	mai ^z .
leksteen	saringan ai ^z .
lel (oorlel)	pòtò(n) kěntok.
lende	kèng, kaèng.
lengte	bélo(ně).
lepel	sidoet, sěndoek (v/ klapperdop gemaakt).
letten (op iets).	ingět, ingětang.
letter	satrě,
leugen	lěkak, litjik.
leunen	njandar, bēsělanggah (sandar, sělanggah); tēsandar, tesělanggah (passief).
leuning	penjandaran.
leven	idoep.
levenslang	sěoemoer idoep(ně).
lever	até.
lezen	měmatjě, maòs (v/ hooggepl. pers.).
lichaam	awak, ragě (v/ hooggepl. pers.).
licht (niet zwaar)	déang, ringan; licht (niet duister) — ténang.
lidteeken	kèlap, kělèt.
lied	těmbang.
lief	manis, bagoes.
liefde	trěsně.
liefhebben	děmăn, soekě.
liefhebberij	kěděmănan.
liegen	lěkak, litjik, běroegoeng, noengkoelan.

lies	kěmoemoë, kawo ² .
lieveling	sajang, toenang.
liever	sarijan.
liggen	běgèla ² ; o/d rug liggen — ngala ² ; o/d buik — kalěp; o/d zijde — njělili.
ligmatje	tipah, tipěr.
likken	dèlat.
linker, links	kiri.
linksch	ngèbot.
lip	djědjimèr.
list	akal.
loeien	ngōwè ² (v/e karbouw); ngěrak (v/e koe).
loensch	sérō ² malingan.
loeren	ngintip.
logeeren	mondok.
lombok	sěbjě.
lontar	doental.
long	pěparoe.
lonken (knipoogen)	ngindjěp.
lont	sigi ² .
lood	timah.
looden, peilen	běroendjoeng (roendjoeng); těroendjoeng (passief).
loodrecht	pandjěng.
loods, schuur	goedang; padischuur — loemboeng, pantěk.
loon	oepa ² .
loop (gang)	pělěka ² .
loopen	lěka ² , lampa ² , loembar (v/h g. p.); hard — bėrari.
los	lěpas.
losdraaien	mělinit (pělinit); těpělinit (passief).
loshangen	běmpar ěmpar.
loslaten	ngělěpas.
losmaken	gagah (tali).
losprijs	pěněboes.
lossen (v/e schip)	bongkar.
loven (bieden)	běřga ² .
lubben	bantot, ngěbiri.
lucht	awang ² .
lucifers	tjòlok.

lui	majoes, abot.
luieren	mòmot.
luis	goetoe; luizen zoeken — bəgoetoe.
luisteren	dəngər, dəngah.
lusten	děměn.
lijk	majit, lajon (v/h g. p.), bangké (v/ dieren).
lijkkleed	bòkòs.
lijmen	ngrakět.

M.

maag	těmpoelě, tēmboeloeng.
maagd	dědarě.
maakloon	oepahan.
maaksel	pěpija'an.
maal, keer	kali.
maaltijd	masě(n) dəngan mangan.
maan	boelan.
maand	boelan.
Maandag	djělo sənèn.
maandelijks	bilang boelan.
maandstonden	tjampoer.
maanlicht	měnah boelan.
maar	lagoe ² .
maat	sikoetan.
maatregel	atoeran.
macht	koewasě.
machtig	běkoewasě.
machtigen	ngěwakilang (wakil); těwakil(ang) (passief).
made	oelět.
mager	koeroes.
mais	djagoeng.
mak	isah.
maken	mija ² (pija ²); těpija ² (passief).
makker	kantjě.
malen	těgili ² .
malsch	ěmboek.
man	dəngan mamě; echtgenoot — sěmamě; echtgenoot — sěnině, sawan.

mand	krandjang; v/ klapperblaren — kēkisě.
manen (v/ paard of leeuw)	boeloe gěndang. (Gěndang is de naam van het alom bekende muziekinstrument).
maneschijn	běnar boelan, galang boelan, těnang boelan.
mangga	pao ° .
mank	těmpang, kěndjo ° .
markt	pěkěň.
martelen	njěnjiksa ° .
masker	topěng, tapěł.
masseeren	oeroet.
mast	tijaug.
mat	tipěř, tipah.
materialen	ramowan.
matras	lamak, kasoer.
mouw	iman klambi, iman tangkong.
mazelen	rěbo ° ai ° , tjangkrim.
medebrengen	djao ° , ěnti ° .
mededeelen	běbàdà ° , ngatoerang (v/ hooggepl. pers.)
mededoen	miloe.
medelijden	priak, masa ° akěň (uit het Jav.)
medeplichtig	sijom (dait).
medicijn	òwat.
meel	těpoeng.
meenen	mikir.
meening	pikiran.
meer	tělagě, kòłahan.
meer (bijv. nw. en bijw.)	lěbih, ampó ° , malik; je moet het niet meer doen — ěnda ° mē gawé iă malik.
meerderheid	si loewé ° an.
meest(e), meestal	kěloewé ° an; kěloewé ° an děngan ité ° padă girang mama ° — de meeste menschen houden van sirih kauwen.
melaatsch	běrong.
meid	ina ° oemba ° .
meineed	soempah plěsoe (plěsoe is het Portug. falso; door het Mal.)
meisje	anak nině.
melk	v/e mensch — ai ° soesoe; v/e dier — pěrah.
melken	měměrah.

mengen	gaòr, gantjoeh.
mengsel	gaòrang.
menig, zeer veel	loewé ² .
menigmaal	pěpěs, rimpěs, sěring.
mennen	něgěl lès.
mensch	manoesě, děngan.
merg	lòlor.
merk	tjap.
merrie	djaran nině.
mes	ladik; grassnijnes — awis; kapmes — bati ² ; id. voorzien v/e scheede — bèrang; mes om o/e lontar blad te schrijven — pėmadjă.
met	dait, harěng, béké ² (komt overeen m/h Mal. adjak).
miauwen	mèong.
middel	akal, ichtiar.
middelvinger	ima těnga ² .
midden	těnga ² .
middernacht	těnga ² kělēm.
mier	tèdès, tèrès; roode mier — sēmangah; witte mier — tēměréné; kl. mier — tèrès boengě.
miereneter	koelsih.
mij	akoe, tijang, kadji.
mijn (huis)	(balèng) koe, (balèng) kadji, (balèng) tijang.
mikken	mětitis, mipijang.
millioen	mělijoen (uit het Ned.)
milt	limpě.
min	ina ² soesoean.
minderig	pěnjitil; m/ dezen brief zend ik U f 5.— in minderig v/ mijn schuld — bėsěrta soerat siné tijang ngirimang oewang f 5.— djari penjitil oetang tijang.
minst	paling, sěkědi ² .
mis	pelih.
misbruik maken	njěnjéda ² .
mishandelen	ujiksa ² , měribasě.
miskraam	ujelaó ² , nganak òda ² .
misschien	sang, badé ² .
mist (damp)	awoen ³ .

mits	lagoe.
mitsdien, daarom	sěbab sino.
modder	raok.
model, voorbeeld	tjonto.
moeder	ina ^o .
moedervlek	těladěng.
moeilijk	soesah.
moeras	měnangě.
moeten	misti
mogelijk	ini ^o angně (Mal. — boleh djadi).
mond	biwih, biwir, tōdok; soengap (v. h. p.),
mooi	manis, bagoes.
moorden	njěmati ^o .
moordenaar	si njěmati ^o ; je bent een moordenaar — antě sala ^o njěmati ^o děngan, òf: antě si njěmati ^o . (antě sala ^o njěmati ^o děngan — letterl. vert: je bent schuldig wegens het moorden van een mensch).
morgen	ochtend — djěma ^o kělěma ^o ; m. middag — djěma ^o těngari ngari; m. avond — djěma ^o lai ^o ,
morgenster	bintang parěk bėnar.
morsen	èkèk.
mortier, vijzel	lisoeng ragi.
mos	lěloemoet.
moskee	měsigit.
moskiet	brangkak (gr.), rěngit (kl.)
motregen	rintis, grīnis.
moeson	masě.
muf	lěngi.
mul	tjoetjoeck.
mulband	boengkěm.
muis	běgang.
muts	koepijah.
muur	těmbok.

N.

na	sěwahně, djěra ^o , inggas(ně); djěra ^o mangan — na het eten.
naaien	bědjait.
naakt	běkělombas, bėsengkaro.
naald	djaroem.

naam	aran, pasèngan (v/ hooggepl. pers.)
naäpen	něniroe.
naar	òdjok, anèng, lé ^z .
naarstig	gěnèm.
naast	bědèkèt.
nabij	lé ^z dèkèt.
nacht	kěkělem.
nachtuil	ěmpok.
nadeel	pòtjol.
naderen	ngrapětín (rapět); těrapět(in) (passief).
naderhand	laoen djěma ^z .
nagel	koengkoe ^z ; hoef v/e paard --- koepak.
nagemaakt	tětoelad, tětěmpa'an.
nageslacht	toeroen toeroenan.
nalaten — zie: achterlaten.	
nalatenschap	tětěmoean.
naloopen	pali ^z , těroektoek.
nat	basa ^z .
nauw	běkět, kělět.
nauwelijks	běroe ^z gati.
navel	poesět.
navelbreuk	kěbot.
navelstreng	aries; wat overblijft na het afsnijden van de streng — ganto ^z poesět.
nazien	mriksa ^z (priksa ^z); těpriksa ^z (passief).
nedervallen	těri ^z .
neef	pisa ^z mamě.
neen	ěndé ^z .
negen	siwa ^z ; 19 — siwa ^z olas; 29 — siwa ^z likoer; 39 — těloeng dasă siwa ^z ; 49 — pětang dasă siwa ^z ; 59 — sèkět siwa ^z ; 69 — nēm dasă (poeloe) siwa ^z ; 79 — pitoeng dasă siwa ^z ; 89 — baloe ^z poeloe siwa ^z ; 99 — siwa ^z poeloe siwa ^z ; 90 — siwa ^z poeloe; 900 — sangă; 9000 — siwa ^z tali; 90000 — siwa ^z laksă.
nek	kěndėkok; hals — bělong.
nemen	bait.
nest	kěsěboe.

nestelen	běkěsěboe.
net	pěntjar, djalě; fuik — sòròk; sleepnet — kě-rakat.
neus	idoeng; soemoer (v. h. p.)
neut	tjěndi.
nicht	pisa ² nině.
nier	balèn pènè ² .
niet	ěndé ² .
niets	ěndé ² ara apa ² .
niettegenstaande	kětima, daka ² .
nieuw	baroe.
nieuwjaar	tahoen baroe.
niezen	baksing.
nimmer	ěndé ² uě wah wah.
noemen	njěboet (sěboet); tēsěboet (passief).
nog	ampó ² , malik.
nogmaals	kari sěkali.
nok	boengoes; nokbalk — pěrboet.
noodig (noodzakelijk)	pěrloe.
noodlot	toedoeh.
nooit — zie: nimmer.	
Noord, Noordelijk, Noorden	dajě.
norsch	bingis.
notedop, klapperdop	tangkěl njioer.
nu	siněngkě, nané, sěněngkajan, sěnanéjan.
nul	nol (uit het Nederlandsch).
nut	gawé; het heeft geen nut — ěndé ² ara gawéně.
nijptang	patol.

O.

ochtend	kělěma ² lěma ² .
oester	kině.
oever	ambing.
of	atawa (uit het Mal.)
offer	korban („ „ Arab).
oksel	kělělèk.
okselharen	boeloe(n) kělělèk.
olie	minjak,

olifant	gadjah; snuit v/e olifant — toelalé; olifants tand — dantě.
omgevallen	rěba ^z .
omgehakt	těrěbang, těbadoeng.
omdat	sěbab; alleen maar (Mal. tjoema) — sakéwalě.
omdraaien	mělisět.
omgaan, verkeeren	bekoempoeł.
omheinen	njoetěrin, magěrin.
omhelzen	ngěngapong (kapong); těkapong — omhelsd.
omkantelen	kěbalik.
omkooopen	njoetjoe ^z , noembók.
omkijken	ngěngat, likat.
ommezijde	lěmpěng.
omringen	ngroempoen (kroempoen); těkroempoen (passief).
omroeren	adoek.
onischudden	ngósak (kósak); těkósak (passief).
omspitten	gěboeh; těgěboeh (passief).
omspoelen	ngěrónas (rónas); těrónas — omgespoeld.
omstooten	lampěr.
omstreeks	kira ^z .
omtrek	soetěran.
omvallen	rěba ^z .
omwanding	pagěr.
onaangenaam	ěndě ^z onja ^z .
onaanzienlijk	kaoelě, pěngajah.
onbebouwd	rěněng.
onbeleefd	sěróró, kasóan.
onbepaald	ěndě ^z něman kěroewan.
onbeschaafd — zie: onbeleefd.	
onbeschaamd	ěndě ^z ně bědoewé kaila'an (geen schaamte be- zitten).
onbesneden	ěndě ^z něman běsoenat.
onbetrouwbaar	ěndě ^z ně baoe tě sadoe.
onbeweeglijk	ěndě ^z ně ngoewit.
onbruikbaar	ěndě ^z ně baoe tě kadoe; id. id. tě kéang.
onder	lě ^z bawa ^z .
onderaan	lě ^z bawa(ně).
onderbuik	tijan.

onderdaan	kaoelă bală.
onderdompelen	nělěp (tělěp); tětělěp (passief).
ondereind	pótó, toenggak.
ondergaan	nglěka ^{ang} .
ondergeschikt	lě ^{ang} bawa ^{ang} prèntah.
ondergraven	mompong, běbėdah.
onderhouden	mělihara.
onderrichten	ngadjar, ngoeroek.
onderscheid	bině.
onderscheiden	binajang.
onderste boven	kěbalik.
onderstellen	běbadéan.
ondersteunen	noeloeng.
ondertusschen	sěloen ² .
ondervinding	pěnao ^{ang} .
onderwijzer	goeroe (uit het Mal.)
onderzoeken	mriksa ^{ang} .
ondeugend	tělě.
ondiep	bawòt, dawòt.
onduidelijk	koerang pėdas.
onecht	ěndě ^{ang} ně toelèn.
oneerlijk	ěndě ^{ang} ně pòlos.
oneffen	lěkok, lěngking.
oneven	gasal; even — ganěp.
ongaar	kata ^{ang} .
ongeduldig	koerang sabar.
ongehoorzaam	banggě.
ongehuwd	v/e man — troeně; v/e vrouw — dėdarě.
ongeluk	sengkalě.
ongelukkig	latjoer.
ongerust	was ² .
ongeslepen	kòngol, toempoel.
ongeveer — zie: omstreeks.	
ongezond	ěndě ^{ang} ně ònja (niet goed).
onkosten	ongkos, (uit het Ned).
onkwetsbaar	těgoeh.
onmiddelijk	pěrněkě.
onmogelijk	ěndě ^{ang} ně baœ,

onrechtvaardig	əndé ^ɛ nə adil.
onregelmatig	əndé ^ɛ nə tětəp.
onrein	rəmis.
onrijp	kata ^ɛ .
ontbolsteren	ngəloeké ^ɛ .
ontdaan (v/ gelaat)	kětjoet.
ontdekken	dait.
ontdekt	kəndaitan, tédait.
ontevreden	sədih.
ontkennen	mətilas.
ontmoeten	bədait, bětəmpoer.
ontslag	ləpas.
ontvangen	nampi, nərima ^ɛ .
ontvluchten	bərari.
onverschillig, onvoorzichtig	ampah.
onverwachts	səloen ^ɛ .
oog	matě, sərmin, pənəntəng.
oogenblik	səděk.
oogharen	boeloe(n) mată.
oogst	bəbaoean.
oogsten	mata ^ɛ (v/h rijstgewas); andere gewassen — bae.
oogvuil	tai mată.
ooit	wah.
ook	djoewa ^ɛ .
oom	ama ^ɛ sai ^ɛ .
oor	kəntok, təlingě.
oorhanger	soewəng; v/ lontarblaren — səngkang.
oorlel — zie: lel.	
oorring	anting ^ɛ .
oorsmeer	tai(n) kəntok.
oorzaak	səbab.
Oost, Oosten	tinnoe ^ɛ .
Oostelijk	sətimoe ^ɛ (nə).
op	lé ^ɛ atas.
opborrelen	ngəmbœl.
opbrengst	bəbaoean.
opdat	adé ^ɛ (nə), mangdə (Bal.)

openen	boekaz; ('ng)gagar — losmaken van gebonden voorwerpen.
opening	lòwang.
ophelderen	něrangang.
ophoogen	ngatasang (atas); tē'atas(ang) (passief).
opium	tjandoe.
opjagen (v/ wild)	běgěroh (gěroh); tēgěroh — opgejaagd.
opkopen (zie ook: koopen)	měli.
oplaten (v/e vlieger)	bělajangan.
oplossen	awor.
oprichten	boetěng, ngandjěng.
oprollen	goeloeng.
opscheppen	njěndoek (sěndoek); tēsěndoek (passief).
opsporen	mětě, bojaz.
opspringen	njontlak, ngradjang.
opstaan	ngasě (ontwaken); oeras (ngandjěng, boetěng).
opzet	sědijah; goemanā.
opzuigen	njěroet (sěroet); tēsěroet (passief).
orde brengen (in)	ngrisa.
os	sampi bantot.
oud	tòwaz, wajah (v/h gp.) middelm. leeftijd — tēkēs.
ouderdom	oemoer.
ovaal	lòtjong.
overblijfsel	salò.
overeenstemming	sópóz moepakat.
overkant	ampih, ambing.
overleden	matēz, sēdē (v/ hgp.)
overnachten	marēz, mindōz.
overspel	běkaroe.
overstroming (bandjir)	belaboer.
overtreden	nglěbak (lěbak); tēlěbak (passief).
overtuigen	mědasang (pědas); tēpědas(ang) (passief).
overwinnen	měnanang.

P.

paal	tēkēn, tjang.
paar	sěpasang.
paard	djaran; rijpaard — pělenggihan (v/ hgp.)

paardenstal	barě(n) djaran, gědoggan.
paarl	moetiara.
pad (voet)	èlèsan.
padi	padé, paré.
pagaaien	dajoeng.
pajong	pajoeng, padjěng.
paleis	poeri.
paling	toeně.
palm (aren)	nao.
palmwijn	toewak.
pamor (v/e kris)	pamor.
pan	sigon, soegon.
pand	gadé; tanggěp.
pandeling	pandjak, sěpangan.
pap	boeboer.
papaja	gělang.
papegaai	pèkat.
papier	kěrtas.
paren	běkarong.
parkiet	pěring.
pas (zoo juist)	baroe.
passen (o/ iets)	djuga.
passeeren	liwat.
patjoel	tambali.
patroon	pastroom (u/h Nederl.)
patrouille	rondě (idem).
patrouilleeren	njambang.
pauw	měrak.
pees	oerat.
pen	kalani.
pennemes	ladik.
pendopo	sěsangkok; — djoeloe — voorgalerij; — moedi — achtergalerij.
penis	lész, boeto ^c .
peper	sang.
persen (zie ook: drukken)	ngěndjěk.
persoon	děngan.
piek	toembak; korte piek — djoengkat,

piekstok	dandø toembak.
pikken	njěnjòtjok, něnjjok.
pikoel paar	djaran pòndòng.
pink	gërigi ² , këringki ² .
pis	pènè ² ; pissen — mènè ² .
pisang	poenti ² .
pit (v/e vrucht)	tolang.
plaag	bahlě.
plaats	taò ² .
plagen	ngëroedó.
plan	angě; v/ plan zijn — bërangě.
plank	papan.
planten	nalět; rijst planten — nglòwòng (lòwòng); tělò- wòng — passief.
plas	ritjak.
plat	gèpèng.
pleegkind	anak akon.
plicht	këwadjipan.
ploeg	těnggalě.
plooi	lěpětan.
plotseling	sěloen ² .
plukken	madas (padas), baœ; těpadas, těbaœ (passief).
poeder	boeboek.
poep	tai; poepen — nai.
poetsen	ngòsok.
pokdalig	bongès, roekik.
pokken	boetih, rěbo ² .
pomp	kompa.
pompelmoes	djěroeti.
poort	djěbag.
poos	sěměnda ² .
poot	nae ² .
pop	tětato.
portemonnaie	tjětjòpok.
pot (kook)	pěmongka ² , kěmè ² ; v/h bewaren v/ rijst of water — sělao.
praatziek	rèmès, tjětjěl.
prachtig	bagoes.

praten	ngraos, bĕkĕranté (raos, kĕranté); tĕraos(in), tĕkĕranté (passief).
prauw	pĕraoe, djoekoeng.
presenteerblad (v/ hout)	bĕbintangan, taba ^z .
prevelen	nĵĕrimoet.
pruimen	nĵoesoet (soesoet); tĕsoesoet (passief).
priester	pĕnggoeloe, goeroe.
privaat (W. C.)	djamban (n/h Mal.)
prijs (waarde)	adji.
prijzen (roemen)	ngadjoem.
product	hasil.
proeven	nĵoba ^z , ngrasa ^z (tĵoba ^z , rasa ^z); tĕtĵoba ^z , tĕrasa ^z , (passief).
profeet	nabi.
prop	soempĕl.
propvol	sabol.
pruttelen	ngĕroemoen.
puimsteen	batoe koemboeng.
puist	boedoen, kĕbong.
punt	pótó.
puntig	tadjĕp.
put	lĕngko ^z , timbĕ.
putemmer	timba ^z .
putten	nimba ^z .
pijl v/e boog	pana ^z ; v/e blaaspijp — djĕmparing.
pijn	sakit.

Q.

quitantie	pĕmòtong.
-----------	-----------

R.

raad	nasĕhat.
raadplegen	ngĕndĕng timbangan (advies vragen).
raadsel	bĕbadéan, pindjĕ pandjĕ.
raam	djĕndĕlă.
rad (v/e wiel)	rodă.
radeloos	simo.
raden	badé ^z .

rag	djědjělě.
raken	kěně.
ramen (schatten)	uaksir (taksir); tětaksir (passief).
ramp	bahlě.
rand	sědi.
rangschikken	ngapi ² .
ranselen	měribasa ² , mantok.
rapport	pědjati.
rapporteeren	mědjati (pědjati); tępědjati(ang) (passief).
ras	bangsă.
rasp	paroet.
raspen	měmaroet.
rat	běgaug.
rattenval	kěděbak běgang.
rauw	mata ² .
ravijn	djoerang, iding ² .
recht (teg. v/ krom)	lombo ² , bënděr.
rechtbank	pěngadilan.
rechtdoor	bënděr, bětěroes.
rechter, rechts	kawan.
rechtvaardig	adil.
redden	bětoeloeng.
reden	sěbab, lantaran.
reede	pělaboewan.
reeds	wali.
reet	sělak.
regeeren	mrěntah (prěntah); tępřěntah (passief).
regeering	pěmērěntah.
regel	atoeran.
regelen	ngatoer.
regen	oedjan.
regenboog	tědjă, djondjo ² Ala.
regentijd	kěntaoen; droge tijd (O. Moeson) kěmbalit.
reiger	kěbango.
reikhalzen	ngangas.
rein	soetji; onrein — ngědjis, remis.
reinigen	běrsijang.
reisgeld	běkěl.

reizen	lalo, loembar (v/h g. p.)
rekenen	běřèkeng (v/h Nederl.)
rennen	něňěgar.
rente	anak wang.
rest, restant	salò.
reuk	amboe.
reus	raksasě.
rib	tòlang daèng.
rivier	koko ^z .
rochelen	kěřèk, kěrok.
roeien m/ korte riemen	běbosé.
„ „ lange „	bědajoeng.
roepen	nanggor, ngělèk, ngěmpoh; ngěsèngin, manik, (v. h. p.)
roer	kěmoedi.
roest, roesten	bětai.
roet	koséng.
rolkussen	galang goeling.
rollen	běgola ^z galing.
rommelen	běgroepoek.
rond	boelèt.
rondzwerven	běgělamanang.
rood	abang, béa ^z .
roofdier	sěsato galak.
rook	pěndět.
rooken	ngoedoět, ngěroko ^z , ngělandjar (v/h. g. p.)
roos	kěmbang aèr wawě.
roosteren	manggang, noenoe ^z (panggang, toenoe ^z) těpang- gang, tětoenoe ^z — geroosterd.
rooven	bègal.
roover	pěmbègal.
roskam	pěngkěrok.
roskammen	ngěrok (kěrok); těkěrok (passief).
rot (slecht)	běřèk.
rotan	pěndjalin, émat.
rug	bòngkòr.
ruggegraat	tòlang bòngkòr.
ruiken	ngamboe ^z .

ruilen	bětoekěran, bėsidoeran, bėsiloeran.
ruim	galoeħ, goewar.
rukken (los)	ngaoet.
rumoer	gèwar.
rups	oelět.
rusten	měntėlah, bětėlah.
rijden	noenggang, ngělinggihin (v/h. g. p.)
rijk	soegih.
rijkdom	kěsoegihan.
rijp	masak.
rijst	ongepelde — paré, padé; gepelde — bėras; gekookte — nasi, mé; rijst koken — ngěmé (Jav. ngliwet) mongka ^ε , něding mé; rijst stampen — noedja ^ε ; nat rijstveld — bangkět; droog rijstveld — bangkět ai ^ε oedjan; uittrekken v/ zaailingen — ngěrėas; overgeplante zaailing — lówòng; rijst wieden — ngèdèr, ngómě; oogsten v/ rijst — mata ^ε ; rijst opschuren — beransoeh, oendjal; rijst dorschen — djédjé; rijst zaailing — binè; zaadbed — pėngamparan; zemelen, kaf, — oenggoen, koet; padi, welke hier en daar op de sawah nog opschiet na den oogst — sėrisip, wot; plantgaten maken — nadjoeħ; rijstmesje — rangkap; pot om rijst in te koken — pėmongka ^ε , kěmè ^ε ; rijstketel waarin de rijst in damp gekookt wordt — pėmongkang (Jav. koekoesan); ketan — rėkět.
rijstblok	lisoeng; v/ hout — lisoeng gěněng.
rijstschuur	loemboeng, sambi, pantěk, alang.
rijststamper	anak aloe.
rijstvogeltje	djėlantik, glatik.
rijtuig	krětě, dòkar, tjikar, gròbak.

S.

sabel	klėwang.
samen	barěng ² .
sandalen	těrōmpě.
sap	ai ^ε , gěta ^ε .

sarong (v/ vrouwen)	tèmbèng, kòrèng; v/ mannen — kèrèng, sèlèwo ^c .
satan	sètàn, sèla ^c , mèdol.
schaaf	sěroet.
schaamte	kělilě, kaila ^c 'an.
schaap	kibas, bémbé ^c , biri ² , dombě.
schaar	goenting.
schaars	rarang.
schade	potjol.
schadeloosstellen	gěnti ^c kěroegian.
schaduw	lěndo, lingon; i/d schaduw zitten — běbao.
scharrelen (vrouwen zoeken)	ngajo.
scheede v/e kris	orangkě; v/e kléwang — sarong.
scheef	djiring.
scheel	séró ^c .
scheen	měmanang, loeloet.
scheiden (echt —)	běséang; běkělin (v/ elkaar gaan o/ andere wijze).
schelden	njěnjoempa ^c (soempa ^c); těsoempa ^c (passief).
schelp	basé (grootte), kéké (kleine).
schenken	noempah (toempah); tětoempah (passief).
scheren	ngoeris.
schermen	pěrisé, běladoek; schermpartij — pěriséjan, běla- doekan.
scherp	měrang.
scherpen (aan —)	ngasa ^c .
scheuren	ngròbèk (ròbèk), bėdah; těròbèk, těbėdah (passief).
„ in heele kleine stukjes	ngrimit (rimit); těrimit (passief).
schieten	mědil (bėdil); těbėdil — geschoten.
schil	lěndong; v/e klapper — kamboet.
schild	indé.
schildpad	(zee —) pěnjoë; (rivier —) boeloës.
schillen	ngloeké ^c (loeké ^c); těloeké ^c (passief).
schimmel	boelat.
schip	kapal.
schitteren	njělèng.
scheen	kasoet, sěpatoe.
schoft, schouder	bělikat, tòwak.
schokken	njongkèlung.
schommel	gijong.

school	sěkolah.
schoon	běrsi; schoonmaken — běrsiang.
schoonbroeder, schoonzuster	ipar.
schoondochter, schoonzoon	měnantoe.
schoonvader, schoonmoeder	měntòwa ^c .
schoot	iwě.
schop	adjok.
schoppen	nglandjak (landjak); těländjak (passief).
schorpioen	tělědoe.
schors	babak.
schouder	bělikat, tòwak.
schreeuwen	běkoeih, soerak.
schreien	nangis.
schrift	toelisan.
schrik, schrikken	tagèt, tindjot.
schroef	sěkroep (n/h Nederl.)
schrijven	njoerat, noelis.
schuldig	sala ^c , pèlih.
schurft	goedès, kòrès, gèndjah.
schuim	kowok-kowok.
schuw	liar, liah.
scrotum	tělor, batoe(n) tělör.
sedert	sěděk.
servet	sěrbèt (n/h Nederl.)
shawl	lèmpot.
sidderen	nglěgět, gěrgër.
sieraad	pěpajasan.
sigaar	roko ^c bělanda.
sik	baòk.
singel (buik —)	tali(n) tijan.
sirih	léko ^c .
slaaf	sěpangan, pandjak.
slaan	mantok.
slaapdrank	sěsirěp.
slaapplaats	pětindoan, pēsaréjan, pěrěndjěpan (v. h. p.)
slachten	gòrok, njěmělèh.
slachter	djagal.
slapen	tindoe, ěndjěp (v/h. g. p.), mēsaré.

slagtand	djaloe.
slang	oelah.
slecht	lěngé.
slechts	dowang.
sleepen	ngòròs (òròs); tě'òròs (passief).
slendang	lěmpòt.
slenteren	ngaliomang, běkědèk-kědèk.
slenteraar	paliomang.
slutel	anak sēsěřěk.
slikken	nělěn, bělot, bělět.
slim	tjěrdi ² ; bevattelijk — měngě, mėlèk.
sloop (kussen —)	pais, sarong.
sloot	èrat, oloh.
slordig	èkèk.
slot	sēsěřěk.
sluiten	njimpět; m/e deksel sluiten — ngoedoeng.
slurf	toelalé.
slijk	raok.
slijm	kòèk.
smaak	idap.
smakelijk	mai ² .
smal (v/e weg)	soekět, koeti ² .
smeecken	noenas.
smelten	nglěboer (lěboer); tělěboer (passief).
smid	pandai.
smijten	mlěwas, mlěntong, ngěngapěk, nětèh.
snavel	tjoetjoeck.
snel	ujěřěk, bětjat, gělis.
snikken	kědoedoesan, těrěnggi ² -ěnggi ² .
snoeperijen	djadjě.
snoeren	gantoos.
snoet (varkens. —)	tjěribèk.
snorken	gěřěk, kěřěk.
snot	iroes, idoes.
snijden	mělěng, mòlòng (pělěng, pòlòng); těpěleng, těpòlòng (passief).
soldeeren	patri.
soms	kadang ² .

soort	warně.
sorteeren	ngapi ^z .
spaarpot	pětjèlèngan.
spannen	masang.
spatten	měrisat.
speeksel	tidjoe, djoela ^z ; spuwen — bětidjoe, bėdjoela ^z .
speelgoed	pěkědèkan kanak.
spelen	běkědèk kědèk.
spiegel	měkě, kasně; spiegelen — bėměkě, bekasně.
spier	oerat.
spin	gonggang garēm.
spion	lòs, matě matě.
spook	sèla ^z , sètān, mēdol.
spoor	ònòs, tampak.
spreekwoord	sēsěnggak.
spreken	ngraos, bėkěrantě; wartaal spreken — ngrèmon.
sprinkhaan	balang.
springen	njontlak, ngradjěng; v/ boven n/ beneden springen — nimpoh.
spuwbak	pěloedahan.
spijker	besi pakoe.
spijls	kakěnan, adjěngan.
staal	wadja.
staan	ngandjěng, boetěng.
staart	èlong.
stud	koetě.
stal	barě.
stampen	noedja ^z .
stang (v/e paard)	pělèbèk.
stank	bais.
stap	djěngkang, lèngka ^z .
stapelen	noempoek (toempoek); tětōempoek (passief).
steel	dandě.
steen	batoe.
stekel	doeri, doewi.
stekelvarken	landak.
steken (m/e wapen)	běgalah; v/vleesch o/e stok — noendjoek, njoesoek.
stelen	mēmaling.

stellig	těntoe, misti.
stem	soewarě, ongkat.
stempel	tjap.
stengel	ganto ^ƞ .
ster	bintang.
sterk	kěřěng, koewat.
sterkgebouwd	angkěr, koekoeh.
sterven	maté ^ƞ , sédě (v/ h. g. p.)
stevig	koekoeh.
stiefkind	anak téré ^ƞ .
stikdonker	pětěng limoet.
stil	soewoeng, sěpi.
stilhouden	tědo ^ƞ .
stoppen	bětělāh, měntělāh.
stom	pako ^ƞ , dako ^ƞ .
stoom, damp	koekoes.
stooten (zich)	kědampěs, kělantoer, kědantoek.
storm	barat.
storten	noempah.
stortregen	oedjan běli ^ƞ .
stotteren	běga ^ƞ ga ^ƞ .
stout	tělě.
straat	langan, roeroeng.
straffen	ngoekoem, mongor (hoekoem, pongor); těhoekoem, těpongor (passief).
straks	laoen, barəs.
stram	kodjor.
strand	pasisi (kust), tamparan.
streep	goerat.
streng	kěras.
striem	bilět, balar.
stroef	sěrět.
strooien	njangkoerang, njaoer.
stroomen	ngělèk (v/ water).
strop, strik	sèt.
struikelen	klěnggoe, kědantoek.
stuk, defect	sédě, bělāh; (v/ touw) — boetės, pėgat; in dui- zend stukken — rěmoek.

stuk (b/h tellen)

stijf

stijgbeugel

stijgen

suiker

suikerriet

sukkelen

boengkoel, boelët.

sigoek.

loengkă², sangkă oedi.

taèk.

goelă.

tëboe.

pënjakitan.

T.

taai

taal

tabak

tafel

tak

tam

tamarinde

tand

tandvleesch

tante

tapijt

teekenen

teen

tegelijk

tegenhouden

tegenkomen

tegenover

tegenovergestelde

tegenwoordig — zie: nu.

telkens

tellen

tellen (v/ een paard)

tepel

terug (keeren)

teug

tevreden

thuiskomst (bij)

tien

tikken (kloppen)

këras.

basë.

tëmbako, mako.

médjë.

pëmpang.

isah.

bagé^c.

gigi.

isi(n) gigi.

ina^c sai.

pramadani (n/h Mal.)

gambar.

ranggot naë.

barëng².

ngandëkang, ngëndòtang.

bëdait.

bërandangan.

lawanan.

sëring.

bëritoeng.

ngidjik.

pòtòk soesoe.

mëtoelak.

lëgoek.

girang, tjëmoh.

sëoeli^c(në).

sëpoeloe; 10000 — sëlaksa.

ngròntok.

timmerman	toekang kajoe, bëndagi.
tjabé	sěbijě.
toebehooren	ngépé; wien hoort dit toe? — sai ngépé siné? sai épéně siné?
toedoen	ngoedoeng.
toen	piranan; vroeger — sěděk sino ² .
toenemen	běrómbō ² .
toestaan	ngěloegrahin.
tol	gangsing.
tolk	djoeroe basě.
tong	ěla ² .
toom	pělēbèk.
tooveren	sěmbali mată.
top	pótó.
tot	djangkě. ěntah; van Selong tot Pantjor — lekan S. djangkě (ěntah) P.
totaal	djoemlah, boengkoelan.
touw	tali; touw draaien — měpit, ǝf nglěles tali.
traan	ai ² mată.
tractement	gadji.
trap v/e huis	oendak.
trekken	ngantoe ² , awèk, ngěděng.
trekken (uit den grond)	'mbot (uitspreken: ěmbot); uit de scheede trek- ken — njěrèt.
trekpaard	djaran pěngòros.
troebel	kěroh, kěmoet, koerěk.
trom	gěndang, bědoek, tamboer (n/h Nederl.)
trompet	pěrerèt.
tros	toendoen.
trotsch	kěmbō ² .
trouw	bakti.
trouwen	běkawin.
tuin	kěbou.
tulband	sorban.
fusschen	antarě, sělak.
twee	doewă; 12 — doewă olas; 22 — doewă likoer; 32 — těloeng dasă doewă; 42 — pětang dasă (ampat poeloe) doewă; 52 — sěkět doewă; 62

	— nēm dasă (poeloe) doewă; 72 — pitoeng dasă doewă; 82 — baloe ° poeloe doewă; 92 — siwa ° poeloe doewă; 200 — satak; 2000 — doewang tali; 20000 — doewă laksă.
tweelingen	kēmbar.
twisten	běsoewal, bĕkĕntjan, bĕkrĕjok.
tijdens (gedurende)	sĕdĕk.
tijd	kalangan; ik heb nu geen tijd — sinĕkĕ ĕndĕ ° ara kalangan; tijd v/ oogsten — kĕnjĕkĕnĕ mata ° .
tijger	matjan.

U.

U	sidĕ, (t/h. g. p.) pelinggih dĕ kadji.
ui	bawang; witte ui — lĕngsoenĕ.
uier	soesoe.
uit	lĕ ° .
uitbarsten	ngĕmpok.
uitdagen	nantang (tantang); tĕtantang — uitgedaagd.
uitdooven	nĕmati ° , mĕda ° api.
uitgehongerd	kĕlapahan, kelaparan.
uitgeput	lĕlah, kĕntalo ° , loeloeh.
uithouden	tahan.
uitkiezen	mili ° (pili °); tĕpilĕn (passief).
uitkomen	nĕdoen, njoegoel.
uitlachen	ngrĕré ° .
uitleggen	nĕrangang.
uitnoodigen	mesila ° ; ngatoeri, ngoendang (sila ° , atoer, oendaug); tĕpĕsila ° , tĕatoer(in), tĕoendang, (passief).
uitsluitend	doang.
uitstellen	boeroengang.
uittrekken	ngĕmbot.
uur	djam; hoe laat is 't? — pantok pirĕ?

V.

vaak	pĕpĕs, sĕring.
vaccineeren	njoentik.
vadem	dĕpĕ.
vader	ana ° (v/ niet adellijken); mami (v/ adellijken)

vagina	pépé, tělé.
vallen	těri ^z .
valsch (van geld).	gěgaèn.
van (voorzetsel).	lé ^z , lèkan.
vangen	baoe.
varken	bawi.
vast	kěréng, koewat; vasthouden — něgěl, ngěnti ^z .
vechten — zie: twisten.	
veder	boeloe.
vee	sěsato.
veel	loewé ^z .
vegen	njapoe, njampat (sapoe, sampat) těsapoe, těsani- pat (passief).
veger	sapoe, sampat.
veld	lëndang.
vellen	badoeng, ngrěba ^z .
ver	rěnggang.
veranderen	ngobah.
verbaasd	běnga ^z .
verbannen	boeang.
verbergen	njěbo ^z ; zich verbergen — njěbo ^z diri(ně);*stam = sěbo — těsebo ^z (passief).
verbeteren	ngěna ^z 'ang (kěna ^z); těkěna ^z 'ang (verbeterd).
verbieden	běbala ^z .
verbod	pěmbala ^z .
verboden	těbala ^z .
verbrand	kotong, djoelat.
verdacht	těparan.
verdeelen	bagi.
verder	rěnggangan.
verdriet	sakit até.
verdwaald	kěpoesa ^z , kěsangsaug.
verdwenen	tělang.
verf	tjèt.
vergaan	kětělěp, kěsělěm.
vergaderd, vergaderen	sangkěp.
vergadering	sangkěpan.
vergeefs	sja ^z .

vergelijken	banding.
vergeten	loepa ^z .
vergeven	ngampoeni (ampoem); tēampoenin (passief).
vergiffenis	sampoerajan.
vergift	tjētik, òpas.
vergissen	pēlih, njala ^z .
vergoeden	bēgēnti ^z .
vergrootten	ēmbēli ^z ang.
vergulden	njadoer, njēpoeh.
vergunning	ngēloegrēhin.
verhaal	wēwàran, dēdòngèng.
verhemelte	lantak.
verhindering	sēngkala.
verhuizen	ngalih (alih); tēalih — verhuisd.
verkwistend	gandoer.
verjagen	mēsoet, gēroh.
verkeerd	sala ^z .
verkleinen	ngodū ^z ang, beri ^z ang.
verkiezing	pēpilēnan, pēpilē ^z ang.
verkoopen	bēdjoewal.
verkouden	sēlēmā.
verlaten	ngadé, ngēntēngang.
verlegen	ila ^z .
verleppen, verlept	lajoe.
verliefd	bēkēmélē ^z .
verlies (schade)	pòtjòl.
verliezen	ngalah.
verloren	tēlang.
vermoeid	lēlah.
vermoorden	njēmati ^z .
vernachten	maré ^z , nindo ^z .
vernemen	dēngēr, dēngah.
vernietigen	njēnjéda ^z .
veroordeelen	mòngor, ngoekoem, moepoetin; ter dood veroor- deelen — ngilangang.
verpanden	njanda ^z .
verplaatsen	ngalih.
verplicht	ngépé kēwadjipan.

verrichten (v/ heerendienst)	ngajah.
verroest	bətai.
verrot	lengi, bërək.
verruilen	noekërang, noekahang, njiloerang.
versch	bagoes, baroe.
verscheuren — zie: scheuren.	
verschil	binë; verschillen — bëbinë.
verschoonen	bëgënti ² , bësalin.
verschrikt	tagèt, tindjot.
verschijnen	datëng, marëk.
versieren	majasin.
versleten	lotoh.
verspreiden	kësangkoer, kësaoer, kësaoeh.
verstaan	ngërti, paham, pëdas.
verstellen	bëdjait, nampël.
versterken (v/h lichaam)	njëgëran awak: v/e kamp — ngoekoehang désä.
vertellen	njëritajang, noetoerang, dongèngang.
vertoeven	'ndot, mëro.
vertrekken	angkat, loembar (v/ h. g. p.)
vertrouwd	baoe të sadoe.
vertrouwen	njadoe.
vervangen	gënti ² , njaloek.
vervoeren	djaoe ² .
vervolgen	pali ² , tëroektoek.
vervolgens	moedian, bandjoeran, bëtëroes.
verwaand — zie: trotsch.	
verwant	bëkadang, bësëmëton djari.
verwonden	bakatin, natoelang, ngëlëkëtang.
verwijten	mësala ² .
verzadigd	bësoeh, bësoer; këmantang — onverzadigd.
verzoek	pëngëndèngan, pënoenasan.
verzoeken	noenas, ngëndèng.
verzot	tjoeloek, sangët dëmën.
verzuimen	ngampahang.
verzwikken	lëso ² .
vet (dik)	mòkòh, lëmoe.
veulen	anak djaran.

vier	ămpat; 14 — ămpat olas; 24 — ămpat likoer; 34 — tēloeng dasă ămpat; 44 — pětang dasă (poeloe) ămpat; 54 sèkēt ămpat; 64 — nēm dasă (poeloe) ămpat; 74 — pitoeng dasă (poe- loe) ămpat; 84 — baloe ^c poeloe ămpat; 94 — siwa ^c poeloe ămpat; 40 — pětang dasă, ămpat poeloe; 400 — samas; 4000 — pětang tali; 40000 — ămpat laksă.
vierhoekig (vierkant)	mërapat.
vies	rēm̄is, èkèk.
vinden	dait.
vinger	ranggot.
vingerbreed	njari; bijv. doewa njari.
viool	rēdēp.
visch	ěmpa ^c ; zeevisch — ěmpa ^c sěgară; riviervisch — ěmpa ^c kókó ^c .
visschen	mantjing.
vischnet	djala, sòrok.
vlak	asah.
vlakke	lëndang.
vlechten	ngoelat.
vleermuis	kěntjolit; vliegende hond — boekal.
vlerk (v/e prauw)	kantir.
vleugel (v/e vogel)	klètèk.
vlieg	kělikit.
vliegen	ěngkèlèp, ěngkěběr, ěngkěsoer.
vlinder	kěběkòl, èwok ² .
vloed	pasang.
vloer (aarden —)	bětaran; v/ planken — banban; v/ bamboe — lasah.
vlot	rakit.
vluchten	běrari, pėlai.
vlug	bětjat, njěrèk; erg vlug — santër.
vlijt, vlijtig	pasoe.
voeden	v/ dieren — ngimpan; v/ mensen — bèng ma- ngan.
voedsel	v/ dieren — impan; v/ mensen — kakėnan, pa- nganan; daharan en adjěngan (v. h. g. p.)
voelen	ngidap.

voet	naé.
voetpad	èlèsan, pèngòròng.
voetspoor	òuòs, tampak naé.
voetzool	lampak naè ^c .
vogel	kěmanoekan.
vogelkooi	koeroengan.
vol	pěno ^c , sabol.
voldoende, genoeg	sěmai ^c , gěněp.
volgen	miloe, noeroet; ngiring (v/ h. g. p.)
volhouden	tahan.
volk	bangsă.
voor	lé ^c djoeloe, lé ^c arěpan (v/ h. g. p.)
voor (ten behoeve van)	oema ^c , lakar (Mal. bakal).
voorbeeld	imbě, tjonto.
voorbehoedmiddel	pěngadang bahlě.
voorbijgaan	liwat.
voordeel	oentoeng, agět.
voorhoofd	tělakar.
voorhuid	lěndong lésé, boetó ^c .
voorgallerij	sěsangkok.
voornemen	nijat, angěn (ber —).
voorover	kalěp, langkěp.
voorteeken	tandó ^c , tjiri.
voortaan	erà ^c .
voorttellen	bědjari, běrombo ^c .
voorttrekken	oros, awěk, ngěděng.
voorzichtig	aděng ^a , ingět ^a , ònja ^c .
vork	tjakar.
vorm	tjitakan, rěmbagan.
vorst	datoe.
vouwen	ngělěpět.
vragen	běkětoan; om iets vragen — ngěnděng, noenas.
vracht	boewatan.
vrede	patoeh.
vrees	takoet.
vreten	mangan, ngakěn (pangan, kakěn); těpangan tě-
	kakěn (passief).
vreugde	kědēměnan, kěsěněngan.

vriend	sahabat, bĕraja, kĕkasihan.
vroedvrouw	bĕlijan nganak.
vroeg (i/d morgen)	lĕma ^c lĕma ^c .
vroeger	piranan.
vrouw	dĕngan ninĕ; echtgenoot — sĕninĕ; wijfje van dieren — pĕrină; vrouwelijk — ninĕ.
vrucht	boewa ^c .
vrijmoedig	bani, las.
vrijspreken	njampoerĕ (sampoerĕ); kĕsampoerĕ, tĕsampoerĕ, (passief).
vuil — zie: vies.	
vuilnis	dĕdóró, rĕrónggó.
vuist	rĕgĕm.
vulkaan	goenoeng bĕrapi.
vullen	ngisi ^c .
vuur	api; gloeiende houtskool — barak.
vuurvlieg	ĕntĕp ² .
vijand	moesoeh.
vijfhoek	bĕsagi limă.
vijl	kikir.
vijlen	ngikir.
vijver	tĕlagă.
vijzel	lisoeng ragi (lisoeng = stamper, ragi = Mal. boemboe).

W.

waaien (in/ een waaier)	ngĕpĕt.
waaier	kĕpĕt.
waar	lé ^c ĕmbé.
waarde	adji.
waarheen	odjok ĕmbé, anĕng ĕmbé.
waarom	koembéné, bĕrĕmbĕ, apa sĕbabně, koembénĕ sangka ^c .
waarschuwen	mĕringĕt, mĕkiling (t/ h. g. p.)
waarschijnlijk	sang, badé ^c -badé ^c .
wachthuis	gĕrdoe.
wachten	ngantih.
wagen	bani.

waken	djaga ^z .
wakker	ngasě, mětangi (v/ h. g. p.)
wand	v/ bamboe — pagěr; v/ steen — tèmboek.
wandelen	běkědèk.
wang	sangkèp.
wanneer	piran.
wannen	němpi ^z (těmpi ^z); tětěmpi ^z (passief).
want	sěbab, kěraně.
wapen	sikěp, gěgaman.
war (in de war zijn)	simo.
warm	angět, panas, bėněng.
was	lilin.
wasschen	biso ^z ; v/ kleedingstukken — mópó ^z .
wat	apa.
water	ai ^z .
waterketel	kěmė ^z bėsi.
waterpokken	tjangkrim, rěbo ^z ai ^z .
waterleiding	tělabah.
waterval	ai ^z nimpoh.
wedden	bětaro ^z .
weddenschap	taro ^z .
weder, nogmaals	ampo ^z , malik.
wedloopen	běarong-arong.
wedstrijd	arong ^z .
weduwe	běbaloe.
weefsel	sěsėkan.
week (bv. nw.)	ěmboek.
week (tijd)	ėén week — sějdoema'at.
weenen	nangis, bėsěrmin (v/ h. g. p.)
weerlicht	kisap.
wees	anak ijatim.
weg	langan, ratajan, roeroeng.
wegens	sěbab.
wegjagen (v/ dieren)	gěroh, nijah, měsoet; v/ personen — noendoeng.
wegwijzer, gids	djawa ^z .
weide	lěndang.
weinig	sěkědi ^z , sěkětjět.
wekken	dodo ^z ; nangingin (v/ h. g. p.)

welk	si ěmbé; welk huis ?— balé si ěmbé ?
welvarend	ma ^c moer.
wenk	owap.
wenkbrauw	alis.
wenken	ngowap.
wennen (zich)	kaso.
wensch	pěngarěpan.
wereld	doeniă.
werk	pěgawéjan.
werkelijk	tětœ ² , patjoe ² , djati ³ .
werken	běgawéjan.
werpen — zie: smijten.	
werpnet	djalě.
wesp	gěgěti, lani.
west	barat.
weten	nao ^c .
weven	njèsěk.
wieg	gijong.
wiegen	běgijong.
wiel	rodě.
wierook	měnjan.
wildzwijn	bawi gawah.
wimpers	boeloe(n) mata.
wind	angin.
wind laten	ngěntoet.
winden (v/ touw)	goeloeng.
winkel	běbalé ^c .
winnen (kans, gevecht —)	měnang.
winst	bati, agět, oentoeng.
wit	poetė ^c .
wolk	awoen ² .
wond	bakat, tatoe; lěkět — onbeduidende wond.
wonden — zie: verwonden.	
wonder	kěběnga ^c 'an.
wonen	ěndot, běbalé, djěněk.
woning	balé; gědèng (v/h. g. p.)
woord	ongkat, lěng, manik (v/h. g. p.)
worm	bijah, bijar.

worstelen	běrapěsan.
wortel	akah, akar.
wrang	sěpět.
wreed	bingis, běboedoehan.
wreken	ngintēmang, ngantēmang (intēm, antēm) tēintēm- (ang), tēantēm(ang) passief).
wroeten	ngěngědoek.
wrong (v/ haar)	poendjoeng.
wrijven	ngòsok (òsok); tēsòsok — gewreven.
wij	itě padā sēlapoe.
wijd	galoeħ, goewar.
wijlen	(v/ h. g. p.) mēlēkat, arowah: v/ minderen — pēdarě.
wijsvinger	tidjót.
wijzen	widjót (tidjót); tētijdót — gewezen.

Y.

ylen	ngřemon.
yverig	pasoe.
yzer	běsi.
yzerdraad	kawat.

Z.

zaad (v/ gewassen)	binět; dierlijk zaad — mani.
zaaien (v/ padi)	ngampar; v/ anderen planten — nimoeh, mē- rēmbas.
zaadbed	pěngamparan.
zaak	pěrkarā.
zacht	ēmboek; — v/ aard — lēmať lemboet, bēsēmoe, daně darmā, (v/ h. g. p.)
zadel	kěkapě; v/e pikoelwaard — kasoeran.
zak	kantong.
zand	gěrès, gēsik.
zang	lělakať.
zeden	adat.
zee	sěgarā.

zeef	èrok.
zeep	saboen.
zeer	lalo ^z , gati, langsot.
zeeroover	badjak.
zeggen	běbada ^z , matoer (t/ h. g. p.)
zeil	lajar.
zeker	těntoe, moelä ngěnoe = (Mal. memang bagitoe).
zelden	langkah, rarang, kapah.
zelf	měsa ^z .
zelfde	iä siné, iä sino.
zelfs	kětima ^z .
zemelen	koet, oenggoen, lambòek, sésé.
zenden	ngirim, njempait.
zes	něm; 16 — nēmolas; 26 — nēmlikoer; 36 — tēloeng dasā nēm; 46 — pětang dasā (āmpat poeloe) nēm; 56 — sèkět nēm; 66 nēm dasā (poeloe) nēm; 76 — pitoeng dasā (poeloe) nēm; 86 — baloe ^z poeloe nēm; 96 — siwa ^z poeloe nēm 60 — nēm dasā; 600 — tēloeng atak; 6000 — nēm tali; 60000 — nēm laksā.
zeven	pitoe ^z ; 17 — pitoelas; 27 — pitoe ^z likoer; 37 — tēloeng dasā pitoe ^z ; 47 — pětang dasā pitoe ^z ; 57 — sèkět pitoe ^z ; 67 — nēm dasā (poeloe) pitoe ^z ; 77 — pitoeng dasā pitoe ^z ; 87 — baloe ^z dasā (poeloe) pitoe ^z ; 97 — siwa ^z poeloe pitoe ^z ; 70 — pitoeng dasā (poeloe); 700 — pitoeng atoes; 7000 — pitoeng tali; 70000 — pitoeng laksā.
zeven (werkw.)	ngèrok (èrok); tēèrok — gezeefd.
zichtbaar, inzicht	pěgitun.
ziek	sukit, soengkan (v/ h. g. p.)
ziekte	pěnjakit.
ziel	njawä.
zien	gita ^z , njingakin, njerminang (v/ h. g. p.)
zilt	pac ^z .
zilver	sėlakā.
zingen	belawas, ngidoeng, ngrambang, nēmbang.

zitten	tokol, v/ h. g. p. melinggih, mandjak; m/d been kruiselings zitten — bēsilā.
zoeken	mètě, boja ^z .
zoenen	bēsidoek.
zoet	manis.
zolder	těkěp.
zon	djělo; opkomen v/d zon — tiwo ^z ; het ondergaan v/d zon — sěřp, tělěp.
Zondag	djělo ahāt.
zonder	čndě ^z ně.
zoo	ngěni, ngěno.
zoals	mara ^z .
zoodat	djangkě.
zoodra	sěwahně.
zooeven	oně ^z .
zoogen	njoesoe.
zool — zie: voetzool.	
zoon	anak mamě.
zorgen	ingětang, pělihara ^z .
zout	sijā.
Zuid	laoe ^z ; Zuidelijk — bēlaoe ^z .
zuigen	ngěmot.
zuster	sěměton nině.
zuur	pědis.
zwaar	běrat.
zwager	ipar.
zwak	lēmēs, loemah.
zwaluw	alat ^z .
zwam	loeloep.
zwanger	bětijan.
zwart	běděng, biděng.
zwavel	warirang.
zweep	pětjoet; karwats -- tjěměti.
zweer	bongkang.
zweet, zweeten	běběk, bēbėkan, daoer, bedaoer.
zwellen	bara ^z .
zwemmen	ngòuòng.

zweren (eed afleggen)	běsoempah.
„ (v/ wonden)	běnana ^z , běnat.
zwijgen	tědo ^z , pènang.
zij	ijă.
zijde, zij (stof)	soetră.
zijn (werkw.)	ara ^z .
zijn (bez. voornw.)	ně.

E e n i g e
Fabels en Volkslegenden

VAN DE

Onderafdeeling BELOE

op het eiland Timor

DOOR

A. MATHIJSEN.

Deze verhalen zijn voor het meerendeel door gewezen leerlingen der zendingschool opgeschreven; slechts een paar heb ik, onder het verhalen, zelf geschreven.

Ik teeken hier bij aan dat de schrijfwijze van verscheidene woorden niet dezelfde is als die in de Tetum-Hollandsche woordenlijst.

In de woordenlijst heb ik zooveel mogelijk de Nederlandsche schrijfwijze gevolgd met het doel de uitspraak gemakkelijk te maken.

In deze verhalen echter heb ik de woorden geschreven, zooals ze door de oud-leerlingen op papier zijn gebracht. Zoo bijv. komt hier de verdubbeling der medeklinkers niet voor, en dus, waar in de woordenlijst: emma, tolloe, latta enz. staat, vindt men hier: ema, toloe, lata; — in plaats van: bee, been, foon, zooals in de woordenlijst, staat hier: bei, bein, foon.

Ik geef deze fabels en volkslegenden uit, zooals ze mij schriftelijk of mondeling werden meegedeeld, behoudens enkele wijzigingen ter bevordering der duidelijkheid.

BUITENZORG, 7 Juli 1913.

Dale ai kanoïk.   Verdichte Verhalen.

1.

Krawa no Lomoe-lomoe.

Een aap en een reiger.

Dala ida krawa no lomoe-lomoe ba tiha naan tasi; krawa nodi dai tiha naan; lomoe-lomoe naklili ko'ë nodi toeir krawa, be ¹⁾ krawa tiha kona naan, atoe tau ba ko'è. — Kaloe krawa tiha kona tau ba ko'è, lomoe-lomoe na tia; krawa noesoe: „Naan iha nèëbè?” Lomoe-lomoe terik: „Nia monoe nosi ko'è koeak”. Hotoe nee krawa tiha nikar, tau ba ko'è nèë; lomoe-lomoe na teni dei.

Hotoe nèë krawa nawan saè, kohl lomoe-lomoe, nati tia bele nia kan ²⁾ rahoen, so'è nela nia ba tasi rat; hotoe krawa ba oema, lomoe-lomoe nia kan fèn noesoe ba krawa: „O kan ria iha nèëbè?”

Krawa terik: „Nia sei naris”. Mais krawa terik bosok.

Lomoe-lomoe nia kan fèn nanono, nia la mai; hotoe nia ba tasi ba nali-koe nia; nia nare ba nia kau laen lao iha rat, ³⁾ semo la bele tan ⁴⁾ rahoen krawa nati nalo faloe; hotoe nee nia kan fèn nakau nia nodi ba oema, rai

Eens ging een aap met een reiger visschen; de aap vischte met een net; de reiger droeg een mandje, volgde daarmee den aap, opdat, als de aap visch ving, hij dien in het mandje zou leggen. Als de aap iets ving en in het mandje legde, at de reiger het op; de aap vroeg: „Waar is de visch?” De reiger zei: „Hij is door eene opening van het mandje gevallen”. Daarop vischte de aap weer, legde het in het mandje; de reiger at het weer op.

Daarna werd de aap boos, pakte den reiger, trok al zijn veeren uit, wierp hem op het strand en liet hem daar achter; toen de aap naar huis ging, vroeg de vrouw van den reiger aan den aap: „Waar is je zwager?”

De aap antwoordde: „Hij is nog aan het baden”. Doch de aap loog.

De vrouw van den reiger wachtte, hij kwam niet; toen ging zij naar zee, ging naar hem kijken; zij zag haar man op het strand loopen; vliegen kon hij niet, omdat de aap al de veeren had uitgetrokken; daarop droeg zijne vrouw

1) In de woordenlijst: bee.

2) " " " : kaan.

3) " " " : raat.

4) " " " : taan.

nia ba oema laran. La kleoer nia kan ¹⁾ rahoen toeboe nikar. Kaloe nia nare ema na baboea, nia liboer baboea kakoen. Kaloe krawa nare, lomoe-lomoe liboer baboea kakoen, krawa noeso: „O modi baboea kakoen nee atoe malo sa?”

Nia terik: „Haoe atoe kalo ro ²⁾ atoe kodi ba kontaratoe, kalo emi hakara ba ho ami, bele”.

Krawa sia terik: „Soin”.

Kaloe sia nalo ro nee tomak ona, krawa liboer maloe; liboer hotoe sia saè ro nèè atoe lao ona; ba kalan nèè sia lao; kaloe sia too tasi klaran ro koeak, we tama; dadi sia boloe lomoe-lomoe: „Ria ria! mai lai te we tama ro”; hotoe nee lomoe-lomoe toen ba, hetak toetoe koeak ro, tan oeloek krama nati nia kan rahoen; dadi nia nawan saè; la oras ro moet ³⁾; krawa boloe lomoe-lomoe: „A ria! toean haoe”; mais lomoe-lomoe terik: „Lale, tan ⁴⁾ oeloek o mati haoe kan rahoen; tomas haoe kan fèn ba foti haoe, lale haoe mate bakmamoe”.

Hotoe nee ro moet, krawa mate nalo faloe, nèn la hela kmisak ⁵⁾ ida. Lomoe-

hem naar huis, legde hem in huis. Niet lang daarna schoten zijn veeren weer uit. Als hij menschen watermeloenen zag eten, verzamelde hij de schillen van de watermeloenen. Als de aap zag, dat de reiger de schillen van watermeloenen verzamelde, vroeg hij: „Wat wil je met die watermeloen-schillen uitvoeren?”

Hij zei: „Ik wil een schuit maken om er mee te gaan handel drijven; als julie plezier hebt met ons te gaan, dan kun julie dat doen”.

De apen zeiden: „Goed”.

Toen zij die schuit klaar hadden, kwamen de apen bij elkaar; toen zij bijeen waren bestegen ze de schuit om aanstonds af te varen; dien avond vertrokken zij; toen zij midden in zee waren, raakte de schuit lek, het water stroomde binnen; daarom riepen zij den reiger: „Zwager, zwager kom terstond, want het water komt in de schuit”; daarop kwam de reiger naar beneden, pikte de schuit nog meer stuk, omdat de aap vroeger zijn veeren had uitgetrokken; daarover was hij boos; onmiddellijk zonk de boot; de aap riep den reiger: „Ach zwager! help mij”; maar de reiger zei: „Nee, omdat gij vroeger mijn veeren hebt uitgetrokken; gelukkig dat mijn vrouw mij ging opnemen, anders was ik ongewroken gestorven”.

Daarop zonk de boot, alle apen stierven, zelfs niet één bleef over. De reiger

1) In de woordenlijst: kaan.

2) " " " : roo.

3) " " " : moot.

4) " " " : taan.

5) " " " : kmisak.

lomoe semo nikar rai ba, ba nia kan vloog weer naar land, ging naar zijn oema. huis.

2.

Lakoe no Laho.**De moesang ¹⁾ en de muis.**

Dala ida sia roewa lo'ér; sia lao, sia roewa nare fehoek isin ida; hotoe nee sia foti.

Sia lao too mota ida foin sia roewa nanawa; hotoe nee lakoe terik ba laho: „Ria ita roewa ha fehoek lai, hotoe lei ¹⁾ nani mota”; mais laho terik: „A keta ²⁾ lai; ita haris hotoe mak lei ha”. Lakoe nata: „Hoe ³⁾ soin”.

Hotoe nee sia roewa ba nani mota; lakoe terik ba laho: „Ria ita roewa monoe we haknesak, ⁴⁾ se mak atoe sae oeloek”; laho nata: „Hoe soin”. Hotoe nee sia roewa soemi loekoe; mais laho nawan naroe; tan nee nia soemi loekoe too rai nia nakoeak rai; mais lakoe la bele; nia soemi loekoe la oras sae nikar; hotoe nia nanono. Laho saé kleoe; dadi noeenee lakoe blaar; teni nia nanoin laho mate tian; mais laho nakoeak rai nalo too fehoek ba, hotoe na fehoek nalo faloe. Hotoe nee nia lao nosi koeak tama nikar mota atoe saé nikar; kaloe nia too mota nia saé; hotoe nia terik ba

Een keer waren zij samen aan het wandelen; terwijl zij voortgingen, zagen zij beiden een aardappel; en zij raapten hem op.

Zij gingen voort tot aan eene rivier, toen rustten beiden; en de moesang zei tot de muis: „Zwager, laten wij samen eerst den aardappel opeten, en dan in de rivier gaan zwemmen”; doch de muis zei: „O nog niet; na gebaad te hebben zullen wij eten,” De moesang antwoordde: „Nu goed”.

Daarna gingen zij beide in de rivier zwemmen; de moesang zei tot de muis: „Zwager, laat ons om strijd onderduiken, wie het eerst boven zal komen”; de muis antwoordde: „Ja goed”. Daarna doken zij beiden onder water; doch de muis had een sterken adem; daarom dook zij tot den bodem, en holde den grond uit; doch de moesang kon dat niet; hij dook en kwam terstond weer naar boven; daarna wachtte hij. Het duurde lang, voor de muis boven kwam; dus was de moesang verwonderd; daarbij dacht hij, dat de muis dood was; doch de muis had den grond uitgehold tot aan den aardappel, en toen den aardappel geheel

1) In de woordenlijst: lee.

2) „ ” „ : ketta.

3) „ ” „ : hoow.

4) Dit woord staat niet in de woordenlijst; Zie tanessak.

1) een roofdier dat gelijkt op een bunzing.

lakoe: „Ria, ita roewn ba ha fehoek lai;” lakoe nata; „Hooe soïn”. Hotoe nee sia roewa ba; ba sia nalikoe ba fehoek laho na tian; hotoe lakoe terik ba laho: „A ria! hooe kanoin, fehoek o kala ma tian tan ¹⁾ o soemi loekoe kleoer lolos; hooe kanoin o makoeak rai too nee mai, mak foin o ma”; mais laho terik: Hooe soïn; kaloe o doe ba hooe dei, diak lieo o boetoeak ai ba nee, hotoe o soenoe; kaloe hooe ka tebes, hai na hooe; mais kaloe hooe la ka, hai la bele na hooe; hotoe laho tama ba ai nee, lakoe soenoe; mais laho matenek; nia nakoeak rai tama ba; hai na nia la bele; hotoe hai narain tia, nia sai, naksoke. Hotoe nee lakoe tama fali, laho soenoe; hai na lakoe too mate.

opgegeten. Daarop kroop zij door de holte, kwam weer in de rivier om naar boven te stijgen; toen zij bij de rivier was, steeg zij naar boven, en zei tot de moesang: „Zwager, laat ons samen den aardappel gaan eten”; de moesang antwoordde: „Ja, goed”. Daarop gingen zij beiden op weg; terwijl zij gingen keken zij uit naar den aardappel, dien de muis had opgegeten; daarop zei de moesang aan de muis: „He zwager! ik geloof, dat gij den aardappel mischien al hebt opgegeten omdat gij zeer lang gedoken hebt; ik denk, gij hebt den grond tot hier uitgehold, en toen gegeten”; doch de muis zei: „Nu goed: als gij mij maar belastert, dan is het beter, dat gij hier hout opstapelt, en dan aansteekt; als ik inderdaad gegeten heb, zal het vuur mij verteren; doch als ik niet gegeten heb, dan kan het vuur mij niet verteren; daarop ging de muis in dat hout; de moesang stak het aan; doch de muis was bij de hand; zij maakte een gat in den grond, ging daarin; het vuur kon haar niet vertieren; toen het vuur was verminderd, kwam zij er uit en danste. Daarop ging de moesang op zijn beurt er in; de muis stak het aan; het vuur verteerde de moesang tot hij stierf.

3.

Asoe no Krawa.**De hond en de aap.**

Dala ida asoe ida ba meti; nia lao saè ba rai inan oan ida mais nia la

Een keer ging een hond naar het drooggelooopen strand; onder zijn wan-

1) In de woordenlijst: taan.

natene sasa; la oras tasi nakonoe, nia sai teni la bele, tan tasi nakonoe halik rai inan oan tian; nia nanono, tasi la mara; nia nalao tian, tan nee nia tanis.

La oras nai bei ¹⁾ ida mai, nia noeso ba asoe: „He bei oa tan sa mak o tanis?” Hotoe asoe nata: „Haoe kein ²⁾ iha nee kleoer ona, tan nee haoe tanis; teni haoe la ketan ha; kaloe bei ³⁾ dodan, nodi haoe ba haoe kan oema ba, masik haoe sewa bei bataka atoes hira-hira mos, soin dei”.

„A bei oa haoe sei kodi dasi lian ba nee ba”. Asoe rona nee hetak tanis.

La oras ioe ida mai noeso ba asoe: „He bei oa tan sa mak o tanis?” Asoe terik: „A bei! haoe kein iha nee kleoer ona, teni haoe la ketan ha tan nee haoe neon soesar mak haoe tanis; kaloe bei hakara dodan haoe, hodi haoe ba haoe kan oema ba, masik haoe seloe bei mean no moetin atoes hira-hira mos, soin dei”.

Ioe terik naak: „Hoe soin, o mai saè ba haoe kan folon”, hotoe nee ioe nodi nia ba too rai mara; ioe natoen asoe; hotoe nee asoe terik ba ioe: „O

deling klom hij op een kleine rots; doch hij wist van niets; terstond daarop kwam de vloed opzetten; hij kon er niet meer uit, omdat de zee hoog stond rondom de kleine rots; hij wachtte, de eb kwam niet; hij had honger, daarom huilde hij.

Plotseling kwam een krokodil, vroeg aan den hond: „Hé kleinzoon, waarom huil je?” Daarop antwoordde de hond: „Ik wacht hier reeds lang, daarom huil ik; daarbij ik krijg niet te eten; als vadtje medelijden heeft, mij naar mijn huis brengt, al huur ik vadtje ook voor eenige honderde guldens, 't is mij goed”.

„Och kleinzoon, ik moet nog een boodschap van den koning naar ginder overbrengen”. Toen de hond dit hoorde, huilde hij nog meer.

Plotseling kwam er een haai, vroeg den hond: „Hé kleinzoon, waarom huil je?” De hond zei: „Ach vadtje! ik wacht hier reeds lang; daarbij ik krijg niet te eten, daarom is mijn hart bekommerd en huil ik; als vadtje zich over mij wil ontfermen, en mij naar huis brengt, al betaal ik ook eenige honderden goud en zilver aan vadtje, het is mij goed”.

De haai zei: „Ja, goed, kom, klim op mijn rug” (letterl.: op mijn bovenkant); daarop bracht de haai hem op het drooge; de haai zette den hond

1) In de woordenlijst: nai bee.

2) De onbepaalde wijs is: hein; in de wdljst: heen.

3) In de woordenlijst: bee.

mein ¹⁾ ba nee lai; haoe ba kola moerak kodi mai be seloe ba o; hotoe nee ioe naak: „Hoe soin”.

Hotoe nee asoe ba soeroe haï soekabi klaak ²⁾ nodi mai.

Asoe terik ba ioe: „Bei ³⁾, makaka o kan iboen, taka o kan matan”; hotoe ioe mos nalo noeodar asoe terik ba nia; la oras asoe tate hai soekabi klaak ba ioe nia kan iboen; la oras ioe noran moras; nia tafetoe an ⁴⁾ too mate ba nee dei.

Hotoe nee asoe ba terik ba krawa: „Ria! o mai be ita roewa ba koa naan bot ida nee ba, haoe koo tian”; hotoe krawa nata ⁵⁾: „Hoe soin”. Hotoe uee sia roewa ba koa ioe maten nee; sia koa hotoe tia, krawa terik: „A! ita roewa atoe ha ona, tan nee o ba maris lai”; asoe naak: „Hoe”. Hotoe nee asoe ba naris; naris hotoe nia mai nikar; mais krawa terik ba asoe: „A ria! o maris o kan raek mos, mais o kan koïk nee halo mos no, ros hodi rai henik halo kwer; hotoe asoe mos toeir krawa nia kan lia dei; kaloe asoe ba naris krawa loi ⁶⁾ naan nodi ba tetoe fafoehoen, la hela oda ba asoe.

af; daarna zei de hond tot den haai: „Wacht hier eerst; ik ga geld halen en breng het hier om u te betalen”; daarop zei de haai: „Ja goed”.

Toen ging de hond gloeiende kolen van koesambihout bijeenscheppen en bracht die mee.

De hond zei tot den haai: „Vadertje, doe je mond open, doe je oogen dicht”; toen deed de haai ook zooals de hond hem zei; plotseling wierp de hond de gloeiende kolen van koesambihout in den mond van de haai; onmiddellijk voelde de haai pijn; hij stuiptrekte tot hij op de plaats dood ging.

Daarop ging de hond aan den aap zeggen: „Zwager! kom opdat wij samen ginder een grooten visch dien ik ge-dood heb, in stukken gaan snijden”; en de aap antwoordde: „Ja goed”. Daarop gingen zij dien dooden haai in stukken snijden; toen zij met snijden klaar waren, zei de aap: „Kom, we zullen zoo gaan eten, ga jij daarom eerst een bad nemen”; de hond zei: „Goed”. Toen ging de hond baden; na gebaad te hebben, kwam hij terug; doch de aap zei tot den hond: „Hè Zwager! uw vuil hebt gij schoon gewasschen, maar uw uitslag moet gij ook schoon maken, ge moet dien met zand wrijven en glad maken”; daarna volgde de hond het gezegde van den aap ook op; toen de hond ging baden,

1) De onbepaalde wijs is: hein; in de wdljst: heen.

2) Zie: haï klaak.

3) In de woordenlijst: bee.

4) „ ” : tafetoe aan.

5) De onbepaalde wijs is: nata; in de wdljst: hataa.

6) In de woordenlijst: looi.

Hotoe nee asoe mai nikar, nia nalikoe, naan iha rai la iha tian; asoe tenara ba tetoe fafoehoen; krawa loi naan nalo faloe la nela oda ba asoe; asoe terik: „Hooe diak ria! o la mela naan oda ba hae; leoe-leoe o kala toen iha rai mai”; krawa nonok doeoek; asoe daka nohoen iha rai; kaloe krawa toen, nia atoe na noo krawa; mais krawa la toen; krawa toer oras ida, nakati; ¹⁾ la oras nia monoe toen nosi tetoe fafoehoen; asoe nare nia koi nia; krawa noesoe perdoea ²⁾ ba nia: „A ria! o keta moo hae; hae lei ba kola naan be fo ba o ma”; mais asoe la nooek; nia tata krawa nee nalo mate, hotoe nia na nalo faloe.

droeg de aap de stukken visch weg, bracht ze boven op een hooge balé-balé, liet niets voor den hond over.

Daarna kwam de hond terug; hij keek, de stukken visch lagen niet meer op den grond; de hond keek opwaarts naar de bovenzijde van de balé-balé; de aap had den heelen visch weggebracht, had niet een weinig voor den hond overgelaten; de hond zei: „Goed zoo, Zwager! jij hebt niet een weinig visch voor mij overgelaten; pas op, als jij beneden op den grond komt”; de aap zweeg maar; de hond waakte voortdurend op den grond; als de aap naar beneden kwam, zou hij den aap dood bijten; doch de aap kwam niet af; de aap zat geruimen tijd, sluimerde in; plotseling viel hij van den bovenkant van de balé-balé; toen de hond hem zag, greep hij hem; de aap vroeg hem vergiffenis: „Ach Zwager! maak me niet dood; ik zal visch gaan halen om u ten eten te geven”; doch de hond wilde niet; hij beet den aap dood, daarna at hij hem heelemaal op.

4.

Krawa no Banahi.**Een aap en een tripang. ¹⁾**

Dala ida krawa ba meti; nia meti too tasi nakonoe nia sai nikar. Kaloe krawa sai too tasi rat, nia sama tan ³⁾ banahi ida, hotoe nee banahi terik ba krawa „A bei sian! masik ami ata lao

Een keer ging een aap visschen op het drooggeloopt strand; hij vischte tot de vloed kwam, en ging weer weg. Als de aap op het strand kwam, traptte hij op een tripang; daarop zei de tri-

1) De onbepaalde wijs is: hakati; in de wdljst: hakatti.

2) In de woordenlijst: berdoea.

3) „ „ „ taan.

1) zee-egel.

hare ami oda''; hotoe krawa terik ba banahi: „A o oï at ¹⁾ nee! keta ²⁾ lia wain; o kalan lora makoi ³⁾ an ba rai henik dei; teni lao la bele too ami sama sala o, mak foin o lia wain''.

Hotoe nee banahi nonok dei.

La oras banahi terik ba krawa: „Hoe soin, o terik hoe lao la bele; ita roewa halai haknesak ⁴⁾ oda''.

Krawa nata naak: „Hoe soin; wain hira mak ita atoe halai haknesak?

Banahi terik: „Wain roewa''.

Krawa nata: „Hoe soin, wain roewa hoe lei mai''.

Ba lora nee banahi liboer nia kan maloek sia, terik ba sia: „Awan ita atoe liboer an, atoe hakoï an ba rai henik, tan wain roewa krawa atoe mai nalai naknesak no ita; tan nee awan ita atoe liboer an hanesa an hosi nee too neeba, niabè kaloe ita atoe halai, krawa boloe, ita hata ⁵⁾''.

Too wain roewa krawa mai; too tasi rat ⁶⁾ krawa no banahi nahoe nalai; kaloe krawa nalai kei kedok nia boloe

pang tot de aap: „Och lieve dengd! al zijn wij slaven, kijk een beetje naar ons als gij loopt''; daarop zei de aap tot de tripang: „Wat jij met je leelijk gezicht! jij mag niet veel praat hebben; dag en nacht lig jij maar in het zand, en loopen kun je niet, zoodat wij bij vergissing op u trappen, en dan heb je veel te zeggen''.

Daarop hield de tripang zich stil.

Een oogenblik later zei de tripang tot den aap: „Nu goed, gij zegt dat ik niet loopen kan; wij zullen samen eens een wedloopje houden''.

De aap antwoordde en zei: „Ja goed; over hoeveel dagen zullen wij den wedloop houden?''

De tripang zei: „Over twee dagen''.

De aap antwoordde: „Nu goed, over twee dagen zal ik komen''.

Op dien dag verzamelde de tripang zijn verwanten en zei tot hen: „Morgen moeten wij bijeen komen, en onder het zand liggen, omdat over twee dagen een aap zal komen en met ons een wedloop houden; daarom zullen wij morgen bijeen komen, en ons op een rij plaatsen van hier tot ginder, opdat wanneer wij zullen loopen, en de aap roept, wij antwoorden''.

Na twee dagen kwam de aap; bij het strand gekomen begonnen de aap en de tripang te loopen; als de aap reeds

1) In de woordenlijst: aat.

2) " " : keta.

3) De onbepaalde wijs is: hakoï; in de wdljst: hakoï; met „an" (wdljst aan) verbonden is het wederkeerig en beteekent dus: zich begraven.

4) Zie: tanessak.

5) In de woordenlijst: hataa.

6) " " : raat.

banahi: „Oé ria banahi! Banahi nata ¹⁾.
Krawa nalai kedok teni, kakaoer: „Oé
ria banahi! Banahi nata.

Krawa rona banahi nata nia, nia
hetak nalai nima-nimak daudau too
nia nakloti, nawan mohoe mate ba
nee dei.

tamelijk ver had geloopt, riep hij de
tripang: „Hé vriend tripang!” De tri-
pang gaf antwoord. De aap liep nog
verder, en riep: „Hé vriend tripang!”
De tripang gaf antwoord.

Toen de aap hoorde dat de tripang
hem antwoord gaf, liep hij altijd maar
harder, tot hij er bij neerviel, buiten
adem raakte en daar op de plaats dood
bleef.

5.

Krawa no Naibei.**Een aap en een krokodil.**

Krawa noi toer ila bakat tehen,
nalikoe bakat tahan; la oras naibei
ida nare krawa nee, hotoe naibei noe-
soe ba krawa: „Hei beloe! o malo sa
ida?” Krawa nata: „Haoe koi ler soe-
rat”; naibei: „O mos matene soerat ²⁾
no?”

Krawa: „Haoe katene soerat, foin
haoe ler soerat”.

Naibei: „Soerat nee se mak solok
ba o?”

Krawa: „Haoe kan feton mak solok
ba haoe”.

Naibei: „O kan feton tania hanorin
ila neebe?”

Krawa: „Ila Larantoeka ba” ³⁾.

Hotoe krawa noesoe: „Beloe o kan
oan nain hira?”

Naibei: „Haoe kan oan nain hitoe”.

Een aap zat aan den rand van een
strandwortelboom, keek naar diens bla-
ren; plotseling zag een krokodil dien
aap; daarop vroeg de krokodil aan den
aap: „Hé vriend! wat voer je uit?”
De aap antwoordde: „Ik ben een brief
aan 't lezen”; de krokodil: „Kun jij
ook lezen?”

De aap: „Ik kan lezen, bijgevolg
lees ik een brief”.

De krokodil: „Wie heeft u dien brief
gezonden?”

De aap: „Mijn zuster heeft hem mij
gezonden”;

De krokodil: „Waar is je zuster gaan
leeren?”

De aap: „In Larantoeka”.

Daarna vroeg de aap: „Vriend, hoe-
veel kinderen heb je?”

De krokodil: „Ik heb zeven kinde-
ren”.

1) De onbepaalde wijs is: hata; in de wijdijst: hutaan.

2) Letterl.: Kent gij ook boek? (brief).

3) Een 25 jaar geleden gingen er enkele meisjes
van Timor naar de zusterschool te Larantoeka.

Krawa: „Neete ¹⁾, fo o kan oan nain ida ba haoe kanorin”.

Naibei: „Soin, neete o mein ba nee lai haoe ba kola.

Krawa: „Soïn, soerak lailais.

Naibei: „Soïn”.

La oras dei naibei nodi niakan oan mai; too mai krawa simoe nola, nakau nola.

Krawa noesoe: „Nee ²⁾ te o kan oan bisik, ka ema seloek nia kan oan?”

Naibei: „Haoe kan oan bisik”.

Krawa: „Soïn ona, ami roewa lao ona”.

Naibei: „O daka amin oan halo dia-diak”.

Hotoe krawa no naibei oan lao.

Mais krawa nodi naibei oan nee ba, lâ hanorin; mais nia nodi too moat ba, noo tia naibei oan nee foin na.

Kaloe krawa na hotoe tia, nia ba nikar iha nia kan fatin nee; nia foin ba, naibei noesoe: „Haoe kan oan matenek sei?”

Krawa simoe: „Matenek ona mais sei. Beloe! o ba mola teni o kan oan ida, tan o kan oan kwaik tanis kalan lora”.

Hotoe naibei naak: „Soïn”.

Hotoe naibei ba nola oan ida teni nodi mai.

De aap: „Welnu dan geef een van uw kinderen aan mij om het te onder-richten”.

De krokodil: „Goed; blijft dan eerst hier, ik ga het halen”.

De aap: „Goed, als je 't maar vlug doet”.

De krokodil: „Goed”.

Terstond bracht de krokodil zijn jong mee; toen hij daar gekomen was, nam de aap het en droeg het.

De aap vroeg: „Is dat uw eigen kind, of een kind van een ander mensch?”

De krokodil: „Mijn eigen kind”.

De aap: „Goed, wij gaan”.

De krokodil: „Zorg goed voor mijn kind”.

Toen vertrok de aap met het jong van de krokodil.

Doch de aap bracht het jong van de krokodil weg en leerde het niet; maar hij ging er mee naar de wildernis, doodde het jong van de krokodil en at het op.

Toen de aap het had opgegeten, ging hij weer naar zijn plaats terug; hij was er nauwelijks, of de krokodil vroeg: „Is mijn jongen al geleerd of nog niet?”

De aap antwoordt: „Al geleerd, maar nog niet ¹⁾. Vriend! ga jij nog een van uw kinderen halen, want uw oudste kind huilt dag en nacht”.

Daarop zei de krokodil: „Goed”.

Toen ging de krokodil nog een jong halen en bracht het mee.

¹⁾ Staat niet in de woordenlijst.

²⁾ Hier is „nee” aanwijzend voornaamwoord.

¹⁾ d. i. nog niet voldoende.

Hotoe krawa nodi ba, mais la nanorin, nodi ba noo teni dei.

Noeoenee dei daudau naibei nia kan oan hitoe nee hotoe.

Too loron ida naibei ba nalikoe nia kan oan sia; nai bei ba te nare misa nia kan oan sian roein, krawa liboer iha toewa hoen; hotoe krawa nia kan akadiroen tahan boetoe ida; hotoe naibei nee toba kalolon akadiroen tahan, neebe krawa mai, naibei atoe kohi krawa nee; mais krawa matenek; nia sei kedok dei, nia boloe ona: „Hoi beloe! o foin mai ka?” Kaloe krawa boloe, naibei nonok dooeok, krawa lie mai te nia atoe na krawa; mais krawa boloe notoe noeoenee, nia lao dalan seloek nodi ba nateke naibei. Kaloe krawa nee nare naibei, nia terik: „Ita mak neeka?” Naibei: „Ita mak nee beloe?”

La oras naibei nalolo hori neeba atoe na krawa; la oras dei krawa nalai ba sae iha ai bot ida; hotoe krawa terik ba naibei: „Melok ma mola haoc kan matan tèn oda”.

Hotoe naibei terik ba krawa: „Wo soin beloe! leoe-leoe o kala atoe ba tasi”.

Too loron ida krawa meti klamoer foean; iha we kadomoek oan ida no

Toen bracht de aap het weg, doch leerde het niet; hij bracht het weg en maakte het ook dood.

Zoo ging dat maar door, totdat alle zeven jongen van de krokodil er geweest waren.

Op zekeren dag ging de krokodil zijn jongen zien; de krokodil ging en zag slechts de geraamten van zijn jongen, die de aap aan den voet van een boom had verzameld; verder de aap had een stapel lontar-blâren; en de krokodil legde zich neer evenwijdig met de lontar-blâren, opdat als de aap kwam hij den aap zou grijpen; doch de aap was verstandig; toen hij nog ver was, riep hij reeds: „Hé vriend! ben jij pas aangekomen?” Als de aap riep, hield de krokodil zich stil; immers als de aap nader bij kwam, zou hij den aap opeten; doch nadat de aap geroepen had, ging hij een anderen weg om de krokodil te gaan zien. Toen de aap de krokodil zag, zei hij: „Is u dat?”

De krokodil: „Is u dat vriend?”

Plotseling zette de krokodil zich van daar in beweging om den aap te bijten; onmiddellijk liep de aap weg, klom in een dikken boom; toen zei de aap tegen den krokodil. „Zou je niet een weinig van het vuil van mijn oogen komen eten?”

Daarop zei de krokodil tot den aap: „Ho 't is goed vriend! pas op als je naar zee gaat”.

Op een dag vischte de aap naar zee-wiervruchtjes; in een klein diep water

klamoer foean wain lolos; mais naibei ba toba iha we nee, kaloe krawa atoe na, naibei koho; krawa ba na klamoer foean nee, naibei koho nia; naibei koho hotoe noesoe: „O matene haoë sei?”

waren zeer veel zeewiervruchtjes; doch de krokodil ging in dat water liggen; als de aap zou eten, zou de krokodil hem grijpen; toen de aap die zeewiervruchtjes ging eten, greep hem de krokodil; toen de krokodil hem gegrepen had, vroeg hij: „Ken je mij of nog niet?”

6.

Michel no samea oeloen hitoe.

Michiel en de slang met zeven koppen.

Lioerai fetu no mane, sia roea nahoris oan mane ida naran Michel.

Lioerai nee soi lolos; naran sasa kiik bot la koeran ba nia.

Nia kan oan kalan loron nanak nakdioek moerak nalo noeodar kaleik. ¹⁾

Mais iha Lioerai niakan kota nee no laloan ida, sena boean bot nain hitoe ba, tan boean bot nee krakat lolos; tan nee Lioerai atoe naboesik mais nataoek boean nee keta na ema.

Tan nee Lioerai naroea andati ba terik ba ema hotoe-hotoe, keta hasai boean bot nee hosi laloetoek; kaloe se mak nasai boean bot nee hosi laloetoek, Nai atoe hoë nia.

Een koningspaar bracht een zoon ter wereld, Michiel genaamd.

Die koning was zeer rijk; niets groot noch klein ontbrak hem.

Zijn zoon speelde dag en nacht met een stuk geld als met eene werpschijf.

Maar in de kampong van den koning was eene afsluiting, waarin zeven groote toovenaars waren opgesloten, omdat die groote toovenaars zeer kwaadaardig waren.

Daarom zou de koning hen wel loslaten, doch hij vreesde, dat zij menschen zouden eten. Daarom gaf de koning last aan den omroeper om aan alle menschen te doen weten dat zij die groote toovenaars niet uit de afsluiting zouden laten; die hen uitliet, zou door den koning gedood worden.

1) In de wldijst: kaleik. De vrucht eener slingerplant: de vruchten zitten in eene peulschil van een halven of drie kwart meter lengte; zij hebben den vorm eener kastanjebruine schijf van de grootte van een rijksdaalder en worden in deze streken veel door de kinderen gebruikt om mee te spelen; door de eene partij worden deze schijven in eene rij rechtop in den grond gezet; de andere partij werpt met dusdanige schijven naar die in den grond gezet zijn, met het doel deze om te werpen.

Ema hotoe-hotoe nataoek; ema nain ida la kreis laloean nee.

Dala ida Lioerai oan nanak nakdioek moerak nalo ba kaleik, la oras niakan loekaton ida monoe tama ba boean bot sia kan laloean; Lioerai oan noesoe ba boean: „Boean fo bodik haoekan moerak mai lai”; boean nata: „Haoe la fo; kaloe o loke odamatan, foin haoe fo; lale haoe la fo”. Mais Lioerai oan nee naloea tian nia kan ama nian lia, nasai oda matan nalo boean bot sai; hotoe boean bot fo nikar moerak ba Lioerai oan; boean bot lao tama nikar moet ba.

Lioerai mai nalikoe ba boean bot, la iha; nia krakat lolos; nia terik ba ema sia: „Se mak nasai boean bot nee, terik; kaloe la terik haoe atoe koö ema hotoe-hotoe. Mais Lioerai oan nata: „A Ama! Ita keta hoö ema sia, sia la sala; haoe mak sala, bele hoö haoe”.

La oras Lioerai lo'è soerik atoe nodi ta niakan oan; mais ema dato sia nakakik tia nai, mak foin nai la ta fali. Mais ba loron nee Lioerai nola nikar moerak hotoe-hotoe no tais diak hotoe-hotoe fo nikar tais at ba nia kabala; teni nia la na namoetoe no nia kan aman teni, tan aman krakat nia; nia la na diak noeodar oeloek teni, nia na iha dapor no atan sia; nia la toba iha fatin diak noeodar oeloek teni; no

Allen waren bevreesd; niemand ging dicht bij de afsluiting.

Eens speelde de koningszoon met een geldstuk als met eene werpschijf; onmiddellijk viel zijn rijksdaalder in de afsluiting der groote toovenaars; de koningszoon vroeg aan een toovenaar: „Toovenaar geef mijn geld hier”; de toovenaar antwoordde: „Ik geef het niet; als gij de deur open maakt, dan geef ik het; anders geef ik het niet”. Maar die koningszoon had het bevel zijns vaders vergeten, deed de deur open, liet de groote toovenaars uit; toen gaven de groote toovenaars het geld aan den koningszoon terug; de groote toovenaars gingen weer de wildernis in.

De koning kwam kijken naar de groote toovenaars; zij waren er niet; hij was zeer boos; hij zeide tot de menschen: „Die de groote toovenaars heeft uitgelaten zegge het; als hij het niet zegt, zal ik alle menschen dooden. Doch de koningszoon antwoordde: „Ach Vader! dood de menschen niet, zij hebben geen schuld; ik heb schuld, gij kunt mij dooden”.

Terstond hief de koning het zwaard op om er zijn zoon mee te dooden; doch de hoofden weerhielden den koning, zoodat de koning zijn zoon niet doodde. Maar op dien dag nam de koning al het geld terug en al de goede kleeren, gaf hem weder slechte kleeren om te dragen; ook at hij niet meer met zijn vader samen, omdat zijn vader op hem vertoornd was; hij at niet lekker meer zooals vroeger; hij at in de keuken

sasawan nia nodi bibi malae ba daka, nodi no we au ida no butar talin ida, nalo ba boekae; toö loraik nia natama bibi malae ba laloetoe; hotoe nian isin lolon foër lolos, la namos an teni, noeodar oeloek nian aman sei nalo diak nia. — Ba loron ida Nai ida solok soerat ba Nai sia iha rai hotoe-hotoe; iha soerat laran nee Nai terik: „Iha hae kan rai soesar lolos, tan nee emi atoe toean hae. Kaloe Nai neebe mak no oan mane, nia nalo mai; kaloe oan mak noo samea oeloen hitoe nee, nia mak atoe kawin no hae kan oan feto kmisak”. Lioerai hotoe-hotoe nalo sia-kan oan mane ba, mais Lioerai oan ida la kfohok atoe nakaat no samea oeloen hitoe nee. Too loraik Lioerai oan Michel nee nodi bibi malae fila natama ba laloean; natama hotoe tia ba laloean, nian atan sia terik ba nia: „Nai oan! ema noi mai terik, ema dato oan hotoe-hotoe atoe liboer an ba rai ida nee ba; kaloe se mak noo samea oeloen hitoe nee, nia atoe kawin no Lioerai nee nia kan oan feto”.

Lioerai oan nata: „A bei sian, emi hare dei, hae nee Lioerai nia kan atan”.

Lioerai oan kalan nee nanoin nia kan atan sia terik neë nia tanis.

met de slaven; hij sliep niet meer in een goed vertrek zooals vroeger; en des morgens bracht hij de schapen weg en bewaakte ze; hij nam een bamboe met water en tien kolven mais mee, om buiten te eten; des avonds bracht hij de schapen in den stal; vervolgens hij was zeer vuil; hij reinigde zich niet meer, zooals vroeger toen zijn vader hem nog goed behandelde. Op zekeren dag zond een koning een brief naar de koningen in alle landen; in dien brief zeide de koning: „In mijn land heerscht een groote ramp; wilt mij daarom helpen. De koning die een zoon heeft, late hem komen; de zoon die de slang met zeven koppen doodt, zal huwen met mijne eenige dochter”. Alle vorsten lieten hunne zonen gaan, doch geen vorstenzoon durfde te strijden tegen die slang met zeven koppen. Toen het avond geworden was, bracht de koningszoon Michiel de schapen terug in den stal; nadat hij ze had binnengebracht zeiden zijne slaven tot hem: „Koningszoon! er kwamen zooveen menschen vertellen, dat alle hoofdenzonen bijeen zullen komen in een land daarginder; hij die de slang met zeven koppen doodt, zal trouwen met de dochter van dien koning”.

De jeugdige koningszoon antwoordde: „Ach goede hemel! gij ziet mij hier slechts als den slaaf eens konings”.

In dien nacht als de koningszoon zich herinnerde, wat zijne slaven verteld hadden, weende hij.

Too sasawan nia nodi nikar bibi malae ba daka; nia nodi too loean ba, nia nare ohin boean bot nain hitoe nee; boean bot nee mos nare nia; sia mai nadinan ohin Lioerai oan nee; teni sia nain hitoe nee naris nia fo tais diak ba nia natais diak lioe oeloek nia kan aman natais nia; hotoe Lioerai oan terik ba boean bot nain hitoe nee: „Bei, hae rona ema sia terik naak iha rai ida neeba Lioerai ida no nian oan feti ida; Lioerai feti nee kabaas lolos; hotoe ohin Lioerai feti nee nian kan aman solok soerat nodi fo natene, kaloe Lioerai niakan oan mane noo samea oeloek hitoe, nia atoe kawin no ohin Lioerai feti oan nee”.

Boean bot nata: „Hoe soen o keta neon soesar, awan sasawan o mai mi-kar”.

Too loraik Lioerai oan Michel nodi bibi malae natama nikar ba laloan; too nikar sasawan nia nodi bibi malae sai nikar ba daka; hotoe boean bot nee nare nia, naris nia natais nia dia-diak, hotoe fo no koeda anin ida ba nia sae; fo teni soerik narok ida ba Lioerai oan, be atoe nodi ba nakaat no samea oeloek hitoe nee. Laoras Lioerai oan sae ba koeda nee nodi nalai ba samea oeloek hitoe ba; too tia, ema iha kota nee blaar tan Lioerai oan nee natais diak lolos, no teni nia kan koeda diak lolos, nalai lais noe-oedar anin, Lioerai oan nee too samea

Den volgenden morgen ging hij weer uit de schapen hoeden: toen hij ze naar buiten had gebracht, zag hij de bewuste zeven groote tovenaars, de groote tovenaars zagen ook hem; zij kwamen dien koningszoon verwelkomen; zij met hun zevenen wieschen hem ook, gaven hem mooie kleeren, kleedden hem mooier dan zijn vader hem vroeger kleedde; daarop zei de koningszoon tot de zeven groote tovenaars: „Ik heb menschen hooren zeggen, dat in een land daarginder een koning is met zijn dochter, die koningsdochter is zeer schoon, verder, de vader van die koningsdochter heeft een brief gezonden om te doen weten, als een vorstenzoon de slang met zeven koppen doodt, zal hij met die koningsdochter trouwen”.

De groote tovenaars antwoordden: „O goed zoo, maak u niet ongerust, kom morgen terug”.

Des avonds bracht de koningszoon Michiel de schapen weer in den stal terug; den volgenden morgen ging hij weer uit de schapen hoeden; vervolgens toen de groote tovenaars hem zagen, wieschen zij hem en kleedden hem zeer goed; daarna gaven zij hem een zeer snellopend paard om te bestijgen; gaven daarenboven een lang zwaard aan den koningszoon, om daarmee te gaan strijden tegen de slang met zeven koppen. Onmiddellijk besteede de koningszoon dat paard, reed er mee naar de slang met zeven koppen; toen hij daar aankwam, waren de menschen

oeloen hitoe nee nian fatik nia boloe ba samea oeloen hitoe nee: „Hei samea! o maak ema hotoe-hotoe, nataoek o; sai mai, haoe atoe koko kare o kan bit nee”. Samea nata nikar ba Lioerai oan: „Hei beloe! tan sa o mai sadi haoe? oin noeodar o nee nen la sana an ba haoe kan nean let”.

Lioerai oan nata: Hooe soin; masik o tos malo boewa fatoe haoe fera kare, kodi haoen lawarik fera kare.

Hotoe la oras samea oeloen hitoe sai mai ba Lioerai oan; laoras sia roea ta maloe; teki-tekis oedan anin; oedan no anin la namoto daudan too loro monoe. Lioerai oan Michel mak menaan noo tia samea oeloen hitoe nee, foin oedan no anin namoto.

Hotoe Lioerai oan toen nosi koeda, koa samea oeloen hitoe nian nanaan dikin; hotoe nia faloen ba soerat ida, nodi ba boean bot rai nahoelin.

Hotoe nia nodi bibi malae ba nata-ma nikar ba laloean, natais nikar nian tais at fo nikar ohin tais diak nee ba boean bot.

in die kampong verwonderd, omdat die koningszoon zeer schitterend gekleed was, alsook omdat hij zoo'n mooi paard had dat liep met de snelheid van den wind. Toen de koningszoon bij het verblijf der slang met zeven koppen gekomen was, riep hij deze toe: „Hé slang! gij zegt, dat alle menschen u vreezen; kom te voorschijn, ik zal uwe kracht eens beproeven”. De slang antwoordde den koningszoon: „Hé vriend! waarom komt gij mij uitdagen? iemand als gij vult niet eens de ruimte tusschen mijne tanden”. De koningszoon antwoordde: „Nu goed; al zijt gij zoo hard als oude pinang, ik zal trachten u te splijten; met mijne jengdige kracht tracht ik u te splijten”.

Onmiddelijk daarna kwam de slang met zeven koppen te voorschijn en ver-toonde zich aan den koningszoon; terstond gingen zij den strijd met elkander aan; plotseling ontstond er regen en wind; de regen en de wind hielden niet op voor de zon onderging. De koningszoon Michiel overwon, sloeg de slang met zeven koppen dood, waarna de regen en wind ophielden.

Daarna steeg de koningszoon van het paard, sneed de punt af van de tong der slang met zeven koppen; die punt wikkelde hij in papier en bracht ze naar de groote tovenaars om te bewaren.

Daarna bracht hij de schapen weer naar den stal, trok zijn slechte kleeren weer aan, en gaf de mooie kleeren aan de groote tovenaars terug.

Ba loron ida ema ida ba tiha naan, nare nola samea oeloen hitoe maten nee iha tasi rat; la oras nia ta kotoe samea oeloen; nia la tiha teni naan mais nia nodi ohin samea oeloen nee ba natoedoe ba Lioerai iha kota nee; nia terik ba Lioerai: „Hae mak ta koo samea oeloen hitoe nee; tan nee hae mak atoe kawin ko Ita kan oan”. Lioerai terik. „Iha neebe samea nia kan oeloen hitoe nee?” Nia natoedoe ba Lioerai. Lioerai terik: „Soin, awan sasawan hae atoe karoeka ema liboer an, wain roea emi atoe kawin”.

Too wain roea sasawan ema naksoedik bele tia, Nai terik: „Ohin hae kan oan feto atoe kawin, dadi emi ba hafaetar dalan no oema”; hotoe ema sia nataa: „Diak nai”.

Ba loron nee ema nafaetar Nai nian kan oema no dalan nalo diak lolos; sia naè tuis misa diak ba dalan klaran, ema kawin atoe lao ba.

Ema hotoe-hotoe mai bele tia too oema ema atoe kawin ba, oras nee mos Lioerai oan Michel too no boean bot nain roea toeir nia; hotoe Lioerai oan too oema, ema hotoe-hotoe mate sala; hotoe nia toen nosi koeda nodi we nisik ema iha oema kawin laran, hotoe sia moris nikar.

Op zekeren dag ging iemand visschen, en zag de doode slang met zeven koppen op het zeestrand; onmiddelijk sloeg hij de koppen der slang af; hij vischte niet meer, maar hij ging met de koppen der slang op weg om die aan den koning in die kampong te toonen; hij zeide tot den koning: „Ik heb de slang met zeven koppen doodgeslagen; daarom zal ik met uwe dochter in het huwelijk treden”. De koning zeide: „Waar zijn de zeven koppen van de slang?” Hij toonde ze den koning. De koning sprak: „Goed, morgen vroeg zal ik last geven, dat de menschen samenkomen; overmorgen zult gij in het huwelijk treden”.

Na twee dagen toen de menschen des morgens allen waren samengekomen, zeide de koning: „Heden zal mijne dochter in het huwelijk treden; gaat gij daarom den weg en het huis versieren”; daarop antwoordden de menschen: „Goed, heer”.

Op dien dag versierden de menschen het huis van den koning en den weg zeer mooi; zij spreidden kleederen uit op het midden van den weg, opdat de gehuwden er over heen zouden gaan.

Toen allen bij het huis, waarin het huwelijk zou plaats hebben, gekomen waren, toen was ook de koningszoon Michiel daar met twee groote tovenaars als gevolg; toen de koningszoon bij het huis kwam, vielen allen in zwijm; toen steeg hij van het paard, besproeide de menschen in het brui-loftshuis met water, waarop zij weer bijkwamen.

Hotoe Lioerai oan noesoe: „Iha neebe ema atoe kawin no Lioerai feto nee?”

Ema hirak nee nataa: „Nia mak nee”; hotoe Lioerai oan noesoe ba ema nee: neebe samea niakan nanaan dikin?”

Ema nee nata: „Ami loke samea oeloan hitoe niakan iboen mais niakan nanaan dikin la iha”. Lioerai oan terik: „Samea niakan nanaan dikin iha haoe”.

Laoras boean bot nain roea nee ba firi sai ohin ema atoe kawin no Lioerai oan nee, nodi tama nikar moat laran ba.

Lioerai oan Michel mak kawin no Lioerai feto misak nee; ema nalo dahoer kalan hitoe, loron hitoe.

Toen vroeg de koningszoon: „Waar is de man, die met deze koningsdochter in het huwelijk zal treden?”

De menschen antwoordden: „Hier is hij”. Daarop vroeg de koningszoon aan dien man: „Waar is de punt van de tong der slang?”

De man antwoordde: „Wij hebben den muil van de slang met zeven koppen geopend, maar de punt van de tong hebben wij niet gezien”. De koningszoon zeide: „De punt van de tong der slang is bij mij”.

Onmiddellijk traden de twee groote toovenaars toe, sleurden dien man, die met de koningsdochter zou huwen, naar buiten, en verdwenen met hem in de wildernis.

De koningszoon Michiel huwde met de eenige dochter van den vorst; de menschen vierden feest zeven dagen zeven nachten.

7.

Boei kiak no Maoe kiak. De weeskinderen Boei en Mau.

Ema nain roewa naran Maoe inan no Mau aman, sia lere toos. Boei kiak no Mau kiak sia moekit; ema fai batar, sia ba nili batar monoe; hotoe ema nodi aloe tae sia roea tan batar monoe nee; hotoe batar tomak sia rai liboer, batar nakro'è sia tein ba na; hotoe sia nili batar wain tian sia lere toos; sia lere hotoe, sia koeda batar.

Twee menschen genaamd Mau inan (moeder van Mau) en Mau aman (vader van Mau) bewerkten den tuin. De weeskinderen Boei en Mau waren arm; als iemand maïs stampte, gingen zij de maïs die op den grond viel oprapen; en dan sloegen de menschen hen met den stamper ter wille van die neergevallen maïs; de gave maïs verzamelden zij; de stuk gestampte kookten zij terstond; toen zij reeds veel maïs opgeraapt hadden, maakten zij een tuin schoon; daarna plantten zij de maïs.

Mau inan no Mau aman baboet nola lawarik roewa nee sia kan toos; sia nela rohan ida dei, fo ba lawarik roewa nee; hotoe daudau too batar tasak ona, fahi foeik ida mai na lawarik roewa nee nia-kan batar; hotoe lawarik roea nee tanis tan sia kan batar; sia tanis, manoe foeik ida naran Berlikoe mai ba sia roewa, noesoe: „Emi tanis ba sa”; sia simoe: „Ami tanis tan fahi foeik na ami kan batar”; hotoe Berlikoe nee terik: „Emi roea keta tanis; emi roea ba boeka oelar naran klata haoe lei ba boloe fahi foeik kodi mai; hotoe Berlikoe nee ba boloe fahi; ba boeka netan fahi foeik iha fatoekoeak ida; fahi terik: „Haoe ka Mau kiak no Boei kiak nia kan batar tasak; haoe baroek”; hotoe Berlikoe terik: „Ita roea ba ha haoe kan batar tasak iha nee ba, wain losos; sia roea ba, Berlikoe oeloek, fahi toeir; hotoe sia ba too toos tehen nee, fahi terik: „A! o bosok haoe; o terik o kan toos seloek; mais lale haoe ka loro-loron Boei kiak no Mau kiak nia kan toos nee”.

Hotoe Berlikoe terik: „O soin! lao mai”; hotoe fahi terik: „Haoe kataoek boeat metan nee; haoe la tone”; fahi nare dia, Mau kiak sia roewa Boei kiak nalo hein fahi nee; Berlikoe terik: „Lao mai”; fahi ba,

Mau inan en Mau aman pleegden bedrog, ontnamen dien twee kinderen hun tuin; zij lieten slechts een stuk over; gaven het aan die twee kinderen; vervolgens voortdurend totdat de maïs rijp was, kwam een wild varken maïs van die twee kinderen eten; toen huilden die twee kinderen om hun maïs; terwijl zij huilden, kwam het vogeltje Berlikoe ¹⁾ tot hen, en vroeg: „Waarom huilt julie?” zij antwoordden: „Wij huilen omdat een wild varken onze maïs heeft opgegeten”. Daarop zei Berlikoe: „Julie moet niet huilen, gaat beiden den worm zoeken, die klata heet, ik zal het varken gaan roepen, en er mee hier komen”; daarop ging Berlikoe het varken roepen; hij ging zoeken en vond het wilde varken in eene rotsholte; het varken zei: „Ik heb de rijpe maïs van de weezen Mau en Boei opgegeten; ik was lui”; daarop zei Berlikoe: „Wij gaan samen mijn rijpe maïs eten daar ginder, er is zeer veel”; zij beiden gingen, Berlikoe voorop, het varken achteraan; toen zij tot den rand van den tuin waren voortgegaan, zei het varken: „O gij bedriegt mij; gij zegt, dat uw tuin een andere is, maar neen, dagelijks at ik van dezen tuin die aan de weezen Boei en Mau toebehoort”.

Daarop zei Berlikoe: „Nu goed! kom hier”; het varken zei: „Ik ben bang voor dat zwarte ding; ik kom niet”; het varken zag de val die de weezen Mau en Boei voor het varken gemaakt hadden; Berlikoe zei: „Kom”;

1) Een vogeltje van de grootte van een rijstvogeltje.

tama, dia kona ba nia kan kako-rok; hotoe Berlikoe kakaoer ba Boei kiak no Mau kiak; hotoe sia roea mai; Mau kiak nodi diman ida, Boei kiak nodi aloe; hotoe Boei kiak taè nodi aloe, Mau kiak sona nodi diman; hotoe Berlikoe terik: „Soin, emi roea hodi fahi ba ona, emi fo haoe kan oelar klata mai; hotoe sia fo oelar nee ba Berlikoe; sia fo notoe tia, sia lao faè maloe; sia nain roea noelan nodi fahi ba oema; sia nodi ba too oema, hai mate; hotoe Mau kiak naroe ka Boei kiak ba nola hai ila Mau aman no Mau inan; nia foin ba oema nee nia noesoe hai; Mau inan terik: „Loro-loron emi la mai hola hai; haoe kanoin emi foti fafoer maten ida”; (Mau inan noesoe nodi lia tatean, la terik bisik); hotoe lawarik terik: „Ami la foti”; nia neli natos fahi nee; hotoe Mau inan fo hai ba nia, nodi terik: „Kaloe emi foti fafoer maten ida modi hai nee ba too mota oan, hai mate nanik o; kaloe emi la foti fafoer maten o modi hai nee ba too oema. Hotoe lawarik nee nodi hai ba too mota oan nee, hai mate nanik nia; hotoe nia fila nikar ba noesoe teni; nia noesoe, Mau inan terik: „O bosok; emi foti fafoer maten”; hotoe lawarik terik: „Lale ami la foti”; „soin o la foti, o modi mikar hai nee ba”; nia nodi ba too mota oan nee, hai mate nikar; hotoe nia ba lioe nia kan oema ba; hotoe nia terik ba nia kan nan: „Haoe ba koesoe

het varken ging binnen, en kwam met den hals in de val te recht; toen riep Berlikoe naar de weezen Boei en Mau; daarop kwamen beiden; Mau droeg een lans mee, Boei een rijststamper; daarop sloeg Boei met den rijststamper, Mau stak met de lans; Berlikoe zei: „Goed zoo, brengt het varken nu maar weg, geeft mijn worm klata hier”; toen gaven zij dien worm aan Berlikoe; na hem gegeven te hebben, verlieten zij elkaar; zij droegen met hun beiden het varken naar huis; toen zij er mee aan het huis kwamen, was het vuur uit; toen beval Mau, dat Boei vuur zou gaan halen bij Mau aman en Mau inan; zij was nauwlijks bij dat huis aangekomen, of zij vroeg om vuur; Mau inan zei: „Dagen achtereen komt gij geen vuur halen; ik geloof dat julie een doode kwartel opgeraapt hebt”. (Mau inan sprak zinnebeeldig, niet in eigenlijken zin); daarop zei het kind: „Wij hebben er geen opgeraapt”, het zweeg van dat varken; daarop gaf Mau inan vuur aan haar, zeggende: „Als julie een doode kwartel hebt opgeraapt, zal het vuur ten uwen ongerieve uitgaan, wanneer gij er mee bij het riviertje komt; als julie geen doode kwartel hebt opgeraapt, dan bereikt gij met het vuur het huis”. Toen het kind met het vuur tot aan het riviertje gekomen was, ging het vuur ten zijnen ongerieve uit; daarop keerde het terug ging weer (vuur) vragen; toen het er om vroeg zei Mau inan: „Gij hebt gelogen; julie hebt een doode kwartel opgeraapt”.

hai, Mau inan terik emi foti fafi-oer maten ida"; hotoe nan terik: „Soin; nooesa o la modi hai mai?" hotoe feton terik: „Haoe kodi hai mai too mota oan, hai mate nanik haoe"; nan terik: „Soin, o ba mikar, mo Mau aman no Mau inan mai, hodi no hai kedan"; hotoe nia ba nikar; too ba tia nia terik: „Ita lao na; atoe ba ami kan oema ba"; hotoe sia toloe ba oema ba; sia ba, sia nodi no hai; too ba tia sia hare fahi iha oda matan; hotoe Mau aman no Mau inan terik: „Emi heli hatos fahi nee ba ani; ami mai foin hare fahi maten nee"; hotoe sia nain hat toeneo fahi nee; toeneo hotoe tia, koa; sia koa bele tia Mau aman terik: „Boeat nee haoe kanoin lanoek; haoe ka kokon lai, emi toloe keta lai ha"; hotoe Mau aman na kokon rohan ida; nia na tia, nia terik: „Naan nee moroek lolos, emi toloe keta ha oli; ami atoe hodi naan nee ba oema ba, atoe hodi ba tisi lui; awan emi lei toeir ba hola; hotoe Mau aman no Mau inan nodi ohu naan nee ba sian oema ba; lawarik roea nee soebar neta tian naan rohan ida iha ai tuhan ohak; ena roea nee lao tia, sia nasai naan rohan nee hotoe sia roea nasoe; nasoe hotoe sia koa nalo rohan; Mau kiak terik bu nian alin: „O keta ma lai, haoe ka kokon lai"; hotoe nia na kokon; na hotoe nia toba; nia toba daudan

Het kind zei: „Nee, wij hebben er geen opgeraapt"; „nu goed, als gij er geen hebt opgeraapt, breng dan het vuur weer naar ginder toe"; toen zij er mee bij het riviertje kwam, ging het vuur uit; toen ging ze door naar huis; zij zei tot haar broeder: „Ik ging vuur vragen; Mau inan zei, julie hebt een doode kwartel opgeraapt"; toen zei de broer: „Goed, waarom hebt gij geen vuur meegebracht?" de zuster zei: „Toen ik met het vuur bij het riviertje kwam, ging het vuur ten mijnen ongerieve uit"; de broer zei: „Goed, ga terug, kom hier met Mau aman en Mau inan, breng meteen vuur mee" daarop ging zij terug; toen zij daar was, zeide ze: „Laat ons gaan; we zullen naar ons huis gaan"; toen gingen zij met hun drieën naar het huis; bij het weggaan namen zij ook vuur mee; daar aangekomen, zagen zij het varken bij de deur; daarop zeiden Mau aman en Mau inan: „Julie hebt van dat varken bij ons gezwezen; nu wij hier zijn, zien we eerst dat doode varken"; daarop braadden zij met hun viere dat varken; na het gebraden te hebben sneden zij het (in stukken); toen zij het geheel gesneden hadden, zei Mau aman: „Ik geloof dat dat goedje bedwelmt; ik zal eerst proeven, julie drie moet nog niet eten"; daarop proefde Mau aman een stuk; na gegeten te hebben zei hij: „Dat vleesch is zeer bitter; julie drie moet er niet van eten; wij zullen dat vleesch naar huis brengen, en het dan eerst eenige keeren koken; morgen zult

loro malirin, nia nader nikar; nia terik: „Mau inan no Mau aman bosok ita; naan nee ha diak lolos, awan o atoe ba mola mikar ita kan naan nee; nola nikar sawan nia kan alin ba noesoe ohin naan nee; Mau inan no Mau aman terik naan sei la miis daoek sei kamoroek; hotoe lawarik terik: „Wain hira haoe mai kika?” Mau inan terik: „Awan sawan o mai mikar”; uola nikar sawan lawarik oan nee ba nikar; too ba sia nain roea nee terik: „A! naan nee la miis daoen, emi keta ha lai, lale lanoé emi; hotoe lawarik noesoe: „O medi haoe kan oetoe lai”; Mau inan terik: „Lale haoe la katene kedi oetoe; diak lioe o medi haoe kan”; hotoe lawarik nee nedi Mau inan nia kan oetoe, noesoe ba Mau inan: „Emi hataoek samea ka lale?” „Lale ami la hatauk; nee te Mau aman nia kan heti knotak”; hotoe lawarik noesoe fali: „Samodo emi hataoek ka lale?” Mau inan nata: „Lale nee te Mau aman nia kan foetoe oeloén”; hotoe noesoe fali: „Toko emi hataoek ka lale?” „Ami la hataoek, nee te Mau aman nia kan kakaloek”; daudau terik too oelar hotoe-hotoe; sia la nataoek bele; hotoe lawarik noesoe fali: „Domalaka ¹⁾ emi hataoek ka lale?” Hotoe sia roea simoe: „O keta terik boeat nee, ami hataoek lolos”; hotoe lawarik terik: „Soin

gij naar ons toegaan om het te halen”; toen gingen Mau aman en Mau inan met dat vleesch naar hun huis; de twee kinderen hadden een stuk vleesch onder bladeren verborgen; toen die twee menschen weg waren, haalden zij dat vleesch (van onder de blaren) uit en kookten het; na het gekookt te hebben sneden zij het in kleine stukjes. — Mau zei tot zijn zuster: „Jij moet nog niet eten, ik zal eerst proeven”; toen proefde hij; daarna ging hij slapen; hij sliep tot's namiddags en stond weer op; toen hij opstond zei hij: „Mau inan en Mau aman hebben ons bedrogen; dat vleesch smaakt zeer goed; morgen moet gij ons vleesch terug gaan halen”; des anderen daags ging zijne zuster en vroeg om dat vleesch; Mau inan en Mau aman zeiden, het vleesch is nog niet goed, het is uog bitter, daarop zei het kind: „Over hoeveel dagen zal ik terugkomen?” Mau inan zei: „Kom morgen vroeg terug” den volgenden dag ging het kind terug; toen het daar was, zeiden die twee: „Och! het vleesch is nog niet goed, julie moet er nog niet van eten, anders bedwelmt het u”; daarop verzocht het kind: „Reinig mijn haar van ongedierte”; (letterl. knip mijn luizen). Mau inan zei: „Neen luizen knippen kan ik niet; knip jij liever de mijnen”; daarop knipte het kind de luizen van Mau inan en vroeg aan Mau inan: „Ben julie bang voor een slang of niet?” Mau inan antwoordde: „Neen daar zijn wij niet bang voor; immers dat is Mau aman zijn buikband”; daarop vroeg het kind: „Ben julie

1) In de wdljst domo laka.

haoe lao na''; nia fila nikar nia kan nan ba, nia terik: „Sia la nataoek oelar hotoe-hotoe; sia nataoek domalaka misa dei''; hotoe sia roea lao ba boeka domalaka; sia tan ba au oan roea nakonoe; hotoe kalan sia roea nodi ba Mau inan no Mau aman sian oema; sia atoe tama nosi oda matan, mais oda matan sena, foetoe metin lolos; hotoe sia nosi loean nanono, sia noi na naan; hotoe sia atoe tama nosi oda matan la diak, hotoe sia sae nosi oema fafoehoen; nain ida toer nosi kakoeloek ida, nain ida toer nosi kakoeloek ida; hotoe sia roea soboe oema nalo koeak; hotoe ema nain roea iha oema larau rona botoe, sia terik: „Sa laho mak soboe ami kan oema?'' Hotoe lawarik roea nee soboe nonok dei; soboe nalo koeak loewa tia sia roea tama nosi ohin koeak nee, sia toen toer ba kahaak; sia nain roea toer ba nee, sia tate ohin domalaka ba Mau aman no Mau inan sia kan oeloen; hotoe sia nako'e; „Ko'e ko'e ko'e, tama fatoe, koeak, tama toei-toeir; tama ai koeak, tama toei-toeir''; hotoe Mau aman no Mau inan nalai nela sia kan oema sia roea nalai ba iha fatoek bot ida, noesoe ba fatoek, terik: „O kan oema loewa ka lale?'' Hotoe fatoek nonok dei; hotoe sia nalai lie, sia ba noesoe ba ai koeak: „O kan oema loewa ka lale?'' Hotoe ai koeak terik: „Ami kan oema la

bang voor een groene slang?'' Mau inan antwoordde: „Neen, dat is immers Mau aman zijn hoofddoek''; daarop vroeg zij weer: „Ben julie bang voor een gekko?'' „Daar zijn wij niet bang voor; dat is immers Mau aman zijn sirih-tasch''; en zoo verder allerhande ongedierte; zij vreesden voor niets; toen vroeg het kind weer: „Vuurvliegen ben julie daar bang voor of niet?'' Toen antwoordden beiden: „O spreek niet over dat ding; daar zijn wij zeer bang voor''; daarop zei het kind: „Goed, ik ga weg''; toen zij bij haar broer was teruggekomen, zei ze: „Zij zijn voor geen ongedierte bang; zij vreezen alleen de vuurvlieg''; daarop gingen zij samen vuurvliegen zoeken, vulden er twee kleine bamboes mee; des nachts gingen zij er mee naar het huis van Mau inan en Mau aman, zij wilden door de deur binnengaan, maar de deur was gesloten, stevig gebonden; daarop bleven zij buiten wachten; die in huis waren bezig met vleesch te eten; vervolgens daar zij door de deur niet konden binnengaan, klommen ze over het dak; de eene nam plaats bij den eenen paal (waar de nokbalk op rust); de andere bij den anderen paal; daarop maakten zij een gat in het dak; toen de twee in het huis leven hoorden, zeiden ze: „Wat voor een muis maakt ons dak stuk?'' Daarop maakten de twee kinderen (het dak) stuk zonder leven te maken; toen zij een wijde opening gemaakt hadden, gingen ze door die opening naar binnen, ze daalden af en namen plaats op een zoldertje; terwijl

loewa"; hotoe sia nain roea nalai
 hioe dei, ba noesoe ba au: „O
 kan oema loewa ka lale?" „A ami
 kan oema la loewa"; hotoe sia ba
 teni noesoe ba fafoeloe; fafoeloe
 terik: „Soin tama mai"; sia tama too
 fafoeloe laran, fafoeloe botoe nakfera
 nodi sia nain roea; sia nain toewa
 mate. Ema mane nee toeboe nalo ba
 badoet ida; hotoe feti nee toeboe nalo
 ba ai bano hoen ida.

Hotoe lawarik roea nee fila nikar
 ba Mau inan no Mau aman sian oema,
 sia foti naan tau ba an; sia nalo oema
 mamoe hotoe sia soenoe; soenoe hotoe
 tia, sia lao; sia nodi ohin naan no
 bahoak nee ba sia kan oema ba.

Hotoe ohin lawarik roea nee Boei
 kiak no Mau kiak dadi soi lolos, sa
 ida la koeran ba sia.—

zij daar zaten, schudden ze de vuur-
 vliegen uit op het hoofd van Mau aman
 en Mau inan; daarop schreeuwden ze
 (tot de vuurvliegen); „Kwè, kwè kwè
 als zij (Mau inan en Mau aman) een
 rotshol binnengaan, gaat er met hen
 binnen; als zij een hollen boom ingaan,
 gaat er met hen in"; daarop liepen
 Mau aman en Mau inan hun huis uit;
 zij liepen naar een grooten rotssteen,
 vroegen den steen: „Is uw huis ruim
 of niet?" De steen zweeg slechts; zij
 liepen verder, gingen aan een hollen
 boom vragen: „Is uw huis ruim of niet?"
 De holle boom zei: „Ons huis is niet
 ruim"; daarop liepen zij beiden maar
 verder, gingen aan een bamboe vragen:
 „Is uw huis ruim of niet?" „O ons huis
 is niet ruim"; toen gingen ze het weer
 aan een fafoeloe ¹⁾ vragen; de fafoeloe
 zei: „Goed, kom binnen"; toen zij er in
 waren gegaan knalde de fafoeloe en
 barstte met hen; beiden waren dood.
 De man groeide en werd een harsboom;
 de vrouw groeide en werd een banoboorn.

Toen gingen de twee kinderen terug
 naar het huis van Mau inan en Mau
 aman; zij namen het vleesch, deden het
 in een bamboe; zij maakten het huis
 leeg en staken het in brand; na het
 in brand gestoken te hebben, gingen
 zij weg; zij namen dat vleesch en de
 barang mee naar hun huis.

En die twee kinderen Boei en Mau
 werden zeer rijk, niets ontbrak hun.

¹⁾ van fafoeloe maken ze hier blaaspijpen en dwars-
 fluiten.

Soeri ikoen no kikit roewa.

Ema mane ida no ferik ida nahoris
oan mane hitoe fetoe hitoe; teni nia
koeda talas batah hitoe.

Kalan ida fahi mai na talas nee;
nola kalan nia oan kwaik ida mai daka;
kalan rai nafae fahi mai too baa tehen
boloe: „Wai talas kolo raek 1) sakolo
raek o nain ila nee ka knoea ba?”
Talas nata: „Wai hae nain knoea ba”;
hotoe fahi nare'e baa, nodi nakwèk
naak: „Kwèk, kwèk ka talas kolo raek
ka no nain”.

La oras ohin ema daka nalai; hitoe
fahi na* nalo talas batah hitoe kedan;
nola awan ida mai daka fahi; too kalan
rai nafae fahi mai nikar; too baa tehen
fahi boloe nikar: „Wai talas kolo raek
sakolo raek o nain ila nee ka knoea
ba?” Talas nata: „Hae nain knoea
ba”; noeoenoe dei dandan too sia nain
nen lioe tian; too Soeri ikoen nia kee
rai koeak foin nia tama ba; nalo ki-
lat iboen dei mak sai; kaloe fahi mai
nia atoe noesi. Kalan rai nafae nia
matan nakati, nia nola koenoos no

Soeri ikoen en twee roofvogels.

Een man en eene oude vrouw schon-
ken het leven aan zeven zonen en ze-
ven dochters; ook beplante hij een
stuk grond van zeven terrassen met
knollen.

Een zekere nacht kwam een varken
die knollen eten; de nacht daarop kwam
een van zijn groote jongens waken;
te middernacht kwam het varken bij
den rand der omheining en riep: „Hé
knol is uw eigenaar hier of in de
kampong?” De knol antwoordde: „Ho,
mijn eigenaar is in de kampong”;
daarop vernielde het varken de omhei-
ning en schreeuwde: „Kwék, kwék ik
eet de aardknollen, eet ook den eige-
naar op”.

Terstond vluchtte die bewaker weg;
daarop at het varken in eens het heele
terras leeg; den volgenden dag kwam
een ander waken; toen het middernacht
was, kwam het varken weer; toen het
bij den rand der omheining was geko-
men riep het weer: „Hé knol is uw
eigenaar hier of in de kampong?” De
knol antwoordde: „Mijn eigenaar is in
de kampong”; zoo ging het maar door,
tot dat zij alle zes gewaakt hadden;
toen Soeri ikoen aan de beurt kwam,
groef hij een kuil en ging er in; alleen

1) „kolo raek” zou hetzelfde zijn, zoo is mij gezegd,
als „fahi loemak” = een worm, die aan de wortels van
de rijst knaagt; wat het hier moet beteekenen is mij
niet duidelijk en daarom niet vertaald.

masin teni derok nia noesak moetoe neebe nia matan nakati, nia koa kane liman foean tau ba koenoos nee.

Kalan rai nafae fahi mai too baa tehen boloe: „Wai talas kolo raek sako kolo raek o nain iha nee ka knoea ba?” Talas nata: „Hae nain knoea ba”. La oras fahi naro'è baa tama mai nodi nakwèk: „Kwèk kwèk ka talas koloraek ka no nain”; nia foin atoe na talas, Soeri ikoen noesi; hotoe Soeri fila nikar ona, ba boloe nian maun sian nen mai atoe koa fahi nee; sia too ba tia sia koa; naran hotoe-hotoe sian misa, Soeri ikoen nian oeloen no kidan rohan oan ida; koa hotoe tia, sia fila nikar oema ba.

Too dalan nia maun sia nen terik ba nia; „Soeri, ama nian kadi iha o ka lale?” Hotoe Soeri ikoen naak: „Lale, keta iha emi”; sia naak: „Lale, neete o fila mikar ba iha rasan ba, keta ita lao haloea iha rasan ohak aroema”; hotoe Soeri ikoen naak: „Ho soin, soerak emi hein hae”; sia

het uiteinde van den geweerloop liet hij er uitsteken; als het varken kwam, zou hij schieten. Toen te middernacht zijne oogen van slaap dicht vielen, nam hij Spaansche peper, zout en limoen, mengde dat alles dooreen, opdat als hij slaperig werd, hij de vingers, na er een wond in gesneden te hebben, in dat mengsel zou steken.

Te middernacht kwam het varken bij den rand der omheining en riep: „Ho, knol is uw eigenaar hier of in de kampong?” De knol antwoordde: „Mijn eigenaar is in de kampong”. Onmiddelijk vernielde het varken de omheining, ging binnen terwijl het schreeuwde: „Kwèk, kwèk, ik eet de knollen ik eet ook den eigenaar op”, hij zou juist een knol eten, toen Soeri ikoen schoot; daarna keerde Soeri terug, ging zijne zes oudere broeders roepen om dat varken in stukken te snijden; daar aangekomen sneden zij het in stukken; alles werd het hunne; het deel van Soeri ikoen bestond slechts uit den kop en een stukje van den benedenrug; toen ze met snijden klaar waren, keerden zij naar huis terug.

Onderweg zeiden zijne zes oudere broeders tegen hem: „Soeri, vader's wetsteen heb jij dien of niet?” Daarop zei Soeri ikoen: „Neen, als julie hem maar niet hebt”. Zij zeiden: „Neen, ga jij dus terug naar den blarenhoop ¹⁾; misschien hebben wij hem bij het weggaan vergeten en onder de blaren laten liggen”; daarop zei

1) Als ze een varken of karbouw slachten, spreiden ze pisang- of andere blaren op den grond uit, om het in stukken gesneden vleesch daarop voorloopig neer te leggen.

terik: „Ho soin, lao lais ami hein o ba nee". Hotoe Soeri ikoen ba; too ba, nia fèt naran rasan hirak nee la nare kadi; hotoe nia fila nikar ona, nia boloe lao-laok naak: „Owé! maun sia nen oan hein lai haoe"; la oras bei tiloen belar nata: „Oi! ami nee mai"; Soeri ikoen terik naak: „Ses tia, haoe atoe lao liee"; bei tiloen belar naak: „Ami mak nee"; Soeri ikoen naak: „Neete la hos haoe maun; haoe maun la tiloen belar, hotoe haoe maun la kabala tais moetin nee hos; teni haoe maun nean la moetin noeenee te lale". La oras bei tiloen belar lake nian tiloen nafoeoet nola Soeri ikoen, nodi ba sena ba laloean bisi ida laran. Laloean nee no kian hoen bot ida iha laran; Soeri ikoen nalikoe sae kian dikin ba te no kikit oan roewa iha dikin; nia naroeke bei tiloen belar sae ba nola kikit oan roewa nee fo ba nia. Bei tiloen belar nodi han ba nia; nia na nola oan ida dei fo ba nian kikit oan dei; noeenee dei nian kikit oan roewa bot ona; hotoe kikit oan terik ba nia: „O tama kokon oektoloek nee be ¹⁾ ami roewa foti hare o, bele ka la bele"; hotoe Soeri ikoen tama ba oektoloek nee, hotoe kikit oan roewa nee foti nia, foti ba te bele nia tian; hotoe rai toen nikar.

Soeri ikoen: „Ja goed, als julie maar op mij wacht"; zij zeiden: „Ja goed, loop vlug, wij wachten je hier". Toen ging Soeri ikoen; toen hij daar aankwam, nam hij den heelen blarenhoop op, doch zag den wetsteen niet; daarop ging hij terug; onder het gaan riep hij voortdurend: „He! mijne lieve zes broeders, wacht mij"; terstond antwoordden spoken met de breede ooren: „Oei! hier zijn we"; Soeri ikoen zei: „Gaaf op zij, ik wil doorgaan"; de spoken met de breede ooren zeiden: „Hier zijn we"; Soeri ikoen zei: „Wel neen, dat zijn mijne broeders niet; mijne broeders hebben geen breede ooren, en zij dragen dat witte kleed niet, ook hebben zij zulke witte tanden niet; o neen". Terstond daarop ontvrouwden de spoken hunne ooren sloegen ze om Soeri ikoen en brachtten hem weg om hem in eene ijzeren omheining op te sluiten. In die omheining stond een groote kapokboom; Soeri ikoen keek opwaarts naar den top van den kapokboom; twee jonge roofvogels zaten in den top; hij gelastte de breeddooren er in te klimmen de jonge roofvogels te nemen en ze hem te geven. De breeddooren brachten hem eten; hij at slechts een weinig, gaf het maar aan zijne jonge roofvogels; zoo ging het maar door en zijne jonge roofvogels waren nu al groot geworden; en de jonge roofvogels zeiden tot hem: „Ga eens in deze mand, opdat wij beproeven u op te tillen, of het kan of niet"; daarop ging Soeri ikoen in die mand, en de twee jonge roofvogels

1) In de wdljst: bee.

Awan bei tiloen belar sia atoe noo nia ona; sei sawan dei bei tiloen sia mai tian atoe noo nia, sia sakili nia, nia nanasa kei nahaek; hotoe sia terik naak": Naan bokoer tian". Soeri ikoen terik: „Emi atoe hoo haoe, emi atoe hose diman talioer haoe, haoe toer ba oektoloek laran; sia foin talioer, kikit oan roewa foti nola Soeri ikoen sae daudan kian dikin ba; hotoe bei tiloen belar sia baloe nanisi baloe ta baloe kroit ohin ai nee; ai foin tohar kikit oan roewa nee foti nola Soeri ikoen sae ba kanoekoe bot ida dikin; hotoe bei tiloen belar sia toeir ba; baloe noean baloe kalisi baloe nanisi; ai foin tohar ohin kikit oan roewa nee foti nola Soeri ikoen sae ba fatoek naroeck ida dikin; hotoe bei tiloen belar sia toeir ba; baloe ta baloe kalisi baloe nanisi; fatoek la tohar bodik sia.

Hotoe kikit oan roewa toen mai kisoek dele tia bei tiloen belar sian matan; teni ohin kikit oan roewa nee ba foti nola lioe rai feti ida nodi mai nalo ba Soeri ikoen fen; hotoe kikit roewa nee ba foti naran sasa oi-oik nodi mai bele; ema mos sia roewa foti nodi mai nalo Soeri ikoen nian atan; hotoe ema nalo dahoer bot ila fatoek dikin ba; hotoe Soeri ikoen nian man sia naak: „Soeri ikoen

tilden hem op; zij konden het reeds; toen zetten zij hem weer neer.

Morgen zouden de breeddooren hem dooden; nog vroeg waren zij gekomen om hem te dooden, toen zij hem kitleden, lachte hij luidkeels; daarop zeiden zij: „Het vleesch is al vet". Soeri ikoen zei: „Als julie mij wilt dooden, wilt dan uwe lanssen wetten met nw rug naar mij toe, terwijl ik in de mand zit"; zij hadden nauwelijks hun rug gekeerd, of de twee jonge roofvogels namen Soeri ikoen op tot in den top van den kapokboom; daarop beten sommigen der breeddooren in dien boom, anderen hakten, anderen krabden; zoodra de boom brak, namen de vogels Soeri ikoen op naar den top van een grooten kanoekoe boom; en de breeddooren gingen daarheen; sommigen kapten, sommigen knepen, anderen beten; zoodra de boom brak, namen de vogels hem op en brachtten hem naar den top van eene hooge rots; en de breeddooren gingen daarheen; sommigen hakten, sommigen knepen, anderen beten; de rots brak niet voor hen.

Daarop daalden de twee jonge roofvogels neer, pikten de oogen der breeddooren nit; ook gingen de twee jonge roofvogels eene prinses opnemen, brachtten ze daar en gaven ze tot vrouw aan Soeri ikoen; daarna gingen de vogels allerhande zaken halen en brachtten dat alles daarheen; ook menschen namen ze op brachtten ze mee en maakten die tot de slaven van Soeri ikoen; toen hielden de menschen een groot

mak ema noi dahoer tan neeba; ita ba halikoe kokon". — Nian maun sia foin mai too fatoek hoen, Soeri ikoen naroeka kikit oan roewa mai kisoe dele nia maun sia kan matan, foti nasae nian ina ama no teni feton nain hitoe ba fatoek dikin.—

Hotoe kikit oan roewa terik ba Soeri ikoen: „Ami ba neete la mai ona"; hotoe Soeri ikoen nakoak nola ida, nia fen nakoak ida tanis la nooek naboesik.

Hotoe kikit oan roewa terik ba Soeri ikoen naak: „Elmi rai hane matan ida ba kahaak lor no rae". Hotoe sia naboesik kikit oan roewa semo ba ona, ba too kota ida sia roewa nare manoe malae roewa; sia atoe foti ohin manoe nee; ida foin atoe toen ba foti, ema noesi ida mate; hotoe teni ida foin atoe ba foti, ema noesi teni; noeoenee sia roewa mate bele.—

Hotoe sia roewa nia rahoen ba tana ba hane matan roewa nakonoe; ohin sia rahoen nee filak an ba mean no moetin, baloe filak an ba krau, ema, kilat, manoe; naran sasa oi-oik ila bele.—

Hotoe tian.

feest op den top van de rots; toen zeiden de broeders van Soeri ikoen: „Het is om Soeri ikoen, dat de menschen daar ginder feest vierden; wij gaan eens kijken". — Zijne broeders waren nauwlijks tot aan den voet van de rots gekomen, of Soeri ikoen beval de twee jonge roofvogels de oogen zijner broeders uit te pikken, doch zijne ouders en zijne zeven zusters naar den top van de rots op te voeren.—

Toen zeiden de twee jonge roofvogels tot Soeri ikoen: „Wij gaan heen en komen niet weer"; daarop omarmde Soeri ikoen den eene, zijne vrouw omarmde den andere, weende en wilde hem niet loslaten.

Toen zeiden de twee jonge roofvogels tot Soeri ikoen: „Zet een offermandje op de zoldering bij de voor- en achterdeur". Daarop lieten zij de twee vogels los, die wegvlogen; ze vlogen naar een kampong en zagen daar twee vreemde vogels; zij wilden die vogels opnemen; de eene roofvogel zou juist naar beneden vliegen om die vogels te grijpen, toen een man schoot; die eene was dood; en ook de andere zou juist die vogels gaan grijpen, toen de man weer schoot; zoo stierven zij beiden.—

En hun beider veeren gingen zich neerleggen in de twee offermandjes en vulden deze; die veeren van hen veranderden in goud en zilver, sommigen veranderden in karbonwen, in menschen, geweren, kippen; allerhande verschillende zaken waren daar aanwezig.

Einde.

Krawa no Lenoek.**Een aap en eene schildpad.**

Loron ida lenoek sae nosi tasi ba pasear iha rai mara, nasoin nia kan beloe krawa. Krawa terik ba lenoek: „Hei beloe, o makara mai, ita roewa ba ha hoedi iha haoe kan toos; lenoek naak: „O kan tebeska? keta ema nian”. Krawa terik: „Lale beloe, haoe kan doeoek; lao mai, ita ba ha”. Lenoek mos toeir krawa lian; dadi sia roewa ba bele; mais hoedi nee la hos krawa nian; ema seloek nian hoedi. Noeoenee dadi sia roewa mos ba too iha hoedi nee; krawa sae too, mais lenoek sae la too, nia nein iha hoedi hoen dei.

Lenoek noesoe ba krawa: „Hei beloe, fo foean ida ba haoe”. Krawa terik: „Haoe la fo”. La oras lenoek nawan sae, terik: „O la fo, haoe boloe”. Krawa terik; „Kaloe beloe nakara boloe, bele boloe”. La oras lenoek boloe ba ema toos nain: „Hei ema hoedi nain, lailais mai te krawa na o kan hoedi”. Noeoenee dadi ema toos nain nalai mai, mais krawa nalai tian; hela dei lenoek iha hoedi hoen.

Toos nain noesoe lenoek: „Se mak nanao haoe kan hoedi?”

Op zekeren dag steeg de schildpad uit de zee op, ging op het drooge wandelen, en zag haar vriend den aap. De aap zeide tot de schildpad: „Hé vriend, als jij zin hebt, kom dan, dan gaan wij samen pisangs eten in mijn tuin”; de schildpad zei: „Is het heusch uw tuin? als hij maar niet van een ander is”. De aap zei: „Neen vriend, 't is mijn eigen tuin; kom, wij gaan eten”. De schildpad deed wat de aap zei, en zij gingen gezamenlijk; doch die pisangs waren niet van den aap; zij behoorden een ander toe. Zoo kwamen zij dan beiden bij die pisangs; de aap kon er in klimmen, doch de schildpad kon dat niet; deze bleef beneden aan den pisangstam.

De schildpad vroeg aan den aap: „Hé vriend, geef mij een vrucht”. De aap zei: „Ik geef er geen”. Terstond werd de schildpad boos en zei: „Als ge er mij niet van geeft, dan roep ik”. De aap zei: „Als mijn vriend wil roepen, mag hij roepen”. Terstond riep de schildpad den eigenaar van den tuin: „Hé eigenaar van de pisangs, kom spoedig want de aap eet uw pisangs op”. Zoo doende kwam de eigenaar van den tuin toegelopen; maar de aap was al weg; de schildpad was alleen aan den voet van den pisangstam achtergebleven.

De eigenaar van den tuin vroeg aan de schildpad: „wie heeft mijne pisangs gestolen?”

Lenoek terik: „Krawa mak nanao”.

„Krawa iha neebe?”

„Krawa lao tian”.

„O terik, krawa mak nanao, hotoe haoe mai, o terik krawa la iha; haoe kanoïn, o mak manao”.

Lenoek terik: „A nai soïn! haoe ata la kanao”.

La oras hoedi nain kôhi nodi lenoek natama ba laloean oan ida, tae nia too nareis mate; hotoe nia terik ba nian oan fen: „Awan mak lei ita hoo”.

Nia terik noeoenee, lenoek mos rona; dadi kalan nee lenoek nanisi laloean nee nalo koeak, hotoe nia nalai ba iha tasi laran. Nola sawan ema sia boloe maloe atoe ba hoo lenoek. Sia ba, lenoek nalai tian.

Hotoe too loron ida krawa atoe ba meti; dadi nia nasoin nola nia kan beloe lenoek; dadi nia boloe ba lenoek: „Hei beloe! o isin diak?”

Lenoek simoe: „Isin diak, beloe”. Noeoenee sia roewa lao ba lao mai; hotoe krawa terik ba lenoek: „Ria! o makara, ita roewa ba meti, tan haoe kakara tebes ka baboekoe doelak”.

Lenoek nata: „Hoe soïn”. Hotoe sia roewa ba; ba krawa nare baboekoe

De schildpad zei: „De aap heeft ze gestolen”.

Waar is de aap?”

„De aap is al weg”.

„Gij zegt, dat de aap gestolen heeft, en nu ik kom, zegt gij, de aap is er niet, ik geloof dat gij gestolen hebt”.

De schildpad zei: „O groote heer! ik slaaf steel niet”.

Onmiddellijk daarna pakte de eigenaar der pisangs de schildpad, nam ze mee, liet ze binnen in een kleinen stal, en sloeg ze half dood; daarna zei hij tegen zijn vrouwtje: „Morgen zullen we ze dood maken”.

Terwijl hij zoo sprak, hoorde de schildpad het ook; diensengevolge toen het nacht geworden was maakte de schildpad door te bijten een gat in den stal, liep daarop weg en ging in zee. Den volgenden dag riepen de menschen elkaar om de schildpad te gaan slachten. Toen zij gingen was de schildpad reeds gevlucht.—

Vervolgens op zekeren dag wilde de aap aan het strand gaan visschen; zoo kwam het dat hij zijn vriend schildpad zag; hij riep dan de schildpad toe: „He vriend, maak je 't goed?”

De schildpad antwoordde: „Ik maak het goed vriend”. Zoo gingen zij samen heen en weer; daarop zei de aap tot de schildpad: „Zwager! als je zin hebt, gaan we samen aan het strand visschen, omdat ik inderdaad graag groote schelpdieren eet”.

De schildpad antwoordde: „Ho goed”. Daarop gingen ze beiden; terwijl ze

doelak ida, nia terik ba lenoek: „A ria! haoe ka nee ba na”.

Lenoek terik: „A keta! soroe-soroeek ba lain”.

Krawa nata naak: „Hooe.

Hotoe sia roewa lao soroeek ba; nare teni ida; hotoe krawa noesoe ba lenoek: „A ria! haoe ka ba na”.

Lenoek naak: „Hooe soin”.

Hotoe krawa dorok liman ba baboe-koe, mak foin baboe-koe nabit natos tia; tan oeloek krawa na hoedi la fo ba nia, tan nee foin nia bosok krawa nalo dorok liman-ba baboe-koe mak baboe-koe nabit krawa: krawa boloe: „Lenoek, a ria lenoek! toean haoe”, mais lenoek la toean, terik: „Hei! oeloek o ma hoedi, la fo haoe, teni ema tae haoe tau tan”.

Hotoe krawa boloe ba tasi: „Tasi a tasi, makonoe 1) nai-naik!”

Hotoe lenoek terik: „Tasi a tasi, makonoe lailais”.

Hotoe tasi nakonoe loeboer tia krawa too krawa mate.

voortgingen zag de aap een groot schelpdier, en zei tot de schildpad: „O zwager, ik eet die terstond op”.

De schildpad zei: „Doe dat niet, ga eerst wat verder”.

De aap antwoordde en zei: „Goed”.

Daarop gingen beiden verder, en zagen er weer een; toen vroeg de aap aan de schildpad: „Hé zwager, ik eet deze nu terstond”.

De schildpad zei: „Ja goed”.

Daarop stak de aap zijn voorpoot in de (openstaande) schelp, waarna het schelpdier den poot hield vastgeklemd; omdat de aap vroeger pisang gegeten en haar er niet van gegeven had, daarom bedroog zij den aap liet hem zijn poot in de schelp steken, waarna de schelp den aap hield vastgeklemd; de aap schreeuwde: „Schildpad, o zwager schildpad! help mij”; maar de schildpad hielp niet en zeide: „Hé, laatst at gij pisangs, en gaaft mij niets, ook hebben de menschen mij nog geslagen op den koop toe”.

Daarop riep de aap tot de zee: „Zee o zee stijg langzaam”.

Daarop zei de schildpad: „Zee o zee stijg snel”.

Toen daarna de vloed opkwam werd de aap er door overstroomd, tot hij stierf.

10.

Lawarik oan kiak Doean.

Katoewas ida no ferik ida nahoris oan mane ida; lawarik nia kan naran Doean.

De weesjongen Doean.

Een oude man en eene oude vrouw schonken het leven aan een zoon; de naam van het kind was Doean.

1) letterlijk: vul u of word vol.

Nian ina ama mate tia nia ba na iha nian baba sia. Dadi nian baban sia nare diak nia, mais nian kiin sia nare nia la diak; nian kiin naroeke nia ba nein krau, fo batar foelin nia nodi ba na iha moat laran; mais nia la na, tanis dei. Loro-loron noeoeneei dei. Nia la teroes ona, dadi ba loron ida nia nalai; sae taroeik toen taroeik, tama moat sai moat; noeoeneei nia ba too iha hali hoen bot ida, hotoe kalan ona, dadi nia mos toba. Nia toba, nia nare fahi foeik bot ida no iha kakorok henoe mean bot ida; fahi nee toba tian, nia ba kasoe nola ohin henoe iha fahi kakorok; hotoe nia nalai oeloek fahi nalai toeir, sia roewa nalolok maloe ba dei; too tasi laran nia lao lioe, fahi fila nikar. Hotoe nia mos kobar ohin henoe nee ba knotak foin nodi faroe at oan ida bobar natos.

Henoe nee niit nia nodi toeir tasi laran nee ba dei. — Hotoe nia ba, nasoin nola ro Ingris idæ; dadi ohin ro nee nian kapitan boloe: „Hei Doean kiak! o atoe ba iha neebe?” Doean nata: „A nai! Ita Bot mak atoe lao ba tasi laran sei hodi ro; mais haoe ata la lika hodi ro, lao hodi ain dei”.

Toen zijne ouders waren gestorven, ging hij bij zijn oom eten. En zijn oom hield van hem, doch zijne tante hield niet van hem; zijne tante beval hem de karbouwen te bewaken, gaf hem maïskolven, die hij meenam om te eten in de wildernis; doch hij at niet, hij hield slechts. Zoo ging het dagelijks. Hij hield het niet meer uit, zoodat hij op zekeren dag wegrluchtte; en hij liep bergen op en af, liep de wildernis in en uit; zoo ging hij door tot bij een grooten waringinboom; toen was het reeds avond, zoodat hij dan ook ging liggen. Terwijl hij daar neerlag, zag hij een groot wild varken met aan den hals een dikke gouden ketting; toen dat varken sliep, ging hij die ketting van den hals van het varken afnemen; daarop liep hij weg, hij voorop, het varken liep hem achterterna; zij bleven maar achter elkaar loopen; toen ze aan de zee kwamen, liep hij door, het varken keerde terug. Toen bond hij die ketting om het midden vast, en bond er, om ze te bevestigen, een versleten baadje overheen.

Die ketting lichtte hem op om verder in zee voort te gaan. Toen hij voort ging, ontmoette hij een Engelsche boot; de kapitein van die boot riep: „He Doean kiak, waar wil je heengaan?” Doean antwoordde: „O heer! wanneer gij eene zeereis wilt doen, doet gij dat met een boot; doch ik slaaf heb geen boot noodig, ik reis maar met mijn voeten”.

Kapitan mos dodan ba lawarik nee; dadi nia terik: „Hei Doean! o mai mai lai”.

Doean simoe: „Diak nai, kaloe Ita Bot hakara”.

Kapitan terik: „Lao mai, ha ba”.

Dadi Doean mos mai ha.

Doean na notoe tia, kapitan noesoe ba Doean nakè: „O lao toeir tasi bot laran, modi sa mak foin o la moeet nee?”

Doean simoe: „Lale nai; haoe ata lao kodi ata nian boeat at oan ida nee dei”.

„O fo haoe kalikoe kokon”.

„Diak kaloe Ita hakara, haoe ata kasai”.

„Los o kan hakara; o makara fo haoe kare; o la moeek masai, los ba o; haoe la nokbit o”.

Hotoe Doean nasai fo ba kapitan tau nodi lao kokon; kapitan tau nodi lao ba mai, hotoe fo nikar ba Doean kiak.

Hotoe ro lao tian Doean kiak mos lao toeir tasi laran nee ba dei; nia sae, nasoin katoeas ida noi lere; mais nia la lere, nia kan taha dei mak lere, noean, nanoetoe.

Katoeas boloe ba Doean: „Hei Doean kiak, o atoe ba iha neebe?”

De kapitein had medelijden met dien jongen; daarom zei hij: „He Doean! kom en eet eerst”.

Doean antwoordde: „Goed, heer, als UEdele het verlangt”.

De kapitein zei: „kom hier, eet terstond”.

En Doean kwam dan ook eten.

Nadat Doean gegeten had, vroeg de kapitein aan Doean zeggende: „Als gij over de wijde zee reist, wat draagt gij dan bij u, (om te voorkomen) dat gij niet verdrinkt?”

Doean antwoordde: „Neen heer; ik slaaf draag als ik reis slechts een klein waardeloos ding mee”.

„Laat het mij eens zien”.

„Goed, als U wil zal ik het voor den dag halen”.

„Zooals je wil; als gij wilt, geef het mij te zien; wilt gij het niet voor den dag halen, dat moet gij weten; ik dwing je niet”.

Daarop haalde hij de ketting voor den dag, en gaf ze den kapitein om ze om te doen en te beproeven er mee te gaan; de kapitein deed ze om ging er mee heen en weer, en gaf ze daarna terug aan Doean kiak.

Toen de boot weg was, ging Doean kiak ook over de wijde zee verder; toen hij er uit opsteeg zag hij op eens een ouden man, die bezig was hoog onkruid om te kappen; doch hij kapte niet, alleen zijn kapmes kapte, sloeg af, hieuw om.

De oude riep Doean toe: „He Doean kiak, waar wil je heengaan?”

Doean nata ba katoeas: „Haoe lao boeka diak boeka at, boeka moris boeka mate”.

Katoeas mos dodan Doeand; dadi boloe mai, sia roewa na; sia roewa na noe-oenee, katoeas noesoe ba Doeand: „Doeand, o keta krakat, haoe koesoe o”. Doeand terik ba katoeas: „Haoe la krakat”.

Hotoe katoeas noesoe: „O lao mai nee modi sa ? o sae ro ka lao rai?”

Hotoe Doeand simoe: „Katoeas, oerak o ema katoeas ida sei maroe ka o kan taha lere rai, o toer modi ma dei, sa ba haoe ema foiwai la ko haoe kan boeat diak daka haoe isin, no nodi haoe lao ba mai?”

Katoeas terik ba Doeand: „Neebe? o masai haoe kare kokon”.

Doeand mos nasai, fo ba katoeas tau henoe nee nodi lao tama nikar tasi laran; katoeas ba la noran nia atoe moet, no nia ain la botes.

Hotoe katoeas sai nikar nosi tasi laran mai, terik ba Doeand: „Diak lieo oa, ita roewa toekar ona; o fo o kan henoe ba haoe, haoe fo haoe kan taha ba o”. — Dadi Doeand mos ber te nia nakara ohin katoeas nia kan taha; „soin kaloe ama nakara bele”.

Dadi katoeas fo taha ba Doeand; Doeand fo henoe ba katoeas. — Katoeas terik ba Doeand: „O ba ona haoe mos lao ona”.

Doeand antwoordde den oude: „Ik loop te zoeken naar geluk en ongeluk, naar leven en dood”.

De oude had ook medelijden met Doeand; daarom riep hij hem bij zich, en toen aten zij samen; terwijl zij zoo te samen aten, vroeg de oude aan Doeand: „Doeand, je moet niet boos worden, als ik u iets vraag”. Doeand zei tot den oude: „Ik ben niet boos”.

Daarop vroeg de oude: „Hoe ben je hier gekomen? met een schip of te voet?”

Toen antwoordde Doeand: „Oude, zelfs gij een bejaarde man beveelt uw kapmes den grond schoon te kappen, terwijl gij maar blijft zitten en eten; zou ik dan een jonge man niet iets goeds hebben om mijn lichaam te beschermen en mij heen en weer te voeren?”

De oude zei tot Doeand: „Wat? haal het voor den dag, dat ik het eens zie”.

Doeand bracht het te voorschijn, stond den oude toe de ketting om te doen en er mee in zee te gaan; de oude ging dan en had geen gevoel alsof hij zou zinken, en zijne voeten waren niet nat.

Toen de oude weer uit de zee kwam, zei hij tot Doeand: „Het zou goed zijn, jongen, als wij ruilden; geef gij uw ketting aan mij, ik geef mijn kapmes aan u”. En Doeand wilde het ook, want hij begeerde dat kapmes van den oude; „goed, als vaders wil dan kan het”.

Dus gaf de oude het kapmes aan Doeand; en Doeand gaf de ketting aan den oude. — De oude zei tot Doeand: „Ga nu, ik ga ook”.

Doean nakfali taha noeodar henoe dei, niit nia nodi lao iha tasi laran. Dadi Doean fila nikar ba atoe lao toeir tasi laran. Nia tama mooet lioe we ain; hotoe foin nia nani sae nikar ba iha rai mara. Kaloe nia ba too iha rai mara, nia sei ba boeka nikar ohin katoeas be atoe nola nikar nia kan henoe; nia lao ba, nasoroe nola katoeas, terik ba nia: „Hei katoeas o fo hika haoe kan henoe mai, mola mikar o kan taha”.

Katoeas terik nikar ba Doean: „Haoe la kooek fo, toekar tia dala ida dei”.

Doean rona katoeas terik noeenee, nia neon soesar la diak basoek; dadi nia mos nakidoek ba iha moat, nia terik lia foean ida roewa ba taha: „Taha kaloe haoe koesoe haoe kan henoe ba katoeas, kaloe katoeas la fo, o ta katoeas, o miste maklosoe mosi oon knoean, hela dei dikin”.

Doean terik hotoe noeenee, ba nikar noesoe nadia nian henoe ba katoeas, mais katoeas la noek fo.

Doean terik ba nia: „O la moek fo tebes katoeas?” Katoeas simoe ba Doe-an: „Haoe la fo tebes, toekar tia dala ida dei; o atoe malo sa ba haoe?”

La oras Doean terik ba taha: „Ta katoeas taha!”

Doean foin terik noeenee taha naklosoe sai, hela dei dikin. Katoeas nare, nalai hori neeba mai nakoak Doe-an nia

Doean meende dat het kapmes evenals de ketting hem zou oplichten om over de zee te gaan. Dus ging Doe-an weer terug om een zeereisje te maken. Toen hij er in ging, zonk hij tot op den bodem; toen zwom hij, steeg er weer uit en kwam op het drooge. Zoodra hij weer op het drooge was, ging hij weer den oude zoeken om zijne ketting weer terug te nemen; terwijl hij ging, ontmoette hij den oude, en zei hem: „Hé oude, geef mijne ketting terug, en neem uw kapmes weer”.

De oude zei tot Doe-an: „Ik wil ze niet geven; eens geruild blijft geruild”.

Toen Doe-an den oude zoo hoorde spreken, was zijn hart zeer bedroefd; hij ging dan achteruit in de wildernis en sprak een paar woorden tot het kapmes: „Kapmes, als ik den oude om mijne ketting vraag, en de oude ze niet geeft, dan zult gij den oude slaan; gij moet dan uit uw schede komen, alleen den punt er in laten”.

Nadat Doe-an dit gezegd had, ging hij terug en vroeg voor goed zijne ketting aan den oude, doch de oude wilde ze niet geven.

Doe-an zei tot hem: „Wil je ze inderdaad niet geven, oude?” De oude antwoordde aan Doe-an: „Ik geef ze inderdaad niet; eens geruild blijft geruild; wat wil jij mij doen?”

Onmiddellijk daarna zei Doe-an tot het kapmes: „Sla den oude o kapmes!”

Nauwlijks had Doe-an dat gezegd, of het kapmes sprong uit de schede, alleen de punt bleef er in. Zoodra de

kan ain nodi kakaoer; „A keta oli halo noeoenee, haoe fo kika o kan henoe, mais o miste fo mikar haoe kan taha”.

Doean naak: „O fo oeloek haoe kan mai lai, hotoe mak haoe fo o kan tone”. Hotoe katoeas foti nia kan henoe fo ba Doeana; Doeana raoet nola henoe no taha nodi nalai.

Katoeas teoer toei-toeir ba dei dau dau too iha tasi laran: mais tan nia katoeas ona nia foin nani sai nikar fila nikar ba nian oema.

Mais Doeana lao toeir tasi laran nee ba hoesar; nia terik ba henoe: „Henoe miit haoe hodi lao toeir tasi klaran”; nia terik noeoenee henoe mos miit nia nodi lao toeir klaran; dadi nia lao ba dei too kala pal hitoe ka waloe noeoenee; nia nare ba sidadi ¹⁾ bot ida, ema noi dahoer, baloe bidoe baloe likoe rai.

Doeana²⁾ nalikoe noeoenee, terik ba henoe: „Henoe hodi haoe toen ba iha sidadi nee”. Nia too ba noesoe: „Ema halo dahoer ba sa?” Ema iha sidadi nee simoe: „Ami halo dahoer ba oelar Naga iha lalean klaran atoe mai nola ami nai oan mane kmisak; ami nai nian meo nain sanoeloe resin roewa, mais la bele dei; oelar Naga bit lieo”.

oude dat zag, kwam hij vandaar toegelopen, omvatte de voeten van Doeana terwijl hij riep: „Ach doe dat niet, ik geef uwe ketting terug, maar gij moet het kapmes teruggeven”.

Doeana zei: „Geef gij eerst het mijne, dan geef ik het uwe”. Toen nam de oude zijne ketting en gaf ze aan Doeana. Doeana nam met een ruk de ketting en het kapmes en liep er mee weg.

De oude zette hem onafgebroken na tot in zee; doch daar hij reeds bejaard was zwom hij maar even, ging er weer uit, en keerde naar zijn huis terug.

Maar Doeana ging over zee tot in het midden; hij zei tot de ketting: „O ketting, licht mij op, om naar het midden der zee te gaan”; toen hij zoo sprak lichtte de ketting hem ook op om langs het midden te gaan; zoo ging hij dan maar verder tot misschien zeven of acht paal zoo; toen zag hij eene groote stad, waar de menschen bezig waren met feest vieren; sommigen dansten afzonderlijk, anderen dansten in de rij en trommelden.

Terwijl Doeana dat zoo aanzag, zeide hij tot de ketting: „Ketting, voer mij neer in die stad”. Zoodra hij daar was aangekomen, vroeg hij: „Waarom viert gij feest?” De menschen in de stad zeiden: „Wij vieren feest om den draak, die ter halver hoogte van den hemel woont en die den eenigen zoon van onzen koning zal komen halen; wij 's konings voorvechters zijn met ons

1) sidadi van het Portugeesch „cidade” en dus stad.

Doean simoe ema iha sidadi: „Haoe bele koo oelar Naga; liorai atoe fo sa ba haoe?”

Ema simoe: „Oin noeoe o Doean kiak nen la sana oelar Naga nean let”. Doean terik: „Kaloe emi hakara ba terik nai, ata Doean kiak atoe nasoroe oelar Naga iha lalean klaran; mais Ita Bot miste fo nian kole”.

Nai terik: „Diak; haoe fo ema renoe hotoe-hotoe no rai nee ba nia oekoen. Mais Doean kaloe o mate haoe la kata o nain”.

Doean terik: „Diak nai, haoe mate, nia doeoek; se mak atoe noesoe haoe, haoe ata ema oa kiak. Mais kaloe nai nakara, awan ami roewa Naga hasoroe maloe iha lalean klaran”.

Nai terik: „Nee los Doean nian hakara, haoe la bele nokbit”.

Sei sa wan Doean terik ba henoe: „Hiit haoe hodi sae saka oelar Naga iha lalean klaran”.

Doean terik noeenee, henoe mos niit nia nodi sae ba; too ona iha lalean klaran, oelar Naga mos mai ona; dadi oelar nee nia nawan oedan koekoer meran; Doean la teroes malirin.

twaalven, maar wij kunnen hem toch niet aan; de draak is sterker”.

Doean antwoordde aan de menschen in de stad: „Ik vermag den draak te dooden; wat zal de vorst mij geven?”

De menschen antwoordden: „Iemand als gij Doean kiak vult niet eens de openingen tusschen zijne tanden”. Doe-an zei: „Als gij wilt, gaat dan aan den koning zeggen, slaaf Doe-an zal den draak ontmoeten op de halve hemelhoogte; maar Uwe Hoogheid ¹⁾ moet hem zijne moeite vergelden”.

De koning zeide: „Goed, ik geef hem alle onderdanen en dit land te regeeren. Maar Doe-an, als gij sterft ben ik niet voor uw persoon verantwoordelijk”.

Doean zei: „Goed, o koning, als ik sterf dan is dat niets; wie zal naar mij vragen, naar mij slaaf, geringe wees. Doch als de koning het wil, zullen ik en de draak morgen elkander ontmoeten op de halve hemelhoogte”.

De koning zei: „Dat is volgens Doe-an 's verlangen; ik mag geen dwang uitoefenen”.

Des morgen zei Doean tot de ketting: „Hef mij op om den draak op de halve hemelhoogte tegemoet te stijgen”.

Als Doean zoo sprak, hief de ketting hem ook op en deed hem stijgen; zoodra hij tot de halve hemelhoogte was opgestegen, kwam de draak ook te voorschijn; en de adem van den draak veroorzaakte regen, donder en bliksem, Doe-an hield het niet uit van de kou.

¹⁾ Hier wordt de koning plotseling tegenwoordig gedacht.

La oras oelar Naga boloe ba Doeana: „Hei Doeana kiak! O ba neebe?”

Doeana nata: „Hoe mai boeka o”. Oelar Naga terik: „Hei koitadoo! Doeana hodi ra noerak mai soè hat ba sa ida? Diak lioe o fila mikar ona. Hoe atoe ba kola mane knisak iha raiklaran”.

Doeana simoe: „Hoe Doeana atoe ses o? Diak lioe mate”.

Oelar Naga terik: „O makara tebes Doeana?”

Sia roewa to'è noeonee, Naga hori neeba mai. Doeana nare Naga mai, terik ba taha: „Taha manoin o kan serwisoe”.

La oras taha nakbois tama nosi Naga iboen sai nosi ikoen, tama nosi karoek sai nosi koana; la oras Naga leak an hori lalean klaran toen ba rai; rai nakdoko noeodar kakekoek; koeda kaboek krau kaboek noloes.

Nai terik ba Doeana: „Diak lioe o modi ba so'è ba tasi; lale sain dois nalo ema mate koboe”.

Nai terik noeonee, Doeana mos terik nikar ba taha: „O miste foti modi oelar Naga nee ba so'è ba tasi”. Taha koa nalo roha-rohan nodi ba so'è ba tasi laran.

Plotseling riep de draak Doeana toe: „Hé Doeana kiak! waar ga je heen?”

Doeana antwoordde: „Ik kom u zoeken”. De draak zeide: „Och arme! waartoe komt Doeana zijn jeugdig bloed verspillen? Het is beter dat je terugkeert. Ik zal op aarde den eenigen zoon (des konings) gaan halen”.

Doeana antwoordde: „Ik Doeana zal voor u wijken? Beter is het te sterven”.

De draak zeide: „Wil je wezenlijk, Doeana?”

Terwijl zij zoo met elkander twistten, kwam de draak naderbij. Toen Doeana den draak zag komen, zei hij tot het kapmes: „O kapmes denk aan uwe taak”.

Terstond schoot het kapmes uit de schede, drong in den muil van den draak en kwam er door den staart weer uit, drong door de rechterzijde binnen, kwam door de linkerzijde buiten; onmiddelijk stortte de draak van uit de halve hemelhoogte op de aarde neer; de aarde schudde als bij aardbeving, drachtige paarden en karbouwen wierpen voor den tijd.

De koning zei tot Doeana: „Het zou goed zijn, als je hem (den draak) wegbracht en in zee wierpt; anders zal hij de lucht verpesten en de menschen doen uitsterven”.

Nadat de koning dit gezegd had, zei Doeana weer tot het kapmes: „Gij moet den draak opnemen, hem wegvoeren en in zee werpen”. Het kapmes sneed hem in stukken bracht deze weg en wierp ze in zee.

Dadi Doean mak oekoen iha sidadi
nee; Doean nanono ba nai, ema renoe
rona ba Doean.

En Doean regeerde in die stad; Doean
was onderdanig aan den koning; de
onderdanen luisterden naar Doean.

11.

Niis noe wèn ¹⁾ no Krawa.**De Krab en de Aap.**

Ba lora idā niis noe wèn idā no
krawa idā nalo beloe. Loro-lora niis
noe wèn nee sae nosi tasi, mai iha rai
maran atoe saka nia kan beloe krawa.
Too ba lora idā niis noe wèn sae
nosi tasi lara mai iha rai maran atoe
saka nian beloe krawa, hotoe krawa
nee mos mai; kei oras idā nooenēe
krawa noesoe ba nia kan beloe niis noe
wen: „Beloe o kan kotoek makerik nee
o malo oin sa?”

Hotoe niis noe wen nata: „Haoe
tama iha hai lara, foin ema soenoe
halik haoe; hotoe hai mate, foin haoe
sai; nooenēe haoe kan kotoek dadi
makerik”.

Hotoe krawa terik ba nia kan beloe:
„Neete beloe o malo haoe kan no”.
Hotoe beloe niis noe wen nata: „Soin,
kaloe beloe nakara”.

Hotoe niis noe wen mos ba liboer
ai no hae; kei oras idā nooenēe krawa
mai no nia kan oan no fen dala idā.
Hotoe nee niis terik ba nia kan beloe
krawa: „Tama ba ona”.

Hotoe krawa mos tama; hotoe niis
noe wen soenoe, la oras hai na; la
oras krawa kakaoer nosi hai lara:

Op zekeren dag sloot eene krab vriend-
schap met een aap. Dagelijks kwam
die krab uit de zee op het droge om
haar vriend den aap te ontmoeten. Op
zekeren dag kwam de krab uit de zee
op het droge om haar vriend den
aap te ontmoeten; en de aap kwam
ook; na een poos vroeg de aap aan
vriend de krab: „Vriend, hoe hebt gij
het aangelegd om die figuren op uw
rug te maken?”

Daarop antwoordde de krab: „Ik
ging in het vuur, en toen stookten de
mensen rondom mij; en toen het
vuur uitgebrand was, ging ik er uit;
zoo werd mijn rug met figuren voor-
zien”.

Toen zei de aap tot zijn vriend:
„Nu dan vriend, maak mijn rug ook
zoo”. Daarop antwoordde vriend de
krab: „Goed, als vriend het verlangt”.

Toen ging de krab hout en gras
bijeeng brengen; na een poos kwam de
aap met zijn kind en zijne vrouw te
gelijk. Toen zei de krab tot haar vriend
den aap: „Ga er terstond in”.

En de aap ging er in; toen stak de
krab het aan, terstond brandde het vuur
hem; onmiddellijk schreeuwde de aap

1) Niis beteekent krab (land- en zeekrab); noe wèn
beteekent klapperwater; wat deze benaming er bij
doet, is mij niet duidelijk en daarom niet vertaald.

„Beloe haoe sai ba na”. Niis nata: „Keta lai beloe, ora-oras oon kotoek makerik ona.

Hotoe hai mos na dei daudau krawa mate iha hai laran.

van uit het vuur: „Vriend, ik kom er onmiddelijk uit”. De krab antwoordde: „Nog niet vriend, aanstonds is uw rug met figuren voorzien”.

En het vuur brandde maar door, tot-dat de aap er in omkwam.

12.

Ema matan at no ema ain at.

Een blinde en een lamme.

Ferik ida no katoeas ida niti oan mane nain roewa, ida matan at ida ain at. Noeoenee dadi ferik naak ba katoeas: „A katoeas, diak lieo ita boeka kokon ema makdok be mai tau kokon oan nain roewa nee”.

Katoeas nata: „Aija! hodi halo sa no boeat at nee? diak lieo hoo tia; boeat at nee hahaa bakmamoek, la nasain saida”.

Hotoe ferik simoe nikar: „A katoeas, o nee lia noeodar lawarik oan; keta haak matan at, ain at; nen masik asoe ka manoe ka; mais kaloe Nai Maro-mak fo tau ba ita hitin, atoe halo oin sa? ita miste simoe dei no neon diak; kala sain diak”.

Hotoe katoeas simoe nikar: „Hoe! niate soin, eni hein ba nee; bẽ haoe lao lai te haoe la kakara kare ema noeoenee”.

Katoeas nee terik notoe noeoenee, raoet an lao ba rai seloek; dadi hela misa sia iha oema.

Eene oude vrouw en een oude man schonken het leven aan twee zoons, waarvan de eene blind, de andere lam was. En de oude vrouw zei tot haar man: „Och oude, het zal goed zijn als we een ziektebezwerder zoeken om de twee jongens te behandelen”.

De oude antwoordde: „Och! wat zullen we met dat slecht goedje aanvangen? Het beste is dood maken; dat tuig voeden we te vergeefs, daar komt niets van”.

Daarop antwoordde de oude vrouw: „Och oude, jij praat als een kind; zeg niet een blinde, een lamme; zelfs een hond of een kip (moeten we voeden); maar als God (kinderen) schenkt en op onzen schoot plaatst, hoe dan te handelen? wij moeten ze met vreugde aannemen; misschien worden ze goed”.

Daarop antwoordde de oude: „Ja, nu goed dan, blijft julie maar hier; maar ik ga weg, want ik wil zulke menschen niet zien”.

Toen de oude dat gezegd had, maakte hij zich uit de voeten en ging naar een ander land; dus bleven zij alleen in huis achter.

Hei koitadoo! se mak atoe boeka han be fo bodik ba sia? noeenee ferik nee ba boeka ai foean, ai tahan hodi mai sia toloe na; ha ai foean, ai tahan la bele ona, ba haloeroe batar ikoen hare ikoen iha ema nian toos bosa hodi mai foin ha; noeenee loro-loron sia moris toeir boeat nee dei.

Hotoe sia roewa mos matas ona, mais koitadoo! ida matan diak mais ain at; ida ain diak isin bot mais matan at; noeenee dadi soesar bot lolos; la iha ema ida dodan sia.

Too loron ida ema dahoer iha nai nian oema; dadi ema dale ba sia; sia roewa naak atoe ba no, mais ferik la noek. Ferik naak: „A ama! emi nain roewa nee nisa at, hotoe emi atoe ba halo sa? koitadoo ita nee! nen isi foetar diak ida la iha; hotoe emi hodi isin tanan noeenee atoe ba hare dahoer iha liorai nian oema”.

Hotoe sia roewa nata nikar; A ina! boeat ita ema kiak nee itan liorai natene; ba serwisoe todan kala la bele; mais teer netik asoe aroema, lale soedi netik hai aroema; soerak atoe ita oin keta lakou”.

Hotoe ferik naak: „Soin ama, emi terik haak noeenee te soin, lao ba; soerak atoe hare ema dato, ema bo-bot

Och arme! wie zal eten zoeken om het hun te geven? Zoo ging dan de oude vrouw vruchten en bladeren zoeken, bracht ze mee, en dan aten zij met hun drieën; toen zij geen vruchten en bladeren meer konden eten, ging zij naar de geoogste tuinen om de overgebleven djagongkolven en rijstaren te zoeken, die bracht zij dan mee, en dan aten zij; zoo leefden zij dag in dag uit van dat goedje.

Zij waren intusschen al groot geworden; maar och arme! de een zag goed, doch zijn voeten waren gebrekkig; de andere mankeerde niets aan zijn voeten, hij was dik maar blind; zodoende hadden zij het zeer zwaar; niemand ontfermde zich over hen.

Op zekeren dag was er feest in het huis van den koning; en de menschen deelden hun dat mee; zij zeiden dan dat ze er ook heen wilden gaan, doch de oude vrouw wilde het niet; zij zei: „Vadertje lief! Julie bent beiden gebrekkig, wat wilt gij er dus gaan doen? och wij armen! zelfs geen goed kleed is in ons bezit; en dan zoudt gij ongekleeed gaan kijken naar het feest in het huis van den koning”.

Daarop antwoordden zij: „Och moeder! de koning kent ons weezen wel; zwaar werk gaan verrichten, dat kan waarschijnlijk niet; maar wel de honden weggagen, of het vuur aanhouden; als we maar niet afwezig zijn”.

Daarop zei de oude vrouw: „Goed jongens; nu julie zoo spreekt, gaat dan maar; als gij maar oplet bij het zien

la bele nai hakoe-hakoer, olik ema toesan ita; hotoe ita atoe fo sa? ita neen nen boeat ida la iha".

Hotoe matan at katoer ain at; sia roewa ba daudaun; rai loraik sia roewa too. — Sia roewa too ba, ema noi dahoer namanas; too nikar sawan liorai naroeke boloe sia roewa. Sia roewa too mai, liorai noesoe: „Hei bei matan at no bei ain at, emi roewa mai boeka sa?"

Hotoe sia nata: „Hè nai liorai! ami ata rona, ata mamaloek dale naak dahoer ila nai liorai nian oema metan, nee mak foin ami ata mos mai".

Hotoe liorai simoe nikar: „Soin; ita halo dahoer lai; dahoer hotoe lei emi roewa fila". Hotoe sia naak: „Diak nai liorai, los Ita Bot hakara".

Noeoenee too dahoer hotoe sia roewa atoe fila ona, nai terik ba nian ata sia atoe tau etoe ba taan ida naan ba taan ida fo ba bei matan at no bei ain at; hotoe nai terik ba sia: „Emi roewa ba ona; emi neon kona emi lei mai".

Sia roewa nata: „Diak nai liorai, ami ata neon kona te, ami lei mai".

Hotoe bei matan at katoer bei ain at, bei ain at toetoer etoe no naan sia

van hoofden en voornamen; die moogt gij zoo maar niet dwars voorbijloopen; misschien zouden de menschen ons beboeten; en wat zouden wij dan geven? wij hier hebben zelfs niet één ding (van waarde)".

Daarop nam de blinde den lamme op den schouder; zij vertrokken terstond; in den namiddag kwamen zij daar aan. — Toen zij daaraankwamen, waren de menschen druk aan het feest vieren; den volgenden morgen liet de vorst hen beiden roepen. Toen zij gekomen waren, vroeg de vorst: „He vadertje blinde en vadertje lamme, wat komt julie zoeken?"

Daarop antwoordden zij: „Ja heer koning! wij slaven hoorden andere slaven vertellen, dat er feest was in de woning van den heer koning, daarom zijn wij slaven dan ook gekomen".

Daarop antwoordde de vorst: „Goed zoo; wij vieren nu feest; na het feest zult gij beiden terugkeeren". Daarop zeiden zij: „Goed, heer koning, zooals Uwe Hoogheid wil".

Toen zij dan na het feest zouden terugkeeren, zei de koning tot zijne slaven dat zij eene mand met rijst en eene andere met vleesch zouden vullen, en aan den blinde en lamme geven; daarop zei de koning tot hen: „Gaaf nu maar; als gij weer eens aan ons denkt, komt dan maar".

Zij antwoordden: „Goed heer koning, dan zullen wij terugkomen".

Daarna nam de blinde den lamme op den schouder; de lamme droeg het

roewa lao daudaun; too ai takak ida bei ain at naak ba bei matan at nake: „O matoeoe”; hotoe bei matan at natoeoe; noeoenee ba dei daudau too we matan ida; we nee klean kala roa roewa noeloe resin; dadi bei matan at naak: „A! ain at, nee kala we ida”; hotoe bei ain at nata naak: „Hèè; nee oeloek itan bei sian we hemoe mak nee”. Hotoe bei matan at naak: „A niate ita roewa hanawa ba nee lai, te haoe la bele ona; haoe katoer o no teni etoe naan taan roewa nee; o manoin todan noeoesa?”

Hotoe bei ain at naak: „Nee los ba o dei; haoe kanono ba o dei te haoe noeedar oon matan, o noeedar haoen ain; kaloe o toer haoe la bele lao ona; kaloe haoe toer o la bele lao ona”.

Hotoe sia roewa nanawa ba we nee; bei ain at mak fae etoe no naan; mais nia la fae toeir los, nalo bei matan at nia kan oeat no roein wain lioe, nalo nia kan isin no bokoer misa; noeoenee dadi bei matan at nanisi nabit, nanisi nabit, nabit les tia nian matan; hotoe nia nateke ba bei ain at nian misa naan isin no bokoer, dadi nia nawan sae, foti bei ain at so'e tama ba we matan laran. — Hotoe bei ain at kakaoer naktebek, kakaoer naktebek, la oras tebe nalolo tia nia ain; hotoe nia sae nikar mai, sia roewa bei matan at kaer maloe liman, bidoe, naksòkè, noesoe maloe isin diak, terik: „Noeoesa mak

vleesch en de rijst op zijn hoofd; zij vertrokken terstond; toen zij bij een laag overhangenden boom kwamen, zei de lamme tot den blinde: „Buk”; daarop bukte de blinde; zoo ging het maar door tot bij eene bron; dat water was misschien meer dan twintig vadem diep; en de blinde zei: „Hé lamme, dit is misschien een water”; daarop zei de lamme: „Ja, eertijds was dit het drinkwater van onze voorouders”. Toen zei de blinde: „Nu goed, hier rusten we eerst, want ik kan niet meer; ik draag u en daarenboven nog deze twee manden met rijst en vleesch; hoe zwaar denk jij dat dat is?”

Daarop zei de lamme: „Zooals jij wilt; ik luister maar naar u, want ik ben als uw oog, jij zijt als mijn voet; als jij zit kan ik niet verder gaan; als ik zit kunt jij niet meer gaan”.

Daarop rustten zij samen bij dat water; de lamme verdeelde de rijst en het vleesch; maar hij verdeelde het niet rechtvaardig; het deel van den blinde had veel peezen en beenderen; het zijne was enkel vleesch en vet; zoo kwam het dan, dat de blinde bij het bijten rukte; hij beet en rukte, en reet zijne oogen open; en toen zag hij naar het deel van den lamme, allemaal vleesch zonder beenderen en vet; dus werd hij boos, pakte den lamme op en wierp hem in het water. — Daarop schreeuwde de lamme voortdurend en maakte beweging; plotseling schopte hij en rekte de beenen uit; toen steeg hij uit het water, en gaven

teki-teki ita roewa bele hetan diak
noeoenee?"

Hotoe sia roewa foti etoe naan toe-
toer, ba daudaun naksokè lao-laok.

Too sian oema ba, sian ina sai saka
mai no nahoe nakfali ema lanoe ka
ema boelak; mais sia roewa boloe naak:
„Ina a ina! keta matauk, te ami roe-
wa mak diak ona”.

Hotoe ferik naak: „A ana se mak
nadiak bodik emi roewa?”

Hotoe sia roewa dale nooesa dadi
tian ba sia nahoe iha dalan dau-dau
too we matan, foin sia roewa netan
diak.

Hotoe sia toloe nalo dahoer daudan
too loraik.

hij en de blinde elkander de hand,
zij dansten en sprongen, wenschten
elkaar gezondheid en zeiden: „Hoe komt
het, dat wij beiden plotseling zoo'n
geluk verkregen hebben?”

Daarop namen zij beiden de rijst en
het vleesch, plaatsten een en ander op het
hoofd en gingen terstond op weg, terwijl
zij onder het gaan telkens dansten.

Toen zij bij het huis kwamen, kwam
hunne moeder naar buiten hen te ge-
moet en gilde, daar zij meende dat daar
dronken of gekke menschen aankwamen;
maar zij beiden riepen zeggende: „Moe-
der o moeder! wees niet bang, want
wij beiden zijn hersteld”.

Daarop zei de oude vrouw: „Och
vadertje lief, wie heeft julie gezond
gemaakt?”

Daarop verhaalden zij, hoe het hun
vergaan was, te beginnen met wat ge-
schiedde op den weg tot ze kwamen
aan de bron, waar ze de gezondheid
verkregen.

Daarna vierden zij met hun drieën
feest tot den avond.

13.

Lioerai mane ida no lioerai feto ida.

Dala ida lioe rai mane ida nosi rai
seloek sae ba ro hai ida nodi lo'èr loer.
Dadi ro hai nee lao too mota ida ain
sae ba tasi. Mais ohin lioerai mane
nee nodi no nia kan kair be atoe
nodi nakair naan tasi; too tasi ba nia
so'è nia kan kair ba tasi.

Een prins en eene prinses.

Eens ging een prins van een ander
land op een stoomboot om te spele-
varen. En die boot voer naar de mon-
ding eener rivier en ging in zee. Maar
die prins had zijn hengel meegenomen
om er mee te visschen; toen hij in
zee was, wierp hij den angel in zee.

Mais iha ohin mota nee nia kan oeloen ba no liorai feti ida noi loekoe iha mota laran; liorai feti nee nia kan foeok naroeok lolos; dadi nia kan foeok nalolon an toeri mota daudau too tasi; hotoe foin liorai mane nee nia kan kair kait an ba ohin liorai feti nia kan foeok. Dadi nia naroeoka emasia bisoek ro hai, be atoe lao kalolon toeri mota hodi halolon ohin liorai feti nee nia kan foeok.

Hotoe ro hai nee sae baba dei daudau too mota oeloen ba, foin sia kohi nola liorai feti nee no niakan atan ida. Hotoe atan lelear ¹⁾ nee sasi hotoe ba nasae lia ba nai, fo natene sia kan liorai feti oan nee ema kohi tian.

Dadi nai mane katoeas nee rona niakan oan feti ema kohi tian, naroeoka ema tae tala no toehoene hodi boloe niakan renoe sia atoe liboe an be atoe toeri niakan oan feti.

Hotoe ema lear toeri ohin liorai oan nee; hotoe sia nare toma ohin ro hai nee iha lor ba tian.

Hotoe ema lear nee fila nikar ba nalo konta ba nai, sia nare ohin ro hai nalai iha lor metan ba tian; „dadi ami ata la bele toeri ona nai”.

Hotoe ohin liorai mane nee filak ohin liorai feti oan nalo ba niakan fen. Mais ohin ro nee sei la ba lioe nia kan rai ba dauk; dadi sia sei iha tasi laran.

Doch aan den oorsprong van die rivier bevond zich eene prinses, die daar bezig was met in de rivier het haar te wasschen; het haar van die prinses was zeer lang, zoodat het zich over die rivier tot aan zee uitstreckte; en zoo gebeurde het, dat de angel van dien prins zich vasthaakte aan het haar der prinses. Daarom beval hij de boot om te keeren, om de rivier op te varen, om het haar der prinses te ontwarren.

En de boot voer steeds verder tot aan den oorsprong der rivier, waarna zij die prinses met eene harer slavinnen oplichtten. En de vele slavinnen die ontsnapt waren, gingen de zaak aan den koning mededeelen, deden hem weten dat hunne jeugdige prinses door menschen was opgelicht.

Toen de oude koning vernam, dat zijne dochter door menschen was gevangen genomen, beval hij de gong en de trom te slaan om zijne onderdanen bijeen te roepen, opdat deze zijne dochter zonden nagaan.

Daarop gingen vele menschen de koningsdochter achterna, en toen zagen zij die boot reeds ver in zee.

Daarna keerden die vele menschen terug en deden den koning weten, dat de boot reeds ver in zee was; „dus konden wij slaven de vervolging niet voortzetten, o koning”.

En die prins nam de prinses en maakte haar tot zijne vrouw. Maar de boot ging nog niet naar hun land terug; zij bleven nog op zee.

1) lelear is een verkorte vorm van lea-lear.

Ba laron ida kala oras loro laka noe-
oenee liorai fetu oan terik ba niakan
atan fetu, sia nain roewa atoe ba na-
likoe tasi; dadi ohin atan fetu nee doedoe
hono liorai fetu oan ba tasi laran;
hotoe nia la moeet lioe tasi kidoen ba,
mais nia kaer ba ro hai niakan kidoen;
hotoe naan tasi bot ida nalai mai kiso
nola ohin liorai fetu nee niakan ma-
tan foean roewa.

Hotoe ohin atan fetu tama ba lioe-
rai fetu nia kan kean, hotoe nia se-
loek an ba ohin liorai oan nian tais
hotoe nafoeet nalo kmetis foin toba
ba liorai fetu niakan toba fatin.

Dadi too kalan oras sia atoe na,
ohin liorai mane naroeika sika lamak
hodi ba nai fetu atoe na; dadi sia nodi
too ba rai ba meda, hotoe nia naroeika
ema miste sai foin nia na; te kaloe
nia na ba ema lear oin te, nia natauk
nasai niakan oin, te niakan oin metan
lolos; dadi kalan laron noeoenee dei
daudau ro hai nee too nikar ohin lioe-
rai mane nia kan rai ba.

Hotoe ro nee balaboe ¹⁾ tia, ema na-
hono toen sampau oan ida atoe hodi
toen liorai fetu nee; bè la hos lioe-
rai fetu nee, mais ohin ata fetu nee.

Sia nakfali ohin liorai fetu tebes;
dadi sia hotoe-hotoe hakau hodi nia ba
iha ohin liorai mane niakan oema
metan, hotoe hatama nia ba kean ida
kabaas lolos; dadi nia kalan laron to-

Op zekeren dag, misschien even voor
zonsondergang, zei de prinses tot hare
slavin, zij zouden beiden een kijkje gaan
nemen over de zee; en de slavin duwde
de prinses naar beneden in het water;
en zij zonk niet door tot op den bodem
der zee, doch zij hield zich vast aan
de kiel van de boot; daarop kwam
een groote visch op haar af en pikte
de twee oogappels der prinses uit.

Toen ging de slavin in de hut van
de prinses, stak zich in de kleeren
van deze, wikkelde zich daar vast in
en ging toen slapen op het bed der
prinses.

Toen het avond geworden en de tijd
van eten gekomen was, beval de prins de
spijsen op te nemen en naar de prinses
te brengen; dus bracht men het eten en
plaatste het op tafel; daarop beval zij
(de slavin) dat de menschen naar buiten
zouden gaan, dan zou zij eten; want zij
vreesde, als zij zou eten in veler bijzijn,
haar gelaat te ontblooten, want haar ge-
laat was zeer donker; zoo ging het dag en
nacht steeds door, totdat de boot in het
land van den prins was teruggekeerd.

Zoodra de boot voor anker lag, lieten
ze een kleine prauw neer om de prinses
af te zetten; doch het was geenszius
de prinses, maar het was die slavin.

Zij meenden dat het inderdaad de
prinses was; daarom begeleidden ze
haar en vergezelden haar tot aan de
woning van den vorst, en voerden haar
een zeer schoon vertrek binnen; en zij

¹⁾ geen Tetum evenmin als het in den volgende
regel voorkomend woord „sampau”; zooals blijkt is het
een foutieve vorm van het Maleische „berlaboech”.

ba nohoen dei, nia loko lolos te kalan loron nia na diak nohoen.—

Mais ohin liorai fetu oan monoe iha tasi laran sei moris nafati, mais niakan matan dele tian; nia la naboesik ro hai nee niakan kidoen; hotoe nia rona ro hai nee ros an ba rai henik, nia nanoin kala ro hai kona rai; dadi nia nodi ain lamas kokon rai; hotoe nia netan nola fatoek bot ida iha tasi laran, hotoe nia sae ba ohin fatoek nee, foin nia toen ba rai, hotoe lao nima-nimak daudau too rai mara kreis mota oan ida no fafoëk maar lolos; dadi nia tama ba fafoëk laran nee, nia salaen lolos; hotoe nia lamas fafoëk tahan nai nana dei.—

Mais nia monoe ba tasi laran, nia kaboeck tian; dadi nia too fafoëk laran nee foin nia nahoris oan mane ida no kftoen ¹⁾ ida iha baboton.

Hotoe nia nahaan nia kau oan nodi fafoëk tahan dei; dadi niakan oan bot nalao daudau too matas.

Hotoe ohin sia roewa fatik nee la kedök resik nosi ohin liorai mane nee niakan oema; dadi liorai fetu niakan oan mane loro-loron ba nakdioek kreis oema metan; hotoe nia nare bisi at aroema nia foti liboer; hotoe nia toekoe nalo ba kair; dadi kair nee tomak tia nia ba nili liboer tali roha-rohan, hotoe foin toetan moetoe daudau too kair talin ida.

bleef maar dag en nacht liggen, en zij deed heel voornaam, want zij kreeg voortdurend steeds lekker eten.

Maar de jeugdige prinses die in zee was gevallen, leefde nog, doch hare oogen waren blind; zij liet de kiel van de boot niet los; en toen zij hoorde dat de boot over het zand schuurde, dacht zij, de boot heeft misschien grond geraakt; daarom tastte zij eens met de voeten naar den grond, en zij kwam in aanraking met een grooten steen in zee; daarna klom ze op dien steen, en ging toen naar beneden op den bodem; daarna ging zij steeds door tot op het droge dicht bij eene rivier, waar het gras zeer dicht stond; zij ging dan verder in dat gras en had grooten honger en zij betastte de blaadjes en at maar raak.

Maar toen zij in zee viel, was zij reeds zwanger; zoo gebeurde het dat zij, nadat ze binnen dat gras was verzeild, een zoon ter wereld bracht met eene ster op zijn voorhoofd.

En zij voedde haar kind alleen met grasblaadjes; en haar kind groeide op tot een volwassen jongen.

Nu was hun verblijf niet al te ver van het huis des konings; dus ging de zoon der prinses dagelijks spelen dicht bij het vorstelijk verblijf; en als hij dan toevallig waardeloos ijzer zag, raapte hij het op en verzamelde het; hij smeedde het en maakte er een vischangel van; toen die vischangel klaar was, ging hij stukjes touw oprapen en verzamelen, en bond ze aaneen tot een vischlijn.

1) = fitoen.

Hotoe nia foti nola kair talin nee, kesi ba kair isin niakan rohan; hotoe tomak tia foin nia ba nakair naan tasi oa-oan nodi ba nia kan ina ba, nia rai nela baloe, baloe nodi lioe ba faan nodi nola bisi hai; te sia roewa nian hai sei la iha dauk; hotoe nodi nola teni sasanan be atoe tein siakan han ba. Dadi nia sosa notoe tia, nia fila nikar ba niakan ina iha moat laran ba.

Nia too ba nia rai nela bahoak hirak nee; hotoe nia lao lioe ba boeka fatoe koeak be sia roewa atoe toer ba. Dadi nia ba, netan nola fatoe koeak bot ida; nia namos tia, foin nia fila nikar ba niakan ina ba, foti siakan sasanan no sian naan tasi nodi ba nikar iha fatoe koeak ba, rai nela tia; hotoe fila nikar mai nakeloe nola niakan ina ba iha ohin fatoe koeak nee, hotoe nia nasoe naan tasi nee, sia roewa na.

Hotoe nola sawan nia ba nakair nikar iha tasi ba; nia fila nikar mai nodi naan wain lolos. Hotoe nia nodi baloe lioe ba faan ba ema soi nodi nola moerak; hotoe foin sosa nikar tais kabaas no daun. Dadi nia sosa notoe tia nia nodi bahoak hirak nee ba nia kan ina iha fatoe koeak ba; mais nia la bele lita te niakan matan sei at nafati. Dadi nia kan oan nee nanoin, haoe ina niakan matan foean kala sei iha naan kaboen laran nafati. Hotoe nia terik ba nian ina: „Haoe ba sosa kokon

Daarna nam hij die vischlijn, bond ze aan den haak; toen het klaar was ging hij hengelen en vischjes vangen, en bracht ze naar zijne moeder; een gedeelte liet hij daar, een ander gedeelte ging hij verkoopen om zodoende een vuurslag te koopen; want zij hadden nog geen vuur; verder kocht hij daarmee een kookpot om hun eten te koken. Toen hij met koopen klaar was, ging hij weer naar zijne moeder in de wildernis.

Toen hij daar was aangekomen, liet hij al die verschillende dingen daar, en ging daarna verder door om eene rotsholte te zoeken waarin zij dan samen zouden wonen. En op zijn tocht ontdekte hij eene groote ruimte in de rots; nadat hij die had schoon gemaakt, keerde hij naar zijne moeder terug, nam hun kookpot en de visch, bracht een en ander in die grot en liet het daar; daarna keerde hij terug, begeleidde zijne moeder naar de grot, en nadat hij visch gekookt had, aten zij te samen.

Den volgenden morgen ging hij weer in zee hengelen; hij keerde met zeer veel visch terug. Daarna nam hij daarvan een gedeelte en ging dat verkoopen aan rijke menschen, nam er geld voor, en kocht toen weer mooie stof en naalden. Toen hij dat gekocht had, bracht hij al dat goed naar zijne moeder in de grot; doch deze kon niet naaien, want hare oogen waren nog steeds blind. Haar jongen dacht nu, misschien zijn moeder's oogappels nog in den buik van den visch. En hij

kair isin bot ida no kair talin be kodi kakair kokon ohin naan bot; te kala o kan matan sei iha naan kaboen laran".

Nia terik noeenee hotoe, nia ba boekae etoe no naan kei wain, te nia atoe lao kedok nodi boekae ohin naan bot, na niakan ina matan nee.

Hotoe sasa tok bele tia, nia dada bero toen ba tasi, hotoe nia hean nodi ba lor metan; daudau too loron nen foin nia nakair ohin naan bot na nian ina nian matan foean roewa nee; hotoe naan bot nee firi nia kei oras bot ida, foin naan bot nee kole tian, foin nia took noo tia.

Hotoe nia nanoin, atoe ka ¹⁾ noeoesa foin atoe kodi naan nee ba kihar haoe ina ba; dadi nia nanoin kei oras ida noeenee, nia firi ohin naan nee mai, nia kesi rabat ba bero nia kan liman foin nia hean nodi fila nikar ba tasi rat ba. Dadi nia toen tian ba tasi rat, nia natioe ohin naan bot nee nodi ba nia kan ina iha fatoe koeak ba; hotoe nia saki naan nee nian kaboen, foin nia netan nikar niakan ina nian matan foean roewa sei diak nafati iha naan kaboen nee.

zeide tot zijne moeder: „Ik zal eens een grooten vischangel gaan koopen, en een lijn om er dien grooten visch mee trachten te vangen; want misschien zijn uwe oogen nog in den buik van den visch".

Toen hij dat gezegd had, ging hij een dikken boom zoeken; hij holde dien uit en maakte eene vlerkprauw; toen die klaar was maakte hij nogal veel eten klaar, rijst en visch voor de reis, want hij zou ver op reis gaan om dien grooten visch te zoeken, die de oogen zijner moeder had opgegeten.

Toen dan alles gereed was sleepte hij de prauw naar zee, en roeide naar het zwarte diep; het duurde zes dagen, vooraleer hij dien visch die de beide oogappels zijner moeder had opgegeten, aan den hengel kreeg; en de groote visch sleepte hem een geruimen tijd mee, tot dat hij vermoeid was; en toen sloeg hij hem dood.

Toen dacht hij, hoe zal ik het aanleggen, om met dien visch naar mijne moeder terug te keeren; hij dacht daarover een poosje na, waarna hij den visch naar zich toe trok, en hem aan een der uitleggers van de prauw vastbond; daarna roeide hij naar het strand terug. Toen hij op het strand was gekomen, droeg hij den visch en bracht hem naar zijne moeder in de grot; daarna sneed hij den buik van den visch open, en vond daarin de twee oogappels zijner moeder nog in goeden staat.

1) verkorting van kalo.

Dadi nia foti nola tia, nia terik ba nian ina: „A ina! okan matan foean roewa mak nee sa”. Hij nam ze en zei tot zijne moeder: „O moeder! hier zijn nu uwe beide oogappels”.

Hotoe nian ina naak: „A oa! o, hae katene, o madomi hae lolos, foin o ba boeka hae kan matan nee”. Daarop zei de moeder: „O kind, gij, ik weet het, gij bekommert u ten zeerste om mij, en dus gingt gij mijne oogen zoeken”.

Hotoe nia oan terik: „Ina, o kaer hein okan matan nee; hae sei ba sosa ai moroek atoe hodi hamos o kan matan foean roewa nee”. Hotoe nian ina naak: „Soin”. Daarop zei haar jongen: „Moeder, neem maar vast uwe oogen; ik ga nog medicijn koopen om uwe twee oogappels te reinigen”. En zijne moeder zei: „Goed zoo”.

Hotoe nia ba sosa ohin ai moroek. Toen ging hij die medicijn koopen. Dadi nia nasoroe ema ida, nia noesoe: En hij ontmoette iemand en vroeg: „He vriend, hebt gij medicijn om iemands zieke oogen te reinigen of niet?”

Hotoe ema terik: „Ai moroek nee te wain lolos, mais botir ida baloen ida”; De man zeide: „Van die medicijn is er zeer veel, maar eene flesch kost hotoe lioerai oan nee terik: „Botir bot ka lale?” Ema nee terik: „Botir bot”. een halven gulden”; toen zei de jonge prins: „Eene groote of niet?” De man Hotoe lioerai oan terik: „Tone ita roewa zei: „Eene groote flesch”. Daarop zei de prins: „Vooruit, wij gaan die medicijn halen”; dus gingen zij beiden.

Lioerai oan nola tia botir bot ida De prins kocht eene groote flesch en hotoe fila nikar ba niakan ina ba. Dadi keerde terug naar zijne moeder. Toen too ba tia nia nola nian ina nian matan hij nu was teruggekeerd nam hij de foean roewa nee, nodi ohin ai moroek twee oogappels zijner moeder, wiesch fasi nalo mos tia, hotoe tau kokon ba en reinigde ze met die medicijn, en nian ina niakan matan; hotoe niakan plaatste ze in de oogen zijner moeder; ina terik: „O fasi teni oda lai, te sei toen zei de moeder: „Wasch ze eerst malahoek oan oda”; hotoe nia oan nola nog eens even, want ze zijn nog een teni nodi ba fasi teni, nalo mos dia- weinig dof; haar jongen nam ze weer diak tia, nodi ba fo nikar ba nian ina en ging ze weer wasschen, maakte ze nodi terik: „Mos tia ka sei ina?” heel zuiver, keerde terug er gaf ze aan zijne moeder zeggende: „Zijn ze zuiver of nog niet, moeder?”

Hotoe nian ina terik: „Nee te mos En zijne moeder zei: „He ja, zij lolos”; hotoe nia nalo kmeti nikar zijn heel zuiver”, daarna zette hij ze

noeoedar ema warak an matan dei". weer vast, zooals de oogten der andere menschen.

Dadi noeoenee nia mos bele lita sia roewa nian faroe teni faroe ain fo ba niakan oan tau.

Dala ida ema rai nee nian foetoe manoe; nai mos ba nalikoe ema foetoe manoe nee; ema lear lolos. Hotoe la kleoer liorai oan mai no atoe nalikoe ema foetoe manoe; nia mai nia foetoe natos niakan baboton te no kfitoen ida, be ema keta nare; hotoe nia kaer nola manoe aman oan ida foetoe no ema nian aman bot ida. Hotoe liorai oan terik ba ema; „Taroe oa-oan dei, te haoen taroe la wain”.

Hotoe ema nee naak: „Soin”.

Dadi sia foetoe tia, liorai oan menaan; dadi nia naksokè; nia naksokè nian lisoe nakasoe tia iha oeloeten; dadi nai nare lawarik nee niakan baboton no kfitoen ida; dadi nai boloe nia terik: „Awan o miste mai iha haoe kan oema; ita atoe halo dahoer oan ida”.

Hotoe liorai oan nee terik: „Hèè nai! haoe ata katauk mai iha Itakan oema”; hotoe nai terik: „Awan o miste mai mo no okan ina iha oema metan”; hotoe liorai oan terik ba nai: „Soin nai, awan sawan haoe ata lei mai”; hotoe nai naak: „Soin”.

Zoo doende kon zij ook hun beider baadjcs naaien en eene broek die zij haar jongen gaf te dragen.

Eens hielden de menschen van dat land zich bezig met een hanengevecht; de koning ging ook kijken naar de menschen die het hanengevecht hielden; er waren zeer veel menschen. Het duurde niet lang, of de prins kwam ook om er naar te kijken; toen hij er heen ging bond hij den hoofddoek om zijnen voorhoofd, want daar was eene ster, opdat de menschen die niet zouden zien; daarop nam hij een kleinen haan, en liet dezen vechten met iemand's grooten haan. Toen zei de prins tot dien man: „Zet er maar een kleinen prijs op, want mijn inzet is niet groot”.

En de man zei: „Goed”.

En nu lieten zij de hanen vechten, en de prins overwon; daarom ging hij aan het dansen; terwijl hij danste, ging zijn hoofddoek van het hoofd los; zoodoende zag de koning dat die jongen eene ster op het voorhoofd had; dus riep de koning hem en zei: „Morgen moet gij naar mijn huis komen, wij zullen een feestje houden”.

En de prins zei: „Ja koning! ik slaaf vrees in uw huis te komen”; de koning zei: „Morgen moet gij en ook uwe moeder in het zwarte huis komen”; en de prins zei aan den koning: „Goed o koning, morgen voor-middag zal uw dienaar komen”; en de koning zei: „Goed”.

Hotoe nola sawan liorai oan nee terik ba niakan ina: „Kaloë ita roewa ba iha nai niakan oema, o nonok, haoe mak lei ko nai lia; o la bele lake iboen”; terik hotoe tia noeoenee, sia roewa lao. Sia roewa too ba tia, nai nee sai saka boloe sia roewa atoe tama oema laran ba. Nai nalo sia toer ba kadera, hotoe ba terik ba atan sia miste babilan han lailais, „te haoe atoe ko ema roewa nee ka moetoe”.

Ata sia babilan notoe tia, sia sika nodi mai.

Hotoe sia na too klaran noeoenee ohin liorai oan terik lia hori oeloek nian ba Nai.

Hotoe Nai naak: „Soin”, hotoe nia terik: „Dala ida liorai feti ida nosi rai seloek noi loekoe iha mota laran; hotoe liorai mane ida mak kofi nola tia no atan feti ida; hotoe ohin liorai nee nasae tia sia roewa ba ro hai laran, hotoe nia nafe tia ohin liorai feti nee.

Hotoe ba oras loraik kaloë loro laka noeoenee, ohin liorai feti nee no niakan atan sai hori siakan fatik mai atoe nanæ tasi; dadi ata feti nee nawan sæ; nia doedoe honoe tia liorai mane niakan fen. Hotoe ohin ata feti nee tama ba, seloek an tia ba liorai feti nee nian tais, hotoe toba ba nai feti nia kan toba fatin; mais liorai feti monoe toen ba, kaer natos ba ro ki-doën daudau too liorai mane niakan

Den volgenden morgen zei de prins tot zijne moeder: „Als wij beiden naar het huis van den koning gaan, zwijg u dan, ik zal met den koning spreken; u mag den mond niet openen”; na dat gezegd te hebben, gingen zij beiden op weg. Toen zij daar aankwamen, ging de koning hen te gemoet, en riep hen binnen te komen. De koning liet hen op stoelen plaats nemen, en ging toen aan de slaven zeggen, dat zij spoedig eten zouden klaar maken, „want ik zal met die twee menschen meeeten”.

Toen de slaven er mee gereed waren namen zij het, en brachten het.

Toen zij nu met het eten zoo half klaar waren, sprak de jonge prins met den koning over zaken van vroeger.

En de koning zei: „Goed”; daarop sprak hij: „Er was eens eene prinses uit een ander rijk, die in de rivier heur haar wiesch; en een prins lichtte haar op tegelijk met eene slavin; en de prins liet haar beiden op een boot plaats nemen; daarua nam hij die prinses tot zijne echtgenoote.

Op een avond even voor zonsondergang verliet de prinses met hare slavin hare plaats om de zee te zien; en de slavin werd boos, duwde de echtgenoote van den prins naar beneden. Daarop ging die slavin naar binnen, stak zich in de kleeren der prinses, en legde zich neer op het bed der prinses; doch de prinses die naar beneden was gevallen, hield zich vast aan de kiel tot ze kwamen aan het land van den

rain, foin nia naboestik tia ro nee; hotoe lamas boeka rai daudau too rai mara ba; too ba tia nia nahoris oan mane ida kfitoen iha baboton".

Hotoe nai nee nanoin kona tia, naak: „Neete kala haoekan fen no haoe kan oan; la oras nai nakat 1) ba nakoak niakan fen no nian oan; hotoe sia toloe nee tanis.

Sia tanis hotoe tia, nai naroekea ema ata sia ba boloe dato sia no ema renoe atoe mai liboer an be atoe hoo ohin ata fetoe nee.

Hotoe dato sia liboer an tia, sia naroekea ema tama ba koho ohin ata fetoe nee; dadi ema too ba atoe kaer nia, nia kakaoer: „Keta koho haoe te haoe matan natauk roman"; bè ema nee sia terik: „Soin o kan matan natauk roman ka la natauk, ami koho o loekoe dei; hotoe nia kakaoer nima-nimak dau dau too oda matan mai.

Hotoe ema loke nokbit niakan oin foin ema nare niakan oin metan lolos teni niakan foeok molik.

Dadi nai naroekea ema atoe hodi nia ba kesi ba krau nian knokar, kesi halo no roa-roa linan. Dadi noeoenee ema nioe nodi krau mai atoe hatama ba ohin laloeau nee, krau nadoeroe nalo ohin ata fetoe nakles nalo ba roewa tia.

prins; toen liet ze die boot los; daarop tastte zij naar grond tot op het drooge; toen zij daar was aangekomen beviel zij van een zoon met eene ster op het voorhoofd".

En de koning herinnerde het zich en sprak: „Deze is wellicht mijne vrouw en deze mijn zoon"; terstond schreed de koning naar hen toe, omarmde zijne echtgenooten en zijn zoon, en alle drie weenden.

Nadat zij geweënd hadden, beval de koning dat de slaven de hoofden en de onderdanen zouden gaan bijeen roepen om die slavin te dooden.

Toen de hoofden waren bijeen gekomen gaven zij aan sommigen last naar binnen te gaan en de slavin te grijpen; en toen die menschen daar waren aangekomen en haar wilden grijpen, schreeuwde zij: „Neemt mij niet gevangen want mijne oogen kunnen het licht niet verdragen"; doch die menschen zeiden: „Goed, of uwe oogen het licht kunnen verdragen of niet, wij nemen u toch gevangen"; daarop schreeuwde zij voortdurend tot aan de deur toe.

Toen ontblootten zij met geweld haar gelaat en zagen de menschen dat haar gelaat zeer zwart en haar hoofd kaal was.

En de koning gelastte dat zij haar aan de poort van den karbouwenstal zouden vastbiuden met uitgerekte armen. En zoo gebeurde het dat, toen de menschen de karbouwen den stal binnendreven, de karbouwen tegen haar aanliepen en haar in tweeën deelden.

1) onbep. wijs hakat; in de wdljst hakkat.

Don Joan.

Iha rai ida Nai ida no nia kan fen.
Sia roewa niti oan mane ida naran
don Joan.

Iha rai nee ema ida at basoek; dadi
noeoenee Nai naak ba niakan dato sia:
„Emi atoe koki ema at nee, hotoe
hatama nia ba oema koekoek”; dadi
noeoenee dato sia naroeke ajanti sia
hodi nai niakan mamfatin katak soera
ema tasi ema foho atoe koki ema at
ida nee. La kleor ema koki nia; hotoe
sia no nia mai ila nai niakan oin;
hotoe nai naroeke ema foetoe nia ha-
tama kedan ba oema koekoek; hotoe
nai fo bandoe kedan, ema dato ema
renoe matas lawarik atoe rona bele:
„Se mak nasai ema nee haoe atoe hoo
kedan nia, hotoe nia kan aten haoe
atoe ha.

Ba loron ida don Joan no lawarik
sia nakdioek kaleik ila oema koekoek
oin; dadi noeoenee don Joan tiroe ka-
leik ida kati tama oema koekoek laran;
hotoe nia atoe tama hola kaleik nee;
mais ohin ema nee terik ba don Joan:
„O loke bodik oda matan ba haoe,
haoe atoe fo o kan kaleik; kaloe o la
loke, haoe la fo o kan kaleik; hotoe
don Joan nanoin; la oras ohin ema nee

Don Joan.

In een land woonde een koning met
zijne gemalin. Zij schonken het leven
aan een zoon die den naam ontving
van don Joan.

In dat land was een zeer kwaadaar-
dig man; daarom zei de koning tot de
hoofden: „Gij moet dien slechten man
gevangen nemen, en hem in de gevan-
genis zetten”; dientengevolge gaven de
hoofden last aan de omroepers om het
bevel des konings over te brengen en
aan allen, zoo strand- als bergbewoners
mee te deelen, dat zij dien slechten
man zouden vangen. Niet lang daarna
vingen zij hem en brachten hem voor
het aangezicht des konings; en de
koning beval de menschen hem te
binden en hem terstond in de gevan-
genis te zetten; daarna vaardigde
de koning terstond een verbod uit,
hoofden en onderdanen, grooten en
kleinen allen zouden het hooren: „Hij
die dien man zal uitlaten, dien zal
ik onmiddellijk dooden, en zijne lever
zal ik eten”.

Op zekeren dag speelden don Joan
en de kinderen met de werpschijf vóór
de gevangenis; zoodoende gebeurde het
dat de werpschijf die don Joan had
geworpen, opsprong en in de gevan-
genis terecht kwam; toen wilde hij daar
binnengaan om de werpschijf te halen;
maar die man zei tot don Joan: „Als
gij de deur voor mij opendoet, zal ik
uwe werpschijf geven; doet gij echter

terik: „O keta matauk, haoe atoe halo diak o; soerak Ita atoe loke bodik oda matan ba haoe”.

Hotoe don Joan terik: „Keta, te haoekan ama krakat; hori haoekan ama naroeke ema koho nee, nia terik kedan ba ema hotoe-hotoe, se mak niasai o, nia atoe noo kedan; dadi noeoenee ema hotoe-hotoe natauk bele; hotoe noeoesa mak o atoe haroeke haoe loke bodik odamatan?”

Hotoe ohin ema nee terik: „Ita keta hatauk; too ikoes haoe atoe kalo diak Ita”.

Hotoe don Joan loke odamatan, nia sai.

Ba loron ida nai atoe ba hare ohin ema nee; hotoe nai too ila neeba, nia nare ba te la ihan tian; nia nalai tian. Hotoe nai basa ba hiroes nodi terik: „Ha! se mak nasai ema nee?”

Hotoe nai fila nikar mai ila oema; la oras nia noesoe ba nia kan klosan sia: „Emi keta hare se mak loke odamatan oema koekoenee; te ema nee nalai sai tian”; hotoe klosan sia terik: „Ami ata la hare nai”.

Hotoe nai terik: „Emi atoe ba kaer dato sia ho mai”. Hotoe dato sia mai tian, nai terik: „Ema at nee nalai tian; dadi noeoenee emi atoe halo renoe sia haksoedik bele ila nee; masik

niet open dan geeft ik ze niet”; en don Joan dacht na; terstond daarna zei die man: „Vrees niet: ik zal u goed behandelen; als gij maar de deur voor mij wilt openmaken”.

Daarop zei don Joan: „Nee, want dan is mijn vader boos; laatst toen mijn vader de menschen beval jou te vangen, deed hij meteen aan allen weten, dat hij terstond dengene zou dooden, die jou uitliet; daarom zijn allen bang, en hoe wil jij mij dan gelasten om de deur te openen?”

Toen zei die man: „U moet niet vreezen; later zal ik U gelukkig maken”.

Daarna deed don Joan de deur open, en hij ging er uit.

Op zekeren dag wilde de koning eens naar dien man gaan kijken; toen de koning daar was aangekomen, zag hij, dat hij er niet meer was; hij was ontvlucht. Toen sloeg de koning op de borst en zeide: „Ha! wie heeft dien man nitgelaten?”

Daarna keerde hij naar huis terug; terstond vroeg hij aan zijne slaven: „Julie hebt misschien gezien, wie de deur der gevangenis geopend heeft, want die man is gevlucht”; en de slaven zeiden: „Wij slaven hebben het niet gezien, o koning”.

Toen zei de koning: „Julie moet de hoofden gaan waarschuwen en met hen hier komen”. Toen de hoofden gekomen waren, zeide de koning: „Die slechte man is ontvlucht; daarom zult

katoeas ferik lawarik atoe haksoedik bele iha nee".

Hotoe ema renoe sia naksoedik tia bele, nai terik ba sia: „Ema at nee nalai tian; mais ita la hatene se mak loke odamatan nee; mais hae kare tian ema ida niakan leoet iha odamatan nee; dadi noeenee emi renoe kiik bot haksoedik tian, ita atoe ba soekat se niakan leoet nee".

Dadi noeenee ema renoe hotoe-hotoe ba soekat ohin leoet nee; mais ema soekat ohin leoet nee, la boeli; hotoe nai terik ba klosan sia: „Emi ba boloe don Joan ho mai". Hotoe don Joan mai tia, Nai terik: „O atoe soekat kokon leoet nee"; hotoe don Joan mos soekat; nia tau nia kan ain ba, no boeli.

Hotoe Nai terik: „Hae atoc koo o dei".

Dadi don Joan tanis; masik nia tanis Nai terik atoe hoo dei. Nai naroe ka ema meo ida atoe ba hoo nia iha moat laran. Hotoe Nai fo niakan faroe ain, kaso, soerik no niakan sapeo no teni ata ida naran Thomas ba don Joean; nia atoe lao ona, niakan ina tanis, masik nia ina tanis toeir noeenee, ba hoo dei.

Nai terik: „Malele tia lawarik at nee!"

gij alle onderdanen hier bij een doen komen; al zijn ze reeds bejaard, oude mannen en vrouwen en kinderen moeten allen hier samenkomen".

Toen alle onderdanen waren bijeengekomen, zeide de koning tot hen: „Die slechte man is weggelopen; doch wij weten niet wie de deur geopend heeft; maar bij de deur heb ik het voetspoor van een mensch gezien; en dus, nu gij allen klein en groot hier verzameld zijt, zullen wij gaan meten wiens voetspoor dat is".

Bijgevolg gingen alle onderdanen dat voetspoor meten; maar het kwam niet overeen met degenen die gemeten hadden; toen zei de koning tot de dienaren: „Gaaf don Joan roepen en brengt hem hier". Zoodra don Joan gekomen was, zeide de koning: „Ga eens dat voetspoor meten"; en Joan mat; hij zette er zijn voet op, en het pastte.

Toen zei de koning: „Ik zal je maar dooden".

En don Joan huilde; ofschoon hij huilde, zei de koning hem toch te zullen dooden. De koning gelastte een voorvechter hem in de wildernis te gaan dooden. Toen gaf de koning aan don Joan diens broek, en schoenen, en sabel en hoed alsmede een slaaf Thomas genaamd; toen hij op het punt stond te vertrekken, huilde zijne moeder; ofschoon zijne moeder zoo om hem huilde, ging men hem toch terdood brengen.

De koning zeide: „Ga weg jij slechte jongen!"

Hotoe don Joan no niakan atan Thomas sia roewa lao. Hotoe Nai terik ba ohin meo nee: „O atoe too iha moat laran, o atoo hoo nia, hotoe koa hasai niakan aten, haoe atoe ka”.

Meo nee no sia roewa lao; too tia alas ida laran, meo nee nare kikit ida rani iha ai bot ida; hotoe meo nee nanoin, haoe atoe koesi don Joan ka atoe koesi kikit nee? Diak lieo haoe koesi kikit nee. La oras nia noesi kikit nee, hotoe sia koa hasai aten no foean; meo nee terik: „Diak lieo ita seki kikit niakan aten no foean; haoe atoe kodi fo ba Nai; Nai noesoe, haoe terik, don Joan niakan aten mak nee”.

Hotoe sia tani hela maloe; meo nee fila nikar oema; don Joan no niakan atan Thomas lao lieo dei; sia lao loron roewa tomak.

Sia too iha mota ida, Thomas terik ba don Joan: „Diak lieo ita roewa haris oda ba nee”; don Joan terik: „Soin, te ita lao kedok tian; haoekan isin kador basoek”.

Hotoe nia terik ba Thomas: „Ita roewa haris bele”; Thomas terik: „Nai, Ita saoe oeloek kosar, hotoe lei haoe ata”.

Dadi don Joan tania haris. Thomas terik: „Ita Bot loekoe oda”. Don Joan

Toen ging don Joan met zijn slaaf Thomas op weg. En de koning zeide tot dien voorvechter: „Als gij in de wildernis zijt aangekomen, zult gij hem dooden, en dan zijne lever uitsnijden; die zal ik eten”.

De voorvechter ging met hen beiden mee; toen ze in een bosch gekomen waren, zag de voorvechter een roofvogel in een dikken boom zitten; toen dacht de voorvechter, zal ik don Joan schieten of dien roofvogel? Het is beter dat ik den roofvogel schiet. Onmiddellijk daarna schoot hij den roofvogel, en toen sneden zij de lever en het hart uit; de voorvechter zei: „Het is beter de lever en het hart van den roofvogel aan het spit te braden; ik zal een en ander meenemen en aan den koning geven; als de koning vraagt, dan zeg ik, dit is de lever van don Joan”.

Toen zeiden zij elkaar vaarwel; de voorvechter ging weer naar huis; don Joan en zijn slaaf gingen verder; zij reisden twee volle dagen.

Toen zij aan eene rivier kwamen, zeide Thomas tot don Joan: „Het zou goed zijn als we hier even een bad namen”; don Joan zei: „Goed, want wij hebben al ver geloopen; ik ben zeer vuil”.

Daarna zeide hij tot Thomas: „Wij nemen beiden een bad”; Thomas zeide: „Heer gelieve U eerst te baden, dan zal ik uw dienaar (het na u doen)”.

Dus ging don Joan in het bad. Thomas zeide: „Wasch even Uw hoofd-

mos loekoe; hotoe Thomas nola tia don Joan niakan faroe ain, kaso, soerik no niakan sapeo; Thomas tau.

Hotoe don Joan naris notoe tia, noesoie niakan faroe ain atoe seloek an; dadi Thomas fo niakan heren ba don Joan atoe seloek an; don Joan niakan faroe ain Thomas la noek fo; masik don Joan noesoe, nia la fo dei.

Dadi don Joan noeodar ata ida; hotoe Thomas terik ba don Joan; „O lao hosi haoe kan kotoek”. Dadi don Joan mos lao toeir dei. Sia roewa lao noeenee, sia too iha rai ida; hotoe sia nare nosi kedok, Nai no dato sia nabisi an iha oema oin, hotoe sia roewa lao soroek dei; dadi sia too neeba tia, Nai noesoe: „Emi hosi neebe?”

„Ami hosi rai kedok mai pasear”. Hotoe Nai noesoe teni: „O kan naran sa?” „Haoe naran don Thomas”. „Ida nee naran sa?” „Naran Joan, haoe kan atan”. Nai terik: „Ita atoe toer”. Hotoe Thomas toer. „Itan atan Joan haoe karoeka nia ba iha dapor”. Thomas terik: „Soin”.

Dadi Thomas toer no ohin Nai nee, don Joan dadi bibi atan; nia loro-loron ba hein Nai nian bibi.

Ba laron ida Nai terik ba dato hotoe-hotoe: „Eni dato hotoe-hotoe roma, haoe terik lia ida; se mak nola sameu oeloen

haar”. En don Joan wiesch zijn hoofdhaar; toen nam Thomas de broek, de schoenen en den sabel van don Joan, alsook zijn hoed, dien hij opzette.

Toen don Joan met baden klaar was, vroeg hij zijn broek om van kleeren te wisselen; daarom gaf Thomas zijn heupdoek om te verwisselen; de broek van don Joan wilde Thomas niet terug geven; ofschoon don Joan er om vroeg, gaf hij ze toch niet.

Zodoende was don Joan gelijk aan een slaaf; en Thomas zeide tot don Joan: „Loop achter mij”. Dus liep don Joan achter hem. Terwijl zij zoo voortreisden, kwamen zij in een zeker land; en zij zagen van verre den koning met de hoofden voor een huis zitten; zij gingen maar verder door, en toen zij daar waren aangekomen, vroeg de koning: „Van waar komt gij?”

„Wij komen uit een ver land aangewandeld”. Daarna vroeg de koning nog: „Hoe is uw naam?” „Mijn naam is don Thomas”. „En hoe heet deze?” „Die heet Joan; dat is mijn slaaf”. De koning zeide: „Neem n plaats”. Toen nam Thomas plaats. „Uw slaaf Joan zal ik gelasten naar de keuken te gaan”. Thomas zeide: „Goed”.

En zoo gebeurde het dat Thomas met dien koning te samen woonde, en don Joan schaapherder werd; dagelijks ging hij op 's konings schapen passen.

Op zekeren dag zeide de koning tot alle hoofden: „Luistert gij allen, hoofden, ik heb eene zaak te bespreken;

hitoe niakan nanaan, haoe atoe fo haoe kan oan fetoe, nia atoe kawin".

Thomas terik: „Haoe bele". Nai terik: „Soerak emi hetan".

Dadi noeenee ema hotoe-hotoe ba boeka bele; masik sia boeka loro-loron la hetan.

Ba loron ida don Joan ba hein Nai niakan bibi iha alas ida laran, nia misan dei mak iha moat laran; teki-tekis nia rona boeat ida namoe; dadi nia natauk; la oras ema ida boloe nia: „Joan, Joan! O malai ba sa? Haoe mak nee; oeloek an o sori haoe hosi okan ama nian liman laran; haoe katene tian, Nai terik ba ema hotoe-hotoe, se atoe noo samea oeloek hitoe, haoe atoe fo haoe-kan oan atoe kawin no nia; dadi haoe terik ba o, keta katauk; soerak awan o atoe mai saka hikar haoe".

Sia roewa nameno nela maloe. Nola sawan don Joan ba saka; don Joan too oeloek; la oras nia rona namoe mais nia la natauk ona. Ema nee mai tia noesoe ba don Joan: „O makara sa?" Hotoe don Joan terik: „Noeodar horsehik o terik nee".

Hotoe nia fo kadeli bortoedi ¹⁾ ba don Joan, fo natene kedan ba nia naak: „O atoe moesoe koeda anin ida, nia

hij die de tong van de slang met zeven koppen zal weten te nemen, dien zal ik mijn dochter ten huwelijk geven".

Thomas zeide: „Dat vermag ik". De koning zeide: „Als julie ze (de slang) maar weet te vinden".

Dus gingen alle menschen zoeken; ofschoon zij dagelijks zochten, vonden zij ze niet.

Op zekeren dag ging don Joan de schapen des konings hoeden in een bosch; hij bevond zich alleen in de wildernis; plotseling hoorde hij iets brommen, daarom was hij bevreesd; een oogenblik later riep iemand hem: „Joan, Joan, waarom loopt gij weg? Ik ben het; vroeger hebt gij mij uit de handen uws vaders gered; ik weet reeds, dat de koning aan allen gezegd heeft, dat hij die de slang met zeven koppen zal dooden, dien zal ik mijne dochter ten huwelijk geven; daarom zeg ik u, wees niet bang; als gij morgen maar weer hier bij me komt".

Zij beloofden het aan elkaar bij het weggaan. Den volgenden morgen ging don Joan weer daar heen; hij was er het eerst; een oogenblik later hoorde hij brommen, maar hij was niet meer bang. Toen de man gekomen was, vroeg hij aan don Joan: „Wat verlangt ge?" Don Joan zeide: „Zooals gij gisteren gezegd hebt".

Toen gaf hij een tooverring aan don Joan, en deed hem meteen weten: „Als gij een zeer snel loopend paard

1) In de wdljst: bortoedoe.

atoe nasai ba o; o moesoe boeat oi-oik, nia atoe nasai dei".

Hotoe ema nee natoedoe kedan samea niakan oeman iha hali bot ida; hotoe nia terik teni: „Samea atoe sobak o, o keta matauk, o atoe koa hasai niakan nanaan; niakan oeloan o atoe hahonoe toen".

Ema nee nanorin don Joan netoe tia lao nikar ona. Dadi don Joan atoe nalo toeir niakan lia.

Rai loraik ona nia nioe Nai niakan bibi natama ba laloean. Kalan don Joan toba, nanoin lia oi-oik; dadi nia toba la doekoer. Rai hoen namoetik, nia nasai Nai niakan hibi nodi ba hein; bibi hotoe-hotoe na bosoe tia, nia tae ba kadeli noesoe atoe nasai koeda anin ida no teni soerik ida; hotoe nia naksoit sae ba ohin koeda, nalo nalai kokon; koeda nee lais basoek; dadi don Joan neon diak; hotoe nia toen nikar, nia ba hioe bibi hotoe-hotoe halo hanatar an iha ai hoen ida; hotoe nia noesoe ba kadeli naak: „Masai faroe ain no kaso no teni sapeo".

Hotoe nia sae koeda, ba iha ohin hali bot nee; too ba tia, nia foti sae matan, nare samea oeloan hitoe iha nee; la oras nia natos ferreoe, koeda bara; hotoe nia losoe niakan soerik; samea foin lolo nian oeloan, don Joan ta; la

(letterl. een windpaard) zult vragen, zal hij (de tooverring) het voor u te voorschijn doen komen; als gij allerhande dingen vraagt, zal hij ze ook voor den dag halen".

Daarna toonde hij meteen het hol van de slang in een grooten waringin boom; en hij zeide tevens: „Als de slang u wil bijten, vrees dan niet; gij zult zijne tong uitsnijden en zijn koppen naar beneden werpen".

Toen de man don Joan onderricht had, ging hij weer weg. En don Joan zou doen wat hij hem gezegd had.

Toen het al avond werd, dreef hij de schapen des konings voort, en bracht ze den stal binnen. Toen hij 's nachts neerlag, dacht hij aan allerhande zaken; daarom sliep hij ook niet. Bij de eerste schemering liet hij de schapen des konings uit om ze te gaan hoeden; toen alle schapen verzadigd waren, sloeg hij op den ring, en vroeg om een windpaard en een zwaard te voorschijn te brengen; daarna sprong hij op dat paard en maakte een proefrit; het paard was zeer vlug; dus was don Joan blij; hij steeg weer af, dreef al de schapen bijeen en verzamelde ze bij een boom; toen vroeg hij aan den ring zeggende: „Breng te voorschijn eene broek, schoenen en ook een hoed".

Toen steeg hij te paard, en ging naar dien grooten waringinboom; toen hij daar was aangekomen, hief hij de oogen op en zag daar de slang met zeven koppen; onmiddellijk trok hij den teugel aan, en het paard stond stil;

oras nia koa nasai nanaan, so'e oeloën toen.

Mais Thomas narik iha hali nee hoën; don Joan ta nahonoe samea oeloën, Thomas foti liboer; nia la nare, se mak iha hali fafoehoen nee. Thomas terik: „Haoe sotir basoek”; hotoe la oras nia nodi natoedoe ba nai. Hotoe Nai terik: „Soin, o atoe mola haoe kan oan”.

Dadi noeoeneë Thomas neon diak basoek. Nai terik: „Haoe sei fo hatene ba Nailoelik atoe fo hatene dala toloe iha gredja laran, ema atoe rona bele”.

Thomas terik: „Los Ita dei”. Hotoe Nai mos katak ba Nailoelik; Nailoelik fo natene dala toloe iha gredja laran.

Dadi atoe kawin ona; ema hotoe-hotoe ba haklaok Nai feti no Thomas ba Gredja atoe kawin. Dadi sia too iha neeba tian, teki-tekis ohin ema at mai harik iha gredja nian odamatan nodi terik: „Emi keta lai fo kawin, haoe sei koesoe lia ida; se mak nola samea niakan oeloën?”

Hotoe Nai terik: „Thomas mak nola”.

„Hotoe niakan nanaan iha neebe?”

Nai terik: „La iha”.

Hotoe ohin ema nee terik: „Kaloë ema nola samea oeloën, niakan nanaan iha no”.

daarna trok hij zijn zwaard; nauwlijks rekte de slang haar koppen uit of Joan sloeg ze af; terstond sneed hij de tongen uit, en wierp de koppen naar beneden.

Maar Thomas stond aan den voet van dien waringinboom; toen don Joan de koppen afsloeg en naar beneden wierp, raapte Thomas ze bijeen; hij zag niet, wie daarboven in den boom was. Thomas zeide: „Ik heb groot geluk”; daarna ging hij terstond (met die koppen) naar den koning om ze te laten zien.

En de koning zeide: „Goed, gij zult mijne dochter nemen”. Dus was Thomas uitermate blij. De koning zei: „Ik zal het nog aan den pastoor laten weten om het drie maal in de kerk af te kondigen, opdat allen het hooren”.

Thomas zei: „Zooals U wil”. En de koning zei het dan ook aan den pastoor; de pastoor kondigde het drie maal af in de kerk.

Dus het huwelijk zou plaats hebben; allen gingen de prinses en Thomas naar de kerk begeleiden om het huwelijk te sluiten. Toen zij daar waren kwam plotseling die kwade man bij de deur van de kerk staan en zeide: „Laat het huwelijk nog niet doorgaan; ik heb nog iets te vragen; wie heeft de koppen van de slang genomen?”

En de koning zeide: „Thomas heeft ze genomen”.

„En waar zijn de tongen?”

De Koning zeide: „Die zijn er niet”.

Toen zei die man: „Als iemand den kop van een slang neemt, dan is de tong er ook”.

Nia terik noeoenee ema hotoe-hotoe namoto tia bele; hotoe nia terik soroek nakè: „Emi atoe rona lai; don Joan mak nola samea niakan nanaan foin nia so'è oeloën; Thomas ba foti; dadi noeoenee Thomas la bele nola Nai niakan oan, mais don Joan atoe nola”.

Thomas mo'è an iha ema rai-rain oin. La oras don Joan nola samea niakan nanaan nodi natoedoe ba Nai. Hotoe don Joan kawin no Nai niakan oan.

Don Joan nalo dahoer lora hitoe kalan hitoe.

Ema lo'è notoe tia bele, don Joan nasara lia hotoe-hotoe ba Nai: „Oeloek an Thomas nasoesar haœ iha dalan; nia nadau nanik haœ kan farœ ain no kaso iha dalan; hotoe nia katak ba Ita, haœ nee niakan atan; mais Thomas nee haœ kan atan bisik”.

Hotoe don Joan naroeka ema foetoe Thomas toda hasai niakan farœ ain, hotoe fo tais at ida ba nia kabala; hetoe don Joan mos naroeka Thomas hein bibi.

Hotoe.

Terwijl hij zoo sprak, zwegen allen; toen sprak hij verder en zeide: „Luis-tert eens; don Joan heeft de tongen van de slang genomen, en daarna de koppen weggeworpen; Thomas ging die opnemen; dus mag Thomas 's konings dochter niet nemen, maar don Joan zal haar nemen”.

Thomas werd beschaamd in het bijzijn der vele menschen. Terstond nam don Joan de tongen der slang en toonde ze aan den koning. Toen huwde don Joan de dochter des Konings.

Don Joan hield feest zeven dagen en zeven nachten.

Toen de menschen vertrrokken waren, deelde don Joan alles aan den koning mee: „Vroeger heeft Thomas mij onderweg leed gedaan; hij ontnam mij onderweg mijne broek en schoenen; daarna zeide hij U, dat ik zijn slaaf was; maar deze Thomas is zelf mijn slaaf”.

Toen gelastte don Joan dat ze Thomas zouden binden, hem de broek zouden uittrekken, en hem een versleten kleed zonden geven om te dragen; daarna beval don Joan ook dat Thomas op de schapen zou passen.

Einde.

15.

Lawarik ida naran Mau Loha.

Katoeas ida no ferik ida niti oan mane ida naran Mau Loha. Nian ina ama nadomi nia basoek, tan oan mane misak. Masik nia nai na-nalo dei nian

Een jongen genaamd Mau Loha.

Een oude man en eene oude vrouw schonken het leven aan een zoon genaamd Mau Loha. Zijne ouders behandelten hem zeer zacht, omdat hij hun

ina ama la krakat la tae, tan sia nanoin basoek oan nee.

Ba lora idan Mau Loha terik ba nian ama: „Ama ita kan oema nee koeak ona; diak lioe ita roewa sor hadia hikar”; hotoe nian ama terik: „Soin”.

Dadi sia roewa soboe sian oema; nola awan sia ba saki tali; saki too wain tia, sia roewa loi nodi ba oema; hotoe Mau Loha atoe loi no, mais nian ama terik: „O keta loi, te o ina dean haoe”.

Hotoe Mau Loha terik: „Soin ama”.

Hotoe nian ama loi, nia lao toeir dei; dadi nian ama loi wain tia, hela misa foetoen ida; hotoe Mau Loha terik ba nia: „Ama haoe ba oeloek, kein ama iha neeba”; nian ama terik: „Soin”.

Bè Mau Loha atoe bosok nian ama; nia ba oeloek tia, nia natama an ba ohin tali foetoen laran; hotoe nian ama too neeba tia, boloe; Mau Loha la nata; hotoe nian ama nanoin nia kala ba tian; dadi nia foti tali foetoen nee atoe nodi ba oema; nia foin tau ba baas, nia noran todan; dadi nia natioe tali foetoen nee lao la kedok nanawa tan foetoen nee todan; hotoe nia natioe loekoe dei masik todan; nia natioe too oema ba foin atoe titak, la oras Mau Loha kakaoer: „Ama, ama! titak nainaik, te haoe”; hotoe niakan

eenige zoon was. Ofschoon hij van alles uithaalde, werden zijne ouders niet boos, omdat zij voor dien jongen zeer bezorgd waren.

Op zekeren dag zei Mau Loha tot zijn vader: „Vader ons dak hier heeft gaten; 't zou goed zijn als wij het herstelden en opnieuw dekten”; en zijn vader zei: „Goed”.

Dus namen ze de oude bedekking af; den volgenden dag gingen zij sagoblaren kappen; toen zij er reeds veel gekapt hadden, brachtten zij ze naar huis; en Mau Loha wilde ook dragen, doch zijn vader zei: „Jij moet niet dragen, want dan kijft uw moeder op mij”.

En Mau Loha zei: „Goed vader”.

Toen bracht zijn vader (de blaren) weg en hij liep er maar achter; zoodoende had zijn vader er reeds veel weggedragen, er bleef nog maar één bos (blaren) over; toen zei Mau Loha: „Vader, ik ga vooruit, en wacht u ginder”; zijn vader zei: „Goed”.

Maar Mau Loha wilde zijn vader beet nemen; nadat hij vooruit was gegaan, kroop hij in dien bos sagoblaren; toen zijn vader daar was aangekomen riep hij; Mau Loha antwoordde niet; toen dacht zijn vader, hij is misschien al weg; dus nam hij dien bos blaren op om hen naar huis te dragen; nauwlijks had hij dien op den schouder gelegd, of hij voelde dat hij zwaar was; dus terwijl hij dien bos blaren droeg, ging hij maar een klein eindje ver en rustte dan, omdat die bos zwaar was; en hij droeg hem toch hoewel

ama terik: „A Mau Loha! o nee bosok haoe”.

Masik Mau Loha nalo noeoenee nian ama la krakat; atoe tae nia nanoin oan mane misak.

Ba lora ida nia bosok nikar nian ama. Nia ba terik nian ama: „Ama iha we matan nee no toena bot ida”; nian ama rona, toena iha we matan nee, nia ber basoek atoe koki, tan nia ber ha toena. Hotoe nia noesoe ba Mau Loha: „Ita atoe halo sa foin hoo toena nee?”

„Ita hakair, ama; mais niakan oempan 1) naan fahi, foin toena nee na diak”.

Hotoe nia ama terik: „Soin”.

Nola nikar awan nian ama noo fahi ida nalo ba oempan. Hotoe Mau Loha terik ba nian ama: „Fahi nee koa halo roha-rohan, hotoe nasoe”. Hotoe ama nalo toeir niakan oan nian lia dei; naan fahi tasa tia bele, nian ama atoe nodi ba hakair. Mau Loha terik ba nian ama: „Ama haoe sei ba haoe kan beloe lai, ama; hotoe ama nein haoe kleoer, ama ba hakair oeloek; haoe mai hikar, lei toeir ama ba”; hotoe nian ama terik: „Soin”.

hij zwaar was; toen hij er mee tot bij het huis was gekomen, wilde hij hem neergooien; onmiddelijkschreeuwde Mau Loha: „Vader-vader! werp hem zacht neer, want ik (zit er in)”; toen zei zijn vader: „Och Mau Loha! jij bedot mij”.

Ofschoon Mau Loha zoo te werk ging, was zijn vader niet boos; wilde hij hem slaan, dan dacht hij 't is onze eenige jongen.

Op zekeren dag nam hij zijn vader weer beet. Hij ging aan zijn vader zeggen: „Vader, in die bron is een groote paling”; toen zijn vader hoorde dat er in die bron paling zat, verlangde hij zeer dien te vangen, omdat hij graag paling at. En hij vroeg aan Mau Loha: „Hoe zullen wij het aanleggen om die paling te doodden?”

„We zullen hengelen, vader; maar zijn aas is varkensvleesch, dan bijt de paling goed aan”.

En zijn vader zei: „Goed”.

Den volgenden dag slachtte zijn vader een varken om het als aas te doen dienen. En Mau Loha zei tot zijn vader: „Snij het varken in stukken, en kook het dan”. En zijn vader deed maar wat zijn jongen zei; toen het varkensvleesch gaar was, zou zijn vader het mee nemen om te gaan hengelen. Mau Loha zei tot zijn vader: „Vader, ik ga eerst nog naar mijn vriend, vader; en als vader lang op mij moet wachten, dan gaat vader maar eerst hengelen; als ik terugben, zal ik vader wel acherternakomen”; en zijn vader zei: „Goed”.

1) geen Tetum; voor „aas” schijnt in het Tetum geen woord te zijn.

Mau Loha ba oeloek, tama ba we matan laran; nian ama nein, nia la mai; dadi nia ba hakair oeloek; hotoe nia too we matan ba tia, nia toe naan ba kair nahonoe ba we matan laran; kair foin too iha we laran, Mau Loha todak; nian ama serebak kedan; dadi nia dada nasae kair; hotoe nia nare naan iha kair la iha tian; hotoe nia nanoin, toena nee kala bot; nee mak nia todak tekis kair nee; mais nia la natene Mau Loha iha we matan laran; nia nahonoe nikar kair; foin too, Mau Loha todak.

Nia nahonoe kair ba no naan, Mau Loha na nanik dei; naan rai-rain Mau Loha na misa dei; dadi hela dei rohan ida; nian ama nanoin, kaloe toena nee na, haoe todak tekis, neebe kona kedan; hotoe nia toe nikar naan ba kair, nahonoe nikar ba we laran.

Mau Loha foin todak, nian ama todak no, dadi kona Mau Loha niakan liman; la oras Mau Loha kakaoer: „Ama, haoe mak nee”. Nian ama naak: „A Mau Loha! o nee bosok haoe; haoe koo tian fahi ida, kakfali toena iha we matan laran, mais o mak iha we nee laran”.

Mau Loha tanis te kair kona moras basoek; dadi nia nalai oeloek ba katak ba ina. Nia ina rona Mau Loha tanis; hotoe nia noesoe: „Noeoesa Mau Loha,

Mau Loha ging dan het eerst weg en ging in de bron; zijn vader wachtte, hij kwam niet; dus ging hij het eerst hengelen; en toen hij bij de bron gekomen was, stak hij vleesch aan den vischhaak, en wierp hem in de bron; nauwlijks was de haak in het water, of Mau Loha rukte; zijn vader schrok meteen; hij haalde op en toen zag hij, dat er aan den angel geen vleesch meer zat; toen dacht hij, die paling is mischien groot; daarom rukt hij zoo terstond aan den angel; doch hij wist niet dat Mau Loha in het water zat; hij wierp den angel weer; nauwlijks was hij in het water, of Mau Loha rukte.

Als hij den angel met vleesch in het water wierp, dan at Mau Loha het maar steeds op; reeds had Mau Loha alleen dat vele vleesch opgegeten, zoodat er nog slechts één stuk overbleef; zijn vader dacht, zoodra de paling bijt, zal ik terstond met een ruk ophalen, opdat hij terstond gepakt wordt; daarna stak hij weer vleesch aan den angel en wierp hem weer in het water.

Mau Loha rukte nauwlijks of zijn vader gaf ook een ruk, en raakte zodoende Mau Loha's hand; terstond schreeuwde Mau Loha: „Vader, ik ben hier”. Zijn vader zei: „Och Mau Loha jij bedot mij; ik heb een varken geslacht omdat ik meende dat er paling in het water zat, maar jij zat er in”.

Mau Loha hilde, want de angel had hem geraakt en hij had hevige pijn; daarna liep hij vooruit en ging het aan zijne moeder zeggen. Zijne moe-

o tanis?" Mau Loha simoe: „Ama ba-koe kair mak kona haoe kan liman"; nia ina terik: „O ama kala mai ona; haoe atoe dean nia, noeoesa mak nia nakair la nare o'".

Nian ama mai tia, nian ina dean nia: „O nee la manoin ita kan oan mane misak nee dei"; hotoe nia ama ba namaus nikar nia oan.

Ba lora ida hikar Mau Loha terik sa nian ama: „Ama, ita loro-lora halo sa iha oema nee? diak lioe ita roewa ba halo kintar ida atoe koeda ai foan oi-oik ba". Hotoe nian ama terik: Soin; ita roewa atoe halo kintar iha neebe?"

Mau Loha simoe; „Ita ba boeka rai kedok, no rai diak neebe ita hakiak ai foa-foan atoe moris diak". Nian ama terik: „Soin".

Nola awan sia roewa nian ama ba boeka rai atoe halo kintar; dadi sia roewa hetan rai diak; sia roewa nian ama lere nodi maloe daudau toos nee mos ona; hotoe sia roewa nahoe koeda hoedi, noe, tohoe; naran boeat oi-oik sia roewa nian ama koeda bele. La kleor noeoeene ai foan hotoe-hotoe moris bele; hoedi tasak wain no tohoe no noe foan wain basoek. Mau Loha ber atoe na hoedi hirak nee, mais nia ama la noek terik: „Keta; ita atoe faan hodi boeka osan". Nian ama terik noeoeene, Mau Loha

der hoorde Man Loha huilen en vroeg: „Wat is er Mau Loha, huil jij?" Mau Loha antwoordde: „Vader wierp den angel uit en raakte mijn hand"; zijne moeder zei: „Je vader is misschien al op de terugkomst; ik zal hem bekijken en zeggen hoe het mogelijk was dat hij terwijl hij hengelde jou niet zag".

Toen de vader gekomen was, bekeef de moeder hem: „Och jij, jij denkt er niet aan, dat hij onze eenige zoon is"; daarop ging de vader zijn jongen weer sussen.

Op een anderen dag weer zeide Mau Loha tot zijn vader: „Vader, wat doen we hier te huis dag in dag uit? we deden beter met een vruchtentuin aan te leggen om er verschillende vruchten te planten". En zijn vader zei: „Goed; waar zullen we een tuin aanleggen?"

Mau Loha antwoordde; „We zullen een afgelegen terrein zoeken, en goeden grond, opdat als wij vruchten kweeken, deze goed opgroeien". Zijn vader zei: „Goed".

Des anderendaags, ging hij met zijn vader land zoeken om een tuin te maken; en zij vonden een goed terrein; hij en zijn vader kapten samen het onkruid af tot de tuin schoon was, daarna begonnen zij pisangs, klappers en suikerriet te planten; allerhande dingen plantten zij daar. Het duurde niet lang of alle vruchten kwamen uit; er waren veel rijpe pisangs en suikerriet en zeer vele klappernoten. Mau Loha wilde graag al die pisangs opeten, doch zijn vader wilde dat niet en zei:

nonok dei; nia atoe bosok nikar nian ama; dadi nia terik: „Ama, hein ba nee; haoe sei ba kare kela ina, te ita kleoer tian ilha nee”. Nian ama terik: „Soin”.

Hotoe Mau Loha la ba nare nian ina, mais atoe bosok nian ama; nia too moat laran ona nia nola latoe kose ba niakan oin; nia nola tia soerik ida, kabala teni tais at ida; hotoe too nikar nian ama ba tia, nia nalo oin noeoedar nia atoe ta nian ama; dadi nian ama natauk; te nia nanoin, keta ema boela mak tama tan nia ilha kitar laran nee; hotoe Mau Loha ba ta hoedi kala too hoen sanoeloe noeoenee; hotoe nia fila nikar ba naris; nia naris notoe tia nia sei lioe ba nare nela niakan ina; mai nikar nodi no sia roewa niakan boekae. Nia too kintar ba tia terik ba nian ama: „Hola Itakan boekae nee”; hotoe nian ama nasara ba nia: „A Mau Loha! ohin sawan o ba mare okan ina, ema ida mai atoe ta haoe; hotoe ta teni hoedi; o ba mare doeoek ba”.

Mau Loha mos ba nare; nia nare tia terik: „Ema nee, haoe lao tian, foin nia mai nahaat amikan hoedi; haoe ilha nee, haoe ta kedan nia; ema nee nak-

„Nee; wij zullen ze verkoopen om aan geld te komen”. Toen zijn vader dat zei, zweeg Mau Loha; hij zou zijn vader weer eens bedriegen; dus zei hij: „Vader, blijf hier; ik ga moeder eens bezoeken, want wij zijn al lang hier”. De vader zei: „Goed”.

Toen ging Mau Loha niet naar zijne moeder, maar hij zou weer zijn vader bedotten; toen hij zich te midden van de wildernis bevond, nam hij roet en besmeerde daarmee zijn gezicht; hij nam een sabel en deed een versleten kleed aan; toen hij bij zijn vader was teruggekomen, deed hij als of hij hem wilde dooden; dus werd zijn vader bang, want hij dacht, dat het misschien een gek was die bij hem den tuin was binnengekomen; daarop ging Mau Loha pisangs afslaan misschien wel tien trossen; daarna keerde hij terug en ging een bad nemen; toen hij een bad genomen had, ging hij nog verder zijne moeder bezoeken; en op den terugweg nam hij eten voor zich en zijn vader mee. Zoodra hij bij den tuin kwam, zei hij tot zijn vader: „Neem uw eten hier”; en zijn vader vertelde hem: „O Mau Loha, toen je van morgen naar moeder waart gegaan, kwam er iemand hier en wilde mij vermoorden; en toen sloeg hij ook pisangs af; ga zelf maar eens kijken”.

Mau Loha ging dan ook kijken; toen hij was gaan kijken, zei hij: „Die kerel, eerst nadat ik weg was gegaan, kwam hij onze pisangs vernielen; was ik hier

badak, haoe la iha foin nia mai nahaat ami kan hoedi”.

Mais Mau Loha bosok nian ama; hotoe nia terik: „Ama hoedi hirak nee atoe halo noeoesa?”

Nian ama terik: „O ma ba”.

Hoedi hoen sanoeloe nee Mau Loha misan na dei.

Ba lora idia nia terik ba nian ama: „Ama mein ba nee; haoe sei ba hare hela ina lai”; nian ama terik: „Soin”.

Hotoe Mau Loha ba oema ba; too tia oema ba, nia ina nase nia: „O mai tian ka Mau Loha?”

„Hoe ina; ina haoe mai atoe hasara lia idia ba ina”. Hotoe nian ina terik: „Noeoesa ama?”

Mau Loha terik: „Hoe mai katak ba ina, ama mate tian; hotoe ama namento, ina atoe koi foeok.

Nian ina rona nola, nia kan laen mate, nia tanis basoek; hotoe Mau Loha namaus nian ina; nia terik: „Ina keta tanis ona; soerak haoe kakoi tiana, neebe haoe kare los ina dei.

Hotoe nia terik ba nian ina: „Ina, mein ba nee, haoe sei ba kare kela itakan kintar; te ama mate tian, keta ema nanao itakan sasa iha toos”; hotoe nian ina terik: „Soin”; hotoe Mau Loha mos ba nare nela siakan kintar. Nia too iha neeba tia, nian ama nase saka nia: „O mai tian Mau Loha?” — „Hoe

geweest, ik had hem terstond gedood; die kerel heeft het uitgerekend, en is onze pisangs komen vernielen, terwijl ik niet hier was”.

Doch Mau Loha bedroog zijn vader; daarna zei hij: „Vader wat zullen we aanvangen met al die pisangs?”

Zijn vader zei: „Eet jij ze maar op”.

En Mau Loha at alleen die tien trossen pisangs op.

Op een zekeren dag zei hij tot zijn vader: „Vader, blijf hier; ik ga moeder eens bezoeken”; zijn vader zei: „Goed”.

Toen ging Mau Loha naar huis; toen hij daar aankwam, riep zijne moeder: „Ben jij daar, Mau Loha?”

„Ja moeder; moeder ik ben gekomen om u iets mee te deelen”. En zijne moeder zei: „Wat is er vent?”

Mau Loha zei: „Ik kom moeder zeggen, dat vader gestorven is; en vader had mij opgedragen om te zeggen dat moeder het haar zou afscheren”.

Toen zijne moeder hoorde dat haar man gestorven was, hilde zij erg; en Mau Loha troostte zijne moeder; hij zei: „Moeder, huil niet meer; als ik hem maar eerst begraven heb, dan zorg ik alleen nog voor moeder” (wijd ik u al mijne zorgen).

Toen zei hij tot zijne moeder: „Moeder, blijf hier, ik ga nog eens naar onzen tuin kijken, of niet iemand nu vader dood is, ons eigendom in den tuin gestolen heeft”; en zijne moeder zei: „Goed”; en Mau Loha ging naar hun tuin kijken. Toen hij daar was aangekomen, riep zijn vader hem toe: „Ben jij daar Mau

ama! — „A Mau Loha, o ba oema ba kleoer basoek”. — „A ama! haoe kleoer neete haoe daka ina moras; nola nikar loron roewa ina mate; hotoe haoe atoe mai boloe ama, mais se daka ina? te haoe misan dei”.

Nian ama rona nola niakan fen mate, nia tanis basoek; hotoe Mau Loha terik: „Ama keta tanis ona, soerak haoe kakoi ina tiana haoe kare los ama dei; bè ina nameno nela, ama atoe koi foeoek”; nian ama terik: „Soin”. Nola awan Mau Loha terik ba nian ama: „Ama, hein ba nee, haoe sei ba kare kela itakan oema, te ina mate tian, keta ema nanao itakan sasa”. Hotoe nian ama terik: „Soin”.

Hotoe Mau Loha mos ba oema ba.

Too oema ba nian ina nase saka nia: „O mai tianka Mau Loha?” — „Hèè ina”.

Rai kalan ona Mau Loha terik ba nian ina: „Ina nakara, haoe boeka haoen ama ida”; hotoe nian ina terik: „A Mau Loha! haoe kei ferik ona sei hoteni laen ka?”

Hotoe Mau Loha terik: „Neebe nia nare ina; te haoe mane foiwai nai la-lao dei; hotoe se atoe daka ina? diak hie haoe boeka ama ida atoe daka ina”.

Loha?” — „Ja vader”. — „O Mau Loha je bent zeer lang 't huis gebleven”. — „O vader! ik was lang afwezig; dat kwam omdat ik moeder die ziek was heb opgepast; twee dagen later stierf moeder; en toen wilde ik komen om vader te roepen, maar wie bleef dan bij moeder, want ik was maar alleen”.

Toen zijn vader hoorde dat zijne vrouw gestorven was, hilde hij erg; toen zei Mau Loha: „Vader, huil niet meer; als ik moeder maar begraven heb dan zorg ik alleen voor vader; maar moeder had mij opgedragen te zeggen dat vader het haar zou afscheren”; zijn vader zei: „Goed”. Des anderen daags zei Mau Loha tot zijn vader: „Vader, blijf hier, ik ga nog eens naar ons huis kijken, of niet iemand nu moeder dood is, ons eigendom gestolen heeft”. En zijn vader zei: „Goed”.

En Mau Loha ging naar huis.

Toen hij daar aankwam, riep zijne moeder hem toe: „Ben jij daar Mau Loha?” — „Ja moeder”.

Toen het avond was, zei Mau Loha tot zijne moeder: „Als moeder wil, ga ik een vader voor mij (een man voor moeder) zoeken”; toen zei zijne moeder: „Maar Mau Loha! ik ben al tamelijk op leeftijd; zou ik nog een man nemen?”

Toen zei Mau Loha: „Om voor u te zorgen; want ik ben jong en ga er maar links en rechts op uit; en wie zal dan voor moeder zorgen? het is beter dat ik een vader zoek om voor moeder te zorgen”.

Hotoe nian ina terik: „Soin ama”;
hotoe Mau Loha terik: „Soerak ina
nakara, haoe atoe ba boekka ona”.

Hotoe Mau Loha ba sian kintar; nia
too ba tia, nian ama nase saka nia:
„O mai tian Mau Loha?” — „Hoe
ama”. — „A Mau Loha o nee ba oema
kleoer basoek”. — „A ama, ina mate
tian nee, se mak atoe fo han ba ita-
kan fahi? tap nee foin haoe kleoer
iha nee”.

Hotoe Mau Loha no nian ama toba
kalan roewa noeoenee, nia terik banian
ama: „Ama nakara ra haoe boekka kola
haoen ina ida”; nian ama rona nola
Mau Loha terik oin noeoenee nia dean
nia: „A Mau Loha o nee atoe mak-
dioek mo haoe, mak foin o terik oin
noeoenee”; hotoe Mau Loha simoe:
„A ama, haoe terik noeoenee diak lioe;
te haoe mane foiwai nai la-lao dei; se
mak atoe babilan han ba ama?”

Hotoe nian ama terik: „Soin”.

Hotoe Mau Loha terik ba nian
ama: „Ama haoe atoe ba boekka”.
Hotoe Mau Loha ba nikar oema ba;
nia too tia, nian ina nasé saka nia:
„Mau Loha o mai tian ka?” — „Hoe
ina”.

Hotoe Mau Loha nasara banian ina:
„Ina, ama te haoe boekka ketan tian;
haoe atoe ba saka nia; kalan foin
haoe kokela ama mai; ina atoe toer
nonok iha oema laran dei daudau

Toen zei zijne moeder: „Goed vent”;
en Mau Loha zei: „Als moeder het
maar verlangt, zal ik terstond gaan
zoeken”.

Daarop ging Mau Loha naar hun
vruchtentuin; toen hij daar aankwam,
riep zijn vader hem toe: „Ben jij
daar Mau Loha?” — „Ja vader”. —
„Och Mau Loha, je bent me daar een
tijd t' huis gebleven”. — „Maar vader,
nu moeder dood is, wie wil nu voer
aan onze varkens geven? daarom was
ik lang daar”.

Daarna bleef Mau Loha twee nach-
ten bij zijn vader slapen, en zei toen:
„Als vader wil, dan ga ik eene moe-
der voor mij (eene vrouw voor vader)
zoeken”; toen zijn vader Mau Loha
zoo hoorde spreken, bekeef hij hem:
„He Mau Loha, jij wilt met mij
gekscheren, daarom spreek jij zoo”;
daarop antwoordde Mau Loha: „Maar
vader, ik zeg, zoo is het beter, want
ik ben jong en ga maar overal heen;
wie zal het eten voor vader klaar
maken?”

Toen zei zijn vader: „Goed”.

Mau Loha zei tot zijn vader: „Vader,
ik ga er om zoeken”. Daarop ging
Mau Loha weer naar huis; toen hij daar
aankwam riep zijne moeder hem toe:
„Mau Loha, ben je daar al?” — „Ja
moeder”.

Toen vertelde Mau Loha aan zijne
moeder: „Moeder, ik ben een vader
wezen zoeken, en heb er al een gevon-
den; ik zal hem te gemoet gaan; van
avond breng ik hem hier; moeder moet

haoe ko ama mai"; hotoe nian ina terik: „Soin”.

Hotoe Mau Loha terik: „Ina, ami roewa ama too mai iha nee, kalan rai nafae”. Nia terik notoe noeoenee nia ba toos ba. La oras nia saka nian ama terik ba nia: „Ama, ina haoe boeka hetan tian; ohin kalan haoe atoe kokela ama ba”.

Dadi noeoenee rai kalan ona, Mau Loha terik ba nian ama: „Ama ita roewa lao ona”. Hotoe sia roewa lao; sia roewa kreis too oema Mau Loha terik ba nian ama: „Ama hein ba nee, haoe ba oeloek oema ba, hotoe foin haoe mai saka kikar ama”.

Hotoe Mau Loha misan lao lioe sian oema ba; nia tama lioe oema laran, nian ina nase saka nia; la oras Mau Loha terik: „Nonok ina”; hotoe nia terik: „Ina hoo tia badoet, hotoe ina toba nonok dei; la oras haoe atoe ko haoen ama mai”.

Hotoe Mau Loha ba saka nikar nian ama; too ba tia nia terik: „Ama lao na; ina haoe katama ba oema laran tian; mais ama too oema ba tia, tama nonok dei”.

Hotoe Mau Loha nian ama tama iha siakan kean laran; nian ama foin lamas, nian ina serebak kedau; hotoe nian ina nase: „Se nee?” La oras nian ama nata: „Haoe”; dadi sia roewa natene maloe lian; hotoe nian ina terik: „O ka Mau Loha ama? haoe Mau Loha ina”. Mau Loha ama terik: „Soenoe badoet lai”; hotoe Mau Loha ina soe-

stil in huis zitten tot dat ik met vader kom”; en zijne moeder zei: „Goed”.

Daarop zei Mau Loha: „Moeder, te middernacht kom ik met vader hier aan”. Toen hij dat gezegd had ging hij naar den tuin. Terstond ging hij naar zijn vader en zei hem: „Vader, ik ben eene moeder gaan zoeken en heb er al eene gevonden; heden nacht zal ik u er heen brengen”.

Dus toen het avond was geworden, zei Mau Loha tot zijn vader: „Vader, laten we gaan”. Toen gingen zij beiden op weg; toen ze dicht bij het huis waren, zei Mau Loha tot zijn vader: „Vader, blijf hier, ik ga eerst naar huis, en dan kom ik u weer te gemoet”.

Toen ging Mau Loha alleen verder naar hun huis; toen hij verder het huis binnenging, riep zijne moeder hem toe; terstond zei Mau Loha: „Stil moeder”; daarop zei hij: „Moeder, doe de kaars uit en blijf dan stil liggen; aanstonds zal ik met mijn vader komen”.

Daarop ging Mau Loha weer naar zijn vader; toen hij daar was zei hij: „Vader, ga nu; ik heb moeder al in huis gebracht; maar als vader bij het huis is aangekomen moet hij stil binnengaan”.

Toen ging Mau Loha's vader hun vertrek binnen; toen hij begon rond te tasten schrok zijne moeder en riep: „Wie is daar!” terstond antwoordde de vader: „Ik”; zodoende herkenden zij elkanders stem; toen zei de moeder: „Ben jij het, Mau Loha's vader? ik ben Mau Loha's moeder”. De vader zei: „Steek eerst een kaars aan”; toen

noe tia badoet, sia roewa nare maloe, sia roewa nian foeok koi tia bele.

Hotoe Mau Loha nian ama terik: „A Mau Loha bosok ita roewa”. Hotoe sia roewa dale ba maloe; ama dale oeloek; „Mau Loha dale ba haoe iha kintar ba, naak o mate tian; hotoe bosok teni naak o mameno haoe atoe koi foeok”.

Hotoe nia fen dale fali: „Mau Loha mai terik ba haoe, o mos mate tian; hotoe nia terik ba haoe atoe koi foeok; dadi nia bosok nian ama no ina”.

Hotoe nian ama sabaut nia nodi terik: „Oa at nee! haoe la koek kare teni niakan oin”.

Dadi nian ama sabaut nia noeoenee, nia la noek tama teni nian oema, mais nia nai la-lao dei.

de moeder een kaars had aangestoken zagen zij elkander en dat beider haar geheel was afgeschoren.

Toen zei de vader: „O Mau Loha heeft ons beiden bedrogen”. Toen vertelden zij het aan elkaar; de vader vertelde eerst: „Mau Loha deelde mij in den tuin mee dat gij gestorven waart, en loog daarbij dat gij hem hadt opgedragen mij te zeggen dat ik mijn haar zou afscheren”.

Daarna vertelde de moeder op hare beurt: „Mau Loha kwam mij zeggen, dat gij ook waart gestorven, en zei mij ook dat ik het haar zou afscheren; dus heeft hij zijn vader en zijne moeder bedrogen”.

Toen verwenschte hem zijn vader en zeide: „Dat slechte kind! ik wil zijn gezicht niet meer zien”.

Daar zijn vader hem zoo verwenschte wilde hij zijn huis niet meer binnen gaan, maar liep hij maar onbestemd rond.

16.

Don Joean no boean ferik.

Lioerai ferik ida no katocas idaniti oan mane ida naran don Joean; dadi lioerai oan mos matas ona, noeoenee too loron ida nia ba noesoe ba nian ina ama naak: „A ama no ina, emi roewa hakara haoe ba lao boeka kare kokon lalean hoen too neebe”; hotoe nian ina ama naak: „A ama, oerak ema mata-matas mos lao la too hoen,

Don Joean en de oude tooverheks.

Een oude vorst en eene oude vorstin schonken het leven aan een zoon, die don Joean genoemd werd; en toen nu de vorstenzoon reeds groot was geworden, ging hij op zekeren dag aan zijne ouders een verzoek doen en zeide: „O vader en moeder, als gij beiden toestemt, dan ga ik op reis om eens te zien tot hoever de gezichteinder zich uitstrekt”;

sa ba o". Hotoe don Joean naak: „Aia ama no ina, oerak ema renoe mos sei la; too ba ka la too ba naran sia ba; hotoe noeoesa mak haoe emi la haboesik ba sa? Aia neete emi atoe haboesik ka la haboesik haoe te ba dei".

Nian ina ama naak: „Soin, kaloe o makara, bele; mais ami la nokbit o oa; nee los o neon doeok".

Nian ina ama terik noeoenee, sei sawan don Joean naroeke nia atan sia sella koeda; sia sella koeda notoe tia, nia foti kaboe talin ida no we au ida baken tan ba, nola nian soerik sakat tia, nola nian kilat natioe tia naksoit sae ba nian koeda kotoek, ba dau-daun: nia sai nosi oema sei sawan, nia lao too loraik.

Nia nasoroe ema nodi asoe ida mai, tanba asoe nee na ema nian fahi oan, foin ema nodi asoe lao soera kota, naroeke asoe mak boloe doeok oe-koen; too kota ida asoe boloe: „Wai kota kota, loo loo! rona mai; la bele hoir ema nian sasanan no etoe nanoekoe iha lalian; la bele dadoi ema nian tanasak hodi ba les soebar, hare ema nian fahi oan bibi oan, lao soeoe ain lao soeoe liman, la bele nai halo-

en zijne ouders zeiden: „Och vent, zelfs groote menschen kunnen niet tot den gezichteinder loopen, hoeveel minder zult jij het dan kunnen". Toen zei don Joean: „Och vader en moeder, zelfs gewone lui gaan er heen; of zij hem bereiken of niet, ze gaan er allemaal heen; en hoe komt het dan, dat gij mij niet laat gaan? Maar och, of gij mij vrij laat of niet, ik ga toch".

Zijne ouders zeiden: „Goed, als gij het verlangt, dan mag het; maar wij dwingen je niet, jongen; het is zooals je zelf wil".

Daar zijne ouders zoo spraken, gaf don Joean 's ochtends aan zijne slaven het bevel zijn paard te zadelen; zoodra zij het gezadeld hadden, nam hij een bundeltje zakjes met gekookte rijst, dat hij met een daaraan vastgebonden bamboe met water over het paard hing, nam daarna zijn sabel, hing dien om, nam zijn geweer op den schouder, sprong toen op zijn paard en vertrok terstond; hij verliet het huis des morgens en reisde door tot den namiddag.

Hij ontmoette menschen, die een hond bij zich hadden, omdat die hond de jonge varkens en geiten der menschen beet; daarom gingen ze met den hond naar alle kampongs, en gelastten den hond zelf bevelen af te kondigen; als ze bij een kampong kwamen riep de hond: „Hé kampongs groote en kleine! luistert; als bij de menschen de pot met rijst op het vuur staat, dan moogt gij er dien niet afnemen; gij moogt iemands

halo; lale lora ida kala hodi haoe hola dei".

Ba too kota ida nia boloe noeenee dei. La oras don Joean toma nola sia; nia mos noesoe sia: „Hei beloe, noe-oesa mak emi hodi asoe nee lao soera kota hodi boloe oekoene? asoe nee na-haat emin sa?"

Hotoe ema sia nata: „Ai beloe! o keta oli moesoe noeenee, kaloe ema dato dato noesoe, o atoe mata maak sa?"

Don Joean terik: „A beloe, haoe koesoe lerik kaloe emi hakara haoe atoe seloe; haoe bele seloe emin sasa; soerak ema neebe niakan sasa at mai terik, atoe seloe hira".

La oras ema nee nakboea mai, noe-soe naak: „Se atoe seloe itakan sasa, be atoe nola asoe ba nia?"

Hotoe don Joean naak: „Hoe mak atoe seloe; emi hakara atoe hola osa moris no emikan bahoak ka, emi ha-kara atoe hola moerak?"

rijstmandje niet ongevraagd wegemen en het gaan stuk trekken en verbergen, als gij iemands jonge varkens of geitjes ziet, loopt dan met ingetrokken voor- en achterpooten 1); gij moogt zoo maar niet willekeurig te werk gaan; anders krijgt gij misschien op zekeren dag dezelfde straf als ik".

Als hij bij een kampong gekomen was riep hij maar steeds op die manier. Een oogenblik later was don Joean bij hen; en hij vroeg hen: „Hé vrienden, waarom gaan jelui met dien hond naar alle kampongs om bevelen af te roepen? Wat heeft hij van u vernield?"

Daarop antwoordden zij: „Och vriend! gij moet zoo niet vragen; als de hoofden u ondervragen, wat zult gij dan antwoorden?"

Don Joean zeide: „Och vrienden, ik vraag slechts, om, als gij het verlangt (de door den hond aangerichte schade) te betalen; ik ben in staat uwe (door den hond vernielde) zaken te betalen; als maar degene, wiens goed vernield is, komt zeggen hoeveel er betaald moet worden".

Terstond kwamen de eigenaars bijeen en zeiden: „Wie zal ons (vernield) goed betalen, om eigenaar van den hond te worden?"

En don Joean zeide: „Ik zal het betalen; verlangt gij uw vee en uw goed terug, of verlangt gij geld?"

1) d. w. z. = strekt uw pooten niet uit om die jonge varkens of geitjes te grijpen.

Ema hotoe-hotoe simoe: „Ami ha-kara hola moerak, te amikan sasa nia mak nalo at dei; loro-loron ema naboea la hos asoe seloek, nia dei; hotoe ema nian fahi ema nian bibi nodi kanek mai oema, ema fahi nain, bibi nain toeir ra hodi ba; ba nia noi belo ra kose an iha ai tahan; niane beloe nee-te o manoin ohin ami haak atoe hoo, bè o maak atoe mahoris, niate o fo ami bataka atoes roewa, soin; ami hoesoe la wain, nee dei soin”; hotoe sia nee fila ba maloe naak soin; hotoe don Joean mos terik soin; mais emi hein haoe ba nee; haoe fila kikir ba kola moerak, haoen ema nodi sei ikoes”.

Ema lear naak: „Soin, soerak o atoe lailais mai”. Don Joen terik: „Hoe! emi mos hein ba nee dei”. Hotoe nia ba ses nikar ai kaboeoen ida; too ba nia noesoe ba niakan kadeli bortoedi naak: „O tebe-tebes, o kadeli bortoedi, haoe inan nahoris haoe nosi nia kaboen laran no kedan, haoe kakara o masai bataka atoes lima, haoe kodi sosa asoe nee kalo ba haoe alin maun”. Don Joean terik noeoenee, la oras bataka atoes lima iha karon ida nakdoear iha Joean oin. Hotoe Joean foti nola nodi ba, hotoe nia terik ba ema sia: „Hei beloe! ohin emi hoesoe atoes roewa,

Allen antwoordden: „Wij verlangen geld, want ons goed vernielt hij maar; iederen dag jagen de menschen hem weg, niet een anderen hond, maar dezen steeds; en dan komen hunne varkens en geiten met wonden naar huis; de eigenaars der varkens en geiten volgen de bloedsporen en gaan op aanwijzing daarvan; en terwijl ze gaan staat hij het bloed te likken, dat aan de blaren is gestreken; welnu dan, vriend, denk eens, wij zeggen nu dat we hem zullen dooden, maar gij zegt hem in het leven te willen houden; als gij ons derhalve tweehonderd gulden geeft dan is het goed; wij vragen niet veel; als gij dat maar geeft, dan is het in orde”; daarop keken zij elkander aan en zeiden, goed zoo; en toen zei don Joean ook: „Het is goed; maar wacht julie mij hier; ik ga terug om geld te halen; mijne bedienden die het dragen zijn nog achter”.

De lui zeiden: „Goed, als gij maar spoedig terugkomt”. Don Joean zeide: „Ja! wacht julie hier maar”. Daarna ging hij terzijde in een boschje; daar vroeg hij aan zijn tooverring: „Voorwaar, tooverring, mijne moeder bracht mij ter wereld van uit haar schoot te gelijk met u, ik verlang dat gij vijfhonderd gulden te voorschijn brengt om er dien hond mee te koopen en tot mijn broeder te maken”. Zoo sprak Don Joean en onmiddelijk rolden vijf honderd gulden in een zak vóór Joean neer. Joean nam hem op en ging er mee weg; toen sprak hij tot de men-

mais nee hae fo atoes lima, soerak atoe emi fo asoe ba hae"; noeoenee dadi Joean fo moerak ba sia, sia fo asoe ba Joean; hotoe Joean mos sae ba koeda nodi firi asoe ba daudaun; noeoenee Joean lao too kalan foin toba; sei sawan sella nikar koeda sae ba firi asoe lao nikar, lao too loraik; nia nasoroe nikar ema nodi fali boesa ida; boesa nee no tia feloe kakoen ida krioen krioen mai dei, mai too Joean, Joean noesoe: „Hei beloe emi hodi boesa nee lao soera kota ba sa ida?" Ema sia nata: „A beloe, o la rona ka? beloe o malikoe doeok ba, ami hodi nia ba hoo doeok tan sa? tan nia sala mak foin ami hisa feloe kakoen ba nia kakorok, hotoe ami haroe ka nia boloe oekoen lao-laok too ita hasoroe maloe nee"; hotoe Joean naak: „Lale, beloe; emi haroe ka boesa boloe oekoen hae la rona; hae kala sei kedok, nee mak foin hae la rona"; — ema sia naak ba Joean: „O rona beloe; ita too kota ida ona, la oras boesa boloe: Hei kota kota loö loö rona mai; kaloe emi lao hare ema nian manoe ka ema nian naan teten lerik la bele hanao; kaloe hakara, hoesoe; nia nain fo, simoe hodi liman roewa; kaloe se mak noesoe, ema la fo, nia nola hein dei, nia kala hodi hae hola dei".

schen: „He vrienden! zooeven vroegst gij twee honderd, maar hier ik geef vijf honderd, als julie mij den hond maar geeft"; — zoo gaf don Joean hun het geld, en gaven zij den hond aan Joean, en Joean steeg te paard en vertrok terstond, terwijl hij den hond trok; zoo reisde hij tot den avond en ging toen slapen; des ochtends zadelde hij weer zijn paard, steeg er op, trok den hond mee en ging weer op reis; hij reisde tot 's namiddags; hij ontmoette weer menschen, die eene kat bij zich droegen; die kat had aan den hals een klapperdop, die bij het loopen geluid gaf; toen zij tot bij Joean gekomen was, vroeg deze: „Hé vrienden, waarom gaat gij met deze kat alle kampongs rond?" De lui antwoordden: „Wel vriend, hebt gij het niet gehoord? vriend, kijk zelf eens, waarom zouden wij haar zonder rede dooden? omdat zij schuld heeft, hingen wij haar een klapperdop om den hals, en bevalen haar onder het gaan bevelen af te roepen, tot wij elkander hier ontmoetten"; daarop zei Joean: „Nee vrienden; ik heb niet gehoord dat jelui de kat gelast hebt bevelen af te roepen; ik was misschien nog ver, en heb het dus niet gehoord"; — de lui zeiden tot Joean: „Luister vriend, zoodra we bij een kampong komen, roept de kat terstond: Hé kampongs groote en kleine! luistert; als gij bij het gaan iemands kippen ziet of wel vleesch dat daar hangt (om te droogen) dan moogt gij een en ander niet stelen; als gij er iets van verlangt, vraagt het dan;

Hotoe Joean noesoe ba sia: „Beloe, boesa nee emi atoe hoo ka hahoris?”

Ema sia simoe: „A beloe, o noeoe-dar ema foin mai ida; o la matene ka? keta maak osa moris, nen ita ema mos, kaloe ita halo sala miste kona hoo”.

Joean terik: „A beloe, emi atoe hoo te, fo haoe sosa”.

Ema sia simoe: „A beloe o sosa boeat at nee modi malo sa? O sosa nia, renek atoe tama o; kaloe nia diak, ami mos la boela be atoe hoo nia; tan doeni nia at, mak foin ami mos atoe hoo nia. Mais beloe nakara sosa, bele; soerak ami katak sain ba beloe; lale too loron ida, nia nalo sala sasa, beloe kala naak sa ba ami? Beloe kala naak ami hodi boeat at bosok beloe nian moerak”.

Don Joean terik: „Lale beloe, haoe la koeek kalo ba lia; at ka diak ka, haoe kakara atoe sosa; emi hakara moerak hira, terik ba, haoe atoe fo”.

Ema sia simoe: „Ami hoesoe la wain, atoes ida dei”; Joean terik: „Hoe beloe

en als de eigenaar het geeft, neemt het met beide handen aan; als iemand er om vraagt, doch de man geeft het niet, en het toch zonder verlof neemt, die krijgt misschien dezelfde straf als ik”.

Daarop vroeg Joean hen: „Vrienden, wilt gij die kat dooden of laten leven?”

De lui antwoordden: „Wel vriend, gij zijt als iemand die pas komt kijken; begrijpt gij het niet? zeg niet een levend dier, zelfs ook wij menschen, als wijschuld bedrijven moeten wij gedood worden”.

Joean zeide: „Och vrienden, julie wilt ze dooden, laat mij ze koopen”.

De lui antwoordden: „Wel vriend, als gij dat ondeugend ding koopt, wat wilt gij er dan mee doen? Als gij het koopt zal armoede bij u biunendringen ¹⁾; als zij goed was, dan zouden ook wij zoo gek niet zijn om haar te dooden; omdat zij ondeugend is, daarom willen wij haar van kant maken. Maar als onze vriend haar wil koopen, dan kan dat wel; als wij het maar meedeelen; anders als zij op een goeden dag iets kwaads uitrichtte, wat zou dan onze vriend wellicht tot ons zeggen? Misschien zou onze vriend dan zeggen, dat wij met dat slecht ding zijn geld hebben afgetrosgeld”.

Don Joean zeide: „Nee vrienden, ik wil er geene zaak van maken; of ze goed of slecht is, ik verlang ze te koopen; zegt hoeveel geld julie er voor wilt hebben, dan zal ik het geven”.

De menschen antwoordden: „Wij vragen niet veel, honderd slechts”. Joean

¹⁾ want die kat richt veel nadeel aan, en dat nadeel moet door den eigenaar der kat vergoed worden.

emi hein ba nee; haoe ba kola moerak, te ema nodi moerak sei ikoes ba".

Hotoe don Joean ba, noesoe ba nian kan kadeli bortoedi, la oras netan bataka atoes hat; hotoe nia nodi mai fo ba ema lear nee; hotoe nia sae nikar ba nian koeda, niti boesa nosi oin firi asoe, lao nikar; rai loraik foin nia too rai ida; rai nee kota bera too senoeloe resin; mais kota bot lioe mak nai toer ba; hotoe don Joean lao too kota bot nee, nia rona ema noi dahoer.

Joean mos lao tama lioe ba, hotoe Lioerai naroeke ema mai noesoe Joean, nia mai nalo sa iha nee; hotoe Joean mos noesoe nikar ba sia: „Emi halo dahoer nee ba sa?" Ema simoe: „Ami halo dahoer nee tanba Lioerai nian oan mane nain toloe no niakan renoe kala toe rihoen roewa, toloe sena iha laloan bisi laran; tan nee amin Lioerai katoeas no Lioerai ferik nalirin an, la na kalan laron la tan sa ida tan amin Lioerai oan nain toloe nee Dadi Lioerai noi nakara ami halo dahoer nee atoe hodi boloe Lioerai niakan renoe hotoe-hotoe matas lawarik katoeas foiwai; kaloe se mak bele noo boean ferik, nia mak atoe dadi Lioerai iha nee, masik amin Lioerai nanono oekoen ba nia ¹⁾ o, soin dei, soerak atoe amin Lioerai oan toloe nee hetan hikar".

zeide: „Goed vrienden, wacht hier; ik ga het geld halen, want de lui die het geld dragen zijn nog achter".

Daarop ging Joean weg, vroeg (geld) aan zijn tooverring, en verkreeg onmiddelijk vier honderd gulden; daarna bracht hij het daarheen en gaf het aan dien troep menschen; toen steeg hij weer te paard, legde de kat voor zich op het paard, leidde den hond aan een touw en ging weer op reis; het was avond toen hij in een zeker land aankwam; dat land had misschien meer dan tien kampongs; maar in de grootste kampong woonde de koning; en Joean begaf zich naar dien grooten kampong en hoorde dat de menschen bezig waren met feest vieren.

Joean ging ook verder naar binnen, en de Koning gelastte de menschen te komen en aan Joean te vragen, wat hij hier kwam doen; en toen vroeg Joean weer aan hen: „Waarom viert julie dit feest?" De lui antwoordden: „Wij vieren dit feest, omdat de drie zonen des konings en zijne onderdanen, misschien twee, drieduizend in eene ijzeren stal zijn opgesloten; daarom weigeren onze oude Koning en onze oude Koningin voedsel te nemen, dag en nacht eten zij niet om niets (anders) dan om hunne drie kinderen. Daarom wil de Koning dat wij dit feest vieren om al zijne onderdanen, volwassenen en kinderen, ouden en jongen bijeen te roepen; hij die de oude tooverheks vermag te dooden, die zal hier koning worden, al moet ook

1) „o" is hier een uitroep.

Joean naak: „O, nee la soesar beloe, boeat mamoe; nee haoe Joean kaak boeat mamoe, soerak atoe Lioerai nakara”.

Ema sia naak: „Ai Joean! oerak Lioerai niakan meo nain senoeloe resin roewa mos lisoe boean, nen boean ferik nia isin rahoen ida la kotoe, sa noeoe o nee Joean?”

Joean naak: „Beloe ita misa mane, keta terik haraik maloe noeoenee te ita oin makaas maloe; beloe bera ema seloek la bele, mais haoe Joean bele, diak lioe mate; haoe la menaan nia, haoe la fila kikar oema ba; haoe Joean koko mak hetan, boeka mak sae tan; beloe o ba moesoe oon Lioerai, wai hira mak ami roewa boean ferik atoe hasoroe maloe”.

Hotoe ema sia ba katak Lioerai naak: „A Nai Lioerai, ema lao rai ida mai iha nee naran don Joean, dadi nia nare Ita Bot haroeke ami ata halo dahoe nee, nia mos noesoe ba ami ata Lioerai, hotoe ami ata hasara ba Joean ba ohin boean ferik kahi Lioerai oan nain toloe no ema renoe nee; amin Lioerai naak

onze Koning naar diens bevelen luisteren, dat komt er niet op aan, als men die drie kinderen van onzen Koning maar terug krijgt”.

Joean zeide: „O dat is niet moeilijk vrienden, eene zaak van geen betekenis; dit noem ik Joean een ding van geen betekenis, als de Koning het maar verlangt”.

De lui zeiden: „Och Joean! toen zelfs de twaalf voorvechters van den Koning zich tegen de tooverheks te weer stelden, toen ging niet één haartje aan haar lijf stuk ¹⁾, wat zou dan iemand als gij Joean (tegen haar vermogen)?”

Joean zeide: „Vrienden, wij zijn allemaal mannen, spreekt niet zoo ter verkleining van elkander, want dan kijken we elkaar met een stroef gezicht aan; vrienden, een ander kan het misschien niet, maar ik Joean ben er toe in staat, liever sterven; als ik haar niet overwin, keer ik niet meer naar huis terug; als ik Joean het beproef, dan krijg ik het gedaan, als ik haar zoek; zal ik haar vinden; vriend, ga uw Koning vragen, over hoeveel dagen ik en de oude tooverheks elkaar zullen ontmoeten”.

Toen gingen de menschen den Koning zeggen: „O koning, er is een reiziger hier gekomen die don Joean heet, en toen hij bemerkte dat gij bevolen hadt, dat wij dienaren zouden feest vieren, toen ondervroeg hij ook ons uwe dienaren, en toen vertelden wij dienaren aan Joean van die oude

1) d. i. toen bleef ze toch geheel ongedeerd.

kaloe se mak bele noo boean ferik, nia bele oekoen rai nee. Dadi ani ata hasara noeoenee ba Joean, Joean naak, o nee boeat mamoe, soerak atoe too loron ida hae menaan boean ferik, Lioerai lian la bele roewa toloe''.

Ema nodi Joean lian mai nasara Lioerai noeoenee, Lioerai mos mo'è antian; Lioerai naroea nian ema ba katak Joean: „Awan sawan, Lioerai naak, o miste ba matoeda mo boean ferik; kaloe o la ba o miste hodi halo oekoen''.

Dadi kalan Joean naroea babilan han halo diak, fo nian asoe no boesa na nalo bosoe diak. Hotoe sei sawan Joean sela tia koeda sae ba, foti boesa niti nosi oin, tae koeda ba daudaun.

Joean too boean ferik ba, toekoe odamatan baa nian, la oras boean ferik sai saka mai nafoeet nodi tais manas ida kaer no balioen ida; too mai loka tia odamatan, Joean tama lioe. Boean ferik nee fera ai hotoe kiki bosok noedar ema isin manas tebes; mais lalenia isin la manas; nia atoe noo ema, nia miste nalo noeoenee.

tooverheks, die de drie zonen des konings en diens onderdanen heeft gevangen genomen, en dat onze koning heeft gezegd, dat hij, die de oude tooverheks kan dooden, dit land mag besturen. En toen wij dit alles zoo aan Joean meedeelden, zei Joean, o dat is een ding van niets, als maar, wanneer ik op zekerden dag de oude tooverheks overwin, (de koning zijne belofte gestand doet), de koning mag niet spreken op twee drie wijzen''.

Toen de menschen de woorden van Joean aldus aan den koning overbrachten, werd deze beschaamd; hij beval zijne menschen aan Joean te gaan zeggen: „Morgen vroeg, zoo spreekt de koning, moet gij met de oude tooverheks gaan vechten; als gij niet gaat, dan moet gij sterven''.

Daarom gebod Joean 's avonds het eten goed klaar te maken, en zijn hond en kat er volop van te geven. En des ochtends nog vroeg zadelde Joean het paard, sprong er op, nam de kat, legde ze voor zich, sloeg het paard en ging terstond op weg.

Toen hij bij de oude tooverheks was aangekomen, sloeg hij op de deur van de omheining; terstond kwam de oude tooverheks naar buiten hem te ontmoet gewikkeld in een warm kleed en met een bijl in de hand; toen zij bij de deur was gekomen deed zij die open, en Joean ging binnen (in de omheining). De oude kloofde hout, en beefde kwansuis gelijk iemand die wezenlijk koorts heeft, doch neen, zij had geen koorts; als zij iemand wilde dooden, dan moest ze zoo doen.

Hotoe Joean noesoe: „A ina ferik o kiki ba sa?” Mais Joean natene tian.

Boean ferik naak: „Ai Lioerai oa Ita mai boeka sa? Ata ferik isin manas”. — Joean naak: „O isin manas, hotoe o fera ai ba sa?”

„A! lioerai oa haoe fera atoe kaniroek”.

Joean naak: „O fo haoe fera bodik”. — Boean ferik naak: „Ita hakara atoe fera bodik te, kesi hatos lai Itan asoe no boesa, te haoe ata isin kamatauk ¹⁾ Itan asoe nee bot basoek”.

Joean foin boeka tali atoe nodi kesi asoe no boesa, boean ferik nati nola nian foeok lahon roewa fila tia nalo tali laik tahan roewa, fo ba Joean; mais Joean natene tian; dadi nia la nooek simoe; nia roka doeok iha faroe kakaloek, nola kabas hoeroen ida faenalo ba roewa, nodi ida kesi asoe, nodi ida kesi boesa; hotoe nia simoe balioen iha boean ferik nodi fera; Joean fera dala roewa, sei: too dala tolloe Joean foin natoeoe atoe fera, boean ferik temas ba Joean knotak; sia roewa loemoe maloe; boean ferik atoe loti Joean ba rai, la ba; Joean atoe loti boean ferik ba rai, la ba; sia roewa kahi maloe kahi maloe, la oras Joean la bele ona; nia roan ba asoe no boesa nakaas dala ida; kabas noeoe tetar, asoe tata ba knoroek, boesa les ba oin.

Toen vroeg Joean: „Hé oudje, waarom beef je?” Maar Joean begreep het reeds.

De oude zeide: „Wel Prins, wat komt U zoeken? Uwe oude dienaar heeft koorts”. — Joean zeide: „Heb jij koorts, en waarom kloof jij hout?”

„Wel Prins, ik kloof hout om mij (als het zal branden) te verwarmen”.

Joean zeide: „Laat mij het doen”. De oude hernam: „Zoo U het voor mij wilt kloven, bind dan eerst uw hond en kat vast, want ik uwe dienaar ben bang voor dien erg grooten hond van U”.

Joean was nauwlijks bezig een touw te zoeken om er den hond en de kat mee te binden, of de oude trok zich twee haarspieren uit, veranderde deze in twee touwen van sagopalumbladeren en gaf ze aan Joean; maar Joean begreep het reeds; daarom wilde hij ze niet aannemen; hij stak de hand in den zak van zijn baasje, nam er een klos bindtouw uit, deelde ze in twee, en bond met het eene eind den hond met het andere de kat; daarna nam hij den bijl van de oude tooverheks en kloofde er mee; reeds tweemaal deed hij dit, maar er gebeurde nog niets; maar bij den derden keer had Joean zich nauwlijks gebogen om te kloven, toen de oude tooverheks hem plotseling bij het lijf greep; zij paktten elkaar aan; de oude wilde Joean op den grond

¹⁾ kamatauk = katauk; de eerste vorm is gebruikelijk in het landschap Doeliloe aan de kust; zoo zegt men daar ook: hamanasa in plaats van hanasa, hamarik in plaats van harik, hamalao in plaats van halao, hamaro in plaats van haro enz.; de tweede vorm is gebruikelijk in het landschap Fialaran en de andere bergstreken.

La oras boean ferik nakloti toen ba rai, mak foin Joean losoe nian soerik, ta noo boean ferik.

Hotoe Joean ba loke odamatan la-loean bisi, foin hasai Lioerai oan nain toloe no niakan ema renoe sia; nia naroeke Lioerai oan toloe lao oeloek, renoe toeir; nia sae koeda nodi toeir fali sia.

Sia mai too kota tehen Lioerai nian atan sia nare, foin ba katak Lioerai katoewas no Lioerai ferik; mak foin Lioerai ferik no katoewas no ema renoe hotoe-hotoe sai saka hodi toehoer tala hodi haklaok Lioerai oan toloe, Joean no ema renoe hotoe-hotoe neebe kona soesar no Lioerai oan dadaar; mak foin Lioerai ferik no katoeas naroeke ajanti sia ba liboer ema renoe neebe toer iha kedok ho mai bele, te itakan oan nain toloe nee lakon sei kiik, too ohin nee ita hare hikar sasoeat makaas.

Noeoenee dadi miste mai bele be ita hotoe-hotoe atoe halo dahoer hodi

werpen, het ging niet; Joean wilde de oude tooverheks op den grond werpen, het ging niet; zij grepen en pakten elkaar, spoedig kon Joean niet meer; toen verzuchtte hij een keer luid tot den hond en de kat; het touw werd als door gehakt; de hond beet de oude in den nek, de kat krabde haar in het gezicht.

Een oogenblik later viel de oude tooverheks op den grond neer, waarop Joean zijn zwaard trok, en de oude tooverheks doodde.

Toen ging Joean de deur van den ijzeren stal open maken, en verlostte de drie koningskinderen en de onderdanen; hij beval dat de drie koningskinderen voorop zouden gaan, achter hen de onderdanen; hij besteeg zijn paard en volgde achteraan.

Toen zij tot aan den rand van de kampong gekomen waren, werden zij opgemerkt door 's Konings dienaren, die het gingen meedeelen aan het oude Koningspaar; het oude Koningspaar en alle onderdanen trokken uit met trommen en gongs om de drie Koningskinderen, met Joean en alle onderdanen, die het ongeluk der Koningskinderen gedeeld hadden, feestelijk te begeleiden; en het oude Koningspaar gaf bevel aan de omroepers om de menschen die op afstand woonden te verzamelen en met hen allen te komen, „want” (zoo spraken zij), „deze onze drie kinderen verdwenen toen zij nog klein waren, heden zien wij hen terug nu zij reeds een dichten knevel dragen.

Daarom moeten allen komen opdat wij allen feest vieren om hen te ver-

hadinan haklaran sia, te sia noeodar mate foin moris nikar; kaloe ita ema lakon hola kalan ida roewa, lora ida roewa, la dadi sa ida; mais kaloe lakon too ferik too katoewas, foin hare hikar oin, nee noeodar mate foin moris hikar.

Hotoe sia nalo dahoer ramata, foin foti don Joean ba siakan Lioerai; kaloe lia aroema Lioerai oan toloe nee miste ba hanono iha don Joean; masik lia nee atoe kotoe ka la kotoe miste ba hanono ba don Joean. Hotoe mak foin don Joean, lioerai oan toloe no ema renoe sia hodi toehoer, tala ba hasoroe Lioerai Joean nian ina ama, halo dahoer too kalan hitoe, lora hitoe foin sia fila.

welkomen, want het is alsof zij gestorven waren, en zoo juist in het leven zijn teruggekeerd; wanneer wij voor een of twee dagen verdwijnen, dan gebeurt er niets, maar als (kinderen) verdwijnen tot (de ouders) reeds bejaard zijn, en zij zien hen dan weder, dan is het alsof zij na gestorven te zijn, op nieuw zijn begonnen te leven".

Toen vierden zij gezamenlijk feest, en stelden don Joean tot hun Koning aan; als er eene zaak voorkwam, dan moesten de drie koningskinderen naar don Joean gaan om diens beslissing te hooren. Daarna ging don Joean in gezelschap van de drie koningskinderen en de onderdanen met trommen en gongs op weg om zijne ouders te ontmoeten; zij vierden feest gedurende zeven dagen en nachten, waarna zij terugkeerden.

17.

Krawa no Lenoek.

Krawa noesoe ba lenoek: „Sa mak nee?"

Lenoek naäk: „Nee Nai nian tala".

Hotoe krawa naäk: „Haoe tae oda, o moeok ka lale?"

Hotoe lenoek naak: „Keta, haoe katau Nai".

Hotoe krawa naak: „Haoe tae kola oan oda dei".

Hotoe lenoek naäk: „Soin, o atoe tae, haoe lao ses lai, haoe lao kei kedok lai, haoe boloe, o lei tae".

Een aap en eene schildpad.

Een aap (die aan een boomtak een bijennest zag hangen) vroeg aan eene schildpad: „Wat is dat?"

De schildpad antwoordde: „Dat is de gong van den radja".

Toen zei de aap: „Ik zal er even op slaan, wil je dat of niet?"

En de schildpad zei: „Doe het niet, ik ben bang voor den radja".

Toen zei de aap: „Ik sla maar even".

Daarop zei de schildpad: „Goed, als gij wilt slaan ga ik eerst op zij, ik ga een goed eind verder op, zoodra ik roep, zult ge slaan".

Hotoe lenoek lao; lenoek lao kei kedok foin nia boloe nakè: „Beloe krawa tae ba”.

Hotoe krawa foti ai taè; nia tae, la oras wani nakboea na nia; wani na, krawa noi kisa-kisan; nia nalai kedan; nia nalai kedok tia, wani la na nia na; hotoe nia ba boeka nikar nian beloe lenoek, terik ba nia:

„A beloe, o bosok haoe, haoe tae, wani na haoe”; hotoe lenoek naäk: „Haoe kaäk sa ba o? keta nai taè-taè, taè nai sian tala la diak”; nia naäk notoe tia noeoenee, lenoek nakdobos tama lioe tasi, krama fila nikar ona.

Loron seloek ida krawa ba too tasi laran boeka nikar lenoek; krawa boeka loran roewa la netan; too loran ida nia nasoïn nian beloe lenoek; nian beloe lenoek noi nokoe hein doelak bot ida; hotoe ohin doelak nee nian iboen nakaka; hotoe krawa noesoe: „He beloe lenoek, sa mak nee, o moi daka hein nee?”

Hotoe lenoek naäk: „Nee te Nai nian sasanan, no Nainian lamak dato”; hotoe krawa naäk: „A beloe lenoek, haoe roka kola oda be ka”; hotoe lenoek naäk: „Keta beloe, nee te nai nian lamak dato, o keta mola, te nai sia naroeke haoe daka; lamak dato nee naklara, nai sia noo haoe dei”; hotoe krawa naäk: „A beloe, haoe ka kola oan oda dei”; hotoe nian beloe

En de schildpad verwijderde zich; toen zij op tamelijken afstand was, riep zij zeggende: „Vriend aap, sla maar”.

Toen nam de aap een hout en sloeg; zoodra hij sloeg kwamen de bijen in beweging en staken hem; terwijl zij hem staken, schreeuwde de aap en liep terstond weg; toen hij reeds ver was weggegelopen, staken de bijen hem niet meer; toen ging hij weer zijn vriend de schildpad zoeken en zei tot haar:

„O vriend, je hebt me bedrogen; toen ik sloeg, werd ik door de bijen gestoken”; toen zei de schildpad: „Wat heb ik u gezegd? sla zoo maar niet zonder reden, de gong van den radja slaan komt niet te pas”; toen ze dit gezegd had, kroop de schildpad weg en ging in zee, de aap keerde terug.

Een anderen dag ging de aap in zee en zocht de schildpad weer; de aap zocht twee dagen, maar vond ze niet; op zekeren dag zag hij zijn vriend de schildpad; zijn vriend schildpad lag daar en bewaakte een groot schelpdier; en de mond van dat schelpdier stond open; toen vroeg de aap: „He vriend schildpad, wat is dat, dat gij daar bewaakt?”

En de schildpad zei: „Dat is de kookpot van den radja met het eten van den radja”; en de aap zei: „O vriend schildpad, ik neem er een weinig uit om te eten”; en de schildpad zei: „Doe het niet vriend, want dat is het eten van den radja; neem er niet van, want de radja heeft mij gelast er de wacht bij te houden; mocht dat eten half op zijn, dan zou de koning mij dooden”;

lenoek naäk: „Soin, niate haeo lao ses oda lai; haeo lao kei kedok oda, haeo boloe, o lei ma”; nia lao kedok tia, nia boloe ba nian beloe krawa naäk: „A beloe, ha ba”; la oras krawa nodi liman roka; nia roka, la oras doelak nian iboen nabit natos krawa nian liman; nia losoe la diak ona; hotoe krawa boloe ba nian beloe lenoek: „A beloe lenoek, o mai masai haeo liman lai; nai nian sasanan nee nabit natos haeo liman tiana”; hotoe lenoek simoe nia naäk: „Ohin haeo kaak sa ba o? Keta hola Nai nian lamak dato; haeo terik ba o, o la toeir, o atoe mola loekoe dei, nee o mare ka lule? Hori o bosok haeo nee; o ma hoedi so'è kakoen ba haeo; hotoe haeo boloe ema toos nain atoe mai koki o, mais o malai mela tian haeo; dadi ema la koki o, ema koki haeo nalo ba o fatin; bè o mak ma ema nian hoedi; hotoe o malo ema koki haeo ba o fatin; dadi ohin loron haeo kaseloe kiki o mak nee”.

Hotoe lenoek boloe tasi atoe nakonoe; tasi wen nesik noo krawa, dadi krawa mate iba tasi laran.

toen zei de aap: „Och vriend, ik eet maar een weinig”; toen zei zijn vriend de schildpad: „Goed, dan ga ik eerst een goed eind verder op; als ik op tamelijken afstand ben en roep, dan zult ge eten”; toen zij ver af was, riep zij tot haar vriend den aap zeggende: „Hé vriend, eet maar”; onmiddellijk stak de aap zijn voorpoot er in; zoodra hij dat deed, hield de mond van het schelpdier den voorpoot van den aap vastgeklemd; deze kon hem er niet meer uit trekken; toen riep de aap tot zijn vriend de schildpad: „O vriend schildpad, kom terstond mijn voorpoot er uit trekken; die kookpot van den radja heeft mijn voorpoot vastgeklemd”; en de schildpad antwoordde zeggende: „Wat zei ik u zoo even? Neem het eten van den radja niet; ik heb het u gezegd maar je hebt er niet naar gehandeld, je wilde het toch maar nemen, zie je dat in of niet? Vroeger hebt ge mij bedrogen, je at pisangs en wierpt mij de schillen toe, en toen riep ik den eigenaar van den tuin om jou te komen pakken; maar je liept van mij weg; zodoende pakte de man niet jou, de man pakte mij in jou plaats; maar jij hadt zijne pisangs opgegeten, en toen liet jij den man mij in uwe plaats grijpen, daarom betaal ik jou heden op deze manier terug”.

Toen riep de schildpad dat de zee zou stijgen; het zeewater kwam den aap in de keel, zoo gebeurde het dat de aap in de zee omkwam.

AANHANGSEL.

Eenige parallellen in de Indonesische letterkunde

van de door Pastoor A. MATHIJSEN
medegedeelde Tetoemsche Verhalen.

DOOR

Dr. N. ADRIANI.

1. Een Aap en een Reiger.

De eerste trek in dit verhaal: de Reiger bedriegt den Aap, door de gevangen visch achter zijn rug op te eten, is terug te vinden in een verhaal der Parigiërs (Midden-Celebes), medegedeeld in het Tijdschrift van het Bat. Gen. Dl. XLV, bl. 345. De Sangireesche volksverhalen stellen de bedriegerij eenigszins anders voor.

Het kaalplukken van den Reiger door den Aap vindt men in de verhalen der Sangireezen, Bijdr. K. I. 5, VIII, bl. 367, 383; in die der Toradja's (Midden-Celebes) Dl. XLV van het Tijdschr. Bat. Gen. bl. 389, 390 (Bare'e-taal) en Dl. XL, bl. 346 (Tara-taal of Parigisch); in die der Minahassers, Dl. XVII, bl. 304, 310 van dit Tijdschr. en Med. Ned. Zend. Gen. VII, 382; in die der Mongondowers, Ibid. XI, bl. 394; bij de Galelareezen, Bijdr. K. I. 6, I, bl. 198 en in het Noeforsch (N. Guinea), Bijdr. K. I. 7, VII, 479. In zijn Supplement op den Catalogus van de Javaansche en Madoereesche Handschriften der Leidsche Universiteits-Bibliotheek, Dl. II, bl. 104, vermeldt Dr. H. H. Juynboll een Javaansch Kantjil-handschrift, waarin ook deze trek voorkomt.

Het gaan varen in een zeer broos vaartuig, hetwelk de Reiger midden op zee weet te doen verongelukken, is te vinden bij de Bare'e-Toradja's, zie Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XLV, bl. 390, bij de Parigiërs, Dl. XL, 346, 347, bij de Mongondowers, zie de reeds boven aangehaalde plaats, en bij de Sangireezen, zie Bijdr. K. I. 5, VIII, bl. 351, 356, 366, 372, 382. In Bijdr. K. I. 7, VII, bl. 483 vindt men de Noeforsche parallel.

2. De Moesang en de Muis.

Dit verhaal levert een tegenhanger op het ook bij de Toradja's en de Minahassers bekende verhaal van de twee dieren, die tegen elkaar wedden, om in een brandstapel te kruipen en dien boven zich in brand te steken. De Muis komt er levend af, door in den grond te kruipen. Het Minahassische verhaal staat opgeteekend: Tontemb. Teksten, Vertaling, bl. 4, 5. De tegenhanger van het verbranden is het duiken, waarbij de Muis zich op dezelfde wijze redt, n.l. door zich in den grond te graven. Van dat duiken ken ik geen parallel. Het Toradja'sche verhaal van het elkaar in bamboe stoven van Aap en Spookaap, vindt men in Dl. LII van Tijdschrift Bat. Gen. bl. 309 en 321.

3. De Hond en de Aap.

Wat hier van den Hond wordt verteld, vindt men in de meeste dierenverhalen als vervolg van hetgeen in No. 1 is verteld van den Reiger en de Apen.

Als de Reiger de schuit, waarin hij met den Aap vaart, heeft doen verongelukken, vliegt hij weg en laat den Aap in zee achter. Deze bereikt dan een eilandje in zee, waarop hij zich in dezelfde moeilijkheid bevindt als hier de Hond. Men zie de onder No. 1 aangehaalde parallellen. Gewoonlijk komt de Aap (de Hond) van zijne benauwde verblijfplaats af, door het bekende verhaal van de krokodillenbrug. Hier treedt wel even een krokodil op, maar zonder eigenlijk eene rol te spelen.

Het overbrengen van het eiland naar den vasten wal geschiedt ook in de Sangireesche verhalen door een Haai, zie Bijdr. K. I. 5, VIII, 352, 357.

Als loon voor zijne hulp, werpt de Hond den Haai gloeiende houtskolen in den bek. Vgl. het „Verhaal van Tandani”, eene Toradja'sche vertelling, medegedeeld in Dl. XLV van het Tijdschrift Bat. Gen. bl. 457 — 465. Op bl. 461 wordt verteld dat Tandani, die op een boom zit, een ouden Boschman, die hem belaagt, tot vlak bij zich laat naderen, om hem daarna een heeten steen in den mond te werpen, waardoor hij sterft. Een Parigisch verhaal vertelt van zeven meisjes, die beloofd hadden aan een Kikvorsch, dat hij eene van haar mocht trouwen, als hij haar over de rivier bracht. Als de Kikvorsch komt om zijne bruid te halen, werpen zij een vooraf door haar heet gemaakten steen op hem, zoodat hij sterft.

De wijze, waarop de Aap zich meester maakt van het vleesch van den Haai, ten koste van den Hond, die hem had geholpen het dier in stukken te snijden, herinnert weder aan de Sangireesche verhalen, waar de Aap een Reus tot helper heeft bij het ontweien van den Haai; hij zendt den Reus weg om water te halen in een bamboe-koker met doorgestoken bodem; terwijl de Reus eerst na geruimen tijd het bedrog bemerkt, heeft de Aap tijd al het vleesch van den Haai te stelen. Zie Bijdr. K. I. 5, VIII, 358, 367, 384.

Wellicht is hiermede ook nog te vergelijken het verhaal van den Walvisch, in Dr. Juynboll's bovengenoemden Catalogus, II, 104.

4. Een Aap en een Tripang.

Van dit verhaal zijn de parallellen zeer talrijk. Om er maar eenige te noemen: Bijdr. K. I. 5, IX, 713, en de daar opgegeven parallellen van het Minalhassische verhaal; zie ook Tontemb. Teksten, bl. 4, 11 en 12. Ibid. 6, I, bl. 222—226 vindt men de Galela'sche parallel, medegedeeld door Van Baarda; Ibid 6, II, bl. 133 de Lampongsche, van de hand van Van Ophuysen. In „De Atjehers” van Snouck Hurgronje is op bl. 161 het verhaal te vinden, zooals de Atjehers het kennen, en in het Album Veth, op bl. 55, geeft Poensen

eene Javaansche parellel. De Toradja'sche parellel vindt men in Dl. LII van het Tijdschrift Bat. Gen. op bl. 209, 210.

5. Een Aap en een Krokodil.

De Aap vraagt het kind van den Krokodil om het te onderwijzen, maar doodt het en eet het op. Zoo doet hij met alle 7 jongen van den Krokodil.

Dit verhaal is terug te vinden in Dl. XXXIII dezer Verhandelingen bl. 36, het is een der 5 verhaaltjes, die Dr. Riedel aldaar in verschillende talen mededeelt. Vanwaar het verhaal afkomstig is, wordt er niet bij gezegd.

Het eind van het Tetoemsche verhaal is niet zeer duidelijk. Waarschijnlijk is bedoeld met de passage van het zich verstoppen tusschen de lontar-bladeren, het verhaal waarin de Aap, hardop denkende, uiting geeft aan zijn vermoeden dat de Krokodil zich wel eens verdekt kon hebben opgesteld om hem te belagen. Hij noemt dan een kenteeken op, dat den Krokodil er toe verleidt zich te verraden, b.v.: „Als dat ding daar in de rivier een boomstam is, dan drijft het naar boven, als het de Krokodil is, dan blijft het stil liggen”; of: „Als mijn huis antwoordt als ik het roep, dan is het ledig; zwijgt het stil, dan is de Krokodil er in”. De Krokodil laat zich dan verschalen en zwemt stroomopwaarts of geeft antwoord. Wellicht is de bedoeling deze: De Aap roept den Krokodil en deze houdt zich eerst goed, maar laat zich daarna verlokken tot antwoorden en verraaft aldus zijne aanwezigheid. Vgl. No. 1 der Galela'sche Verhalen, in Bijdr. K. I. 6, I, en No. V en VI der Sangireesche verhalen, Bijdr. K. I. 5, VIII, 406, 409.

Na ontkomen te zijn, scheldt de Aap den Krokodil uit. Evenzoo doet de Spookaap met de Krokodillen, nadat hij over hunne ruggen loopende, den vasten wal heeft bereikt, in het Toradja'sche verhaal, Dl. XLV van het Tijdschrift Bat. Gen. bl. 391.

6. Michiel en de Slang met zeven koppen.

Dit verhaal is hetzelfde als No. 14, „Don Joan”. Het laatste verhaal is breeder uitgewerkt. Het zou beter zijn geweest, indien deze beide verhalen onmiddellijk op elkaar volgden.

In het begin bewijst een koningszoon een dienst aan zeven tovenaars (No. 6) of aan een boosdoener (No. 14), door ze uit de gevangenis te laten, nadat ze hem een verloren speeltuig hebben teruggebracht. Hierdoor worden deze lieden zijne beschermers, die hem later, als hij in moeilijkheid verkeert, krachtig bijstaan. In vele Indonesische verhalen wordt dit verteld van dankbare dieren, die dengene, die hen verlost of gespaard heeft, helpen tot het verrichten van buitengewone daden, waardoor hij tot grootheid komt. Zie Tontemboansche

Teksten, Vertaling, bl. 72—75. Dat deze trek ook in de Grimmsche Sprookjes is te vinden, wordt medegedeeld in „Ind. Gids”, 1910, I, bl. 270—272.

De ter dood veroordeelde zoon of dochter, die door den beul wordt gespaard, terwijl deze het hart of de lever van een gedood dier medebrengt, om die aan den vader, die zijn kind veroordeeld had, aan te bieden, ten bewijze dat het bevel is uitgevoerd, is ook uit onze volksverhalen bekend genoeg. De Bare'e-sprekende Toradja's kennen een aantal verhalen, waarin deze trek voorkomt. Het gewone type van zulke verhalen is dit: Een man gaat op reis, laat zijne vrouw zwanger achter en geeft haar deze opdracht: Als ge een zoon baart, laat hem dan in 't leven, baart ge een meisje, dood het dan. De vrouw krijgt een dochttertje, maar doodt in de plaats van het kind een hond of eene geit en voedt haar kind in 't geheim op. Als de man thuis komt, wordt hem het graf van het gedoode dier getoond, als het graf van zijn dochttertje. Men zie Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XL, bl. 371, No. 31 en de aangehaalde parallellen. Een ander Toradjasch verhaal spreekt van eene booze stiefmoeder, die de levers harer stiefkinderen wil eten en die door den beul, die de kinderen spaart, wordt tevreden gesteld met de levers van een paar geiten.

In No. 6 wordt de veroordeelde jongen slaaf bij zijn vader, in No. 14 wordt hij verbannen en krijgt een slaaf mede. Deze dwingt hem om beider rollen te verwisselen: de slaaf treedt op als heer, de koningszoon volgt hem als slaaf. In het Grimmsche Sprookje No. 89 (Die Gänsemagd) wordt eene prinses door haar kamermeisje gedwongen met haar van kleeren en van paard te verwisselen en hare dienstmaagd, die zich voor prinses uitgeeft, te volgen. Men vergelijkte nog het beneden, bij No. 13, gezegde.

Verder wordt de aldus gevallen koningszoon in de beide verhalen (No. 6 en No. 14) door zijne machtige beschermers, die zich zijne schuldenaars gevoelen, geholpen om den draak met 7 koppen te verslaan. Zij voorzien hem daartoe van toovervoorwerpen. Van de afgeslagen koppen neemt hij slechts de tongen mede, waardoor de koppen in handen van een indringer komen (in No. 14 zijn gewezen slaaf), die daardoor voor korten tijd zich als den eigenlijken overwinnaar weet voor te doen. De koningszoon weet echter zijn recht te verkrijgen en wordt daardoor tevens in zijn stand hersteld; de indringer ontvangt loon naar werken. Deze trek vindt men geheel terug in het 111de Sprookje der Gebrs. Grimm (Der gelernte Jäger).

Toovervoorwerpen, zooals de tooverring, het windpaard en het tooverzwaard in deze verhalen, vindt men telkens in de Indonesische volksverhalen genoemd. In een aantal Toradjasche verhalen dient zulk een tooverring om er de vijanden mede te verdelen. In het Grimmsche Sprookje No. 92 (Der König

vom goldenen Berge) brengt zulk een tooverring den bezitter overal, waar hij wezen wil, in No. 93 (Die Rabe) geeft de ring steeds voorraad, die nooit ten einde raakt. Wonderpaarden vindt men in de gansche Indonesische letterkunde; men denke slechts aan *koeda sëmbrani* uit de Maleische verhalen, vgl. Veth „Het Paard onder de volken van het Maleische ras”, bl. 57—66, en Dr. Van Ronkel in Bijdr. K. I. 7, IV, bl. 483—488, waar de naam wordt verklaard als „rossig paard”.

Voorts vallen met deze beide verhalen nog te vergelijken de Garoeda-verhalen, waarvan het type is te vinden in het begin van 't verhaal van Sese nTaola, Verh. Bat. Gen. Dl. LV, 1e stuk.

7. De weeskinderen Boei en Maeo.

Met dit verhaal is te vergelijken No. 23 van de Tontemboansche Teksten (Vertaling, bl. 72, 73); het vogeltje *Berlikoe* verschaft aan de weezen voedsel, evenals de *kekakow* in het Tontemboansche verhaal. Voor de geschiedenis met het varken vergelijke men de Toradjasche Vertellingen, in Tijdschr. Bat. Gen. XL, bl. 373. De figuren van Maeo Inan en Maeo Aman zijn te vergelijken met die van het menschenetend echtpaar Ta nTolo en Indo i nTolo in de Toradjasche verhalen, bv. in het verhaal van Tandani, Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XLV, bl. 460. Op bl. 459 aldaar komt de „Gapende Rots” voor, die herinnert aan de rots, den hollen boom en de bamboe in het Beloesche verhaal.

8. Soeri Ikoen en Twee Roofvogels.

Dit verhaal herinnert aan het Toradjasche „De zeven zonen van Ta Datoe en de Holgeest”, Tijdschr. Bat. Gen. XLV, bl. 438. De jongste van 7 gebroeders slaagt er in het dier, dat telkens hunnen voorraad wegsteelt, te dooden, maar de oudere broeders willen het hem niet bedrog ontfutselen.

Soeri Ikoen valt in de macht van menschenetende spoken, van de soort als de bij No. 7 genoemde Ta nTolo en Indo i nTolo en de Tontemboansche Mawëris, zie Tontemb. Teksten, Vertaling, bl. 116; Verh. Bat. Gen. LVI, 3e stuk, Inleiding.

De jonge roofvogels spelen de rol der bij No. 6 genoemde „dankbare dieren”. Zij brengen Soeri Ikoen, die voor hen heeft gezorgd, tot grootheid en wreken hem op zijne oudere broeders. Ten slotte zijn zij nog na hunnen dood nuttig voor hem, want uit hunne veeren ontstaan allerlei nuttige zaken. Met dezen laatsten trek valt te vergelijken het opgroeien van een wonderboom uit de beenderen van het dier, dat bij zijn leven de rol van beschermer heeft gespeeld. Zie Toradjasche Vertellingen, 2de Reeks, Tijdschr. Bat. Gen. Dl. LII,

bl. 247, 252, voorts Tontemb. Teksten, Vert. bl. 72, 73 en Ind. Gids 1910, I, 268.

9. Een Aap en eene Schildpad.

Met de No's 1—5, 11 en 17 behoort deze vertelling tot de Dieren-verhalen.

In dit verhaal zijn in elkaar gewerkt, het bekende verhaal van het pisang-planten (zie Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XLV, bl. 408, Tontemb. Teksten, Vert. bl. 2) en het verhaal van het Spaansche-peper-stelen, dat bv. te vinden is Tijdschr. Bat. Gen. Dl. LII, bl. 207, 272. Het tweede gedeelte, dat ook de 2de helft van No. 17 vormt, is het verhaal van den Aap, die door een Schelpdier wordt doodgeknepen. Vgl. Tijdschr. Bat. Gen. XL, bl. 357, 358.

10. De weesjongen Doeän.

Dit verhaal vertelt van een weesjongen, die door zijn Oom en Tante wordt opgevoed en door de laatste slecht behandeld, zoodat hij vlucht. Hij komt in 't bezit van een wonderketting, die hem over de zee draagt en van een wonderkapmes, waarmee hij een draak verslaat.

Parallellen van trekken uit dit verhaal zijn reeds bij No. 6 genoemd. Het komt nog meer dan dit laatste overeen met de Toradjasche Garoeda-verhalen, omdat de Draak als vliegend wordt voorgesteld, zoodat de strijd dan ook in de lucht plaats heeft. Ook de trek van het opnemen en in zee smijten van het lijk van den Draak treft men in de Garoeda-verhalen aan.

11. De Krab en de Aap.

Met dit verhaal kan men vergelijken: Tontemb. Teksten, Vert. bl. 4, 5 en Tijdschr. Bat. Gen. Dl. LII, bl. 309, 310.

12. Een Blinde en een Lamme.

Het verhaal van den Blinde en den Lamme, die elkander onwillekeurig resp. het gezicht en het vermogen tot loopen wedergeven, wordt gewoonlijk aldus verteld: de Blinde en de Lamme krijgen twist, de Lamme krabt den Blinde de oogen open en de Blinde slaat den Lamme de beenen recht.

13. Een Prins en eene Prinses.

Dat een man door een met den stroom afdrijvend haar op de aanwezigheid eener vrouw opmerkzaam wordt, is ook in de Toradjasche verhalen bekend. Verder vindt men het in de Bataksche Vertellingen van Pleyte, bl. 110.

Over de slavin, die hare meesteres dwingt met haar van rol te verwisselen, zie het bij No. 6 gezegde. In de Toradjasche verhalen van vrouwen

die of door eene slavin of door *Lise*, de booze spookvrouw, die zich steeds in de plaats van jonge vrouwen bij hare mannen tracht in te dringen, worden in zee of in een afgrond geworpen, wordt haar eerst door *Lise* het gelaat afgestroopt. Dit plakt zij dan op het hare, om gelijkenis met de aldus mishandelde te krijgen. Zoo wordt het slachtoffer dan ook blind. In een der *Toradjasche Lise-verhalen* wordt ook eene jonge vrouw aldus het gelaat afgestroopt, daarop wordt zij over boord geworpen. Zij weet zich aan de boot vast te houden en komt aan land, waar zij zich verbergt. Zwanger zijnde, krijgt zij een zoon; deze wordt groot, vangt voor zijne moeder een visch en zet haar de oogen van den visch in, zoodat zij weer ziende wordt.

Op een feest, waar moeder en zoon heengaan, volgt de ontmoeting met den man en vader. De zoon vertelt zijne geschiedenis en daarop volgt de herkenning. De indringster wordt gestraft. Zie: *Adriani en Kruyt „De Bare'esprekende Toradja's van Midden-Celebes”*, III, bl. 440—442.

14. Don Joan.

Zie het bij No. 6 gezegde.

15. Een jongen genaamd Maeo Loha.

Deze is de *Uilespiegel* in de *Beloesche letterkunde*. Van de hier van hem vermelde guitenstreken is het verhaal van de dakbladeren, waarin hij zich verbergt, om zich door zijn vader naar huis te laten dragen, hetzelfde als het *Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XL*, bl. 376 medegedeelde.

Van den tweeden streek, het opeten van het varkensvleesch, dat hij zijn vader aan den angel laat slaan, zijn mij geen parallellen bekend. Ook niet van den derden trek, waar hij zich vermomt en zijn vader bang maakt, zoodat hij een aantal trossen pisang kan afhakken, die hij later komt opeten.

De laatste streek echter, zijne ouders op een tijd, dat zij niet bij elkaar zijn, de een omtrent den ander wijs maken dat zij dood zijn, hen elk afzonderlijk aansporen om te hertrouwen en hen dan weder bij elkaar brengen, kennen ook de *Toradja's*, zie *Tijdschr. Bat. Gen. Dl. XLVI*, bl. 126; evenzoo is het bekend in het *Koepansch*, *Soembawasch* en *Soembasch*, zie *Dr. Jonker*, in *Bijdr. K. I. 7*, II, 289.

16. Don Joean en de oude Tooverheks.

De held van dit verhaal gaat op reis, verwerft een wonderhond en een wonderkat, die hem helpen eene tooverheks te dooden. Zie het bij No. 6 gezegde.

17. Een Aap en eene Schildpad.

Het eerste deel van dit verhaal is de overbekende geschiedenis van het bijennest. Zie Tontemb. Teksten, Vertaling, bl. 5.

Het 2e deel is het zelfde als dat van No. 9.

SOEKABOEMI, Aug. 1913.

NADERE AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN
OP DE
BIJDRAGEN
TOT DE KENNIS VAN HET
MIDDEN MALEISCH
(BĒSĒMAHSCH EN SĒRAWAJSCH DIALECT)

DOOR
O. L. HELFRICH.

LAMPONGSCHE DWERGHERTVERHALEN

DOOR
O. L. HELFRICH.

VERHANDELINGEN

VAN HET
Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

DEEL LXI.

Derde en vierde stuk.

BATAVIA,
ALBRECHT & Co.

| 'S HAGE,
M. NIJHOFF.

1915

NADERE AANVULLINGEN EN VERBETERINGEN

OP DE

BIJDRAGEN

TOT DE KENNIS VAN HET

MIDDEN-MALEISCH.

WOORDENLIJST.

Pag. 3 sub: »II 'aban'aban"; bij te voegen: zie ook pag. 145 n°. 67.

Pag. 3 sub: 'aboe; staat: »asch"; moet zijn: »asch"; bij te voegen: »ngaboe 'agranka(n), geheel tot asch verbranden".

Pag. 3 bij te voegen tusschen de woorden: »'aboq" en »'adakan": »'adaj; 'adaj'aj, uitroep van schrik of verwondering".

Pag. 3 sub: »'adakan" bij te voegen tusschen de woorden: »eeren naam" en »bij naam": (zooals: »kalipah, radin, pangiran").

Pag. 3 bij te voegen tusschen de woorden: »'adakan" en »'adan": »'adam; Adam; 'adam ngan 'oewě, Adam en Eva".

Pag. 3 sub: »'adan" achter het woord »bloemstengel" bij te voegen: »inz. van den arenpalm".

Pag. 3 sub: »'adang"; bij te voegen: »II pëngadangan, eene kleine uitstalling langs den weg, waar inz. eetwaren ten verkoop worden aangeboden."

Pag. 4 sub: »'adiq"; bij te voegen:

»adiq sanaq; (in engeren zin) afstammelingen van één grootvader".

Pag. 4 sub: »'adjang"; bij te voegen achter »bak"; ook het maal dat de schotel of bak inhoudt; verder bij te voegen achter »huiswaarts gaan"; sě'adjangan (ook sěgradjangan) uit één schotel of bak eten.

Pag. 4 sub: »'adjar"; bij te voegen: »II optrekken van eene hengelroede".

Pag. 4 bij te voegen tusschen de woorden: »adjong" en »adjor": »'adjok; nabootsen, naäpen".

Pag. 4 sub: »'agas"; staat: »vlieg"; moet zijn: »muskiet".

Pag. 5 sub: »'agong"; bij te voegen: »II ngagongka(n), bevestigen volgens de adat van een hoofd in zijne waardigheid, waarbij een feest wordt gegeven".

Pag. 5 sub: »'ajam"; bij te voegen tusschen »toewě boedjang (B)" en »en": »de toewě gadis (B)". Verder bij te voegen achter »tilol"; »'ajam'ajaman; e. s. v. kinderspel".

Pag. 5 sub: »'ajiq"; bij te voegen: »'ajiq (B. ['aj'äq (S)] soesoe, zog; 'ajiq (B)

[ʼajɪʼaŋ (S)] sənɪaw, het vocht dat zich bevindt in de geleidingen van een bamboe”.

Pag. 5/6 sub: »akagr”; te doen vervallen: »djanggot kēli” en »simbagr koebong”.

Pag. 6 bij te voegen tusschen de woorden: »alamkari” en »alap”: »alang”; ons »honk”.

Pag. 6 sub: »alap”; bij te voegen: »ook glinsterend; zie verder sub koening”.

Pag. 6 sub: »alɪh (B)””; bij te voegen: »ngalɪh koelē (B) [ngalɪʼāh koelaw (S)] huwen van een meisje, wier verloofde overleden is” (zie: koelē).

Pag. 6 bij te voegen tusschen de woorden: »alɪh” en »alimoeran”: »alikom, de menschenlijke vrucht in de vierde maand der zwangerschap”.

Pag. 6 sub: »alɪt” bij te voegen: »II klein, staande tegenover »agong”.

Pag. 7 sub: »ampaj”; bij te voegen: »ampaj’ampaj” een »sēlindang (zie dit woord), die om den hals wordt geslagen of over den schouder wordt gehangen”.

Pag. 7 sub: »ampē (B)””; bij te voegen: »II ook gezegd van palmwijn, die te sterk gegist is”.

Pag. 7 sub: »ampēlas”; bij te voegen tusschen de woorden: »scherpe” en »bladeren”: »en ruwe”.

Pag. 8 staat sub: »anaq”: »anaq bētjong bētjoetjong”; moet zijn: »anaq bēgranaq tjong bētjoetjong”.

Pag. 10 bij te voegen tusschen de woorden: »anoē” en »antan”: »antam; slaan”.

Pag. 11 sub: »apē”; bij te voegen: »di’apē (B) [ʼapaw (S)] ka(n); wat valt er aan te doen, aan te wijzigen.

Pag. 11 bij te voegen tusschen de woorden: »api(j)on” en »apir”: »apil”; hooger beroep.

Pag. 11 bij te voegen tusschen de woorden: »apɪt” en »apong”: »apoj”; zie »idapan”.

Pag. 11 bij te voegen tusschen de woorden: »apong” en »apos”: »apoq; apoq’apoq, opstijgen van rook”.

Pag. 11 bij te voegen tusschen de woorden: »arap” en »araq”: »arapan (B) = moekē (B).

Pag. 12 sub: »agri”; bij te voegen tusschen: »agri na’ās” en »ongelukkige”: »(S)” en tusschen: »de 6e” en »8e”: [ook genoemd: na’ās’ agong (S)]”.

Pag. 13 sub: »arong” I; te doen vervallen: (P).

Pag. 13 sub: »atah”; bij te voegen achter »woord”: »ongebolsterde korreltjes in graan”.

Pag. 13 sub: »ati”; bij te voegen: »ati’ati e. s. v. waterplant inz. in vijvers; ’ati nambi, een kleine woekerplant op bamboe; ’ati roesoh (B), hartzeer”.

Pag. 14 bij te voegen tusschen de woorden: »babat” en »babi”: »babatan; schoongemaakt van een terrein, van een weg”.

Pag. 14 bij te voegen tusschen de woorden: »badjang” en badjē”: badjak (S); badjak mēlatjaw = latjaw; badjak mēlapis = lapis II”.

Pag. 14 sub: »badjoe”; staat: »badjoe soeram”; moet zijn: »badjoe soerom”; bij te voegen: »badjoe tjita, katoenen baadjē”.

Pag. 15 sub: »bakal”; »(P) te doen vervallen”.

Pag. 15 sub: »balaj”; staat: »rēdjong’s” (zie dit woord); moet zijn: »rēdjong’s” en »andaj’andaj’s” (zie die woorden).

Pag. 16 sub: »balas”; bij te voegen achter het woord »belooning”; »verplicht-

tingen rustende op »'anaq bēlaj" en »mēradjē" (zie die woorden).

Pag. 16 sub: »balaw"; bij te voegen: »balaw pēnoembaq babi" (B) [ook genoemd »pintē'ān djēmē di talang" (B), de lans welke door den meester bij het uithuwelijken van zijne dochter bij »'adat koelē" (zie dit woord) aan den slaaf ten geschenke moest worden gegeven.

Pag. 16 sub: »balē"; bij te voegen: »V balē (B) [sēndjataw (S)], klinker" (taalk.).

Pag. 16 sub: »balīq V"; bij te voegen: »tot elkander terugkeeren van gescheiden echtgenooten".

Pag. 16 sub: »bambap"; bij te voegen: »II het neervallen van een zwaar voorwerp op een lichter voorwerp, van een voorwerp van groote afmeting op een voorwerp van kleine afmeting".

Pag. 17 sub: »bandjaran II"; bij te voegen: »bandjaran 'ograng sēgriq (B) [sēgri'āq (S)], kenteeken van armoede".

Pag. 17 staat: »bangkil I = tjangkē (B); II = tjagrot'i; moet zijn: »bangkil I = tjangkē (B) en = tjagrot; II (ē)mbangkīl, het opdreunen van onzedelijke en dubbelzinnige »rēdjong's" (zie dit woord) bij »gawī(j)'ān (B) [zie »gawī II"].

Pag. 18 sub: »basē"; bij te voegen: »pēmbasē (B), pēmbasaw (S); spreekwijze".

Pag. 19 sub: »batīn"; bij te voegen achter het woord: »gehad"; zie ook »rēndjīh".

Pag. 19 sub: »batoe" te doen vervallen het woord: »bērandaj"; bij te voegen achter de woorden: »vergezeld van"; »batoe bērandaj (ook: batoe gilīngan), gal (nier) steen".

Pag. 19 »batogr (B); mēmbatogr = gawī (j)'ān" te doen vervallen.

Pag. 19 bij te voegen tusschen de woorden: »bēbaq" en »bēbagri": »bēbagr; (zelden of nooit in de spreektaal gebezigd) = tjampor".

Pag. 20 sub: »bēbatoe"; bij te voegen: »II foetus".

Pag. 20 bij te voegen tusschen de woorden: »bēbēlīq" en »bēboekoe": »bēbērasan"; zie: »bakol".

Pag. 20 sub: »bēdong"; bij te voegen: »II (S), windsel, luier".

Pag. 20 bij te voegen tusschen de woorden: »bēgaw" en »bēkataq": »bēkal, een deel, gedeelte van iets".

Pag. 22 sub: »bēloelangan"; bij te voegen tusschen de woorden: »op" en »schouder": »hand, voet of".

Pag. 22 bij te voegen tusschen de woorden: »bēnaloe" en »bēnam"; »bēnaloh, slijmerige stoelgang bij kinderen".

Pag. 22 sub: »bēnagr"; staat »oprecht"; moet zijn: »oprecht".

Pag. 23 sub: »bēnīh"; bij te voegen: »zie ook tjoetjogr".

Pag. 23 staat: »bēnop(?)" moet zijn: »bēnop; tēbēnop, niet te voorschijn komen".

Pag. 23 »bērajaq (grondwoord rajaq?); kuieren zonder bepaald doel, van de eene plaats naar de andere plaats gaan" te doen vervallen.

Pag. 23 bij te voegen tusschen de woorden: »bēgrang" en »bērangkē"; »bērangkej; het zonder payementen aflossen van een schuld"; zie ook: »sandē".

Pag. 23 staat: »bērap = ngadap"; lees: bērap I = ngadap; zie 'adap; »II bērapi (B); het door den »mēradjē" bijwonen van een door den »'anaq bēlaj"

gegeven feest (zie de woorden »mëradjě" en »'anaq bälaj").

Pag. 23 bij te voegen tusschen de woorden: »bëgrěših" en »bëgri(j)'äng": »bëribiq (B) = 'oeapat".

Pag. 23 sub: »bëringin"; bij te voegen »IV bëringin doewaw 'apit lawang (S); gezegd van een meisje, dat het middelste kind is uit een echt van drie kinderen, onder wie de oudste en de jongste zoons zijn".

Pag. 24 sub: »bëtěri"; bij te voegen achter: »(B)"; »(ook pětěri)".

Pag. 25 sub: »bidaj"; bij te voegen: »II mëmbidaj (S); een der bewerkingen van de »tënggalaw'an (zie dit woord)".

Pag. 25 bij te voegen tusschen de woorden: »bidoedari" en »bigan"; »bigal; = bojan".

Pag. 25 sub: »bi(j)'āsān"; bij te voegen achter »djěbak"; »ook hengelstok".

Pag. 25 sub: »bikıl"; te doen vervallen: »II = kikıl (J)" en in de plaats daarvan te stellen: »II ook = bintat".

Pag. 25 sub: »bilang"; bij te voegen: »III zie: djagrom".

Pag. 25 sub: »bimpoh"; bij te voegen: »III een hulptelwoord bij de optelling van kain's".

Pag. 26 bij te voegen tusschen de woorden: »bingkaj" en »bingkas": »bingkang; (zelden of nooit in de spreektaal gebezigd) geaccidenteerd".

Pag. 26 sub: »bintang"; »het vraagteeken te doen vervallen".

Pag. 26 bij te voegen tusschen de woorden: »biring" en »bisan"; »biroe; donkerblauw".

Pag. 27 sub: »boebos"; bij te voegen: »III (më)'mboeboskan tēbat; een vijver droog laten lopen".

Pag. 27 sub: »boebot"; bij te voegen:

»III (më)'mboebot; het uittrekken van de laatste stoppels gras of onkruid op een sawah".

Pag. 27 bij te voegen tusschen de woorden: »boedaq" en »boedi": »boedaw (S) = bangě" (B).

Pag. 27 sub: »boedjang"; bij te voegen: »boedjang ngoeloeka(n) groemah, een boedjang, hoofd des huisgezins".

Pag. 27 sub: »boehoq"; bij te voegen tusschen de woorden: »šěsat" en »bochel": »knobbel".

Pag. 27 sub: »boelan"; staat: »soerot"; moet zijn: »soegrot (soerot)".

Pag. 28 bij te voegen tusschen de woorden: »boelat" en »boeli"; »boelě, (gew. beboelě); šěběboelě, een bundeltje samengebonden bladeren inz. van de »gambigr" (zie dit woord)".

Pag. 28 sub: »boeling"; bij te voegen achter »boei": »tēkaw [ook: pēmasaq (B), pasaq (S)] boeling; het rottantouw van de boei; pandohan (B) [papan (S)] boeling; de plank van de boei".

Pag. 28 bij te voegen tusschen de woorden: »boemi" en »boendě"; »boendar; (më)'mboendarka(n), samenvoegen van marga's of doesoen's".

Pag. 29 sub: »boengkoq" staat: boengkoq (D) [boengko'āq (S)] tjabol?"; moet zijn: »boengkoq (B) [boengko'āq (S)] tjabol, krom, gebogen van een oud mensch".

Pag. 29 sub: »boenting"; staat: »= (ě)'ndoq'inang (B)"; moet zijn: »degene, die de versierde lans bij een der huwelijks-ceremoniën den bruidegom nadraagt".

Pag. 30 bij te voegen tusschen de woorden: »boeras" en »boeri": »boegrě (B); (më)'mboegrě, een der ceremoniën na de geboorte van het kind".

Pag. 30 staat: »boeroc"; moet zijn: »boeroe".

Pag. 30 sub: »boerong"; staat: »katop"; moet zijn: »katop"; bij te voegen tusschen de woorden: »poentong" en »dëndang": »dagrě (B), dagraw (S); duif"; de woorden: »tangķetaraw (B), tangķetaq'aw (S) te doen vervallen".

Pag. 30 sub: »boegroq"; staat: »kagrot"; moet zijn: »kagrot".

Pag. 30 sub: »boesong"; de woorden: »boesong běsaq, maag (P) te doen vervallen".

Pag. 31 sub: »boe(w)ăh'; bij te voegen: »boe(w)ăh boeloh (B) [boelo'ăh (S)] de jonge bladeren van de bamboe".

Pag. 31 sub: »boe(w)ăng"; bij te voegen: »II boe(w)ăng malang; ten teeken van rouw, de nagels afknippen, het haar afscheren of afknippen en daarna een en ander wegwerpen".

Pag. 31 sub: »boe(w)ih"; bij te voegen: »ook de menschelijke vrucht in de tweede maand der zwangerschap".

Pag. 31 sub: »borih"; te doen vervallen: »= koenjit"; in de plaats daarvan te stellen: »een mengsel van geraspte klapper, kurkuma en sirihkalk".

Pag. 32 sub: »dajaq"; bij te voegen: »ook de beweging van een kind, dat pas begint te loopen".

Pag. 32 sub: »damagr"; bij te voegen achter: »'angkoetan"; »door insecten verzameld".

Pag. 32 sub: »damě"; bij te voegen tusschen de woorden: »damě" en »pasong": (B) »[damaw (S)]".

Pag. 32 sub: »dandan"; staat: dandan = sęgr'kaj"; moet zijn: »dandan; de kleeding en opschik van rondslenterende geurmakers".

Pag. 32 sub: »dangkal"; bij te voegen: »II ook gezegd van een doerian-boom, die niet goed in vrucht zit, of

welks vrucht weinig vruchtvleesch bevat; III, mager van den bodem.

Pag. 33 staat: »dasar = tēķēdir"; moet zijn: »dasar = roepě (B)".

Pag. 33 bij te voegen tusschen de woorden: »dēbor" en »dēdaq"; »dēdam-boe; het nu eens te voorschijn komen dan weder verdwijnen van een drenkeling".

Pag. 33 bij te voegen tusschen de woorden: »dēdaq" en »dēdjot"; »dēdēkot; paardenvlieg, horzel".

Pag. 34 staat: »dēkot; paardenvlieg, horzel"; moet zijn: »dēkot; bamboezen fluit om vogels te lokken".

Pag. 34 sub: »dēmbol"; »= garaw" te doen vervallen en in de plaats daarvan te stellen: »uitspreken van woorden als een doofstomme".

Pag. 34 sub: »dēngdang"; bij te voegen: »II (mē)'ndēndang, eene soort van dans".

Pag. 34 sub: »dēngar"; »het vraagteeken te laten vervallen".

Pag. 34 sub: »dēngot"; tusschen de woorden: »dēngot dēngot" en »zeuren" bij te voegen: »(ook dēdēngot)".

Pag. 35 bij te voegen tusschen de woorden: »dēpik" en »dēraj": »dēpor; op het punt staan te vliegen".

Pag. 35 sub: »dēgrali"; bij te voegen: »ook overspel plegen".

Pag. 35 staat: »dērodoq (B) = didih (B) (J.)"; moet zijn: »dērodok (B) I = didih (B); II (mē)'ndērodok, rommelen van den buik".

Pag. 36 sub: »didih"; bij te voegen: »didih'ăh nassi (S) stijfsel".

Pag. 37 sub: »djadi"; bij te voegen: »III ķēdjadi'ăn, bovennatuurlijk wezen".

Pag. 37 sub: »djalang" bij te voegen: »mēndjalang, gaan naar iemand, die een feest viert; ook zijne opwachting maken.

Pag. 37 sub: »djaloe»; te doen vervallen: [volgens J. ook: djaloh (B)].

Pag. 37 sub: »djaman»; bij te voegen: »djaman 'inggëris, het Engelsch bestuur».

Pag. 38 sub: »djandjan»; staat: »bëdjandjan, onophoudelijk achter elkan-der(?)» moet zijn: »bëdjandjan, met tus-schenpoozen, niet gelijktijdig, bijv. het niet gelijktijdig beplanten van rijstvelden».

Pag. 39 bij te voegen tusschen de woorden: »djaring» en »djagrom»; »dja-rit, oude doeken voor luiers en windsels gebezigd».

Pag. 39 sub: »djagrom»; bij te voegen »djagrom bilang, naald zonder oog, speld».

Pag. 39 sub: »djawiq»; staat: »kajoe mëgrpojan»; moet zijn: »kajoe mëgram-pojan (zie kajoe)».

Pag. 39 sub: »djëbîh» bij te voegen: »II, omgekrulde lip».

Pag. 39 sub: »djëdjaq» bij te voegen: »III (më)'ndjëdjaq përkare (B), eene zaak aanvangen».

Pag. 39 bij te voegen tusschen de woorden: »djëdjaq» en »djëdë»; »djë-djagr = boengaran».

Pag. 39 bij te voegen tusschen de woor-den: »djëling» en »djëloepong»; »djëloe-djagr e. s. v. tanggoq (zie dit woord)».

Pag. 39 sub: »djëdjëloe(w)iq'ân» staat: »onverzadigd»; moet zijn: »oververza-digd»; bij te voegen: »geluid dat iemand maakt, die vomeeren moet».

Pag. 40 staat: djëmbagran (B); zie djëmbaw'ân moet zijn: »djëmbagran (B) = kantjê».

Pag. 40 »Het woord »djëmbaw'ân; [ook: djëmbagran (J)] enz., laten ver-vallen».

Pag. 40 sub: »djëmë»; bij te voegen: »djëmë (B) pëmakam, veelvraat».

Pag. 40 bij te voegen tusschen de woorden: »djëngkit» en »djëngkoegroh»: »djëngkoelong; zie ti(j)äng».

Pag. 40 sub: »djërambah» het »vraag-teeken» te doen vervallen.

Pag. 41 het woord: »djërat» te doen vervallen.

Pag. 41 bij te voegen tusschen de woorden: »djëriwat» en »djëroemos»; »djërmon, nest van een wild varken».

Pag. 41 het woord: »djidjagr» te doen vervallen.

Pag. 41 sub: djindjingan»; I het vraag-teeken achter »djindjing I» te doen ver-vallen; II in plaats van »mati» te lezen: »koelë» en in stede van »boedak»: »boë-daq».

Pag. 41 bij te voegen tusschen de woorden: »djingkaw» en »djirat»: »djiq; djiq sêkëdjiq, de beweging van iemand, die kreupel loopt».

Pag. 42 sub: »djoegi(j)'ân» bij te voegen: »ook = ragam».

Pag. 42 sub: »djoelong» te doen ver-vallen: »eersteling, begin(?)» en in de plaats te stellen: »(më)'ndjoelong = noem-pang (zie toempang)».

Pag. 42 sub: »djoembang» staat: »bagos»; moet zijn »ilo'äq (S); zie: 'iloq».

Pag. 42 sub: »djoengot»; het »vraag-teeken» te laten vervallen.

Pag. 43 sub: »djoeroe»; bij te voe-gen: »III afstammelingen van één bet-overgrootvader».

Pag. 43 staat: »djoewadah»; moet zijn: »djoe(w)'adah».

Pag. 43 bij te voegen tusschen de woorden: »djoeros» en »djoe(w)'adah»: »djoe(w)'adjal = nakal».

Pag. 43 staat sub: »doelor = këlawaj»; moet zijn: » = bëdëngan sanaq (zie: dëngan IV)».

Pag. 43 bij te voegen tusschen de woorden: »doelor" en »doendang": »doendaj = moedji" van den »djoeroettinggi; zie die woorden".

Pag. 44 bij te voegen tusschen de woorden: »dorong" en »elang": »ëgi = pajoe".

Pag. 44 sub: »embal"; het woord »(ë)'ndidaw" te plaatsen tusschen: »[ ]".

Pag. 44 sub: »(ë)'mbëgrang"; te plaatsen tusschen: »e. s. v." en »otter"; »grootte".

Pag. 44 sub: »(ë)'mbidang bagi" bij te voegen: »II het maal aangeboden aan diegenen, die bij eene begrafenis van hunne belangstelling hebben blijk gegeven".

Pag. 45 bij te voegen tusschen de woorden: »(ë)'mboegroe" en »(ë)'mboe(w)ë": »(ë)'mboewajë (B); overvol van eene rijstschuur".

Pag. 45 sub: »(ë)'mbos": »ook: snuiten om iets uit den neus te verwijderen."

Pag. 45 de woorden: »(ë)'mpijas.... gewas (?)" te doen vervallen.

Pag. 46 staat: »(ë)'ndjërmon (ook: »djërmon); nest van een wild varken (?)"; moet zijn: »(ë)'ndjërmon; (më)'ndjërmon = njimpang (zie simpang)".

Pag. 46 sub: »(ë)'ndoq" bij te voegen: »(ë)'ndë(ë)'ndoq'än (B), (ë)'ndô'(ë)'ndo'äq'än (S); het aanspreken van de moeder bij den naam van haren eersteling, voorafgegaan door het woord »(ë)'ndoq (B), (ë)'ndo'äq (S)" bijv. (ë)'ndoq (ë)'ndo'äq, Sagoes(j); Rabanoen(m)".

Pag. 46 staat sub: »(ë)'ngkoedoe": »pama"; moet zijn: »pamah".

Pag. 47 sub: »(ë)'ntah" te doen vervallen de woorden: zie ook: »këroe(w)'än".

Pag. 47 bij te voegen tusschen de woorden: »(ë)'ntënta" en »(ë)'ntoe(w)'ät":

»(ë)'ntjam; ngëntjami, bewerken van getuigen om geen getuigenis à décharge af te leggen".

Pag. 47 bij te voegen tusschen de woorden: »gabol" en »gadak"; »gabos; e. s. v. licht en zacht hout, kurk".

Pag. 47 sub: »gagal"; bij te voegen: »II ongezeggelijk van een kind".

Pag. 48 bij te voegen tusschen de woorden: »gagor" en »gajaq": »ga'iq (B), ga'i'äq (S); stokoud".

Pag. 48 sub: »gajot" bij te voegen: »II bëgajot; gezegd van een arme die onderhouden wordt door een doesoengenoot, geen familielid zijnde".

Pag. 48 sub: »galas"; bij te voegen tusschen de woorden: »djangki" en »van": »(zie dit woord)".

Pag. 48 bij te voegen tusschen de woorden: »gamit" en »ganal": »gampal; samengebonden".

Pag. 49 sub: »gantong"; bij te voegen achter het woord: »bakë": »(zie dit woord)".

Pag. 49 Te doen vervallen: »gapiq... voorwerpen (?)".

Pag. 49 sub: »garaw" bij te voegen achter »kendidaj": (zie dit woord) en achter »tjëngkaroh": »(B)".

Pag. 49 bij te voegen tusschen de woorden »gatal" en »gatjol": »gatjit (B); plat drukken".

Pag. 50 sub: »gäwi"; bij te voegen achter doodenfeest: »ook het feest zelf".

Pag. 50 bij te voegen tusschen de woorden: »gëdah" en »gëdëbong": »gëdang = koe(w)'ät I".

Pag. 51 bij te voegen de woorden: »gëli" en »gëlinggaman": »gëligir, moppen".

Pag. 51 sub: »gëloebor"; bij te voe-

gen: »II (më)'nggëloebor; heen en weder schudden van het lichaam”.

Pag. 51 staat: »gëloegoh”; moet zijn: »gëloegoq”.

Pag. 51 te doen vervallen: »gëloemot, I..... koude (J)” en »II gëmoeloemot .....school visch”.

Pag. 51 bij te voegen tusschen de woorden: »gëloempaj” en »gëloendi”: »gëloempoek; hoop, groep, school”.

Pag. 51 sub: »gëloetar”; bij te voegen: »II zich losrukken; III (më)'nggëloetar = (më)'nggëloebor (zie: »gëloebor II”)”.

Pag. 51 staat sub: »gëmëli(j)'oh (B)”;

»zich in bochten bewegen (J)” moet zijn: »zich langzaam en in bochten bewegen”.

Pag. 52 bij te voegen tusschen de woorden: »gëmëli(j)'oh” en »gëmënim”: »gëmëloemon = gëloempoek en goembol I”.

Pag. 52 sub: »gërawë”; bij te voegen: »pënggërawë (B), pënggërawaw (S); iemands liefde; II (më)'nggërawë (B), ook overspel plegen”.

Pag. 52 sub: »gërgadji”; bij te voegen: »gërgadji pënëtaq, groote zaag; gërgadji sëmar, korte zaag”.

Pag. 53 sub: »gërinďë”, bij te voegen: »II gërinďë (B), (më)'nggërinďë, bij onraad op de vlucht gaan van dieven voordat de diefstal heeft plaats gehad”.

Pag. 53 bij te voegen tusschen de woorden: »gëgrisiq” en »gëgrit”: »gërit; gërit gërit, het dansen inz. bij »gawi”an” (zie »gawi” II)”.

Pag. 53 bij te voegen tusschen de woorden: »gëroedi” en »gëroelang”: »gëroegol, houten hok onder eene rijstschuur aangebracht, om daarin krankzinnigen op te sluiten”.

Pag. 53 staat: »geroening”; moet zijn: »gëroening”.

Pag. 53 sub: »gëtang”; bij te voegen achter »lëmang”: »(zie dit woord)”.

Pag. 53 sub: »gëtok”; bij te voegen: »gëtok'ajiq (B), gëto'ăq 'ajiq'ăq (S), e. s. v. varkensverschrikker op sawahs”.

Pag. 54 bij te voegen tusschen de woorden: »gilir” en »gimbar”; »gilongan (B), (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = boedi”.

Pag. 54 sub: »gimbar”; bij te voegen achter »gandjar”: »II”.

Pag. 54 bij te voegen tusschen de woorden: »gitar” en »go'ăq”: »gitjaq; [in řëdjong's (zie dit woord) voorkomende] = boehong”.

Pag. 55 staat: »goejoe = 'adjok”; moet zijn: »goejoe; gevoel van vermoeidheid, afgematheid”.

Pag. 55 sub: »goelaj” het woord: »natte” te doen vervallen.

Pag. 55 sub: »goemhol” staat: »I = këröebong”; moet zijn: »I hoop, groep, school”.

Pag. 55 bij te voegen tusschen de woorden: »goendaj” en »goendjaq”: »goendiq; slavin-concubine; boedaq goendiq, een kind uit dat concubinaat geboren”.

Pag. 56 sub: »goenong” bij te voegen tusschen: [bëlirang (S)]” en »vulcaan”: »ook goenong mërapi”; en achter het woord »vulcaan”: »goenong 'api; eereboog van bamboe en jonge klapperbladeren”.

Pag. 56 bij te voegen tusschen de woorden: »goepoh” en »goeris”: »goeraw, (zelden in de spreektaal gebezigd); (më)'nggoeraw, zich bewegen”.

Pag. 56 bij te voegen sub: »goetji”: »steen of aarden pot”.

Pag. 56 bij te voegen sub: »goetjoh”: »II tindjoe”.

Pag. 57 bij te voegen sub: »hoekom"; hoekoman (ě)ntantah; (in de spreektaal niet meer gebezigd), bloedgeld ten bedrage van de halve »bangon", »(zie dit woord)".

Pag. 57 bij te voegen tusschen de woorden: »ibě" en »iboe": »ibělis; = bělis I".

Pag. 57 bij te voegen tusschen de woorden: »ibong" en »idang": »idah; ngidah = sěmantong II; njěmantong".

Pag. 57 bij te voegen sub: »idang II": »idang »agri, dagelijks".

Pag. 57 staat sub: »idap": »pěm-boelě" en »sěmbab"; moet zijn: »pěr-boelě" en »njěmbab".

Pag. 57 bij te voegen sub: »idap" tusschen de woorden: »bloedspuwing" en »palaq": »oendangan, eene ziekte door geesten veroorzaakt".

Pag. 58 bij te voegen sub: »idop"; »idop malang, gezegd van vrouwen, die steeds levenlooze kinderen ter wereld brengen of wier kinderen op jeugdigen leeftijd sterven".

Pag. 58 bij te voegen sub: »ikan" tusschen de woorden: »kěli" en »kěpagr": »(ook djanggot kěli)"; en tusschen de woorden: »bilis" en »kěli": »djědjoe-long".

Pag. 58 bij te voegen tusschen de woorden: »ikot" en »ilaq": »ilang = lěngit".

Pag. 58 bij te voegen tusschen de woorden: »iloq" en »iman": »imam; voorganger bij den openbaren godsdienst", en tusschen de woorden: »iman" en »imbang": »imban; imban imban, nauwlettend, nauwgezet nagaan bijv. of iets ontbreekt".

Pag. 59 bij te voegen sub: »inang" tusschen de woorden: »toewě boedjang (B)" en »bij"; en »toewě gadis".

Pag. 59 bij te voegen sub: »inaq"; »lah lamě (B) [lamaw (S)] nginaq matě (B), [mataw (S)] »agri; gezegd van iemand op vergevorderden leeftijd; pěnginaq'an, ook een teeken van rouw".

Pag. 59 sub: »indě'an"; dit woord te doen voorafgaan door de woorden: »indě (B), »indaw (S), meer in gebruik is:".

Pag. 59 bij te voegen tusschen de woorden: »inggě" en »inggoe": »ingeris; Engelsch".

Pag. 60 bij te voegen tusschen de woorden: »ingogr" en »ini": »ingsan (B) = tjajě (B)".

Pag. 60 bij te voegen tusschen de woorden: »intar" en »insan": »intang; licht niet zwaar".

Pag. 60 bij te voegen sub: »insan": »II, een scheldwoord".

Pag. 60 bij te voegen sub: »ipang" achter het woord: »ipoq": »(zie dit woord)".

Pag. 60 bij te voegen tusschen de woorden: »ipon" en »ipoq": »ipong; overrijp van de salivrucht".

Pag. 61 sub: »kadjang" staat: »kadjang boebong"; moet zijn: »kadjang moebongan".

Pag. 61 bij te voegen tusschen de woorden: »kadjang" en »kadji'an": »kadji, het uitspreken van een gebed op de begraafplaats".

Pag. 61 sub: »ka'in" bij te voegen tusschen de woorden: »diwan tiq'oelat (B)" en »gindawsoeli" (S): »djěrm'in".

Pag. 62/63 sub: »kajoe"; bij te voegen tusschen de woorden: »gapoq" en »gěroentang": »gělam"; staat: »goeroh (B) . . . . (zie dit woord)"; lees: goeroh (B), goero'ah (S), waarvan de vruchten gebruikt worden voor de »pěgrobatan" (zie dit woord) en het hout voor rijstblok

en stamper"; staat: »marpojan" moet zijn: »męgrpojan"; bij te voegen tusschen de woorden: sęri(j)'ăn" en »singgah": »simbagr koebong (goed timmerhout)".

Pag. 63 sub: »kakap" bij te voegen: »II = pigang (in de spreektaal zelden gebezigd)".

Pag. 64 bij te voegen tusschen de woorden: »kampang" en »kampę'ăn": »kampę (B), kampaw (S); ngampę (B), ngampaw (S), uitpersen".

Pag. 64 sub: »kampiq" bij te voegen achter het woord »groembaj": »(zie dit woord)".

Pag. 64 sub: »kandang" bij te voegen achter het woord »salang": »lintang; tęgaq; rantjang; tanggalong".

Pag. 64 sub: »kandiq", de woorden: »zie koerongan" te doen vervallen.

Pag. 64 bij te voegen tusschen de woorden: »kantın" en »kantję": »kantip = goenting".

Pag. 65 bij te voegen tusschen de woorden: »kantor" en »ka'op": »ka'om, afstammelingen van één overgrootvader".

Pag. 65 sub: »kapap" bij te voegen: »kapap sęribõe; ons »stuivertje wisselen".

Pag. 65 sub: »kapogr"; bij te voegen: »kapogran, kalkdoosje".

Pag. 65 sub: »karap", het »vraagteeken" te doen vervallen.

Pag. 65 staat sub: »kagrat"; »I (B), plooi van een' vetten nek (J)"; moet zijn: »(B) rheumatiek".

Pag. 66 sub: »kagrot" het »vraagteeken" achter het woord: »kębat" te doen vervallen.

Pag. 66 bij te voegen tusschen de woorden: »kasah" en »kasang": »kasaj; liet door jongelingen en jonge meisjes begeleiden van bruid en bruidegom naar

de badplaats, alwaar zij gezamenlijk een bad nemen".

Pag. 66 bij te voegen tusschen de woorden: »kasaj" en »kasang": »kasam ingezouten vleesch of visch en met rijst in gisting gebracht".

Pag. 66 sub: »katę" bij te voegen achter de woorden: »katę (ę)'ntas pinggal": »(in de spreektaal niet gebezigd)".

Pag. 67 sub: »kębaw"; bij te voegen achter »bimbang": »(zie dit woord)".

Pag. 68 bij te voegen tusschen de woorden: »kędęmpong" en »kędi(j)ăt": »kędi(j)'ăn, vervolgens, daarna, achter, later na".

Pag. 68 sub: »kędjat"; bij te voegen: »II ngędjat; ngędjat poesat, den navel afbinden".

Pag. 68 sub: »kędjot" bij te voegen: »kęmędjot; hartaderslag".

Pag. 68 staat: »kękędoq (B), zie: kędoq kękęlah (S)"; moet zijn: kękędok (B), kękęlah (S) = bi(j)'ăsę (B)".

Pag. 68 sub: »kękawang" bij te voegen tusschen: »vruchten" en »(J)": »door den wind".

Pag. 69 bij te voegen tusschen de woorden: »kękigrę" en »kękitir": »kękigręh (B), e. s. v. vogelverschrikker".

Pag. 69 bij te voegen tusschen de woorden: »kękigręh" en »kękitir": »kękisk, e. s. v. vogel".

Pag. 69 bij te voegen sub: »kękoq" (B), kęko'ăq (S): »III ngękoq (B), [ngęko'ăq (S)] = gagrot".

Pag. 69 staat sub: »kęlam pagi": (zie dit woord)": moet zijn: »(zie »raot)".

Pag. 70 bij te voegen tusschen de woorden: »kęlębis" en »kęlędøn": »kęlęboe, uterus".

Pag. 70 sub: »kęlęntong" te doen vervallen: »I = kęlębi (?)"

Pag. 70 staat: »kələpat (B) . . . . os (J)» moet zijn: »kələpat I = tjoeping sapi (zie die woorden); II kələpat kələpat, slingeren van de kwabben van een os (J)».

Pag. 70 bij te voegen tusschen de woorden: »kələpaq» en »kələpīt»: »kələping; hulptelwoord gebruikt bij het optellen van stroocigaretten, papier».

Pag. 70 staat: »kəli(j)āng en ngəli(j)āng»; moet zijn: »kəli(j)āt» en »ngəli(j)āt».

Pag. 70 te laten vervallen: »kəloem-poek; hoop, groep».

Pag. 70 bij te voegen tusschen de woorden: »kələoejaq» en »kələloel»: »kələloelē (B); in rēdjong's (zie dit woord) voorkomende = tētap».

Pag. 71 bij te voegen tusschen de woorden: »kəmalong» en »kəməng»: »kəman; e. s. v. eetbare waterplant».

Pag. 71 staat sub: »kəmbəohong»: e. s. v. »kasam (zie dit woord), van rijst», moet zijn: e. s. v. »kleine rivier-visch inz. voor »kasam» (zie dit woord) gebezigd».

Pag. 71 bij te voegen tusschen de woorden: »kəmbəohong» en »kəmbəow(a)j»: »kəmbəolaw»; e. s. v. »bigra» (zie dit woord).

Pag. 71 bij te voegen sub: »kəmbong»; III grove uitdrukking voor zwanger zijn».

Pag. 71 staat sub: »kəmədjot»: grondwoord »kədjot; (?) hartaderslag» moet zijn: »zie kədjot».

Pag. 71 staat: »kəməřəng'han»; moet zijn: »kəməřənjanan».

Pag. 72 sub: »kənē» bij te voegen tusschen »kippencholera» en »tawar»: »santingan, onvruchtbaar worden van eene vrouw tengevolge van een bezweringsformulier».

Pag. 73 sub: »kənjang»; bij te voe-

gen: »vol, gevuld van eene rijstschuur».

Pag. 73 sub: »kəran»; te doen vervallen: »(volgens (J.) elke stookplaats buiten het huis)».

Pag. 74 staat sub: »kərđi»: = »boengkas» (?); moet zijn: »open van eene omheining».

Pag. 74 te doen vervallen: »kəgrēt» (?).

Pag. 75 sub: »kəgroebot» bij te voegen: »(de Rafflesia Arnoldii)».

Pag. 75 bij te voegen tusschen de woorden: »kəgrok» en »kəroliq»: »kərokaq = tjoentang».

Pag. 75 bij te voegen sub: »kəsənē»: »ook een tabaksdoosje met spiegel».

Pag. 76 sub: »kətot» te doen vervallen: »[ook: tjantil (S)]».

Pag. 77 sub: »kibar» bij te voegen: »III het over den grond verspreid liggen van padi of rijstkorrels tengevolge van het vallen van de »bakē (zie dit woord)».

Pag. 77 de zinsnede: »kidjah . . . grond (J.)» te doen vervallen.

Pag. 77 sub: »kikis» bij te voegen: »kikis sēkoelak, juist tot den rand toe gevuld».

Pag. 78 bij te voegen tusschen de woorden: »kiligr» en »kilong»: »kiloh (B); zie »kintjang».

Pag. 78 sub: »kimbang» bij te voegen: »II voor iets waar men niet durft binnengaan, heen en weer draaien; aarzelen om binnen te treden».

Pag. 78 bij te voegen tusschen de woorden: »kinjaw» en »kinting»: »kintang = 'angkat I».

Pag. 78 bij te voegen tusschen de woorden: »kintjah» en »kintjat»: »kintjang; gew. kintjang kiloh (B), verstand en wijsheid (het mal. akal boedi)».

Pag. 79 bij te voegen tusschen de woorden: »kitjap» en »kitjāq»: »kitjaq;

bëkitjaq, doorweekt zijn van den grond”.

Pag. 79 sub: »kiwë”; te doen vervallen: »I oneven (J); II”.

Pag. 79 bij te voegen tusschen de woorden: »koebit” en »koebong: »koebor; graf”.

Pag. 79 sub: »koedap” te doen vervallen: »[volgens (J) koedapan]”.

Pag. 79/80 bij te voegen tusschen de woorden: »koedě” en »koedis”: »koedih (B) = wali”.

Pag. 80 bij te voegen tusschen de woorden: »koedis” en »koedjor”: »koedoh (B) = kěkědoq (zie kědoq)”.

Pag. 80 sub: »koedjor” bij te voegen: »šěpěndjoeloka koedjor, eene lengtemaat nl. de afstand van de punt van eene lans, welke men omhoog gehouden heeft, tot aan den voet langs eene rechte lijn gemeten”.

Pag. 80 sub: »koejat”; bij te voegen achter: »kěloejaq”: »II”.

Pag. 80 sub: »koekos”; bij te voegen: »ngoekos, in damp koken, gaar stoomen”.

Pag. 80 sub: »koelaj”; bij te voegen: II = galaw: těkoelaj = těgalaw”.

Pag. 80 bij te voegen tusschen de woorden: »koelagr” en »koelat”: »koelagran, groot huwelijksfeest”.

Pag. 81 bij te voegen tusschen de woorden: »koelon” en »koelot”: »koelop (B) = patoq”.

Pag. 82 sub: »koempol” bij te voegen: »koempol rasan (in de spreektaal niet meer gebezigd) = rapat”.

Pag. 82 bij te voegen tusschen de woorden: »koengkōn” en »koening”: »koengkong; een lange stok van bamboesriet, waaraan goedaardige krankzinnigen bij de behandeling binnenshuis worden vastgebonden.

Pag. 82 sub: »koening” bij te voegen: »koening ’alap; lichtgeel”.

Pag. 82 sub: »koentjom” staat: »(volgens J) = koentom” moet zijn: »bloemknop”.

Pag. 83 te laten vervallen de woorden: »koerong” en »koerongan” en in de plaats daarvan te stellen: »koerongan; besloten ruimte, hok, kooi; ook de slaapplek van de vechthanen binnen de woning”.

Pag. 83 sub: »koegrot”; bij te voegen achter »steentje”: »of met den vezeligen bast van den kokosnoot”.

Pag. 85 sub: »lajah”; het »vraagteken” te doen vervallen.

Pag. 85 sub: »lajar” bij te voegen: »II lělajar; een scherm van »běbasan” (zie dit woord), om zich tijdens het oogsten tegen de zonnewarmte te beschutten”.

Pag. 85 sub: »lajong”; bij te voegen achter: »II”: »mělajong”.

Pag. 85 staat: »laliq”; moet zijn: »lalik”.

Pag. 85 sub: »lambaj”; staat: »pělambaj ’awaq, gezegd van iemand, ... dekken (J)”; moet zijn: »pělambaj ’awaq, een »šělindang” op het bloote bovenlijf om den hals geslagen of over den schouder gehangen”.

Pag. 86 bij te voegen tusschen: »landas” en »landjaran”: »landjang”; niet vruchtdragend van een pinangpalm”.

Pag. 86 sub: »landjoe” bij te voegen: »II bělاندجoe = bědjalan (zie djalan)”.

Pag. 87 sub: »langgoq” bij te voegen tusschen de woorden: »langgo’ăq” en »verwaand”: »mělangoq (B), mėlango’ăq (S)”.

Pag. 87 bij te voegen tusschen de woorden: »lantaj” en »lantang”: »lan-

tak; mēlantak = noedjah, (zie »toedjah”).

Pag. 87 bij te voegen tusschen de woorden: »lantang” en »lantira”: »lanting; mēlanting, over iets heen wippen”.

Pag. 87 sub: »lapan”; bij te voegen: »II lapan sēmbahan (in de spreektaal zelden gebezigd), gestolen goederen”.

Pag. 87 de zinsnede: »lapaw . . . . goederen” te doen vervallen.

Pag. 87 staat: »laqtjo’ān”; lees: »laqtjo(w)’ān”.

Pag. 88 staat: »lēboe; zie toetogran” moet zijn: »lēboe = ’asal; zie ook toetogran”.

Pag. 89 bij te voegen tusschen de woorden: »lēlap” en »lēlagroe”: »lēlaq; (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = toeroen”.

Pag. 89 sub: »lēlēdong”; achter »tjēndanē” (B) bij te voegen: »(zie dit woord)”.

Pag. 89 bij te voegen tusschen de woorden: »lēli(j)ē” en »lēloebon”: »lēlinggizhan (zelden linggizhan), gezegd van iemand, die zich een-hem niet toekomenden titel aanmatigt”.

Pag. 89 sub: »lēmas”; bij te voegen: »III, loopende neus”.

Pag. 90 sub: »lēmbot” bij te voegen: »II = litaq”.

Pag. 90 sub: »lēmpoh” bij te voegen: »ook = lēmbot”.

Pag. 90 sub: »lēmpoq” bij te voegen: »ook, een pap van geneeskrachtige kruiden en bladeren”.

Pag. 91 sub: »lēpaq” te doen vervallen: »neerhangend zooals eene vlag bij windstilte (J)” en in de plaats daarvan te stellen: »zittend met neerhangende beenen, zoodat ze den grond raken”.

Pag. 91 sub: »lēpas”, bij te voegen: »kēlēpasan, ingang van de scheede”.

Pag. 91 bij te voegen tusschen de woorden: »lēsat” en »lēsoe”: »lēsing, (B) ook »rising; mēlēsing, sterk prikelend van den neus”.

Pag. 91 bij te voegen tusschen de woorden: »lēsoe” en »lētan”: »lēsong; rijstblok”.

Pag. 91 het woord »li(j)’āh” moet geplaatst worden tusschen de woorden: »lih” en »li(j)āng” en het woord »li(j)’agr” tusschen de woorden: »li(j)’āng” en »li(j)ong”.

Pag. 91 staat sub: »li(j)’agr kēbaw’ān; »ophooping van vet in den nek; aan uiteinden dun in het midden dik (J)” moet zijn: »kropgezwel in zijn eerste stadium”.

Pag. 92 sub: »lindjang”; bij te voegen: »bēlaboh lindjang (B), gezegd van een meisje dat de ± 15 jaren gepas-seerd is”.

Pag. 92 bij te voegen tusschen de woorden: »linggang” en »linggis”: »linggizhan; zie lēlinggizhan”.

Pag. 93 sub: »lingoq II” het »vraag-teeken” te doen vervallen.

Pag. 93 sub: »lipat I”; bij te voegen: »lipat kadjang”; »zie »toegron”.

Pag. 93 sub: »lipat II” staat: »mēlipat lipat”; moet zijn: »ngēlipat lipat”.

Pag. 93 sub: »lipat”; bij te voegen: »III ngēlipati salah, het zoenoffer te brengen door het kind, dat zijne ouders geslagen heeft”.

Pag. 93 sub: »lipong” te doen vervallen: »I overrijp van de salivrucht; II [volgens (J): liping (B)]”.

Pag. 93 te doen vervallen: »litji (B) . . . . over (J)”.

Pag. 94 staat sub: »loelop”: »voordat ze geklopt is”; moet zijn: »nadat ze geklopt is”.

Pag. 94 sub: »loemos"; staat: »boelos"; moet zijn: »boelos II".

Pag. 94 sub: »loempang" bij te voegen: »vgl. pasoe".

Pag. 94 sub: »loendang": »I" en »II" te doen vervallen en bij te voegen achter »kloven": »van die vrucht".

Pag. 94 achter het woord »loendjok" te plaatsen: »(S)".

Pag. 94 sub: »loengaj"; bij te voegen: »mëloengaj, een begin maken met een werk; (aanvangwerkzaamheden)".

Pag. 94 sub: loenggoq", staat: »toempog (B)" moet zijn: »koempol".

Pag. 94 bij te voegen tusschen de woorden: »loentjat" en »loentjong": »loentjo'äq (S) = na'iq".

Pag. 95 sub: »los"; bij te voegen: »loods".

Pag. 96 bij te voegen tusschen de woorden: »madjal" en »madjoe": »madjêlis = mëdjêlis".

Pag. 96 sub: »makam" achter het woord »graf" bij te voegen: »inz. van afgestorvenen, die reeds geruimen tijd overleden zijn".

Pag. 96 sub: »makan" staat: »nassi 'agri" moet zijn: »nasi 'agri"; bij te voegen tusschen de woorden: »bëkërong" en »boentaq": »of".

Pag. 96 sub: »makan"; staat: »loewan groemah, een ceremonie bij het huwelijksfeest" moet zijn: »doelang boenting, loewan groemah; ceremoniën bij het huwelijksfeest".

Pag. 96 sub: »makan" achter: »makanan, spijs", bij te voegen: »mëmakan, zich te goed doen aan een overvloed van spijzen, smullen van een overdaad van spijzen".

Pag. 96 staat: »mali; këmalïän" moet zijn: »mali; pëmali (ook këmalïän)".

Pag. 96 sub: »maling"; bij te voegen: »maling digri, schaken".

Pag. 96 bij te voegen tusschen de woorden: »mamaq" en »mamih": »mambaq = (ë)'mbaq".

Pag. 96 bij te voegen tusschen de woorden: »mambap" en »mamih": »mamboe; geur, reuk".

Pag. 96/97 bij te voegen tusschen de woorden: »mamih" en »mampas": »mamong = poerik".

Pag. 97 sub: »mamih" te doen vervallen het »vraagteeken".

Pag. 97 sub: »mandësi(j)'ë"; te plaatsen achter »mandawsi(j)'äw": »(S)".

Pag. 97 sub: »mandi" bij te voegen: »mandi bëkasaj; het »langigr" (zie dit woord) van bruid en bruidegom om den echt vruchtbaar te doen zijn".

Pag. 97 sub: »mantan"; staat: »ge woonlijk"; moet zijn: »eertijds".

Pag. 97 bij te voegen tusschen de woorden: »ma'ong" en »mapaq": »mapap, de stuiptrekkingen van een geslachte kip".

Pag. 97 bij te voegen tusschen de woorden: »mapaq" en »mapoq": »mapar (gew. maparan); klateren van een waterval".

Pag. 97 bij te voegen tusschen de woorden: »magraq" en »marë"; »mar-dikë (B), eertijds een hoofd in de Bësëmah oeloe mannaq (Pasoemah oeloe manna) dat in rang boven den pasirah stond en in hoogste instantie recht sprak".

Pag. 97 bij te voegen tusschen de woorden: »mari(j)'äm" en »mas": »mar-lah = marëlah".

Pag. 97 sub: »masam III" het vraagteeken te doen vervallen.

Pag. 98 bij te voegen tusschen de woorden: »matjan" en »mëdjêlis": »matoh = gëdoq II".

Pag. 98 sub: »mëdjëlís" bij te voegen: »inz. van de eersten en aanzienlijken in den lande".

Pag. 98 bij te voegen tusschen de woorden: »mëkam" en »mëkoq": »mëkar; een weinig ontloken van een bloem".

Pag. 98 bij te voegen tusschen de woorden: »mëlakinkon" en »mëlalag": »mëlakit; gezegd -van een volijverigen persoon".

Pag. 99 sub: »mëndalë" te doen vervallen: »kring om maan of zon" en in de plaats daarvan te stellen: »zie kërong".

Pag. 99 bij te voegen tusschen de woorden: »mëñong" en »mëntarang": »mëntah (B);. zijn schuld niet willen bekennen".

Pag. 99 bij te voegen tusschen: »mëntik" en »mëradjë": »mëntjit = tikos".

Pag. 99 staat sub: »mërak": »groote"; moet zijn: »kleine".

Pag. 99 staat sub: »mërih": »strot"; moet zijn: »krop".

Pag. 100 bij te voegen tusschen de woorden: »mëroenggaj" en »mërong": »mëroewap; dampen van kokend water".

Pag. 100 sub: »mësang" bij te voegen tusschen de woorden: »moenaw (S)" en »geest": »mësang boelan".

Pag. 100 staat: »mëšëbah"; moet zijn: »mëšëbzh".

Pag. 100 bij te voegen tusschen de woorden: »mëtjam" en »metoe": »mëttjit, uitpersen, uitdrukken van pitten uit de vrucht".

Pag. 100 sub: »mi(j)'ot staat: »zie: ngi(j)'ot"; moet zijn: »snijdingen in den buik; mi(j)'ot sopaq, krampen".

Pag. 100 bij te voegen tusschen de woorden: »mi(j)'ot" en »milíng": »milang; overtreden van een »pantangan" (zie dat woord)".

Pag. 101 bij te voegen tusschen de woorden: »moehol" en »moekë": »moehon; moehoni, het druppelen van citroensap in de oogen* van een afgestorvene".

Pag. 101 sub: »moelë"; staat: »pojang"; moet zijn: »dalam doesoan".

Pag. 101 bij te voegen tusschen de woorden: »moenggah" en »moengkir": »moengil = poerik".

Pag. 102 bij te voegen tusschen de woorden: »mori" en »nagë" »nadjin; (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd), hoewel, ofschoon".

Pag. 102 sub: »na'iq"; bij te voegen: »na'iq (B) [na'í'äq (S)] (ë) mbësaq, gezegd van een meisje tusschen de ± 8 en ± 13 jaren oud; »na'iq (B), [na'í'äq (S)] mëgrandjaq, gezegd van een meisje tusschen de ± 13 en ± 15 jaren oud".

Pag. 102 bij te voegen tusschen de woorden: »nam" en »nambar": »namang = tiroe".

Pag. 102 bij te voegen tusschen de woorden: »namë" en »nanah": »nan (S); (in de spreektaal zelden gebezigd) = djaq".

Pag. 102 bij te voegen tusschen de woorden »nanas" en »nanggar": »nang; die, dat".

Pag. 102 bij te voegen tusschen de woorden: »nangkë" en »naníng": »nangkil; groote, grove strik om groot wild te vangen".

Pag. 102 bij te voegen tusschen de woorden: »napsoe" en »napsi": »nasar; afglijden, achteruitschuiven".

Pag. 103 sub: »nëbingan"; staat: »verkeerd verstaan (P)"; moet zijn: »opkomen van hoog water".

Pag. 103 sub: »nëgëri" bij te voegen: »nëgëri sam, waar de kwade geesten huizen".

Pag. 103 bij te voegen tusschen de

geesten veroorzaakt; *njoegrom* toewě (B) [toe(w)aw (S)] voortdurende ziekte waarmee de man behept kan zijn tijdens de zwangerschap van zijn vrouw, omdat hij, wetende dat zijne vrouw zwanger was, nog den bijslaap met haar heeft uitgeoefend, welke ziekte ook aan den invloed der kwade geesten wordt toegeschreven".

Pag. 106 bij te voegen tusschen de woorden: »*njoegrom*» en »*noesok*»: »*noempoe* (S) één van de bewerkingen der »*těnggalaw'an* (zie dit woord)".

Pag. 106 bij te voegen tusschen de woorden: »*noempoe*» en »*noesok*»: »*noeriboe*; (het woord is alleen bij de *doekons* bekend) *sperma*".

Pag. 106 sub: »*obat*» bij te voegen: »*obat malang*, het geven van dieren-namen. onbetamelijke of afschuwelijke namen door de ouders aan een kind, kort na zijne geboorte, omdat hunne overige kinderen op jeugdigen leeftijd gestorven zijn, een en ander om te voorkomen, dat het kind tengevolge van den kwaden invloed der geesten hetzelfde lot zal overkomen; »*obat ngantat*, een drankje in de 6^e maand van de zwangerschap zoowel aan de vrouw als aan den man toegediend, om een miskraam te voorkomen".

Pag. 107 bij te voegen tusschen de woorden: »*oedji*» en »*oedjong*»: »*oedjir*; »*ngoedjir*; al hetgeen men weet of hoort *rondbazuinen*".

Pag. 107 bij te voegen tusschen de woorden: »*oejon*» en »*oekir*»: »*oekap* = *kělēman*".

Pag. 107 sub: »*oelang*» staat: »II *běgroelang*»; moet zijn: »*ngoelang* (ook *běgroelang*)".

Pag. 108 bij te voegen tusschen de

woorden: »*oemban*» en »*oembaq*»: »*oembang*; al te breed, zeer ruim".

Pag. 108 bij te voegen tusschen de woorden: »*oembol*» en »*oemboq*»: »*oembong*»; aanmatigend, snoevend (vgl. *poengah*)".

Pag. 108 bij te voegen tusschen de woorden: »*oempan*» en »*oempot*»: »*oempin*; eene lap of iets dergelijks om een heet voorwerp aan te pakken".

Pag. 108 bij te voegen tusschen de woorden: »*oendaq*» en »*oendjar*»: »*oendih*; »*oendih* »*oendih* e. s. v. *gebak*".

Pag. 109 sub: »*oendor*», bij te voegen: »*oendorka(n)* *pěrkare* (B) [*pěrkaraw* (S)], eene zaak verdagen".

Pag. 109 bij te voegen tusschen de woorden: »*oenggon*» en »*oengkar*»: »*oengkol*; strak van overtuiging".

Pag. 109 bij te voegen tusschen de woorden: »*oenting*» en »*oentjang*»: »*oentjam*; het ochtendmaal".

Pag. 109 sub: »*oentjang*» het »vraag-teeken achter »*oentjang* »*antjil* doen vervallen en in de plaats daarvan te stellen: »*verdraaien van woorden*".

Pag. 109 bij te voegen tusschen de woorden: »*oentjoj*» en »*oentong*»: »*oentol*; uitstooten bijv. een patroon uit een geweer".

Pag. 109 bij te voegen tusschen de woorden: »*oentong*» en »*oentot*»: »*oentos* tegen elkander stooten van vechtende dieren".

Pag. 109 sub: »*oeraj*» bij te voegen tusschen: »*was*»; en »*slap*»: (ook »*ngoeraj*").

Pag. 110 bij te voegen tusschen de woorden: »*oegron*» en »*oerop*»: »*oegrong* = »*orong*".

Pag. 110 bij te voegen tusschen de woorden: »*oesang*» en »*oesigr*»: »*oesim* = »*moesim*".

Pag. 110 sub: »oesaj'' het »vraag-
teeken'' doen vervallen.

Pag. 110 bij te voegen tusschen de
woorden: »oewaw'' en »oewi'': »oewë
(B), »oewaw (S); Eva''.

Pag. 111 sub: »ograng'' staat: »vrij''
moet zijn: »vrije''; aan te vullen tusschen
de woorden »pandeling'' en »toe(w)'ë'':
»noewan; meester van den slaaf''.

Pag. 112 sub: »padar'' bij te voegen:
»III madarka(n), iemand van gemoeds-
stemming doen veranderen''.

Pag. 112 sub: »padi'' bij te voegen:
»padi (ë)'mpaj, padi van den jongsten
oogst'' en tusschen de woorden: »dëda-
pogran (S) en »njamar padang'': »mëti'h
(B), mëti'äh (S) [ook (ë)'mbëréngaw]''.
Pag. 112 sub: »padjoh'' bij te voegen:
»pëmadjoh (B), pëmadjo'äh (S); veel-
vraat''.

Pag. 113 sub: »pagot, te doen ver-
vallen »këläntit en in de plaats daarvan
te stellen: »pantit (B) [këläntit (S)]''.

Pag. 113 sub: »pajoe'' bij te voegen:
»het is goed, in orde, accoord''.

Pag. 113 sub: »pakaj'', bij te voegen:
II ook = mantan, welk woord echter
meer in gebruik is''.

Pag. 114 sub: »pampang'', bij te
voegen: »II pampangan, een toestel om
wilde karbouwen te temmen''.

Pag. 115 sub: »panggzil'', bij te voe-
gen: »II ketsen van een geweer''.

Pag. 115 sub: »pangkal'' staat: »bim-
bang, degene die een feest geeft''; moet
zijn: »timbang, gawi(j)än etc.; degene
die een feest geeft''.

Pag. 115 bij te voegen tusschen de
woorden: »pangkatan'' en »pangkoe'':
»pangking; slaapbank, brits''.

Pag. 116 sub: »pantjang'' bij te voe-
gen tusschen de woorden: »staak''; en

»pantjang (ë)'mpat'': »pantjang soelë (B)
= soelë''; »II candidaat bij een hoofden-
verkiezing''.

Pag. 116 sub: »pantjoqr'' bij te voe-
gen: »mantjoqr; zie tjoetjoqr''.

Pag. 117 bij te voegen tusschen de
woorden: »pagraj'' en »parang'': »param;
(meer in de Passarstreken in gebruik)
= »oegras''.

Pag. 117 sub: »parang'' bij te voegen:
IV zie »toegron''.

Pag. 117 sub: »paras'' de beide »vraag-
teekens'' doen vervallen.

Pag. 117 bij te voegen tusschen de
woorden: »paraw'' en »parintah'': »par-
boelë (B): (in de spreektaal niet gebe-
zigd) = boehong''.

Pag. 117 sub: »pasang'' bij te voegen:
»II pasang sangi; gelofte doen aan de
goden; III pasangan (S), het »bëlangigr''
(zie »langigr'') van een zwangere vrouw
tijdens eene ziekte om een miskraam te
voorkomen''.

Pag. 117 sub: »pasat'' bij te voegen:
»II naastbestaande''.

Pag. 118 sub: »pati'' bij te voegen
achter »santën'': »ook de melkachtige
stof, vloeiende uit enkele planten of
heesters'', en tusschen de woorden:
»bloedschande'' en »lësj'': »(ë)'ndjadi,
geslachtelijke gemeenschap van personen
(buiten echt), die met elkander een hu-
welijk kunnen aangaan''.

Pag. 118 sub: »pating'' staat: »(zie
dit woord)''; moet zijn: »(zie die woor-
den)''; en »labah''; moet zijn: »lëbah''.

Pag. 118 sub: »patjang'' bij te voe-
gen: »II (S) = bëndon''.

Pag. 118 sub: »pëdang'' bij te voe-
gen: »sëpëngawihan (B) [sëpëngawajan
(S)] pëdang; een lengtemaat nl. de af-
stand van de punt van een zwaard (of

sabel) dat (dien) men omhoog houdt, tot den voet, langs een rechte lijn gemeten".

Pag. 118 sub: »pědjěř" bij te voegen: zie ook »mati".

Pag. 118 sub: »pědoman" bij te voegen: »II ook = tjěnongan".

Pag. 119 sub: »pělēi'oq'ān" te doen vervallen: »boven den riem (J)".

Pag. 120 bij te voegen tusschen de woorden: »pěmatang" en »pěměndaq": »pěmboetol; wetsteen voor kunstsporen van vechthanen gebezigd".

Pag. 120 bij te voegen tusschen de woorden: »pěmětong" en »pěmindoe": »pěmi(j)'ě (B), pěmi(j)'aw (S); spreekwoord".

Pag. 120 sub: »pěmindoe" bij te voegen achter het woord »geheven": welke »koedjor" aan den naasten bloedverwant van den verslagene moest worden ter hand gesteld".

Pag. 120 sub: »pěmoentjě'ān" bij te voegen: de »badjoe", »sampang" en andere lijfgoederen, welke als »kěkas" (zie dit woord) worden medegegeven".

Pag. 120 bij te voegen tusschen de woorden: »pěnangan" en »pěnatih": »pěnaně (B), pěnanaw (S) = soesah".

Pag. 121 bij te voegen tusschen de woorden: »pěndjoeloq" en »pěndok": »pěndjoerit; gezegd van een vechthaan, die bij het hanenkloppen steeds de overwinning behaalt".

Pag. 121 sub: »pěngong" het »vraagteeken" en de woorden: »onthutst, ontsteld, verbaasd" te doen vervallen en in de plaats daarvan te stellen: » = sědot I".

Pag. 121 bij te voegen tusschen de woorden: »pěntas" en »pěntjang": »pěnting; spatten maken met water middels duim en middenvinger".

Pag. 121 sub: »pěntjang" staat: »gawi'ān"; moet zijn: »gawi(j)'ān".

Pag. 121 bij te voegen tusschen de woorden: »pěntjang" en »pěntjaq": »pěntjantjang"; een »tikagr" (zie dit woord) na de begrafenis gehangen aan den nok van het sterfhuis".

Pag. 121 bij te voegen tusschen de woorden: »pěntjaq" en »pěntjětjap": »pěntjěndaj"; iets wegnemen en het later teruggeven".

Pag. 121 sub: »pěpaq" de woorden: »(volgens (J): sěpaq)" en »(volgens (J): sěpaq kěmot) te doen vervallen en in plaats van: pěpaq kěmot" te lezen: pěpaq kimot".

Pag. 122 bij te voegen tusschen de woorden: »pěranggi" en »pěrangkap": »pěranggo'ān = pěmbasě (B)", zie: »basě (B)".

Pag. 122 sub: »pěrapas" bij te voegen: »bij het »dabong" (zie dit woord) in gebruik".

Pag. 123 sub: »pěrimponan" het vraagteeken te doen vervallen.

Pag. 123 sub: »pěgrot" bij te voegen: »pěgrot bawaj = pěmadjoh; zie padjoh (B)".

Pag. 124 bij te voegen tusschen de woorden: »pětě" en »pěti": »pětěloe; een driemaal gedraaid (gewonden) koord van »poelas" (zie dit woord)".

Pag. 124 »pětěri = bětěri".

Pag. 124 sub: »pětiq" het »vraagteeken" te doen vervallen.

Pag. 124 sub: »pikat" bij te voegen: II pikat 'ajiq (B) ['ajiz'āq (S)]; e. s. v. waterjuffer".

Pag. 125 sub: »pinang" bij te voegen: »pinang běrangkej; een tros pinangnoten, behoorende tot de onmisbare bestanddeelen van eene offerande".

Pag. 125 bij te voegen tusschen de woorden: »pindah" en »pindəkawan": »pindanan; het stokje in een vogelkooi".

Pag. 125 sub: »pingas" te doen vervallen: »bədjawir".

Pag. 125 sub: »pinggan" staat: »tjapa"; moet zijn: »tjapa(h)".

Pag. 125 te doen vervallen: »pingih (B) . . . . . of dieren (J)".

Pag. 126 te doen vervallen: »pipi; e. s. v. hout (?)".

Pag. 126 staat: »pisar I" en »pėmisaran" moet zijn: »pisar (ook »pisagr) I" en »pėmisaran (ook »pėmisagran); sub »III" staat »voet" moet zijn: »hiel".

Pag. 126 bij te voegen tusschen de woorden: »piting" en »pitjaq": »pitís = »pėgrot moedě (B); zie »pėgrot".

Pag. 127 sub: »poedji" bij te voegen tusschen de woorden: »prijzen" en »poedji moedji": »lofzang van den »djoeroetinggi" (zie »djoeroe") bij het inzamelen van was en honig" en: »II ook het beweenen van een doode" (vgl. »mėrandaj": zie »randaj III").

Pag. 127 staat: »poedotan (?)" ; moet zijn: »poedotan, opium-, tabaks-, cigaren- of cigarettens-pijp".

Pag. 127 bij te voegen tusschen de woorden: »poegoq" en poejoh": »poehon (B), poe'on (S) = poekoq (B); zie ook »toetogran".

Pag. 127 sub: »poekoq" bij te voegen: »oorsprong, hoofdzaak en: »poeko'ăq kėrdjaw (S); gastheer".

Pag. 128 bij te voegen tusschen de woorden: »poengkaq" en »poengkər": »poengkas; gewoonlijk poengkas moeloet (ook kėmoeloetan), gezegd van personen, die er steeds op uit zijn iemand in de rede te vallen; vgl.: »njėlimbaw".

Pag. 128 bij te voegen tusschen de

woorden: »poentong" en »poepoh": »poepo'ăq (S); e. s. v. pap".

Pag. 130 bij te voegen tusschen de woorden: »potong" en grabal": »rabaq = bangě (B)".

Pag. 130 bij te voegen tusschen de woorden: »radang" en »gradjang": »radjahan; een formulier gegrift op een stuk lood, hetwelk aan de »tjaq gėndit (zie »tjaq I") wordt gehangen".

Pag. 130 sub: »radjė" bij te voegen: »radjė 'ikotan (B) = bėringin moedě (B); zie »bėringin III".

Pag. 130 sub: »ragi" bij te voegen: »ngalzh ragi (B), gezegd van vrouwen, die, na eerst alleen meisjes of jongens ter wereld te hebben gebracht, ten laatste van een jongen of een meisje bevallen".

Pag. 130 bij te voegen tusschen de woorden: »rahi" en »ra'zh": »gra'zh; plotseling als geest uit het aardrijk verdwijnen".

Pag. 130 sub: »rajaq" bij te voegen: »zonder een bepaald doel van de eene plaats naar de andere gaan".

Pag. 130 bij te voegen tusschen de woorden: »rajoe" en »rakit": »grakat; een vrouwenfiguurtje van rijstmeel vervaardigd".

Pag. 130 bij te voegen tusschen de woorden: »ramas" en »grambah": »gramas; kneden" en »ramba; mėramba, met een hakmes slaan, neerslaan".

Pag. 130 sub: »rambang" bij te voegen: »III bėrambang = bėtėmoe (zie tėtėmoe)".

Pag. 131 sub: randaj" bij te voegen: »III mėrandaj, beweenen van een doode" (vgl. »poedji II").

Pag. 131 sub: »randě" bij te voegen: »randě (B) [randaw (S)] kėpanasan, gezegd van eene vrouw die geene schaam-

haren heeft (men zegt, dat zulk eene vrouw haar echtgenoot spoedig door den dood zal verliezen)".

Pag. 132 staat: »grang s"; moet zijn: »grangos".

Pag. 132 sub: »rantaw II" bij te voegen tusschen de woorden: »mërantaw" en »reizen": »heen en weer trekken".

Pag. 132 sub: »rantjak II" te doen vervallen: »e. s. v. gouden oorhanger voor jonge meisjes (J)" en in de plaats daarvan te stellen: »zie sobang".

Pag. 132 sub: »rasan" bij te voegen: »rasan toewë (B) [toewaw (S)] of rasan pëpajonan, het houden van eene bespreking over eene verloving door de wederzijdsche ouders buiten voorkennis van de kinderen".

Pag. 134 staat: »rëmbas" moet zijn: »bërëmbas; (ë)'mbërëmbas".

Pag. 134 te doen vervallen: »rëmpat; dwars naar iets toe (J)".

Pag. 134 sub: »grëntaq" staat: »gren-taq grëntaq" moet zijn: »bëgrëntaq grëntaq".

Pag. 136 staat: »grëgrimbaw" moet zijn: »grëgrimban".

Pag. 136 te doen vervallen: »rëtoq (B); iemand.... (J)" en: »ridjäh (B); opborrelen.... (J)".

Pag. 136 sub »ribang" bij te voegen: »II sterk naar iets verlangen"; »III ribang gajaw, het lokken van een meisje naar het bosch door den geest van den »boedjang", die tijdens zijn leven op het meisje verliefd was, middels het zingen van »rëdjong's" (zie die woorden)".

Pag. 137 sub: »ri(j)äl" bij te voegen: »ri(j)äl tagihan, waaronder het bedrag van de nog niet uitbetaalde »koelë" (zie dit woord) verstaan wordt".

Pag. 137 sub: gri(j)'äng" te lezen:

»gri(j)'äng = panas; mëgr(j)'äng dadah; verhit inz. door koorts".

Pag. 137 sub: »ringgaj" bij te voegen achter »bladeren": »en vruchten".

Pag. 137 bij te voegen tusschen de woorden: »ringgaj" en »ringgit": »ringgë; mëringgë mëlami (voorkomende in formulieren tot aanroeping van geesten), genoeg nemen met hetgeen de geesten ons aanbieden".

Pag. 137 sub: »ringgit" staat: »kapas"; moet zijn: »kipas".

Pag. 138 staat: grintiq (B), grinti'äq (S); spikkel"; moet zijn: »grintiq (B), grinti'äq (S) [gew. mëgrintiq (B), mëgrinti'äq (S)]; spikkel, vlek, gespikkeld, gevlekt".

Pag. 138 staat: »roebë (B), roebaw (S); ?"; moet zijn: roebë (B), roebaw (S) [gew. roebë sëmoeckë (B), roebaw sëmoeckaw (S)], gave van geesten".

Pag. 138 sub: »roekoq" bij te voegen: »roekoq (B) [roeko'äq (S)] (ë)'ndjadi, het stroocigaretje bij offermalen".

Pag. 138 bij te voegen tusschen de woorden: »roekoq" en »groelang": »roelah; ravijn".

Pag. 138 te doen vervallen »roelong; omkrullen (J)".

Pag. 140 sub: »'adak 'adak" bij te voegen: »(ook 'adaq 'adaq)".

Pag. 149 bij te voegen tusschen de woorden: »groemah" en »groembaj": »groemat; groemat pi(j)'akoe of tandaw groemat pi(j)'akoe (S) = bakol bëbërasan (zie »bakol)".

Pag. 149 bij te voegen tusschen de woorden: »groemat" en »groembaj": »roembaj; mëroembaj, eggen; mëroembaj: 'aloes (S); nëbar (S), voor den eersten en tweeden keer eggen van een »tënggalaw'än (zie dit woord)".

Pag. 149 sub: »roemě" het »vraagteeken" te doen vervallen en in de plaats daarvan te stellen: »haartjes tegen het beloop in".

Pag. 149 sub: »groenih" achter: »regenboog" een kommapunt te plaatsen en bij te voegen tusschen de woorden »regenboog" en »inz.": *groenih* (B) [*groeni*'äh (S)] *kapagr*".

Pag. 150 sub: »roerong" staat: »majëlis (?)" moet zijn: »kërip".

Pag. 150 bij te voegen tusschen de woorden: »groesiq en »roesq": *roesoh* (B); geraas, getier, opschudding".

Pag. 150 bij te voegen tusschen de woorden: »roesq" en »roe(w)'äng": »groe(w)'än; gezegd van een vrouwspersoon, indien de huid van borst en buik lichter gekleurd is, dan die van den rug (een teeken, dat zij veel kinderen zal baren)".

Pag. 150 staat: »grotaq" moet zijn: »(ë)'nggëgrotaq; (më)'nggëgrotaq".

Pag. 150 sub: »growan" bij te voegen: »welke ook in vijvers wordt geteeld".

Pag. 151 sub: »sabong" staat: »hanengevecht"; moet zijn: »hanengevecht".

Pag. 151 sub: »saday" bij te voegen: »njaday dagrah, aderlaten".

Pag. 151 bij te voegen tusschen de woorden: »sadjë" en »sadoran": »sadj; bësadj; een offermaal bereiden; sadji'än, een geschenk bestaande uit »nassi sibat", »goelaj balong 'ajam", »goelaj 'ikan", »goelaj kasam", »djoewadah" en »lë-mang" (zie die woorden)".

Pag. 151 sub: »sagoe" bij te voegen: »njagoe, het inzamelen daarvan".

Pag. 151 sub: »salah" bij te voegen tusschen »njalahka(n)" en »këndoeri(j)'än": »(in alg. zin) iets den goden aanbieden; njalahka(n)".

Pag. 152 sub: »samban" staat: »sagoe" en »=" moet zijn: »dagoe" en »zie".

Pag. 152 sub »sambat" staat: »njambat"; moet zijn: »njambatka(n); verder het »vraagteeken" te doen vervallen.

Pag. 153 bij te voegen tusschen de woorden: »sampang" en »sampil": »sampaq = tēpi".

Pag. 153 sub: »sampil"; het »vraagteeken" te doen vervallen.

Pag. 153 sub: »sandar" bij te voegen: »sandar lë-mang"; zie »pëmatang".

Pag. 153 sub: »sandë" bij te voegen tusschen de woorden: »verkoop (B)" en »sandë djemë": »sandë (B) [*sandaw* (S)] *bërangkej*; men spreekt van »sandë (B) [*sandaw* (S)] *bërangkej*, indien bij het verpanden de voorwaarde wordt gesteld, dat de ontvangen geldsom in haar geheel, dus niet bij pijementen, wordt terugbetaald, om het pand in te lossen".

Pag. 154 bij te voegen tusschen de woorden: »santing" en »santoq": »santingan"; zie »kënë".

Pag. 155 bij te voegen tusschen de woorden: »sarë" en »sarong": »sagrot; de in stijfsel gedompelde vezelige bast van de klappernoot om daarmede garen te stijven (njëmaj)".

Pag. 155 sub: »satang" bij te voegen: »II lange stok, duwboom".

Pag. 156 te doen vervallen: »sëgoegot (S)....kind" en in de plaats daarvan te stellen: »sëgoegot miskraam; sëgoegot (S): *dagrah*, 'angin, ngarang sipat, bangkej, njawaw; miskraam respectievelijk in de 1^e en 2^e, 3^e, 4^e, 5^e en 6^e, 7^e en 8^e maand van de zwangerschap; sëgoegot batoe baraw (S), eene ziekte, welke onvruchtbaarheid veroorzaakt; sëgoegot (ë)'mbon (S), ziekte, welke een veelvuldige menstruatie veroorzaakt; [een en

ander alleen bij de doekon's bekend]".

Pag. 156 bij te voegen tusschen de woorden: »sěkang" en »sěkapas": »sěkapan; alle goederen van den erflater, zich bevindende buiten diens woning".

Pag. 157 sub: »selang", het »vraagteeken" doen vervallen.

Pag. 157 »sělēkan; sělēkan ping-gang (?) te doen vervallen.

Pag. 158 sub: »sěloensong" bij te voegen; »ook hijmen"; sěloensong kěbot; ovarium met kleine opening".

Pag. 158 bij te voegen tusschen de woorden: »sělot" en »sěmang": »sěmaj; njěmaj", zie »sagrot".

Pag. 158 bij te voegen tusschen de woorden: »sěmaj" en »sěmang": »sěmalang = těpang I van een »koedjor" (zie die woorden)".

Pag. 158 sub: »sěmat" het »vraagteeken" doen vervallen.

Pag. 158 sub: »sěmbělēh" bij te voegen: »II »pěnjěmbelihan, de oudste der »toemboek doeson" (zie »toemboek)".

Pag. 159 bij te voegen tusschen de woorden: »sěmęgi" en »sěmęntarę": »sěmęlap"; gewoonlijk »soelop ngan sěmęlap (in de spreektaal echter zelden of nooit gebezigd); slecht voorteeiken".

Pag. 159 sub: »sěmot" bij te voegen achter het woord »itam": »pandan".

Pag. 159 sub: »sěmpal" bij te voegen tusschen de woorden: »prop" en »stop": »pěnjěmpal".

Pag. 160 bij te voegen tusschen de woorden: »sěndi" en »sěndjatę": »sěndjataw (S); zie »balę (B)".

Pag. 160 bij te voegen tusschen de woorden: »sěntak" en »sěnti(j)'asę": »sěntam; sěntam koebogr, gezegd van iemand die onder het loopen de teenen vóór den hiel op den grond plaatst

(men zegt dat zulk een persoon reeds op jeugdigen leeftijd zal sterven)".

Pag. 160 sub: »sěntol" het »vraagteeken" doen vervallen.

Pag. 160 sub: »sěpoh" bij te voegen: »II (B) pěnjěpoh tadjī, datgene waarmede een »tadjī" (zie dit woord) wordt ingewreven, om die vergiftig te maken".

Pag. 161 sub: »sěram" bij te voegen: »njěram = bęsębot"; zie sębot".

Pag. 161 bij te voegen tusschen de woorden: »sěgręlop" en »sěgręndi": »sěręmę (B); [alleen in »rędjong's (zie dit woord) voorkomende] = goenę (B)".

Pag. 161 staat: »sěrępīl"; moet zijn: »sěgrępīl".

Pag. 161 sub: »sěrgę" bij te voegen tusschen de woorden »pang-gong (B)" en »sěrgę dęrakę (B)": »sęmpang padoe (ę)mpat; kęroja sęmbilan pangkat (B)".

Pag. 161 bij te voegen tusschen de woorden: »sěridadę" en »sěrik": »sěri(j)ät; (in de spreektaal niet gebezigd), onbetrouwbaar".

Pag. 161 staat: »sěgr(ę)kaj; dandan . . . . leeftocht" moet zijn: »sěgr(ę)kaj; sěgr(ę)kaj; dandan, reisgoed, reisbagage; makanan, leeftocht; mati, begrafeniskosten c. a."

Pag. 162 bij te voegen tusschen de woorden: »sěroban" en »sěroejong": »sěgroedam; splinter".

Pag. 162 sub: »sěsala" te doen vervallen de woorden: »voornemen, plan" en in de plaats daarvan te stellen: »absurd, onmogelijk, het zou wat".

Pag. 162 bij te voegen tusschen de woorden: sęsala" en »sęsaq": »sęsalan; gezegd van iemand, die wispelturig is, die nu eens dit, dan weder dat verlangt enz."

Pag. 162 sub: »sěsęlatan" bij te voe-

gen: »gezegd van boomen of heesters, onder wier vruchten zoowel rijpe als onrijpe worden aangetroffen”.

Pag. 162 sub: »sibë” bij te voegen: »(zie dit woord)” en »II ook = ma'igr sangi; zie »ba'igr”.

Pag. 163 sub: »simah” bij te voegen: »III (S); njimah = een groot huwelijksfeest [»koelagran” (zie dit woord)] vieren”.

Pag. 163 sub: »simong” staat: »e. s. v. offer”; moet zijn: »e. s. v. kleine otter”.

Pag. 164 sub: »singgit” bij te voegen: »II rugvin”.

Pag. 164 sub: »sir” bij te voegen: »II e. s. v. »tëngong”; zie dit woord”.

Pag. 164 sub: »siram” bij te voegen: »II siram 'allah, (alleen bij doekon's bekend), de menschelijke vrucht in de 3^e maand der zwangerschap”.

Pag. 164 sub: »sigrih” bij te voegen 1^e tusschen de woorden: »batoe djalaw (S)” en »bëgrankaj”; »'apitan”; en tusschen de woorden: »bëgrangkaj” en »gantak”; »djawë (B)”.

2^e njigrih (B) een praatje maken (inz. tusschen jongelingen en jonge meisjes) onder het kauwen van een betelpruim”.

Pag. 165 tusschen de woorden »sisih” en »sisiq” bij te voegen: »sisil; het eten van »lëmang” (zie dit woord), alvorens ze van de bamboegeleding is ontdaan”; »sisip; njisip, tusschen iets steken, zooals bijv. een »këgris” (zie dit woord) tusschen den gordel, onder iets steken”.

Pag. 165 sub: »siwë” bij te voegen: »prevelen”.

Pag. 165 sub: »sobang” staat: »rantjang”; moet zijn: »rantjak”.

Pag. 165 sub: »soegoe” het »vraagteeken te doen vervallen.

Pag. 165 sub: »soekat” bij te voegen:

»II (komt alleen in »rëdjong's (zie dit woord) voor.

Pag. 166 bij te voegen tusschen de woorden: »soeloh” en »soelogr”: »soelop; zie sëmëlap”.

Pag. 166 sub: »soempah” bij te voegen tusschen de woorden: »vervloeking” en »bësoempah”: »ook scheldwoord”.

Pag. 166 staat: »soemping (B).... soenting I (J)”;

moet zijn: »soemping; elk voorwerp dat men achter het oor of in het haar steekt”.

Pag. 167 sub: »soengkoq” bij te voegen: »soengkoq, pëndjoelangan (B), gezegd van eene vrouw, met wat hoogen rug (van zulk een vrouw wordt gezegd, dat zij veel kinderen ter wereld zal brengen)”.

Pag. 167 sub: »soengsang” bij te voegen: zie ook »toegron”.

Pag. 167 sub: »soeni” bij te voegen: »njoenika(n), het laten slapen van de ongehuwde meisjes bij bloedverwanten vrienden of kennissen gedurende de eerste maanden (ten hoogste drie) na het huwelijk van broer of zuster”.

Pag. 167 het woord »soentan” te doen vervallen.

Pag. 167 sub: soenting” de zinsnede tusschen I en II te doen vervallen en daarvoor in de plaats te stellen: »pas geboren kind”.

Pag. 167 sub: »soerat” bij te voegen tusschen de woorden »lijnen” en »op”: »inz.”.

Pag. 167 sub: »soesoe” bij te voegen: »sa'oq soesoe; volgens de doekoens een vliesje (?) dat bij eerste zwangerschap de tepelopening bedekt.

Pag. 170 sub: »tampong” bij te voegen: »IV (S) op de handen dragen”.

Pag. 171 sub: »tanding” bij te voegen:

gen: »II mēnāding, begeerig naar iets kijken”.

Pag. 171 het woord »tandě” te plaatsen vóór het woord »tandjng”.

Pag. 171 sub: »tandě”, bij te voegen: »tandě (B), tandaw (S): biti, stuk van overtuiging; sěrah = walasan”.

Pag. 171 bij te voegen tusschen de woorden: »tandjal” en »tandjong”: »tandjoe = atjong” en tandjol; omwinden”.

Pag. 171 bij te voegen tusschen de woorden: »tanggap” en »tanggě”: »tanggap; iemand van wege zijn onhebbelijk optreden ernstig onderhouden”.

Pag. 172 sub: »tangkap” bij te voegen: »nangkap boenting, een van de ceremoniën bij een huwelijksfeest”.

Pag. 172 bij te voegen tusschen de woorden: »tapaq” en »tapan”: »tapal = taŋpal”.

Pag. 172 bij te voegen tusschen de woorden: »tapsir” en »taqkětaraw”: »taq (B); (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = (ě)ndiqđě”.

Pag. 172 sub: »tari” bij te voegen: »tari noembaq kěbaw, één van de huwelijksceremoniën bij een groot huwelijksfeest”.

Pag. 173 bij te voegen tusschen de woorden: »tatkalě” en »tawanan”: »taw = ’ataw”.

Pag. 173 bij te voegen tusschen de woorden: »tawar” en »tawas”: »tawagr, het overtreden van een »pantangan” (zie dit woord) door eene zwangere vrouw”.

Pag. 173 sub: »těbos” bij te voegen: »těbos sěmangaj”. [indien de moeder droomt dat zij haar zuigeling in een andermans woning, alleen zijnde, heeft gezien, dan is zij verplicht aan dien persoon 10 stuks »lěmang” (zie dit woord) ten geschenke te geven benevens hem

de sirihdoos aan te bieden voor een betelpruim; daartoe is zij ook verplicht, wanneer zij te weten komt, dat iemand gedroomd heeft, dat haar zuigeling alleen bij hem (haar) is geweest. Een en ander heet men »těbos sěmangaj” (zie »sěmangaj”)].

Pag. 173 bij te voegen tusschen de woorden: »těđě” en »těđoh”: »těđoeloe = doeloe”.

Pag. 173 bij te voegen tusschen de woorden: »těgě” en »těgoh”: »těgo (B); op de vlucht slaan van een menigte”.

Pag. 174 bij te voegen tusschen de woorden: »těkaw” en těki”: »těkědir; besluit, raadslog, voorbeschikking; těkědir boemi (ě)ndiq ringkěh (B), gezegd van iemand, die op het uiterste ligt”.

Pag. 174 sub: »těkaw” bij te voegen: zie ook »boeling”.

Pag. 174 sub: »těkoq” bij te voegen: »II někoq (B), něko’ăq (S), kerven van bamboe”.

Pag. 174 sub: »tělapaq” bij te voegen: tělapaq badak; e. s. v. cactus”.

Pag. 174 staat sub: »tělobong”: »stil stand” moet zijn: »stilstaand”.

Pag. 175 staat: »tembilang” e. s. v. »koevoet of breekijzer”; moet zijn: »těmbilang; eene houten spade bij het afsteken of wel bij het graven van een gat, van eene kuil, bij het delven van een graf”.

Pag. 175 staat: »temekaq” moet zijn: »těměkaq”.

Pag. 175 bij te voegen tusschen de woorden: »těmbos” en »těměkaq”: »těmědi(j)’ăn = kědi(j)’ăn”.

Pag. 175 bij te voegen tusschen de woorden: »těmoe” en »těmon”: »těmoentjě (B); (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = tantoe”.

Pag. 175 sub: »tēmpat" bij te voegen: »pēnēmpatan; begraafplaats".

Pag. 176 bij te voegen tusschen de woorden: »tēnong" en »tēntangan": »tēntang; mēnēntang, zien over verre afstanden".

Pag. 177 sub: »tēpiq" bij te voegen: »tēpiq'ān (B), tēpi'āq'ān (S); de hoeveelheid padi, welke men na den oogst in de woning opbergt".

Pag. 177 sub: »tēpoeq" de zinsnede »verlamd aan de beenen of arm (J)" te doen vervallen en in de plaats daarvan te stellen: »tēlēpoeq, stijf van de ledematen tengevolge van koude".

Pag. 177 sub: »tēpong bij te voegen tusschen de woorden: »nēpongi 'anaq" en »eene ceremonie": »(B) [(ē)m baso'āh noekop lobang (S)]".

Pag. 177 staat: »tēra'oe; tēra'oera'oe"; moet zijn: »tēgrēra'oh".

Pag. 177 sub: »tērēmpoh" te doen vervallen: »I" en »II volgens (J)..... ziekte".

Pag. 177 sub: »tēriti" bij te voegen: »II = kampē (B) (zelden in gebruik)".

Pag. 178 sub: »tētaran" bij te voegen: »tētaran pantjīng", hengelsnoer".

Pag. 178 bij te voegen tusschen de woorden: »tibiq" en »tidīng": »tidang; (zelden in de spreektaal gebezigd) = (ē)ndiqdē [zie »(ē)ndiq (B)]".

Pag. 179 bij te voegen tusschen de woorden: »tikagr" en »tiko": »tikat; bētikat salah = ngoetjaq (zie »koetjaq") inz. van kwade geesten".

Pag. 179 staat: »tilaj = kēlēntāt" moet zijn: »tilaj (S) = kētōt".

Pag. 179 sub: »tēmbaq" bij te voegen: »sētimbaq koebor, gezegd van de teenen, wanneer zij sterk binnenwaarts gebogen zijn (een vrouw met dergelijke teenen zal in de kraam sterven)".

Pag. 180 sub: »tindjaq" bij te voegen: »tindjaq boerong; een teeken gewoonlijk in den vorm van een kruis in een boom gesneden als teeken van eigendom".

Pag. 180 sub: »tindjaw" staat: »mindjaw"; moet zijn: »nindjaw"; bij te voegen: »IV tindjaw koebor; gezegd van eene vrouw die met opvallend gebogen bovenlijf loopt (van zulk eene vrouw wordt gezegd, dat zij in de kraam zal sterven)".

Pag. 180 »tinggir, (P)"; te doen vervallen.

Pag. 181 bij te voegen tusschen de woorden: »tigri" en »tigris": »tirik; katrol".

Pag. 181 bij te voegen tusschen de woorden: »tjagaaq" en »tjakap": »tjajē (B), tjajaw (S); glans, schijnsel".

Pag. 181 sub: »tjakar" bij te voegen: »tjakar toedjoe'ān, het raadplegen van geesten bij ziektegevallen middels »tēnong" of »tilol" (zie die woorden)".

Pag. 181 te doen vervallen: »tjalitji (B) = inhalig (J)" en »tjalom = bēlom (J)".

Pag. 182 sub: »tjampang", bij te voegen achter »karinang": »(S)" en het »vraagteeken" te doen vervallen.

Pag. 182 sub: »tjanang" bij te voegen: »II mēntjanang, elkander uitschelden".

Pag. 182 achter »tjantl" bij te voegen: »(S)".

Pag. 182 sub: »tjapaq" bij te voegen: »II tjapaq kēridang, rechts en links verspreid van voorwerpen".

Pag. 183 bij te voegen tusschen de woorden: »tjatjapan" eh »tjatjat": »tjajaj; (in de spreektaal zelden of nooit gebezigd) = roepē".

Pag. 183 bij te voegen tusschen de woorden: »tjatē" en »tjatji": »tjatjē (B) e. s. v. gebak".

Pag. 183 sub: *tjator*” het »vraagtee-
teeken” te doen vervallen.

Pag. 184 sub: »*tjengkam*” het »vraag-
teeken” te doen vervallen.

Pag. 184 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjengkong*” en »*tjëntjang*”:
»*tjënongan* = *tandë* (B)”.

Pag. 184 sub: »*tjēpar*” bij te voegen
achter: »II”: »*tjētjēpar*”; en in stede
van »*tjēpar* ’*ajiq* (B) [’*ajī*’*āq* (S)] te lezen
»*tjētjēpar* ’*ajiq* (B) [’*ajī*’*āq* (S)]”.

Pag. 184 sub: »*tjēraj*” het »vraagtee-
ken” te doen vervallen.

Pag. 184 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjērēdiq*” en »*tjērēmaj*”: »*tjē-
rēga*; snel wegllopen, op de vlucht slaan”
en *tjērēgat*; (*mě*)’*ntjērēgat*, in pedante
houding staan”.

Pag. 184 staat: »*tjēridam*” moet zijn:
»*tjēroengam*; (*mě*)’*ntjēroengam*”; het
»vraagteeken” achter het woord »toe-
werpen” te doen vervallen.

Pag. 184 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjērlang*” en »*tjēroetjoh*”: »*tjē-
roening*; (*mě*)’*ntjēroening* = (*mě*)’*ntjē-
roengam*”; zie »*tjēroengam*”.

Pag. 184 staat: »*tjēroh* (B)” moet zijn:
»*tjēgroh* (B), *tjēgro*’*āh* (S) gew. *tjēgroh-
loeloh* (B) [*tjēgro*’*āh loelo*’*āh* (S)].

Pag. 185 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjikah*” en »*tjikar*”: »*tjikaq*;
een kind wijdbeens op de heup dragen”.

Pag. 185 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjikoq*” en »*tjinē*”: »*tjilī*’*āq*
(S) = ’*inaq*” en »*tjindē*’*ān* (B) gew. *tjē-
tjindē*’*ān* = *linggīhan*”; zie »*linggīh*”.

Pag. 185 staat: »*tjingis*” moet zijn:
»*tjēngis*”.

Pag. 185 sub: »*tjiri*” bij te voegen: »*bē-
tjiri*; het geven van een verlovingspand”.

Pag. 186 staat: »*tjoekot*; *tjētjoe kotan*”
moet zijn: »*soekot*”.

Pag. 186 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjoekogr*” en »*tjoelē*”: »*tjoekot*
(ook *tjatjoe kotan*) = »*karap*” en »*sangi*”
(zie die woorden).

Pag. 186 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjoengkil*” en »*tjoengkop*”:
»*tjoengking* = *poengkas*”.

Pag. 186 sub: »*tjoentanan*” te doen
vervallen: »zooveel als *bajan* ’*ati* (?)”; en
in de plaats daarvan te stellen: »degene,
die bij het voeren van gesprekken als
tusschenpersoon optreedt, ook, indien tus-
schen de betrokkenen het verbod tot
spreken bestaat (*bajan*’*ati*)”.

Pag. 186 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjoentanan*” en »*tjoenting*”:
»*tjoentang*; 2½ ct. stuk”.

Pag. 187 sub: »*tjoetar*” het »vraag-
teeken” te doen vervallen.

Pag. 187 sub: »*tjoetjogr*” bij te voe-
gen: »*tjoetjogr* (ook *mantjogr*) *bēnīh* (B)
[*benī*’*āh* (S)] een van de ceremoniën bij
den *ladang*-arbeid”.

Pag. 187 bij te voegen tusschen de
woorden: »*tjoetjogr*” en »*tjoe(w)*’*ār*”:
»*tjoewaj*; [komt bijna uitsluitend in
»*rēdjong*’*s*” (zie dit woord) voor] = »*iloq*”.

Pag. 187 sub: »*tjong*” bij te voegen
voor het woord: »*waarmede*”: »(verkor-
ting van »*tjoetjong*)”.

Pag. 188 sub: »*toegas*” te doen ver-
vallen: »I” en »II *noegas*..... sterk
worden (J)”.

Pag. 188 sub: »*toehan*” bij te voegen:
»*toehan pērtjīq* ’*allah* (B); *toehan radjē*
titah (B); *toehan paroman njikēnjē* ’*allah*
(B); *toehan di mēkah* (B), benamingen,
waaronder de hoogste godheid bekend
is; *toehan bi(j)oe tē soban* ’*allah* (B), het
hoofd der kwade geesten”.

Pag. 188 bij te voegen tusschen de
woorden: »*toehan*” en »*toekal*”: »*toejon*;

(zelden in de spreektaal gebezigd) = rangkaj”.

Pag. 188 sub; »toekang” bij te voegen: »toekang lēbah = djoeroe tinggi, welk woord meer in gebruik is”.

Pag. 188 sub: »toekong” bij te voegen: vgl. »boekong”.

Pag. 189 sub: »toelaq I” bij te voegen: »pēnoelaq djīn; al hetgeen aangewend wordt om zich aan den kwaden invloed der geesten te onttrekken”, en »III toelaq bēlah (S); e. s. v. »doe’ô” (zie dit woord).

Pag. 189 bij te voegen tusschen de woorden: »toelaq” en »toeli”: »toelaqr; (in de spreektaal niet gebezigd) = toelaq I”.

Pag. 189 sub: »toembaq” bij te voegen: »noembaq, iets met een lans steken; noembaq kēbaw, één der ceremoniën bij een groot huwelijksfeest”.

Pag. 190 sub: »toendoq” te doen vervallen: »I” en »II (B) = takot(?)”.

Pag. 191 sub: »toegron” bij te voegen tusschen de woorden: »palaq” en »wanneer”: »(of toegron loegros)”; en achter »schouderligging”: »of billigging”; verder tusschen de woorden: »wordt” en »lipat kadjang”: »parang, wanneer het kind in voetligging, waarbij de hand later uitgezakt is, geboren wordt”.

Pag. 192 sub: »toetogr ad a” bij te voegen: heeft B één of meerdere (jongere) zusters, die ook bij »adat koelē (B)” zijn gehuwd, dan worden hunne kinderen met betrekking tot A betiteld met »anaq bēlaj’ njigrih (B)”.

Pag. 193 staat: »toe(w)’agr . . . . . donker” en »toe(w)’ē (B), [toe(w)’āw (S)

boedjang”, moet zijn: »toe(w)’agr = grankaj; bētoe(w)’agr = bēgrangkaj”. — »toe(w)’ē (B), toe(w)’aw (S); oud; van vruchten: rijp, voldragen; van voorwerpen: oud, gebruikt, gesleten; van metalen: zuiver; van kleuren: donker toe(w)’ē (B) [toe(w)’aw (S)] boedjang”.

Pag. 193 sub »toe(w)’ē (B) [toe(w)aw (S)] bij te voegen tusschen de woorden: »regelt”; en »(ē)ntoe(w)’ē (B)”: »toe(w)’ē (B) [toe(w)aw (S)] gadis, het meisje, dat met den toe(w)’ē (B) [toe(w)aw (S)] boedjang bij feestelijke gelegenheden de dansen regelt”.

Pag. 193 bij te voegen tusschen de woorden: »tom” en tongkoe”: »toman = toeman.

Pag. 194 sub: »wang” bij te voegen: »wang pandaq soe(w)’arē (B) [soe(w)araw (S)], dofklinkende munt”.

Pag. 275 bij te voegen tusschen de woorden: »mērandaw (S)” en »te plaatsen”: »moedaw (S)”.

Pag. 276 bij te voegen tusschen de woorden: »boelo’āh (S)” en »te plaatsen”: »dadaw (S); djinggaw (S); mataw (S); dabo’āq (S); sēr’āq (S); boengaw (S)”.

Pag. 277 te doen vervallen: »Pag. 60 . . . . lipong I”.

Pag. 278 te doen vervallen: »Pag. 69 sub: kēkidoq . . . . . te doen vervallen”; en: »staat: »bi(j)asē (B) . . . . bi(j)asē (B)”.

Pag. 279 te doen vervallen het »vraagteeken” achter het woord »kēmam”.

Pag. 279 te doen vervallen: »Pag. 93 sub: lipong II . . . . liping”.

Pag. 280 te doen vervallen: »Pag. 104 het woord ngi(j)’ot” . . . . »ngikaq” en »Pag. 116 sub: pantit . . . . kēlētīt (S)”.

LAMPONGSCHE DWERGHERTVERHALEN

MEDEGEDEELD DOOR

O. L. HELFRICH

De hierbij aangeboden *Lampongsche dwerghertverhalen* werden in het Kroësche opgeschreven; meerdere konden niet worden achterhaald. Zij zijn te beschouwen als een aanvulling van de door mij gepubliceerde Literatuurproducten ¹⁾.

Het wil mij voorkomen, dat die verhalen, welke veel overeenkomst vertoonen met de door Prof. C. A. van Ophuysen uitgegeven dwerghertverhalen ²⁾ en menig woord bevatten, dat aan het Aboensch dialect eigen moet zijn, uit de Lampongsche bovenlanden afkomstig zijn.

In het tweede verhaal worden verscheidene Maleische woorden aangetroffen als: »bajar, binatang, boekan, boengkar, boenoe (in den zin van dooden), kala-koewan, ka(e)rdja, kasihan la(e)bih moelaj, ngoeroes, pada, roentoeh, sabab, sërta, soewara, ti(e)lampaw'', welke sedert in het Kroësch dialect burgerrecht hebben verkregen.

De beteekenis van de evenbedoelde Aboensche woorden laat ik hieronder volgen; overigens vermeen ik ten deze te kunnen verwijzen naar mijne »Proeve van eene Lampongsch-Hollandsche woordenlijst ¹⁾.

'ajin; het niet zijn, iets niet zijn, geenszins.

'atong; steek, gestoken.

bidang; elk, ieder.

garagasi; naam van een fabelachtig geslacht van reuzen (het mal. gërgasi), wellicht de »Bërëmbung tēkujung'' in het door Prof. van Ophuysen medegedeelde dwerghertverhaal.

garik; boegarik, zich bewegen, verroeren.

gëgor; verwarring, rumoer.

haluŋ; verbieden, tegenhouden, beletten.

hingan; worden.

'ilik; trappen op iets.

kalantoeng; stompje, eindje.

---

1) Verhandelingen van het Bat. Gen. van K. en W. Deel XLV, 1891.

2) Bijdrage tot de T. L. en Vlk. van N.I. 6^e volgrees 2^e deel 1896.

koeboe; hut.

koedan; achterzijde.

langok; droog; malangok; droogleggen.

manggal; ontkomen, te voorschijn komen.

moendah; aan de oppervlakte komen, boven komen, uitkomen.

'oenggak; boven, bovenkant.

'oetjak; ngoetjak, vertellen, mededeelen.

pajis; dwerghert.

poelik; veeg met den vinger van de een of andere weeke zelfstandigheid.

rědok; zooveel te meer.

sěmok; in, binnen.

tagan; laat het geschieden of zijn, laten begaan.

těkok; aanwijzen, ook kiezen.

linsoeh (zoowel Aboengsch als Kroěsch); een boom, wiens vruchten de grootte, vorm en kleur van een kippenei hebben; vermoedelijk de »lěsuh" in het door Prof. van Ophuysen medegedeelde dwerghertverhaal.

sabaj, (zoowel Aboengsch als Kroěsch); in het Aboengsch, makker, kameraad.
hoeja, Bangsa dalom van »pajah".

WAWARAHAAN PAJIS.

I.

'Oedi pajis midor boetoengga waj balag, soegihni pajis haga njëbërang kidang mak 'oewat titini, tjawa pajis, ki 'oewat boeha di batang 'ari sindji moendah, haga koe bilang, marini moendah 'oenjin boeha sa, tjawa pajis, baris koeti, haga koe bilang pira koeti, djadi boeha sa baris boetandjar, marini di bilang olih pajis: saj, roewa, tēloe, pak, lima, nom, pitoe, waloe, siwa, sēpoeloeh, marini pajis sa loentjat, djak saj mit di saj 'ija di loempak, hani pajis boedikoe gawoh njin loempak, marini pajis sa moenggah mit di 'oeloe waj ngoenggor sijoh, njak 'haga kēkētjal toejoen, marini himpoen sijoh 'oenjinni, marini pajis djama sijoh sa boedjandji, pajoe nēram kēkētjal toejoen, timbal sijoh mara, boerasan sijoh sa djama rikni, kintoe pajis ngoeraw timbal koeti saj doenggah nihan, marini pajis sa toejoen tēgar, radoe maboeja 'ija taroe ngoeraw sijoh, nimbāl sijoh sa doenggah nihan, marini pajis sa mit ngalijakni sijoh sa gēgoh nihan kalijakni djama sijoh lawanni boerasan sa djēno, tjawa pajis, pajoe nēram sēloewot toejoen, marini pajis toejoen, radoe maboeja pajis sa tēroes ngoeraw moenih, nimbāl sijoh saj doenggah nihan, disilaw pajis sijoh sa gēgoh kalijakni mahandak 'oenjin poentoetni, djadi kalah pajis kēkētjal djama sijoh, tēroes pajis sa lidjoeng tjakak poematang ngērasa lijom, nginah rija pajis sa koeroek lijangni 'oentjal, djadi poesang nihan hatini pajis haga manggal mak datjok, radoe 'oewat sabingi dilom lijang sa, talijoe kidjang, tjawani kidjang, 'api goewajmoe sabaj, nimbāl pajis, goewajkoe sindji bangik nihan sabaj nganik hatini tanoh, timbalni kidjang, rēpa rasani njak haga noempang nganikni, 'ani pajis, 'idja do, djadi tjambor kidjang sa, tjawa pajis mēmēlo 'adoe saj rikkoe mati, 'ani kidjang, 'api rētini tjawamoe sabaj, nimbāl pajis, njak indji sēdong ngadji tēbong sēno kadjiankoe, dilomni rēno talijoe moenih 'oentjal, 'ani 'oentjal, 'api goewaj koeti sabaj, nimbāl pajis, goewaj bangik nihan sabaj sēkam nganik hatini tanoh, tjawa 'oentjal, njak noempang sabaj njak njoemor nihan rēpa rasani, nimbāl pajis, 'idja do, tjambor moenih 'oentjal, dikanikni tanoh sa mak mabangik, marini tjawa pajis mēmēlo radoe roewa rikkoe mati, 'ani 'oentjal, 'api tjawamoe sabaj, 'ani pajis, mawat, ngadji ngadji, dilom rēno talijoe moenih badak, 'api goewaj koeti tēloe sabaj, 'ani pajis, goewaj bangik nihan sabaj nganik hatini tanoh, 'ani badak, njak noempang sabaj rēpa rasani, tjawa pajis, ki njoemor nikoe 'idjado, tjambor moenih badak sa, tjawa pajis mēmēlo 'adoe tēloe rikkoe mati, 'ani badak, 'api

tjawamoe sabaj, 'ani pajis, mawat, ngadji ngadji, dilom rëno talijoe moenih lëmawoeng, 'api goewaj koeti pak sabaj 'ani lëmawoeng, nimbale pajis goewaj sèkam pak dji nganik hatini tanoh, tjawa lëmawoeng njak noempang sabaj rëpa rasani, 'ani pajis, 'idja do, tjambor moenih lëmawoeng, ngadji moenih pajis mëmëlo radoe lima rikkoe mati, 'ani lëmawoeng, 'api tjawamoe pajis 'ajin ki sèkam dji diboedikon, 'api kanik'ankoe didja ki 'ajin koeti do, tjawa pajis, ki rëno ram boedjandji gawoh sapa nëram mising sëno mënna di kanik, 'ani sabarih pajoe ki rëno, nginahni pagi rani pajis sa mising di poelikkon pajis di poetoetni kidjang, di silaw pajis kidjang sa mising djadi kidjangsa mënna di kanik lëmawoeng, rantjakni rëno djoega bidang bidang pagi di kanik lëmawoeng tinggal pajis djama lëmawoeng gawoh, tjawa pajis, 'aga doekanik njak tanno mak témon nikoe bëtong, kintoe tanno 'antjongkon njak njin njak njepok djan, di 'angonkon lëmawoeng témon tjawa sëno, mari di 'antjongkon lëmawoeng pajis sa manggal lëmawoeng sa gawoh di lom lijang sa, di pënah pënah lëmawoeng, sabingi mak ratong, roewa bingi mak djoega ratong pajissa, 'ani lëmawoeng, halok halok njak di boedikon pajis moenih, ki njak boetoengga 'ija, mak datjok mak 'ija koekanik ki njak manggal, marini lëmawoeng sa koewat 'ija tjakak ti'anggal 'ija, marini di sèpokni pajis sa, soengkak 'ija dibali përing sanga roempoen dalih 'ija ngëtiti djaboeng mëkar, tjawa lëmawoeng, pajis sampaj 'adjal moe tanno, nikoe boeboedi gawoh goewajmoe, nimbale pajis, sabaj dangkoeng njoeja djama njak, lijak paj njak sèdong djoeborkoe toendah noenggang përing sanga roempoen dji mak kindjak, di lijak lëmawoeng, témondo, mawat tiladjoe di kanik, nginah rija lëmawoeng lidjoeng, rik pajis lidjoeng moenih, kirani di lijak lëmawoeng 'ajin témon djoeborni toendah, malajinkon djaboeng mëkar, marini di bédak lëmawoeng pajis nangga sabatang linsoeh sak nihan, tjawa lëmawoeng baboedi djoega nikoe pajis, koekanik do nikoe pisan dji, 'ani pajis, dangkoeng nikoe boetong sabaj njak dji lagi nangga tëlœjni sèbatin, 'ani lëmawoeng, njak 'aga nganikni, 'ani pajis dangkoeng di kanik njak ngoetjak paj djama sèbatin, ki datjok di kanik njak ngoetjak kanah, marini radoe djaoh pajis sa 'ija ngoeraw, kanik do, marini di kanik lëmawoeng linsoeh sa, 'api lëmawoeng kapërosan dalih boebédag njepok pajis, di haloeni pajis sa mëdjong noenggoe mënjingok sanga salaj, 'ani lëmawoeng, 'api goewajmoe pajis nikoe baboedi gawoh, 'ani pajis dangkoeng nikoe boetong, lijak paj njak lagi nangga talani sèbatin, tjawani lëmawoeng, njak naboehi kidah, 'ani pajis, dangkoeng ki mak njakkoe ngoetjakkon paj taboeh, marini pajis sa lidjoeng toejoen, radoe mandjawoh, ngoeraw hatang pajis, taboehdo 'ani, mari ditaboehkon lëmawoeng sa, 'api magëgor mënjingok sang salaj njantak lëmawoeng sa, 'api batambah sakik hatini lëmawoeng djama pajis sa, mak 'oerong lagi pajis sa koekanikdo, di haloe lëmawoeng pajis sa lagi nanggra 'oelaj sabah kédjang nihan, 'ani lëmawoeng 'api goewajmoe pajis, 'adjalmoesampaj ki pinsan sindji, 'ani pajis, dangkoeng paj nikoe boetong lijak paj njak lagi makaj bëbintingan sèbatin, 'ani lëmawoeng, rëpa kalijakni bëbintingan, timbalni pajis, 'adjo kalijakni katoelistoelis bëtik nihan, di lijak lëmawoeng

těmondo, tjawa lěmawoeng, njak paj pajis ngaběbinting 'adjo, 'ani pajis, dankoeng ki mak njakkoe ngoetjakkon paj baběbinting, radoe sědong djawohni pajis lidjoeng, ngoeraw pajis, baběbintingdo, marini ditiwat 'oelih lěmawoeng 'oelaj sa dililikkon di těngahni, rěpa di girok tirědok di lilik 'oelaj sa mak dapok ngoebar lagi ladjoe mati lěmawoengsa, djadi pajis 'ampaj sěnang hatini, ladjoe ija midor midor mit di koedan lamban 'oeloen njěpok sěpah ngasan dalih kalantoeng roekoek, 'adoe mansa 'ija moeloh moenih di poelan, dalih 'ija ngangas di lijakni 'oentjal, tjawa 'oentjal, 'api di kanik pajis, 'ani pajis, ngangas, djak'ipa moe ngasan, timbalni pajis, njak dji djak mandjaw di 'oeloen mandoe, 'ani 'oentjal, njak 'aga mandjaw moenih ki di'oeton 'oeloen, 'ani pajis, tantoedo nikoe di'oeton 'oeloen, kapan nikoe kalijak'an kanah ki 'ani 'oeloen dipa kěris dipa pajan, pasoe'ki do, dalih nikoe mědjong, 'ani 'oentjal, pajoe kidah ki rěno, dalih 'ija mit, nginah di lijak 'oeloen, 'api oeloen gigir, dipa kěris dipa pajan, marini 'oentjal sa lapa pělěgoh dalih mědjong, marini 'oeloen ratong magas 'oentjal sa, ladjoe di tikol 'oeloen, di 'agih 'agih dagingni, marini pajis ngahandjak-handjak djak djawoh, marini pajis sa di'atong sěsoek pantjah pinsan poentoetni katan sěmok nihan ladjoe pajis sa pęgat.

II.

Pada saj rani marini timboel dilom pikiran pajis, bětikdo koesonkon soenjin binatang binatang dilom poelan rik' dilom pěkon, karana aga njani saj radja, 'aga tipilih sapa saj lěbih patoet, marini digoewajkonni 'api saj dimaksoedni, marini ngoeraw 'ija di rang boeson 'aga njani mapěkat sapa djoega saj titjakak mandjadi radja, nginah radoe tison soenjin tijan, marini tjawa pajis, haj soenjin sobat, koesonkon soenjin koeti, ram 'aga ngitjik sapa kamapěkatan ram soenjin 'aga tisani radja toeha ram, karana roepani, ki mawat radja ram halok halok goemah timboel pěrigoe'an, mawat ngoeroeskon parkara ram, marini děngido binatang binatang, radoe mapěkatdo soenjin 'aga mandjadi halimawoeng 'aga hingan radja sa, kakradoe, tjawa pajis, radoe bėnardo pikiran koeti soenjin sabab 'ija tilabih barngis rik mabani dalih koewat, kidang njak kědaw pikiran mawat patoet halok, halok ram goemah mansa lijom, 'oelihni sabab kikak 'ija lapah gěring lapah dibingi pagi 'ija pědom, dalih kikak 'ija měngan 'ija sěgok dibah batang sikoek, mawat gěring di rang saj wawwah, rija djoega koeti bětik mingan djoega njak toetoeg, marini di timbal saj djak binatang saj goemah sa, bėnordo tjawa pajis, ram sěpok saj barih, marini di pilih 'oeloen liman 'aga djadi radja, kakradoe, marini nimbali pajis, radoe bėnor moenih pikiran koeti, karana 'oedi liman balag dalih koewat soewarani hatang, kidang ki pikirankoe mawat djoega patoet, karana 'ija kikak 'ija lapah, mawat dapok njapang batang kajoe saj, tilampaw balag, 'ija mawat pandaj tjakak, rikni lagi, kikak 'ija měngan mawat pandaj bětong, marini di bėnorkon 'oelih binatang saj barih, marini moelaj loewot di pilih, marini di těkok 'oeloen badak karana 'ija sědong patoet djoega, radjin

lagi malijom, marini di timbal pajis radoe bēnordo pikiran koeti, kidang ki pikirankoe koerang djoega patoet, sabab 'ija tiloe, kikaq ti'oeraw goemah nihan mawat ninbal, sabab mawat didēngini, marini dibēnorkon 'oelih saj barih pikiran pajis 'oedi, marini di pilih loewot, marini ditēkok 'oeloen katji 'aga hingan radja, sabab 'ija sēdong pintor dalih mabani djoega, kikak dikajoen 'oeloen 'ija mit gigir soewarani, radoe mapēkat djama 'ija, marini nimbal moenih pajis, dilom sēkēdjang pikirankoe koerang djoega patoet radoe bēnardo sēpa saj koeti tjawakon, kidang tjoba lijaq, kikak 'ija mēdjong ngadap rikni santor 'ija loewar pihak 'oentjoek sēloetni, rasakoe mawat patoet, marini di bēnorkon 'oelih binatang barih, do 'oenggal radoe mapēkat, marini karadoe'an nihan tipilih 'oeloen tjigoek didjadikon radja, karana 'ija kētjal lapah di tanoh rik lapah di 'oenggak kajoe, dalih 'ija waktōe soeboeh 'ija mēna mindjak djak binatang saj barih, marini di bēnarkon 'oelih pajis, marini tētapdo tjigoek sa mandjadi radja, marini timboel pikiran pajis 'ija tjawa djama tjigoek sa botik ram himpoen loewot ram soenjin njani pēkat, pajoe ram soenjin njēpok 'iwa 'aga kanik'an, ram langokkon batang 'ari saj balag 'indji, radoe tantōe ram mansa 'iwa goemah, kak radoe ram bagi saj djēluna, marini timbal radja tjigoek sa, sanido 'api hagamōe njakkoe noetoeg, marini di himpoenkon moenih soenjin 'indjoek saj radoe, marini radoe tison soenjin, marini tjawa pajis tēngisdo koeti soenjin pērintah radja ram ram rēgah kēbatang 'ari 'indji, marini dikajoen 'oelih pajis liman ngaroentoehkon poematang poematang, njin djadi litak wajni dapok moedah ram tindjoek 'iwa ni, marini di kajoen pajis saj liman noenggoe koeboe rik noenggoe 'iwa sēpa saj radoe tison di darak, kakradoe marini ratong garagasi balag kēdjang dalih soeloeh roewa matani rik njantjan toengkok saj balag, marini ngandakwa liman sa saj noenggoe 'iwa tison karana batang 'ari 'indji njakkoe kēdaw, mēng'api koeti 'akoek gawoh, marini hēma liman sa djama rabajni, marini 'iwa bēla di kanik 'oelih garagasi sa, kakradoe marini ratong soenjin 'aga ngambagi parolih-anni, marini di haloeni liman saj noenggoe mawat lagi rik 'iwa rija moenih, marini di 'oelih 'oeloen dalih di 'oerawi 'oeloen liman saj noenggoe djēno, marini ratong dalih njoeritakon 'ahoewal garagasi sa, njakkoe tilampaw rabaj nihan moedjoerdo njakkoe mawat di boenoeh 'oelih garagasi sa, marini tjawa pajis, marini kapandajan 'oelih koeti, haj soenjin koeti lijakdo hinggani liman parabaj, ram tēdoeh sēkēdji 'ija bani 'oentoengdo mawat ram madjadikon radja sēkēdji, tanno djēmoh pagi bētikdo halimawoeng paj noenggoe koeboe ram 'indji dalih djoega 'iwa, sēpa saj radoe dapok ram tindjoek, marini kak djēmoh ranini rēgah loewot di waj soedi halimawoeng saj djaga, radoe goemah dapok 'iwa sa tison doedi ratong moenih garagasi sa, dami di lijaq 'oelih halimawoeng garagasi ratong, marini sēgok 'ija dilom bataug djoekoek saj balag, karana rabajni ngalijak garagasi, tēdoehni mawat tilawan djama 'ija, marini soenjin 'iwa di 'akoek 'oelih garagasi dalih dikanikni, bētongdo 'ija, marini moeloh garagasi ka rangni, kakradoe marini ratong 'oeloen soenjin ngalijak 'iwa mawat lagi dalih halimawoeng mawat kalijaq'an lagi, marini di 'oeraw 'oeloen gēlar halimawoeng, ratongdo 'ija,

marini dikabarkan moenih kalakoewan garagasi mawat tilawan 'oelihkoe, kakradoe nimbal moenih pajis, 'oentoengdo ram mawat mandjadikon halimawoeng pada rani 'aga djadi radja, marini lijakdo 'oelilmoe, kidang sakikdo dilom hati halimawoengsa dilijomkon 'oelih pajis, saka tjawa pajis, djëmoh pagi ram moelaj moenih kardja, tagankon njakkoe noenggoe koeboe 'indji dalih njakkoe djaga ngalaw kalaw njakkoe lawan 'oedi garagasi, kidang njakkoe ngiloe hoewi sësah pitoe batang kirakira pandjang lima kèpas dilom sanga batang ki hoewi mërnoe sënang djoega, dapok njakkoe tindjoek, marini gëloekdo liman njëpok hoewi sësah sa karana 'ija koewat ngakoek hoewi, 'ija ngakoek radoe mansa hoewi, marini dipikkon di hadapan pajis, marini soenjin binatang sa moeloh njëpok 'iwa, marini tilamboen do 'iwa, radoe tisonkon, kakradoe marini ratong moenih garagasi, 'indjoek hadat saradoeni marini 'ija 'aga nganik 'iwa, marini di halang pajis dalih tjawa 'ija, haj toewan 'oewat koedo toewan saroepa nihan sama radja sikam di pëkon, kidang radja sikam sa santor haban ngison, mawat datjok mamboekakon tjoeloekni djak dadani indjoek hingga djëlma soembahjang, rënodo saj radoeni 'ija do 'ija malowot, kintoe 'oewat poesikam toewan 'oewat kasihan radja sikam sa harap djama sagoemahgoemah harap bali'aw ngiloe 'obat djak poesikam, karana bali'aw radoe saka nanggoeng sakik sa, marini nimbal garagasi sa, haj pajis, 'apido 'aga 'obatni, njakkoe dji tilampaw kasihan têngis pëkabaranmoe sa halok radjamoe sa poe'arikoe, tjawa pais, 'ija toewan kintoe toewan 'oewat soekaajak ngiloe 'oekoran badan poesikam, tjawa garagasi, 'oekoran rëpa sani 'oelilmoe, marini di tawaj 'oelih pajis rëdji, marini lilikkon 'oelilmoe 'indji hoewi di karoewa toewotmoe kidang dang koerang djak pitoe lilik, kakradoe padoeka toewan garikkon, ki radoe disani 'oelih garagasi sagalo tawaj pajis, marini digarikkon mawat manggarik lagi, ratong binatang binatang saj goemah sa, marini mëkik pajis gëloek koeti 'adjo garagasi radoe njakkoe tindjoek, marini gëloek do halimawoeng sa ratong, marini di kajoen pajis, gigik 'oelilmoe karoewa matani njin mawat ngalajak lagi 'ija, kakradoe ratong liman ngilik, ratong këbaw noenggoes, ladjoë mati 'oedi garagasi, marini di bagido 'oeloen 'iwa 'oedi, marini tjawa pajis ram lagi gëgoh goemahni, marini nimbal halimawoeng sa, ram ngambagi noetoeg balag badanni, ki loenik loenik, moenih bagianni, ki balag badanni, balag moenih bagijanni, marini tjawa pajis njakkoedo saj labih goemah bagijan, sabab njakdo mamboenoe garagasi, marini batangkan djama halimawoeng, kakradoe marini di tajarkon pajis bagijan 'iwa di matani halimawoeng 'oedi, marini matani halimawoeng dikoeroek hani, marini pajis gëloek lidjoeng, marini pëtjoh do kèpëkatan sa, kikaq radoe sënang hati halimawoeng, marini di bëdag loewot pajis karana halimawoeng rada risok nihan mansa lijom 'oelih pajis, radoe ditêngis 'oelih pajis rasija halimawoengsa, marini 'ija ngëgokkon diri, marini koeroek 'ija dilom rawong batang kajoe saj këdjang, mawat 'ija 'aga loewar lagi, kidang halimawoeng noenggoe djoega, marini timboel pikiran halimawoeng sa, ki 'indjoek rëdji mawat dapok njakkoe boenoe 'indji pajis, kidang bëtikdo njakkoe ngiloe toeloeng djama 'indajkoe, marini lapah 'ija njëpok

gëmoel, marini boetoengga 'ija dalih tjawa halimawoeng, haj 'indajkoe, njakkoe ngiloe toeloeng djama nikoe 'aga mëmboengkar saj batang kajoe, karana njakkoe 'aga mëmboenoeh pajis 'ija sëgok dilomni, marini nimbäl gëmoel sa, bëtikdo mingan njakkoe toeloeng, marini lapah tijan roewa toeroen, diliq 'oelih pajis 'oedi halimawoeng barik djama gëmoel, marini rabaj 'ija sabëla rabaj, marini pikir pajis, bëtikdo njakkoe loewar djak rawong kajoe 'indji ngahadap djama gëmoel dalih tjawa 'ija, haj halimawoeng, mëngapi nikoe moetoskon pardjandji'an, boekan ram radoe badjandji nikoe këdaw hoetang handak lagi këtjah, tanno nikoe bajar djama halom lagi kamak, tanno njakkoe mawat 'aga uarima mala'inkon rëpa ram bardjandji sëkëdji, marini tëngis gëmoel sa këtjawa'an pajis, tjawani gëmoel, njakkoe 'indji 'aga mëmbajar hoetangni, ki 'indjoek rëdji mawat njakkoe 'aga boengkar' 'indji kajoe, marini tjawa halimawoeng, toeloeng djoega 'indji pajis tjawa boehoeng, dalih gëmoel sa mawat 'aga lagi, sëdong batangkar gëmoel djama halimawoeng ladjoe laga tijan roewa gëgoh koewat, karoewani saj djoega mawat 'aga kalah lantjar mati karoewa.

VERTALING

DOOR

DRIE TER KWEEKSCHOOL TE FORT DE KOCK STUDEERENDE LAMPONGSCHE JONGELIEDEN

ONDER TOEZICHT VAN

Ph. S. VAN RONKEL.

Verhaal van het dwerghert.

Het dwerghert trof op een tocht een groote rivier aan. Hij wenschte over te steken, maar er was geen brug. Toen zeide hij: als de krokodillen in deze rivier er uit komen, zal ik ze tellen. Alle krokodillen kwamen er uit. Hij zeide: schaaft u op een rij, dan kan ik tellen hoeveel uw aantal is. De krokodillen schaarden zich op een rij, het dwerghert telde ze, een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien, hij sprong van den een op den ander en zeide: 't was slechts een list van mij om over te steken.

Daarna ging hij naar den bovenloop der rivier en riep de slakken zeggende: ik wil een wedren houden. Alle slakken kwamen samen, en hij sprak met hen af een wedloop aan te gaan, de slakken antwoordden: goed. Zij spraken toen onderling af: als het dwerghert roept, dan moet degene die 't verst aan den bovenloop is hem antwoorden. Toen begon het dwerghert te rennen; moe geworden hield hij op en riep de slakken, en degene die 't meest bovenstrooms was antwoordde. Het dwerghert ging kijken: 't waren slakken van geheel hetzelfde uiterlijk als die waarmede hij pas de afspraak gemaakt had. Hij zeide: laat ons nog een keer wedrennen. Daarna rende hij, en moe geworden riep hij de slakken; de verste bovenstrooms antwoordde. Het dwerghert bemerkte dat van al die slakken de staart even wit was; hij had dus den wedstrijd met die slakken verloren. Onmiddellijk beklom hij een heuvel, en voelde zich beschaamd. Vervolgens ging hij binnen in een hertehol. Hij was zeer ongerust, er uit komen kon hij niet. Toen hij een' nacht in dat hol zat kwam er een kidjang voorbij, die zeide: wat doet gij daar vriendje? waarop hij antwoordde: ik doe hier iets heel prettigs: ik eet »hati tanah". De kidjang zeide: hoe smaakt dat, laat mij er van mede eten, waarop het dwerghert antwoordde: welan. Zoo sprong de kidjang naar beneden, en het dwerghert mompelde: een van mijn makkers is dood. De kidjang sprak: wat beteekent dat gezegde van u?

Het antwoord was: ik was aan het reciteeren, tot zoover was mijn reciet gekomen. Op dat oogenblik ging er een hert voorbij, die zeide: wat doet gij hier vriendjes? Het dwerghert antwoordde: een heel prettig werk, wij eten »hati tana». Het hert zeide: laat mij mede eten, want ik wil gaarne weten hoe het smaakt, waarop het dwerghert antwoordde: komaan. Op zijn beurt sprong het hert omlaag, en at aarde, maar lekker was 't niet. Toen mompelde het dwerghert: reeds twee mijner makkers zijn dood. Het hert sprak: wat zegt gij vrindje? Het dwerghert antwoordde: neen, ik reciteerde iets. Op dat oogenblik ging er een neushoorn voorbij, die zeide: wat doet gij drieën hier? Het dwerghert antwoordde: ons werk is heel prettig, wij eten »hati tana». De neushoorn zeide toen: laat mij mededoen, hoe smaakt dat? Het dwerghert zeide: als gij wilt kom dan. Op zijn beurt sprong de neushoorn omlaag. Het dwerghert mompelde: reeds drie van mijn makkers zijn dood. De neushoorn vroeg: wat zegt gij, vriendje? waarop het dwerghert antwoordde: neen, ik was aan het reciteeren. Op dat oogenblik ging er een tijger voorbij, die zeide: wat doet gij vieren hier? Het antwoord van het dwerghert was: wij vieren hier eten »hati tanah». De tijger zeide: ik doe mée vrindje, hoe smaakt dat? Het dwerghert antwoordde: kom maar hier. De tijger sprong naar beneden, en het dwerghert mompelde: vijf mijner makkers zijn al dood. De tijger zeide: wat zegt gij? bedriegt gij ons? wat is hier voor eten voor mij behalve gijlieden? Het dwerghert antwoordde: als het zoo is, wie van ons 't eerst zijn gevoeg doet, die wordt het eerst opgegeten. De anderen zeiden: als het zoo is, goed dan. 's Morgens deed het dwerghert zijn gevoeg, en smeerde 't aan den staart van den kidang; toen ontdekte het dwerghert dat de kidang zijn gevoeg gedaan had; en daarom werd de kidang 't eerst door den tijger opgegeten. In 't kort, elken morgen at de tijger een ander dier op, totdat hij en het dwerghert overbleven. Toen zeide het dwerghert: ook al zoudt gij mij eten, gij zoudt nu toch niet verzadigd worden, werp mij dus maar omhoog opdat ik een ladder zoeker. De tijger dacht: hij heeft gelijk, en wierp het dwerghert omhoog, zoodat hij alleen in het gat bleef. Hij wachtte een' nacht op het dwerghert, doch dit kwam niet, twee nachten, nog kwam het niet. Toen zeide de tijger: misschien ben ook ik door het dwerghert bedrogen, als ik hem vind zal ik hem zeker opeten, als ik er uit kan komen. Daarna klom de tijger met alle inspanning naar boven, en ging het dwerghert zoeken. Dit kroop onder een bamboestoel, waar hij het ontloken vruchtbeginsel vastklemde. De tijger zeide: nu is 't uw laatste ure, gij doet niets dan bedriegen. Daarop antwoordde het dwerghert: vriend, wees nog niet boos op mij, kijk eerst eens naar mijn endeldarm die naar buiten is getreden omdat ik trachtte een bamboestoel te torsen, die echter niet op te tillen was. De tijger zag dat het zoo was, en at hem dus niet op; iets dergelijks ziende liep hij weg. Ook het dwerghert liep weg, maar toen zag de tijger dat 't niet waar was dat zijn endeldarm er uit kwam, dat het een opengebarsten vruchtbeginsel was. Toen zette de tijger hem na, en het dwerghert wachtte onder een linsoeh-boom, welks

vruchten goed rijp waren. De tijger zeide: gij bedriegt altijd dwerghert, ik zal u in eens opeten. Het dwerghert zeide: wees nog niet boos meneer, ik pas nog op de eieren van het marga-hoofd. Toen zeide de tijger: laat mij ze eten. Het dwerghert antwoordde: eet ze nog niet, laat mij 't eerst aan den batin zeggen, als het mag zal ik het zeggen. Toen het dwerghert ver was riep hij: eet ze maar. Toen de tijger ze gegeten had, kreeg hij een zuren smaak, en ging het dwerghert zoeken. Hij trof hem aan onder een bijennest zittende, en zeide: wat doet gij daar? gij bedriegt maar. Het dwerghert zeide: wees nog niet boos, zie maar dat ik den gong van den batin bewaak. De tijger zeide: laat mij er op slaan. Het antwoord was: sla er niet op voor dat ik het zeg. Daarop ging hij heen, en toen hij ver weg was schreeuwde hij: sla maar; eerst toen sloeg de tijger er tegen, de bijen zwermde uit en staken den tijger. Deze werd daardoor hoe langer hoe booser op het dwerghert (en zeide): zeker zal ik hem opeten. Hij trof hem aan passende op een zeer lange sawa-slang, en zeide: wat doet gij daar, nu is uw laatste oogenblik daar. Het dwerghert zeide: wees nog niet boos, zie eerst dat ik op den gordel van den batin pas. De tijger zeide: hoe ziet die gordel er uit? Het dwerghert antwoordde: zoo, heel mooi geschilderd. Toen de tijger zag dat 't zoo was, zeide hij: laat mij het eerst aandoen, waarop het dwerghert antwoordde: niet voor dat ik het zeg. Toen hij een eindje ver weg was zeide hij: doe 't aan; de tijger greep de slang en deze wikkelde zich om zijne lendenen, hoe meer hij zich bewoog, des te vaster omklemde hem de slang. De tijger kon zich niet losmaken en ging dood. Eerst toen was het dwerghert gerust, en ging wandelen achter de huizen om afval van sirih en stompjes van cigaartjes te zoeken; toen hij die gevonden had, ging hij in het bosch terug en gebruikte sirih. Toen een hert dat zag, zeide deze: wat eet gij daar? Ik eet sirih! Vanwaar hebt gij die sirih? Ik kom van een bezoek bij lieden van Mandoe! Het hert zeide: ook ik wil op bezoek gaan, als ik volgens de adat uitgenoodigd word ¹⁾. Het dwerghert antwoordde: zeker zal men het u toestaan en gij u vertoont; als men u vraagt: waar is uw kris en waar uw lans, ga dan dicht bij, en neem plaats. Het hert zeide: dat is goed. Hij ging, en toen men hem zag, schreeuwde men: waar zijn uw kris en lans? Toen ging hij langzaam en nam plaats; daarop kwamen de lieden en staken hem. Toen hij geslacht was, deelde men zijn vleesch. Het dwerghert stond in de verte te springen. Daarna werd hij door een pas afgesneden poear in zijn staart gewond, zoodat hij erg gewond werd en stierf.

II.

Op eenen dag kwam de gedachte bij een dwerghert op: 't zou goed zijn als ik al de dieren in het woud en den kampoeng verzamelde om eenen

1) Octoen beteekent: het aanbieden van een sirihpruim of een sigaret, bv. aan een gast.

koning te verkiezen; die de geschikste is moet gekozen worden. Daarna deed hij wat hij zich voorgenomen had. Op den weg riep hij allen samen ter beraadslaging wie waardig was om tot vorst verheven te worden. Toen allen bijeen waren, zeide hij: vrienden, ik heb u bijeengeroepen om er over te beraadslagen welke oudste van ons koning moet worden, want naar het schijnt, zal er wellicht, als er geen vorst is, twist ontstaan, en dan zal er niemand zijn die onze zaak beslecht. Allen hoorden dit, en zeiden: wij zijn er toe overeengekomen dat de tijger vorst zal worden. Toen zeide het dwerghert: uwe gedachte is juist, want hij is zeer streng, dapper en sterk, maar toch denk ik dat hij niet geschikt is, wellicht worden wij dikwijls door hem beschaamd gemaakt, want als hij uitgaat, doet hij dat 's nachts, 's morgens slaapt hij, en als hij eet, verbergt hij zich op een geheime plek, en niet op lichte plaatsen. Laat mij 't echter aanvaarden. Toen antwoordde een der dieren: het dwerghert heeft gelijk, zoeken wij een ander. Men koos den olifant tot koning. Het dwerghert zeide: wederom is uwe gedachte goed, want de olifant is groot en sterk en heeft eene zware stem, maar naar mijne meening is ook hij niet geschikt, want als hij loopt, kan hij niet over heel dikke boomstammen springen, en hij kan niet klimmen, en als hij eet is hij nooit verzadigd. Dit erkenden de andere dieren en begonnen wederom te kiezen; zij verkozen den neushoorn, want die was geschikt, ijverig en had begrip van schaamte. Het dwerghert zeide: uwe gedachte is goed, maar naar mijne meening is hij niet geschikt, want hij is doof, als hij geroepen wordt antwoordt hij niet omdat hij niet hoort. Allen keurden dat goed, wederom kozen zij, en verkozen den hond tot koning, want deze was schrander en dapper, als men hem riep blafte hij. Na de beraadslaging zeide het dwerghert: naar mijne meening is hij niet geschikt, maar alles wat gij zegt is juist, evenwel, let er op als hij tegenover zijne kornuiten zit ontbloot hij steeds zijne schaamte. Allen vonden dat ook; toen allen tot het einde toe beraadslaagd hadden, werd de tjigoek-aap tot koning verkozen omdat hij vlug was in het loopen op den grond en in de boomen, en 's morgens vroeger opstond dan de andere dieren. Dat vond het dwerghert goed, en het stond vast dat de aap koning werd. Toen kwam er eene gedachte op bij het dwerghert, die zeide tot den aap: laat ons nog eens allen te zamen komen, en visschen zoeken; wij doen dan deze groote rivier uitdrogen, en zullen dan vele visschen krijgen, die zullen wij dan verdeelen, ieder één. De aap zeide: doe wat gij wilt, ik volg u. Wederom werden allen vergaderd evenals te voren, en toen allen vergaderd waren, zeide het dwerghert: hoort gij allen, onze koning zegt dat wij moeten afdalen in deze rivier. Daarna gelastte het dwerghert de hooge kanten af te brokkelen, opdat het water modderig zou worden; »dan kunnen wij gemakkelijk de visch vangen». Daarna gelastte hij den olifant het hutje van den schans en de visschen te bewaken; die reeds op het land verzameld waren. Toen kwam er een groote reus met roode oogen (gergasi) en een groote stok in de hand. Deze beschuldigde den olifant die den reeds bijeengebrachten visch bewaakte, »want

de rivier is van mij, waarom neemt gij ze"? De olifant zweeg met vreeze, en de gergasi at de visschen op. Daarna kwamen de dieren om den buit te verdeelen, en bevonden dat de olifant die moest waken en ook de visschen er niet waren. Men riep den olifant die gewaakt had, deze kwam en vertelde de geschiedenis van den gergasi: »ik was erg bang, gelukkig heeft de gergasi mij niet gedood". Nu zeide het dwerghert: weet gij allen, en merkt op het bange gedrag van den olifant, vroeger dachten wij dat hij dapper was, gelukkig hebben wij hem niet tot koning verkozen, 't zal goed zijn dat morgen de tijger de hut en de visschen bewaakt; al wat wij krijgen zullen wij goed bewaren. Den volgenden morgen ging de tijger de visschen bewaken; alle dieren daalden af, en toen er al veel visch gevangen en verzameld was, kwam de gergasi wederom, en toen hij dezen zag komen verschool de tijger zich in het hooge gras, want hij was bang op het zien van dien reus en dacht dat hij dien niet kon weêrstaan. Daarop nam de reus de visschen, en at ze op totdat hij verzadigd was, waarna hij naar zijne plaats terugging. Allen kwamen en zagen dat de visschen er niet meer waren, en de tijger niet meer te zien was. Men riep den tijger, deze kwam en berichtte op zijne beurt de geschiedenis van den reus: »ik kon hem niet weêrstaan". Het dwerghert zeide: 't is gelukkig dat wij hem niet tot koning verheven hebben, ziet maar eens. De tijger was boos omdat het dwerghert hem beschaamd maakte. Het dwerghert zeide: morgen zullen wij wêr aan het werk gaan, laat mij de hut en de visschen bewaken en de wacht houden, misschien kan ik den reus weêrstaan, maar ik verzoek om zeven stuks rotan-sega van ongeveer vijf vaâm lengte, en als er dan nog één marnoe-rotan is, kan ik hem vangen. Toen zocht de olifant vlug rotan en legde het vóór het dwerghert. Nu gingen alle dieren wederom visch zoeken; de visschen stapelden zich op, en toen ze bijeen waren kwam weêr de reus en deed als de vorige malen. Toen hij de visch wilde gaan eten, verbood het dwerghert hem dit, zeggende: mijnheer, lijkt gij niet op onzen vorst in den kampoeng? Deze toch heeft eene voortdurende kilte-krankheid en kan zijne handen niet van zijn borst loskrijgen, evenals een die sembahjangt. Als u medelijden met hem heeft, aldus was zijne opdracht, dan hoop ik zeer dat hij medicijn van u mag vragen, want hij is al lang ziek. Toen antwoordde de reus: »wel dwerghert, wat zal zijne medicijn zijn, ik voel groote deernis, bij het hooren van uw bericht, misschien is uw vorst familie van mij". Het dwerghert zeide: »mijnheer, als u het goed vindt wilde ik u lichaam meten". De reus zeide: »meet 't maar, hoe doet gij dat"? Het dwerghert gaf hem deze aanwijzing: »wind dit rotan om uwe beide knieën, maar niet minder dan zevenvoudig, en beweeg u dan." De reus deed zooals het dwerghert hem aangewezen had, en trachtte zich te bewegen, maar kon het niet. Daarna kwamen alle dieren, en het dwerghert schreeuwde: gauw, ik heb den reus gevangen. Nu kwam vlug de tijger, en het dwerghert beval hem zijne beide oogen uit te bijten, opdat hij niet meer zou kunnen zien, de olifant kwam hem trappen, de karbouw hem stooten, en zoo stierf de reus.

Daarna verdeelde men de visch. Het dwerghert zeide: wij zullen het gelijkelijk verdeelen. De tijger sprak: goed, wij zullen 't verdeelen naar de grootte, kleine dieren krijgen een klein deel, groote een groot. Het dwerghert zeide: ik krijg het meest, want ik heb den gergasi gedood. Nu kreeg hij twist met den tijger, en wierp zijn deel den tijger in de oogen, zoodat ze vol zand kwamen. Daarna vluchtte het dwerghert, totdat de vergadering uiteenging. Toen de tijger zich tevreden gesteld had, achtervolgde hij het dwerghert, want hij had al vele malein beschaamdmaking van hem verkregen. Toen het dwerghert zijne geheime bedoe-lingen vernam, verborg hij zich, en ging een gat in een hoogen boom binnen; hij kwam daar niet meer uit maar de tijger wachtte. Toen kwam bij den tijger de gedachte op: op deze wijze kan ik het dwerghert niet dooden, laat mij een mijner vrienden om hulp verzoeken. Hij ging daarop den beer zoeken, en toen hij hem aangetroffen had zeide hij: vriend ik roep uwe hulp in om een boom omver te halen want ik wil een daarin verborgen dwerghert dooden. Die woorden hoorende zeide de beer: goed, ik zal u helpen. Beiden gingen opweg, en toen het dwerghert zag dat de tijger in gezelschap was van den beer, werd hij erg bang en dacht: 't beste is dat ik uit het gat kom, en mijne opwachting ga maken bij den beer. Hij zeide: tijger, waarom verbreekt gij uwe belofte, hebben wij dan geene afspraak gemaakt? uw schuld is wit en zuiver, en nu betaalt gij die met zwart en vuil. Dat wil ik niet aanvaarden, wel zooals wij het vroeger afgesproken hebben. Toen de beer die woorden van het dwerghert hoorde zeide hij: ik zal zijne schuld betalen, dus wil ik dezen boom niet vellen. De tijger zeide: help mij toch, het dwerghert liegt. Maar de beer wilde niet meer; hij kwam in twist met den tijger, en beide vochten, even sterk waren ze, geen van beide wilde het verliezen; ze vonden beide den dood.

Nederlandsch-Tidoengsch- Tinggálàn Dájàksche Woordenlijst

SAMENGESTELD DOOR

P. VAN GENDEREN STORT,
Kapitein van den Generalen Staf

VAN HET

Nederlandsch-Indisch Leger.

VERHANDELINGEN

VAN HET

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

DEEL LXI.

Vijfde stuk.

BATAVIA,
ALBRECHT & Co.

| 'S HAGE,
M. NIJHOFF.

1916.

VOORWOORD.

In de Verhandelingen van het Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen Deel LIX, derde stuk, 1912, werd opgenomen een door mij samengestelde Nederlandsch-Kěnjá Dájaksche woordenlijst, Deze lijst was opgemaakt gedurende een verkenningstocht (Maart-Juli 1911) langs de bronnen van de Kájàn-rivier (Oostgrens van Sěráwàk). Na dien tocht werden van Augustus tot December 1911 de stroomgebieden van de Siměngáris-, Sěloekoe-, Sěmbàkoeng- en Līnoeàng Kájànrivier (Noordoostelijk gedeelte van Nederlandsch Borneo, Zuidgrens van Britsch Noord Borneo) door mij verkend, en bezocht ik diezelfde streek ongeveer een half jaar later als leider van de Nederlandsche grensexpeditie, welke, in vereeniging met eene door het Britsche Gouvernement uitgezonden expeditie, als taak had de grens tusschen het Nederlandsch gebied en Britsch Noord Borneo in het terrein uit te zetten. Gedurende deze beide tochten maakte ik kennis met de vijf in die streek gesproken dialecten, namelijk het Tidoeng-, Táràkàn-, Sěmbàkoeng-, Pěntjàngàn- en Sědálir- dialect, en verschijnt als resultaat daarvan de hierop volgende woordenlijst. In de tweede kolom staat het Tidoeng-dialect vermeld; waar de woorden in het Táràkàn-dialect anders luiden, zijn die aangegeven door toevoeging van (Tr.). In de derde kolom is als hoofdtal het Sěmbàkoeng-dialect aangenomen; afwijkingen in de Pěntjàngàn- en Sědálir-dialecten zijn respectievelijk aangegeven door toevoeging van (P.) en van (Sr.).

Naar mijne meening behooren de stammen, die de voornoemde dialecten spreken, allen tot den grooten Tingálàn Dájàk-stam, welke oorspronkelijk in haar geheel in den bovenloop van de Sěmbàkoeng-rivier gewoond heeft. Eenige nederzettingen zijn daarna van de heuvels (tidoeng) afgedaald naar den benedenloop van de Siměngáris-, Sěboekoe-, Sěmbàkoeng, Līnoeàng Kájàn- en Sěsájàp-rivieren, en hebben zich daar vermengd met Boegineesche-, Maleische- en andere handelaren en voorts het Moehammadaansche geloof aangenomen. Deze afstammelingen werden genoemd óràng tidoeng" (mensen van de heuvels), terwijl de streek, die zij bewonen, na onze komst, den naam van Tidoengsche Landen kreeg.

Van deze „óràng tidoeng" staken er eenigen over naar de voor de Noordoostkust gelegen eilanden, van welke het voornaamste „Táràkàn" heet. Deze noemden zich „óràng táràkàn".

Door de vermenging met de handelaren zijn in het Tidoeng-dialect vele Maleische-, Boegineesche- enz. woorden gekomen, terwijl de „óràng táràkàn” door aanraking en vermenging met de bewoners van den Soeloe-Archipel („óràng sólók”) bovendien ook nog van het door dezen gesproken dialect eenige uitdrukkingen overnamen ¹⁾.

Van het aan de Zuidoostkust van Britsch Noord Borneo gesproken dialect en van de Boelòngàn taal verscheen in 1908 een werkje, getiteld „The Tidong dialects” en geschreven door M. W. H. Beech. Van af de Zuidgrens van dit Britsch protectoraat tot aan het ten Noorden daarvan gelegen Láhàt Dátòe en de voor dat kustgedeelte gelegen eilanden wonen afstammelingen van de „óràng tidoeng”, zich eveneens noemende „óràng táràkàn”. De dialecten, die aldaar gesproken worden, wijken af van de op Nederlandsch gebied voorkomende. De Heer Beech rangschikt de Boelòngàn taal onder dezelfde dialecten als het Tidoengsch, als reden opgevende, dat zoowel de „óràng tidoeng” als de „óràng boelòngàn” afstammen van den grooten stam der Kájàn Dájàks. Dit is naar mijne meening wel het geval met de „óràng boelòngàn”, maar niet met de „óràng tidoeng” ²⁾.

Volledig is mijn woordenlijst geenszins; toch hoop ik, dat de bestuursambtenaren en particulieren, die werk te verrichten hebben in de Tidoengsche Landen, het een en ander er in zullen vinden, dat hun van nut is.

Uitspraak der klinkers.

á	uit te spreken als	a	in praten.
à	„ „ „ „	a	„ tak.
ě	„ „ „ „	e	„ jongen.
é	„ „ „ „	ee	„ keel.
è	„ „ „ „	e	„ hek.
i	„ „ „ „	i	„ kip.
ī	„ „ „ „	ie	„ bier.
ó	„ „ „ „	o	„ wonen.
ò	„ „ „ „	o	„ sok.

1) Dr. Matthes deelt in zijn Makassaarsch Woordenboek mede, dat de Bajo's of Badjoreezen, de bekende Zee-nomaden, door de Makassaren en Boegineezen ook wel Tidoengers worden genoemd, naar Tidoeng, eene plaats bij Goa, waar zij eenigen tijd zijn gevestigd geweest. Wellicht is deze plaats oorspronkelijk eene nederzetting van de Tidoengsche stammen op Borneo. (Adriani).

2) Behalve het werkje van Beech, bestaat er nog een artikel van den Heer W. Aernout, in den Ind. Gids van 1885 dl. I, bl. 586, getiteld: „Een Woordenlijstje der Tidoengsche taal, door W. Aernout, Controleur Ie kl. te Moeara Teweh”. Het beslaat de bladzijden 587—550 en gaat van het Tidoengsch uit. (Adr.)

NEDERLANDSCH- TĪDOENGSCHE- TINGGÁLÀNSCHE WOORDENLIJST.

Nederlandsch.	Tidoengsch.	Tinggálànsch.
A.		
aaïen	soemboehòn nĭmpàlās (Tr.)	pàsĕn poejājĕn (P.) (Sr.)
aamborstig	mápsĕs	ápĕs lausĕn (Sr.)
aamechtig	loempai moempai (Tr.)	oempāj laus (P.) àloempai (Sr.)
aan hem	àdoen doedoen (Tr.)	djoen òkau (P.) (Sr.)
tot aan	kà sàbei	kà soekoe kĕrátòng (P.) kĕdátòng (Sr.)
aan mijne zijde	àbĭtkoe bĭbĭlkoe (Tr.)	sĕmpĭlàngkoe soeàh pàg (P.)
aan elkaar	gĭlād ²	ĕmbájá bújá ágĕ gĕndòk (P.) (Sr.)
aan stukken	bádàk	òpàk pàntsà (P.) naulàk (Sr.)
boven aan	sáwàt	sáwàt lĭmbau (P.) (Sr.)
buiten aan	doeàl	doeàl dàwàl (Sr.)
onderaan	disau	dèsau lĕlĭwi (P.)
aan den grond zitten.	kĕsàlāg	kĕsàndàl kĕtároeng (P.) kĕtádoeng (Sr.)

A.

aan iets blijven haken	sītān	kēsàngoet
aan boord gaan	moedān	moedān
		toemàmpàk (P.)
		tàmpàk (Sr.)
aan wal stappen	màsàk	màsàk
		toen (Sr.)
anaarden	poensoe	soempoe
		poensoe (Sr.)
aanbakken	sēlābān	ēsēlēb
	sīnālēb (Tr.)	
aanbaksel	kàgoet	kàgoet
		nòntò (Sr.)
aanbehooren	njàmpoenòh	njàmpoenòh
		kētàngàn (P.) (Sr.)
aanbeteren	baibais	oemaumá
	bēdjádjòk (Tr.)	
aanbetrouwen	iwàn ²	mànsàn
		mīmàn (P.)
		lānsàn (Sr.)
aanbevelen	pēmēnòng	ngīntápàt
		àngīn soegoet (P.)
		mīntòpòt (Sr.)
aanbieden	ēnggain	nákīn
	tīmāk (Tr.)	tákēn (P.)
aanblaffen	àngoesik	àngoesiq
	àngoesik (Tr.)	moesik (Sr.)
aanblazen	njampoej	njàmpoej
	moedjoek (Tr.)	sēmpoejòn (Sr.)
aanbouwen	àntoegēs	àmàlei
		àmál (P.) (Sr.)
aanbranden	sēlābān	ēsēlēb
	sīnālēb (Tr.)	
aanbrandsel	kàgoet	kàgoet
		nòntò
aanbreken (dagen)	moejoeng mādau,	àmoe līngkàs
	mīngkāt mādau (Tr.)	tàwàng gáling (P.)
		àtīkàs (Sr.)

A.

aandachtig	ənkoelɪmàn	kɪnògòn
aandeel	àngkoedɪngòk	kědɪngògò (Sr.)
	bàtā	tìād
		taìād (Sr.)
aandoen (leed —)	doewòl pěnjàwòh	kěsoesàn
		doewòl goewàng (P.) (Sr.)
aandoen (kleederen —)	màkei	ěmpàkei
aandoen (een plaats —)	mápīt	mápīt
aandragen	ángoebīt	ángoebīt
		ngònggòj (P.) (Sr.)
aandrang (dringend verzoek)	noesoeb	àmàntsoek.
		bìnàntsoek (Sr.)
aandrukken	ɪnjěkěn	ěnjòkòn
	ɪnɪndjěk (Tr.)	ɪnsòkòn (Sr.)
aanduiden (aanwijzen)	toendjoekěn	toeloedn
	tinoendjoek (Tr.)	
aanduiden (helder maken)	àbàntā	àbàntā
		tálàng (P.)
		kětawàngin (Sr.)
aandurven	àsìòk ngápoe	àsìòk ęgápoe
		pùnggěł (P.)
		àmànggěł (Sr.)
aanfokken	taikoelòn	těłimòn
	tinaikoel (Tr.)	koejoemàn (P.)
		běnsójòn (Sr.)
aangaan (een koop —)	àngálit	àngálit
		àngálir (P.)
		àlɪdɪn (Sr.)
aangaan (huwelijk —)	káwin	ěntàkoeb (van een man)
	běkáwin (Tr.)	àpaiwàn (van een vrouw)
		moeloelj (P.)
		pěkòlòng (Sr.)
aangaan (opselen)	kálingàngá	aiboet
		aiboen (P.) (Sr.)
aangedaan (droevig)	àdoewòl pěnjàwòh	àdoewòl pěnjàwòh
		àdoewòl goewàng (P.) (Sr.)

A.

aangenaam (smaak)	ámàk	ámís àlinoes (Sr.)
aangenaam (uiterlijk)	bais bǝdjádjǝk (Tr.)	ònsòj àlís (Sr.)
aangeven (kennisgeven)	bǝlain bíná lámoe (Tr.)	bǝlain kǝbǝlain (Sr.)
aangezicht	málòh	ájoe
aangorden	pàsǝkǝt pínǝsítǝp (Tr.)	ainīn ainǝn (Sr.)
aangrenzend	sǝmbial	sànīpàk sǝndau (Sr.)
aangroeien	toemoe	toemoe
aanhalen	soembœòn sǝnoembœ (Tr.)	oembœòn àngīntàtau (P.)
aanhechten	sīpoelid sīnīpoet (Tr.)	ànœmòk sǝmboengin (P.) toemoekòn (Sr.)
aanlitsen	oesīgòn inoesik (Tr.)	oesīgòn moesik (Sr.)
aanhooren	koelīmàn àngkoedingǝk (Tr.)	ǝnkīnòq ǝngkoelīngòk (P.) kǝdīngòk (Sr.)
aanhouden (doorgaan)	gīndágœ	mīnágœ àgajjàn (Sr.)
aankijken	àmǝntòl bínàntǝl (Tr.)	àgīlòng īlain (P.)
aankleeden	màkei	ǝmpàkei
aankomen	sàbei	kǝsoekœ kǝrátǝng (P.) nǝkǝdátǝng (Sr.)
aankondigen	bǝlain bínálàh (Tr.)	bǝlain kǝbǝlain (Sr.)
aanleeren	toelœīn tīnoelœ (Tr.)	pǝtīloewòn àmàlàh (P.) (Sr.)
aanleg (aard)	toekàng	àtoekàng àpànai (Sr.)

A.

aanleggen (mikken)	kěndòngòn	pilàtòn
	tínàndòng (Tr.)	běntīwòn (Sr.)
aanleggen (vuur)	ěnsidoe	àgoelòk
		ànpápoej (Sr.)
aanlonken	ngīdjāt	ěnáđòm
		àngoerīring (P.)
		ánáděm (Sr.)
aanloop (toeloop)	ěntīmoeng	gàloeloed
		lěmoeloer (P.)
aanmerkelijk	bělábi	akětoengai
	kělábī (Tr.)	kěràndei (P.)
		toemoengai (Sr.)
aanmeten	oekoelòn	soekàtòn
	inoekoel (Tr.)	oekoelòn (P.)
		oelòbòn (Sr.)
aanminnelijk	bais	ònsòj
	bědjádjěk (Tr.)	
aanmoedigen	sìdòq	kàsìdògòn
		mànggěl (P.)
		měsīdòq (Sr.)
aannemen	tělimòn	tělimòn
	tínělimò (Tr.)	lápòn (P.)
aannemen (voor waar —)	měněng	ngīntápāt
	ngīntápāt (Tr.)	mīntěpět (Sr.)
aanpakken (grijpen)	těnggòjòn	tòngònjòn
	sīnànggěl (Tr.)	tingònòj (Sr.)
aanpassen	kīnjámin	kīnàmin
	kīnīnjām (Tr.)	oemànggěu (P.)
		īměnggěu (Sr.)
aanplanten	ěntàněm	tànàmin
		ěntànòm (P.)
		ěntàněm (Sr.)
aanpunten	līndoesīu	ngálīnkoes
	īnėláwěs (Tr.)	mělīoes (P.)
		līnkoesěu (Sr.)
aanraken	ápīlāt	ápīlāt
aanrijgen	ànjoesoek	ànoesoek
	sīnoesoek (Tr.)	soesoekěu (Sr.)

A.

aanroepen	lěgěwòn inělágau (Tr.)	ipàgin àgipàq (P.)
aanscherpen	gīrilěn gīnilir (Tr.)	oelànin
aansluipen	běsěsěd bēsāsěd (Tr.)	gīnsēsòq sēsěgòn (P.) sēmēsěk (Sr.)
aanspoelen	kásàk kělásàkàn (Tr.)	àkásàk tēnai (Sr.)
aanstaan (graag hebben)	sědoengàn	àsáloe sáloe goewàng (Sr.)
aanstaan (van een deur)	kěbàng maitit kīuábàng (Tr.)	kaiti
aanstampen	injdòkòn ininnjòk (Tr.)	insòkòn
aansteken	ěnsidoeh sīnidoeh (Tr.)	àgoelòk ànbiàk (P.) ěnsodoeh (Sr.)
aanstoffen	měpàs pīnápàs (Tr.)	pěmpàsīn kěnkábīn (P.) ěnkábīn (Sr.)
aanstonds	innjākīn	sěnkilòp
aanstoot (ergernis)	maiwàn	làgai aujoe (Sr.)
aanstooten (met den voet)	kàsěnsádoe	kěsádoe
aanstooten (met knie of hand)	kěloebàk	kěloebàk kějpīmpīng (P.) kěsoempàk (Sr.)
aantrekkelijk	bais bědjádjěk (Tr.)	ònsòj.
aantrekken (kleederen)	màkei	ěmpàkei
aanvaarden	taikoelòn tīnaikoel (Tr.)	tělīmoen měnsájòn (P.) běnsájòn (Sr.)
aanvallig	bais bědjáuljěk (Tr.)	ònsòj
aanvallen	ngáloebàk ináloebàk (Tr.)	loebàkòn àngīntoep (P.) īntoepòn (Sr.)

A.

aanvang	tĩmpoen	tĩmpoen ĩmoenẽn (Sr.)
aanvaren	gàloebàk	àgàloebàk ẽndoebàk (P.) (Sr.)
aanvegen	měpàs pĩnàpàs (Tr.)	pěmpàsĩn kěnkábĩn (P.) ěnkábĩn (Sr.)
aanvraag	pěměłàkàn àmálòk (Tr.)	pěmpěłàkàn pěkitákàn (P.) títákěn (Sr.)
aanvullen	doewàngĩn dĩnoewàng (Tr.)	doewàngĩn kĩdoewàngĩn (Sr.)
aanwas (van een rivier)	boensoek	boensoek táwĩ (P.) toempádàng (Sr.)
aanwijzen	toendjoekěn tĩnoendjoek (Tr.)	toeloẽn
aanzeggen	bělain bĩnálóh (Tr.)	bělain kĩběgain (Sr.)
aanzetten (mes —)	gĩrĩlěn	oeláněn
aanzetten (knoop —)	sàloetòn	sàloetòn pikitòn (P.) děnkětěn (Sr.)
aanzienlijk	kěbálóek	kěbálóek (tàm pájàn) sěsáwět (kleederen, sieraden enz.)
aanzitten	ěntoedoeng	ěntoedoeng ěntoeroeng (P.) toemoedoeng (Sr.)
aap (gewone —)	koejăt	koejăt děboelau (P.) kálà (Sr.)
aap (met korte staart)	gáboek	gáboek těndoewòj (P.) (Sr.)
aap (wau wau)	kláwòt	kláwòt
aap (roode aap)	měłiàh koelàsĩ (Tr.)	měłiàh

A.

aap (menschaap)	pīsāpīsau óràng oetàn (Tr.)	kùgoehī
aap (neus —)	běkálòh	běkálòh
aap (zwarte —)	kákàk	njámoë
aap (luiaard)	koekàng	loetoeng
aapachtig	tiloewòn	tiloewòn goeloewin (P.)
aardappel (zie kětèlá en óbi)		
aarde	tànàh	tànàh
aardig	bais bědjádjěk (Tr.)	ònsòj àlis (Sr.)
aardolie	mīnjàk gàs oemau gàs (Tr.)	oemau nágàs
aardrijk	kàsoeàng tànàh	kàsoeàng tànàh
aardstamper	toegàl	àsěk àgàsěk (Sr.)
aars	áloe toetoe (Tr.)	áloe tětájàn (P.) (Sr.)
aarzelen	áboet	mīboet aiboen (P.) (Sr.)
aas	oepàn oempàn (Tr.)	oepàn àgoepàn (Sr.)
abuis	kěsàlàh	kěsàlàh
ach	àdà àdàdà (Tr.)	àdoewòl
acht	wáloe	báloe
achteloos	tiàenkoelīmàn tiàkoedīngòk (Tr.)	kànjòngěnl paipěnkīnòh (P.) kànkěkědīngòn (Sr.)
achter	běkoeloeng	tàlīkoedòn ngálingàn (P.) (Sr.)
achterblijven	běkoeloeng	náling ngálingàn (P.) dīnáling (Sr.)
achterhalen	ěntàkádīn īnīntákět (Tr.)	kětàkòn kědjàngòn (P.) kádjàngàn (Sr.)

A.

achterhoofd	īpoes oeloe	īpoes oeloe
	īpoes oetěk (Tr.)	
achterover	kělingàt	kělangàn
	kaingàt (Tr.)	kělingàt (P.)
		kětīngàn (Sr.)
achterste (zie „aars”)		
achtersteven (plankje aan het achtereinde van een prauw)	tàmpoeng	tòmpòk
		kětòmpòk (Sr.)
achting	poegoenuá	pàkájau
		měmájòh (P.)
		pěkòjòn (Sr.)
achtmaal	ingkà wáloe	īngkí báloe
		kěbáloe (Sr.)
adem	kělěsoeòh	kělěsoeòh
		àlausàn (Sr.)
ademen	uápēs	ápēs
	mápòs (Tr.)	mīnjáwòh (P.)
		àlausàn (Sr.)
afbakenen	sěpàdàn	sīntòb
		sěpàdàn (P.)
afbranden	sòlòb	sòlòb
	sīnàlòb (Tr.)	
afbreken	djátàkěn	gěgàsīn
	djīnàntàk (Tr.)	boensájòn (P.)
afdak	loeboeng	loeboeng
	loeloeboeng (Tr.)	soelěp (P.) (Sr.)
afдалen	mīndau	toemoen
		ěmboeloesoeng (P.) (Sr.)
afdammen	pěmpònòn	imbòuòn
	pīnàmpòn (Tr.)	ěmbàngěn (P.)
		nàkainbòn (Sr.)
afdeelen	tiádin	tiádin
	tīnájád (Tr.)	ěntiád (Sr.)
afdeinzen	àgīdoe	àgīdoe
afdingen	tàwàlòn	tàwàlòn
	tīnávàh (Tr.)	

A.

afdrijven	nàkàbàs	nábàs
	mábàs (Tr.)	nàntoeng (P.) (Sr.)
afdruk	bájàh	bájàh
		kěbájàh
afduwen	síkágin	síkágin
	sīnīkòg (Tr.)	
afgeschrikt	àlà	ěnkálá
	àlàlà (Tr.)	álělá (P.) (Sr.)
afgevaardigde }	soesoeběn	bànsoekěn
afgezant }	sīnoesoeb (Tr.)	mànsoek (Sr.)
afgrijpen	àgàwěn	děmàsěn
	inálágau (Tr.)	ànpědēmàs
afhalen	àpòn	nàpòn
	inálàp (Tr.)	oendoetěn (P.) (Sr.)
afhalen (afstroopen)	līkàsīn	ěnsoeòn
	inàlīkàs (Tr.)	
afhandelen	pòngòn	pòngòn
	àpòngò (Tr.)	
afkeer	ápoes	ápoes
	uěpògówàng (Tr.)	àngàs (Sr.)
afkeeren (omkeeren)	ěndoelī	ěndoelī
		doemoelī (Sr.)
afknippen	pěnggoetin	goentīngòn
	pīnoenggoet (Tr.)	
afkoelen	pàsàloejòn	pàsàgītò
	pīnàsàloej (Tr.)	kàsàgītòn (P.) (Sr.)
afkoken	ěntánàk	àngànsàk
	ěnsoebòn (Tr.)	àgīnànsàk (Sr.)
afkomst	àsòl	àsòl
		soeàh (Sr.)
afkondigen	bělain	bělain
	bīnàlàh (Tr.)	běgain (Sr.)
afkorten	djīwà	djīwà
		àrīwī (P.)
		kědīwìòn (Sr.)
aflikken	tīlain	tīlain
	tīnīràh (Tr.)	tīlàn (Sr.)

A.

aflossen	běsoensoeng	bàlìdìn ěmbálid (Sr.)
afmaaien	těbòsě̀n tīuábàs (Tr.)	běbàtìn ěntògòs (P.) ěmbábàt (Sr.)
afmaken	pòngòn àpòngò (Tr.)	pòngòn
afmatten	oempai moempai (Tr.)	òmpai àloempai (Sr.)
afmeten	těpòngòn tīnápòng (Tr.)	těpòngòn oekoelòu (P.) (Sr.)
afnemen	gáwòn inágàng (Tr.)	děmàsìn
afpellen	oempàsìn inálìkàs (Tr.)	àntsìòn lìkàsìn (P.) ànìkìn (Sr.)
afplukken	nīpoe īnoepoe (Tr.)	ànīpoe tīpoeòn (Sr.)
afreizen	těmoengàl	těmoengàl
afronden	līmpoengòn ànàlīmpoeng (Tr.)	poedoeòn lěmpoengòn (P.) poepoendoeòn (Sr.)
afrukken	bīnītòn bīnīt (Tr.)	boenītòn moendoekě̀n (P.) lànátòn (Sr.)
afscheid (— nemen)	ěnsail	ěnsail
afscheuren	mīnsàng bīnīnsàng (Tr.)	mīnsàng mīntàh (P.) bīnīntàh (Sr.)
afschieten	màdjil	màdjil nījīroeng (P.) ěnsàpàng (Sr.)
afschillen	oempàsìn kīuoepàs (Tr.)	àntsìòn lìkàsìn (P.) àuītìn (Sr.)
afschuimen	běbálin bīnábě̀l (Tr.)	těpīdìn těpīrìn (P.)

A.

afsluiten	tàngkoebin tinàngkoeb (Tr.)	těbànin kětàbēn ěngětòb (P.) lòngòdòn (Sr.)
afsnijden	ěngětòb tinátòb (Tr.)	
afspraak	djàndjī	djàndjī ràndī (P.) djěndjīàn (Sr.)
afstammeling	àsēl	soeloet soeàh (Sr.)
afstand	pěgělàtàn	pěgělàtàn lòlòd (Sr.)
afstelen	ěntàkau	ěntàkau
afval	sàwòq	sàwòq sàwàq (Sr.)
afwasschen	lìoengīn bīuágoe (Tr.)	běgoeīn lìoengīn (P.) (Sr.)
afwegen	tīmàng tīnīmàng (Tr.)	tīmàng kětìòu (P.) (Sr.)
afweren	tàngkīsòn tīnàngkīs (Tr.)	tàngkīsòn pēsēlain (P.) (Sr.)
afzakken (rivier —)	máloeng	ěntábàs
afzenden	paubītòn pīnibīt	paubītòn paibītòn (Sr.)
afzonderlijk	sainàn ² tělěgěndán (Tr.)	dònò ² kěrěndòn (P.) tělěděnán (Sr.)
akker	oemòh	oemòh
al (reeds)	mànjěginá	něpòngò gīnėlàbà (P.) ngėlībòs (Sr.)
alarm	àbàkà kàdjoetòn (Tr.)	àbàkà běkà (P.) kěkělòn (Sr.)
aldaar	dědēnai dědoenai (Tr.)	dàgijò joengárai (P.)

A.

aldus	sëndëgĩnò sëndëgĩtoe (Tr.)	kěnò dàgĩnò kěnněrai (P.) tìloewòn (Sr.)
aleer	àgoeloe	ànggoeloe pànggoeloe (P.) àngpànggoeloe (Sr.)
alhier	dàgĩtoe	dàgĩtoe sàròj (P.) děsòh (Sr.)
alle	ngai ²	kàsoeàng pěngòn (P.) kěsoeàngin (Sr.)
alledaagsch	goentàbàdan	òdòwòdò òrò ² (P.) toekidàdau (Sr.)
alleen	kěbětà kěbátik (Tr.)	dònò dòndòh (P.) sěnginàn (Sr.)
alleen (slechts)	kĩjà dámòh (Tr.)	jàk àjòjàk (Sr.)
allerlei	ěmbaul	ěndèngòt
alsmede	ěmbájá	ěmbájá ěmbábájá (Sr.)
alsof	májà	kònò tìloewòn (Sr.)
altijd	kàboewé àboewé (Tr.)	kàboewé kàboeboewé (Sr.)
alvorens	ànggoeloe àgoeloe (Tr.)	pànggoeloe àngpànggoeloe (Sr.)
alweder	jàpàjà	mainmoe màpàjò (P.) màpò (Sr.)
alzoo	sëndàgĩnà sëndàgĩtoe (Tr.)	kěnò dàgĩnò kěnò gĩnò (P.) kěnò gĩtoe (Sr.)
ananas	mělàkàh	bělàsàn těngkawàn (P.)

A.

ananasvezel	ságoet	láboeng láboengàn (Sr.)
ander	òndò	òndò sàlàh gīnò (P.) sàlàh (Sr.)
anderhalf	tèngà doewò	dònò ^a poetàngà dònò tèngà (Sr.)
anders	òndò toegòs	òndò toegòs sàlàh bál (P.) (Sr.)
angel (bij)	līndoe	toelī sīnīngòt (Sr.)
angel (hengel)	àpòn	àpòn sěngkoewit (P.)
angst	àlà àlàlà (Tr.)	àlà ěngkàlà (P.) (Sr.)
antwoorden	toemám	toemám
arbeid	pěntoegàsàn	pěntoegàsàn inálápó (Sr.)
arbeiden	ěntoegòs	ěntoegòs gīnàlàp (Sr.)
arbeidzaam	àpàtěn	kàlàs sīgà (P.)
arm (lichaamsdeel)	òngòn tandoeloe (Tr.)	lòngòn
arm (behoeftig)	miskīn	oe poet naupoet (Sr.)
armband	gàlàng	gělòng
arts	sāndoe ngwòt	toekàng ngwòt toeàn pàndai àgoewòt dēsàkit (Sr.)
asch	kau	kau ěkau (Sr.)
avond	kāiwòn	lěmdòm àlònòm (P.) (Sr.)

B.

baadje (van katoen)	bádjoe	běbádoe sěmpájau (P.) (Sr.)
---------------------	--------	--------------------------------

B.

baadje (van boomschors)	—	djoedjoe sàmpai (P.) (Sr.)
baai (wollen stof)	kain àkàpàl	kain àkàpàl
baard	djàungkoet	sáloeb
baardtangetje	oedjòp	oedjòp
	idjòp (Tr.)	soendip (P.)
baden	àdjioe	àdjioe àrtoe (P.) àdioe (Sr.)
bagage	loetoe	loetoe giloetoe (Sr.)
bakken	njàngá	àlīsòn kíkápěn (Sr.)
bakpan (groot)	toepàl	pàltoe káwà (Sr.)
bakpan (kleine)	oemòt loemòt (Tr.)	bádoeng bároeng (P.)
baldadig	tákàboel	djálátòn
balk	taun	taun
balling	oeloen bėbálin oeloen bínáběl (Tr.)	oeloen tēpīdin oeloen tinápít (Sr.)
bamboe	boeloe	boeloe
bamboe-spruit (rėmboeng)	sòkò gěbòng (Tr.)	sòkò
verschillende bamboe-soorten	boeloe tēmbálàng	boeloe tēmbálàng
	— bátoeng	— bátoeng
	— tītíkàn	— tītíkàn
	— bádàn	— bádàn
	— koening	— koening
	— lěmpàkī	— lěmpàkī
banaan	poenti	poenti
(zie ook: pīsàng)		
band (touw)	tábīd talī (Tr.)	tábīd pītěl (P.) (Sr.)
bandelier (koppel)	lěngkàsàn ábět (Tr.)	lěngkàsàn abětàn (P.) àngkàsàn (Sr.)

B.

bang	àlà	àlà
	àlàlà (Tr.)	ěngkùlà (P.) (Sr.)
bank	doeli ³	poengkau
	bàngkoe ² (Tr.)	djàngkau (P.)
baren (een kind —)	ngánàk	àgànàk
	àngánàk (Tr.)	
barmhartig	màsī	àkásī
barst	bálas	àlading
	bělálàs (Tr.)	àlaring (P.)
		nàbàd (Sr.)
bast (klapper —)	koembàl	koelit
		koelàpà (P.)
basta	nànjī gīně	pain moenjò
		gīně làbà (P.) (Sr.)
beangst (zie „bang”)		
beantwoorden	toemám	toemám
beboeten	inggain dëndà	mědàndà
	īnītěk dëndà	dīnàndà (Sr.)
bedoord	òmòd	òlòmòd
	kēsànai (Tr.)	lòmòr* (P.)
		àlòmòd (Sr.)
bedachtzaam	boetàn	ěpòkòt
		àlīt (P.)
bedanken	kěbaisàn	kěnsájàn
		kàtágàn (P.)
		kánsájàn (Sr.)
bedaren	měngau	měngau
	màngau (Tr.)	àlòmòd (Sr.)
bedeesd	maiwàn	boejoe
	mīwàn (Tr.)	aujoe (P.) (Sr.)
bedekken	toetoebīn	toetoebòn
	tīnoetoeb (Tr.)	toebòn (P.) (Sr.)
bederf	bàngàs	autòng
	moetòng (Tr.)	
bedienen	inggain	nákin
	īnītāk (Tr.)	tákàn (P.)
		itákin (Sr.)

B.

bedingen	djândjī	djāndjiōn rāndī (P.) djëndjiàn (Sr.)
bedoeling	kěgoewàng	kěgoewàng kēsáloe (Sr.)
bedreigen	àkàngàn īnàkàng (Tr.)	oemain màngàn (P.) īnsemàng (Sr.)
bedremmeld	maiwàn mīwàn (Tr.)	boejoe anjoe (P.) (Sr.)
bedreven	àtoekàng	àtoekàng àpànai (Sr.)
bedriegen	nībòng tīnībòng (Tr.)	āmoesīng àngūmboeng (P.) poesīn (Sr.)
bedroeven	àpadoewòl pědoewòl (Tr.)	pàkà doewòl pàkà roewòl (P.) àpàkě doewòl (Sr.)
bedwelmd	taupòn tětōepàn (Tr.)	toewòp ěntoewòp (Sr.)
beëdigen	běsoempàh	àmpàtòd àmpátòr (P.) němpátòd (Sr.)
beek	soengai	sīàng tīsīàng (Sr.)
beeld	oeloen ²	oeloen ² tīngoeloen (P.) tīnīmàngoen (Sr.)
beenring	pàkěl	pàkěl
been (gebeente)	toelàng	toelàng
been (lichaamsdeel) (zie „bovenbeen” en „onderbeen”).		
beer (waterkeering)	pěmpònòn pīnàmpòn (Tr.)	īmònòn ěmpòngòn (Sr.)
beer (varken)	běkàs dělàkī	bělòk àboej hīàk loengiàm (P.)

B.

beer (wild dier)	běroeàng	báwàng
beetje	maitīt	kaitī
	maitīng (Tr.)	kěběròk (P.)
begeaafd	pīntēr	àpīntòl
		pīntēr (P.)
		àkálit (Sr.)
begeerig	kékálit	kálit
	boenkàlītēn (Tr.)	àboeboek (P.) (Sr.)
begeleiden	májá	májá
begieten	tādīsīn	běsain
	tīnádīs (Tr.)	loewòn (P.)
		līsain (Sr.)
begin	tīmpoen	tīmpoen
		gáling (P.)
		toelīmpoen (Sr.)
beginnen	ánīmpoen	ánīmpoen
		měgáling (P.)
		poen (Sr.)
begluren	měntěl	gàsīl
	bīněntěl (Tr.)	àgěgùsīl (Sr.)
begraafplaats	gàdoeng	lěbàngàn
	tīās (Tr.)	
begraven	ngoeboer	lěbòngòn
		ěmpòlòbòng (Sr.)
begrijpelijk	běntà	túlàng
		táwàng (P.) (Sr.)
begrijpen	kàlāti	àkělàtī
		kěpěněng (P.)
begroeten	ngádaup	ngádjaup
		měraup (P.)
		ngádaup (Sr.)
begrooten	pīlátòn	pīlátòn
	pīnīlāt (Tr.)	těntòngàn (P.)
		tīwoeòn (Sr.)
behagen	ònjòn	àlīkòt
	pījòk (Tr.)	ògòt (P.)

B.

behalve	sěndágīnà	òjòj kònò gīnà (P.) kònò dǎgīnò (Sr.)
behandelen	ěnògòt	ànòngòj ěnggòjòn (P.)
behartigen	īngòtòn īnīngòt (Tr.)	djágain ilain (P.) sīgòn (Sr.)
beheeren	tēměsěn tīmánuòs (Tr.)	tànggoelīn boelin (P.)
behendig	māsīk ěntīkàs (Tr.)	tīkàs līběkěn (P.) pěsīòn (Sr.)
behoedmiddel	djīmět	sāngkil
behoedzaam	pěsīngòn pīmīsīng (Tr.)	běnsěnjòn běnsīngòn (P.) sěsòkòn (Sr.)
behoefte (groot — doen)	toemai	toemai ěntai (Sr.)
behoefte (klein — doen)	soemáboe	soemáboe ěnsáboe (Sr.)
behoeven	màmoenjò sàmàmoejò (Tr.)	pain moenjò pai nájà (P.) gāmán najjàk (Sr.)
beide	doewò ànsī	doewò ^a doewò inàn (P.) doewò ngīmán (Sr.)
bek (snavel)	moenoeng	tīnoek tīndoek (P.)
bek (van een dier)	kàbàng	kàbàng
bekende	kětěndoeàn	kaubàsàn kaulájàn (P.) (Sr.)
bekijken	àkoesiàh īnīlòng (Tr.)	ilaikoe laiànkoe (P.) (Sr.)
bekken (gong)	àgòng	àgòng loesoeng (P.)
beklimmen (berg —)	màsàk	màsàk ěngkilájò (Sr.)

B.

beklimmen (boom —)	nàkòd	nàkòd nàkòr (P.)
beknorren	njáwai sínáwai (Tr.)	mòpòl nàmpòpòl (Sr.)
bekoorlijk	bais bédjádjék (Tr.)	ònsòj
bekorten	pédjoewain kádjiwá (Tr.)	kàdiwijòn kèriwijòn (P.)
bekwaam	toekàng	toekàng àpànai (Sr.)
belang	káli bájá síná (Tr.)	mànà ěntòknò (P.) ĩntěkòn (Sr.)
beleefd	pàndai dèlātī	àpànai àpànai kědīngòk (Sr.)
beleid	àkàl	àkàl àkàkàl (Sr.)
beloonen	běbálàs	ěntsoelàng ěnsoelī (P.)
beloeren	měntěl bīněntěl (Tr.)	gàsīl àgěgàsīl (Sr.)
beminnen	sīgòk	àndjà mànggòh (P.)
bemorsen	sīlět	sàkòt kàbīdoet (Sr.)
benadeelen	loegìòn ĩněloegī (Tr.)	loegìòn
benaming	īnggán ĩntép (Tr.)	īngálàn
benauwd	màpēs	àlaus àlausàn (Sr.)
bende	pěntīmoengàn pīněntīmōen (Tr.)	pěntīmoengàn àloeloed (P.) gěloeloed (Sr.)
beneden	dīsau	lēsau dēsau (P.) àlīwī (Sr.)

B.

benedenlanden	tànàh dǎdǎloeng	tànàh dàboegoes tànàh kalàmpoejoe (P.) tànàh lètòng (Sr.)
benemen	àpòn	nàpòn lápòn (P.) kàpoetěn (Sr.)
benemen (leven —)	dipěpàtòj	àgipàtòj tìpàtòj (P.) (Sr.)
benevens	àmbájá	àmbájá bájá ² (P.) němbàbájá (Sr.)
bepaald	měnòng	tàntoe sěmoegoed (P.) àsàntoe (Sr.)
bepaling	soesoeb sīnoesoeb (Tr.)	pàlìntá měnsòekòn (P.) bìnànsòeb (Sr.)
beplanten	ěntánòm	ěntánòm
beprikken (de huid —)	pòpòk pīnòpòk (Tr.)	pòpòk ěnpīnòpòk (P.) (Sr.)
beraad	nīmàng tīnīmàng (Tr.)	nīmàng pěkěn ònsòj (P.) àmònsòj ònsòj (Sr.)
beraadslagen	měpòkòt	mòpòkòt gěloeloe àpàtoelit (Sr.)
beraden	ànīmàng měnpòkòt (Tr.)	ànīmàng měkěn ònsòj (P.) gěloeloe apěkě ònsòj (Sr.)
bereid	pěngònjò àpòngò (Tr.)	sàdijá sàrlain (P.) nělibòs (Sr.)
bereids	naì mai (Tr.)	pòngò návī (P.) něpòngò (Sr.)
bereidwillig	ngīndàngàn īnīndàngàn (Tr.)	ngīndàngàn mīnsoep (P.) (Sr.)

B.

bereiken	náap	nálàp
	málàp (Tr.)	gīnàlápò (Sr.)
berekenen	itoengòn	likīnòn
	ītoeng (Tr.)	sěmpòtěn (P.)
berg	tīdòng sáwāt	djoewan
		moeloek (Sr.)
bergen (opbergen)	tāmāsīn	tāmāsīn
	tīnāmòs (Tr.)	boelin (P.)
		tālīmòn (Sr.)
bericht	pàngīn dàgoeàn	pàngīn dàgoeàn
	pàgīn dàgoe (Tr.)	àgò (P.)
		pěnděgoeàn (Sr.)
beroemd	ěngàlàn	baingàlàn
		ěngàlàn (P.)
		kaingàlàn (Sr.)
berooven	rāmpàs	ngáulámàs
		měramàs (P.)
		āmpědámàs (Sr.)
bersten	bādāk	ālādīng
		lāring (P.)
		nělálíng (Sr.)
beschaafil	pāndai	āpānai
beschaamd	maiwàn	boejoe
	miwàn (Tr.)	aujoe (P.) (Sr.)
beschadigen	lēgāsīn	loesòkòn
	roesàk (Tr.)	āmàloesòk (Sr.)
beschroomd	maiwàn	boejoe
	miwàn (Tr.)	aujoe (P.) (Sr.)
beslissen	pěngòh	pòngòh
		nauwī (P.)
		naukāt (Sr.)
besluit	pūlīntà	pūlīntà
	pānāriūtà (Tr.)	pělīntà (P.) (Sr.)
bespieden	měntěl	gāsīl
	biměntěl (Tr.)	āgěgāsīl (Sr.)
bespotten	āgīboejoen	āgīboejoen
	bījoeněn (Tr.)	āmboejoen (P.) (Sr.)

B.

bestellen	àgĩbĩlĩn	àmĩlĩn
	ngábĩlĩn (Tr.)	àmhbĩlĩn (Sr.)
beste maat (vriend)	àkà	ĩboej
	àdĩ (Tr.)	kájàm (P.) (Sr.)
bestempelen	tĩndà	tánœ
	tětàndœk (Tr.)	tětànœ (Sr.)
bestrafen	bēsēlain	œkoemòn
	bĩnēsàlàh (Tr.)	
besturen	kàlĩmàn	ònàngòn
	ěngkoedĩngòk (Tr.)	kědĩngògòn (Sr.)
betalen	bàjàlĩn	bàjàlĩn
	bĩnájòh (Tr.)	œnsoelàngĩn (P.)
		běbájàl (Sr.)
betamelijk	pátoet	pátoet
betel	boejœ	boejœ
beteldoos	sàlàpà	sàlàpà
		sàlĩndœngœn (P.)
betelnoot	pĩnàng	kœsòb
beter	pànggòl	àpànggòl
	mĩkàng (Tr.)	
beu	loempai	sòkòl
	moempai (Tr.)	
beurtelings	ěmbálit bálit	gĩgàntĩ gàntĩ
	běsoensoeng (Tr.)	ěmbálit (P.)
bevallen (baren)	ngánàk	àgànàk
	àngánàk (Tr.)	
bevallig	bais	ònsòj
	bědjádjěk (Tr.)	
bevangen	àgauk	àgauk
	mauk (Tr.)	ěrauik (P.)
bevel	pàlĩntà	pàlĩntà
	pàněrintà (Tr.)	
beven	kàdjoetòn	kěliàt
		kěliàr (P.)
		kětĩkòq (Sr.)
bevestigen	doekoegĩn	doekoegĩn
	dĩnoekoeng (Tr.)	bòngkòsin (P.)
		běngkàsĩn (Sr.)

B.

bevolking	kěsěsoeàng	kěsoeàngàn taingò dīngòt
bevorens	ànggoeloe àgoeloe (Tr.)	ànggoeloe pàgoeloe (P.) àngpànggoeloe (Sr.)
bewaken	djàgà	djàgain
bezadigd	kěsěnájàn àsànčug (Tr.)	kěsěnájàn ásoeq (Sr.)
bezeeren	adoewòl	adoewòl roewòl (P.) loegoe (Sr.)
bezem	pàmpàs pěpàs (Tr.)	pàmpàs
bezeten	těmbàngàn bīoenòn (Tr.)	ěmboejoen němboejoen (P.) boejoenòn (Sr.)
bezigen	àmàkai	ěmpàkai
bezijden	sěmbiàl	lípàq sěndipàr (P.)
bezoek	ěntámoe	gúmòt àgàmbàt (P.) ěntiwòl (Sr.)
bezoeken	pěntámoeàn pīnàntámoe (Tr.)	àgàmòt pěngàmbàtàn (P.) ěgòj (Sr.)
bezwijmen	kěděndoengòp	kěděndoeò kěroeòk (P.) kědoeòk (Sr.)
bibberen	běkědjòl àtoemītik (Tr.)	toemīntīq ěmpàgoe (Sr.)
big (wild)	ànàk běkàs	mau
big (tam)	ànàk bělòk	má
bij (dier)	pěnjòngòt sīgět (Tr.)	pěningòt
bij (nabij)	īngkòd mīngkěd (Tr.)	àmàt àmàr (P.)
bijaldien	djìkà děkà (Tr.)	djìkà dikà (Sr.)

B.

bijdoen	doeàngin	doeàngin
	dīnoeàng (Tr.)	loeàngin (P.)
bijennest	àmàng	àmàng
	bàmàng (Tr.)	
bijl	oetik	oetik
	pěnnà (Tr.)	bilau (P.)
bijna	ingkàd	mīmàd
	mīngkàd (Tr.)	màr (P.)
bijten	ngátoek	àngátoek
	ngáboet (Tr.)	àngkátoek
bijziende	ěnggěldòp	něwoelau
		nàbàlà (Sr.)
bijzonder	kětoengai	nědjájàn
	tělàndjoer	àrújàn (P.)
		àdjájàn (Sr.)
binden	doekoegin	děkoegin
	dīnoekoe (Tr.)	běkoegòn (Sr.)
binnen in	děndálěm	děnálòm
	dědálěm (Tr.)	
bitter	àpait	àpait
blaasroer	sápòk	sápòk
blad	daun	daun
blaffen	àgoesik	àgoesik
	àngoesik (Tr.)	moesik (Sr.)
blazen	poedjoekě	sěmpoejòn
	pīnoedjoek (Tr.)	
blazen (met een blaasroer)	sàpoekòn	ěnnjápoe (Sr.)
	sínápoe (Tr.)	
blauw	sìlòp	sìlòp
	sělòp (Tr.)	
blijde	sědoengàn	àsáloe
		ěnsájàn (P.)
blijven	mápòng	mápòng
		kětátàng (P.) (Sr.)
blik (metaal)	bilik	bilik
		tīmboel (P.) (Sr.)

B.

bliksem	gánit koelidjät (Tr.)	gánit kilàp (P.)
blind	bělan	bělan bálà
blinken	ngoelìp ngoelidjan (Tr.)	ngoedilòp moedilòng (Sr.)
bloed	dádàh	dádàh koebàb (P.) dáh (Sr.)
bloedverwant	pětimoengàn pīnàntimoeng (Tr.)	pětimoengàn pégěloedàn (P.) kěloloedàn (Sr.)
bloedzweer	toepòs koepòs (Tr.)	toepòs toeloepòs (P.)
bloedzuiger	līmboetàng līmboedoe (Tr.)	lēmboedoe lēmboeroe (P.) līmoedoe (Sr.)
bloem	boesàk	boesàk
bloot	ěntilábàs	ěntilábàs
bluffen	ngàkoe	àngàngkoe djoémàngkoe (P.) àngákoe (Sr.)
bode	mīlin bīnīlin (Tr.)	mīlin àmbilin (Sr.)
bodem (van een korf)	àloe koebàl (Tr.)	àloe těmpòkòn (P.)
boek	kělòtòs	kělòtòs
boeren	àgìlòb	àgìlòb àgoeàb (Sr.)
boete	sēmàndàk	dàndá dálà (P.) (Sr.)
boezem	koebàb	koebàb
bok	kàmbing dělàkī	kàmbing bęgànoei. kàmbing oenkoejòn (P.) kàgoej (Sr.)
boom (— stam)	ópòn ópoen (Tr.)	ópòn aupòn (P.)

B.

boombast	koelit taun	koelit taun
boombast (geslagen —)	bəloeboet	bəloeboet
	tĩmbàgàn (Tr.)	
boomen (prauw —)	tànggàl	toekoel
		ěntoekoel (Sr.)
boon	kàtjəug	bəlátòk
		àsəug (Sr.)
boord (van een prauw)	kápĩ	kápĩ
boos	měngitàn	màngit
	tětàgəd (Tr.)	boekàn (P.)
boot (prauw)	pàdau	pàdau
		pěrau (P.)
bord	pĩnggàn	pĩnggàn
	rürüi (Tr.)	
borrelen	loemĩdĩ	pàlĩdĩ
	djoemoeàr (Tr.)	loemĩrĩ (P.)
		pàrĩdĩ (Sr.)
horst	koebàb	koebàb
borstdoek	běkěmbòn	sàloemboeng
	pěkànibòn (Tr.)	
bosch	kětànàn	kětànàn
bosch (licht —)	táloen	táloen
	djàkau (Tr.)	
bosch (oerbosch)	gĩmàn	gĩmàn
	djàkau (Tr.)	jimàh (Sr.)
bot (been)	toelàng	toelàng
bot (stomp)	ngúlòl	àngúlòl
	ěnggúlòl (Tr.)	ngúlòr (Sr.)
bouwland (akker)	oemòh	oemòh
bovenaan	sáwàt	sáwàt (P.) (Sr.)
		limbau (P.) (Sr.)
bovenbeen	àpà	àpà
		páh (Sr.)
bovenlanden	dědant	dělájò
braadpan	toepàl	pálio
		káwà (Sr.)
braadspit	kěliboe	oetoes

B.

braaf	àtoelid	àtoelid toelir (P.)
braden	njàngá	àlìsòn
braken	gěloeàh	gěloeàh ěmpàloeàh (P.) (Sr.)
brand	sálěb àsálòb (Tr.)	sálěb
brandhout	taun pěnsĩdoe	taun pěnsĩdoe taun pěnsoedoe (Sr.)
breed	àtauwà	àpìlà
brenge	àngoebīt inībīt (Tr.)	bītòn oebītòn (P.) (Sr.)
brief	soelàt	soelàt soelàtàn (P.)
brij	boeboel	boeboel ànĩmoeq (P.) liàwòn (Sr.)
bril	sělámĩn mùtò	sělámĩn mùtò
broeder	pěnsoelòd	pěnsoelòd
broek	sàiwòl	sàiwòl tápì (P.) sàdiwòl (Sr.)
broeien	ěngěgěm ngoeboeng (Tr.)	àgoeboeng
broodvrucht	kěmànsi	kěmànsi
buffel	kěrbau	kloebau bájoeděn (Sr.)
buik	tĩnai	tĩnai
buikpijn	doewòl tĩnai	doewòl tĩnai àroewòl tĩnai (P.)
buiten (— aan)	doeàl	doeàl dàwàl (Sr.)
bukken	boengkoeng	àboengkoeng toekoer (P.)
buks	sěnàpàng	sěnàpàng
buskruit	oebòt	oebòt

C.

castreeren	lápòn táli	lápò táli
	ínálàp táli (Tr.)	énàpòn tàbid (Sr.)
cassave	sàbai	íloej
cassave-blad	oemboes	oemboes
cent	sèn	ísing
		sin (Sr.)
cigaar	loekoe	loekoe
	ròkò (Tr.)	gàloekoe (Sr.)
citroen	bááb	bááb
	ábàb (Tr.)	boeàh lēmēt (P.)
		boeàh loemòt (Sr.)

D.

daar (aldaar)	dědėnai	dągiđò
	dědoenai (Tr.)	joengárai (P.)
daarna	mīnjoel	dàmboes
	mīndjoel (Tr.)	ėnsail (P.)
		ėndámoes (Sr.)
dadelijk	ėnjàkin	sėnkilòp
		pėsìòn (P.)
dak	àtáp	àtáp
dakbe- { bladeren	àtáp daun	àtáp íkík
dekking { sirappen	àtáp tàgàs	àtáp tàgàs
van: { zinken platen	àtáp tsīn	àtáp tsīn
		àtáp raising (P.)
		àtáp oesīn (Sr.)
dam	pěmpònòn	ĩmbònòn
	pīnàmpòn (Tr)	
damp (rook)	līsoen	līsoen
dansen	ngálàng	ngálàng
	ngáràng (Tr.)	
dapper	sìòq	sìòq
	àsìòq (Tr.)	pànggòl (P.)
		àmànggòl (Sr.)
darm	tīnai	tīnai
dat (aanw. vnw.)	dėgīnà	giđò

D.

dekblad (sigaar)	bělıtoek	bělıtoek daun loekoe (Sr.)
dekken (dicht —)	toetoepın tinoetoep (Tr.)	toetoebòn taubın (P.) làngkoepòn (Sr.)
deksel	toetoep	toetoep toetoebòn (Sr.)
deuntje	pěđındàng	gĩgiliwà poesálò (P.) ěnkàtid (Sr.)
deur	těbòn tĩngkábòngòn (Tr.)	tòbòn
deurknop	soekábin sinoekàb (Tr.)	soekábin
deze	gĩtoe	gĩtoe gàdau (P.)
die	děgĩná	gĩjò
dief	oeloen pěntákau	oeloen pěntákau oeloen ěntákau (P.) (Sr.)
diep	ěndálěm	ànálòm
dier	bĩnátàng	kĩoem
dij	dipoen pà oepoen nápà (Tr.)	poen páh
dik	kàpàl	kàpàl àlěmòk (Sr.)
dissel	páloek	páloek tĩpáloek (Sr.)
dit	gĩtoe	gĩtoe gàdau (P.)
djambœ	djambœ	koebàl
dochter	ànàk đĩnándœ	ànàk dánœ ànàk roeàndœ (P.) ànàk doeàndœ (Sr.)
doek	kain	kain
dokter	sàndœ ngwòt	toekàng ngwòt toeàn pàndai àgoewòt dēsàkit (Sr.)

D.

doerfân	lâmpoen	lâmpoen
dol	těmbàngàn	ěmboejoen
	bïoenòn (Tr.)	němboejoen (P.)
		boejoenòn (Sr.)
donder	tīnkáloed	tīnkáloed
		tīnkáloer (P.)
donker	lòndòm	lònòm
	nīàd (Tr.)	toekálěm (Sr.)
dons	boeloe	boeloe
dood	màtai	màtòj
		īnàtòj (P.) (Sr.)
doode	oeloen màtai	oeloen màtòj
		oeloen īnàtòj (P.) (Sr.)
dooden	dīpěpàtòj	àgīpàtòj
		tīpàtòj (P.) (Sr.)
doodkist	loengoen	loengoen
doodshoofd	oetěk	oelán
		oelàd (Sr.)
doof	měngálàn	bīngoeng
	běngáràn (Tr.)	něsīòng (Sr.)
dooyer	sīlau táloe mánoek	sīlau táloe mánoek
dooreenmengen	baulīn	kaulīn
	bīnaul (Tr.)	pěněmbauěl (P.)
doorn	oedoej	oedoej
	doer (Tr.)	doej (Sr.)
doorslikken	tělònòn	těloesòn
	tīnòlòn (Tr.)	njòk (Sr.)
doorsnijden	kětòbòn	kětòbòn
	kīnátòp (Tr.)	pánjoengòn (P.) (Sr.)
doorsplijten	bádúkòn	bīálòn
	bīnádàk (Tr.)	bědàkěñ (Sr.)
doos	sělápà	sělápà
		sělīndōengoen (P.)
doppen	bědúkòn	oepàkěñ
	bīnádàk (Tr.)	
dor	poeàh	poeàh

D.

dorp	kàmpòng	pàgòn pàgoen (Sr.)
dorst	àtīnoem àngīnoem (Tr.)	àtīnoem
dozijn	sàpoeloeh doewò	àpoeloeh soewàgī doewò òpòr doewò (P.) (Sr.)
draad	làwai	làwai gětīàn
draagband	àmbīn àngàmbīn (Tr.)	áwīs
draagplank (voor een kind)	—	ībain
draagstoel	—	tádoeng tároeng (P.) bájě (Sr.)
draaien	loemīpoet àntībòng (Tr.)	loemīpoet
dragen (op den rug)	gàmbīn àngàmbīn (Tr.)	gīnibàh ībain (P.) (Sr.)
drank	àngīnoem	àngīnoem àngīnoem (P.) (Sr.)
drankje	oewòt auwòt (Tr.)	oewòt
dreigen	oemain īnàkàng (Tr.)	oemain oemà² (P.) oemàngin (Sr.)
drie	táloe	táloe
driemaal	īngkàt táloe	kàt táloe īngkě táloe (Sr.)
driftig	měngītàn	àngīt³ àmboek (P.) (Sr.)
drinken	àngīnoem	àngīnoem ngīnoem (Sr.)
droefheid	àdoewòl pěnjáwòh	àdoewol pěnjawòh àdoewòl goewàng (P.) (Sr.)
dronken	gauk mauk (Tr.)	àgauk ěrauk (P.)

D.

droog	poeàh	poeàh
droogen (in de zon —)	toegòn	toegòn
	inìtoeg (Tr.)	
droom	gainoepeī	kainoepeī
	īndoepeī (Tr.)	tēgoepeīān (Sr.)
droppel	mětòk	mětòk
		àloe (Sr.)
duidelijk	měnnòng	měnnòng
	mànnòng (Tr.)	tòpòt (P.) (Sr.)
duif (tortel —)	tīnkoekoel	bālīn koekoej
		koekoek (Sr.)
duif (woud —)	poeàk	poeàk
duiken	ěntòlòp	entòlòp
	gīntòlòp (Tr.)	tělòpòn (P.) (Sr.)
duim	tīmpoe	toempoe
	tēmpoepeoe (Tr.)	
duister	soeboeh	soelálau
		ělònnòm
duivel	sètān	loemàq
		loembàk (Sr.)
duizend	sàlīboe	sàlīboe
		ngálìòng (P.) (Sr.)
dun	nīpīs	nīpīs
dus	ěpěk	sěbòpnò
	àsěbòp (Tr.)	òpòk (P.)
duur (van prijs)	běrrògò	bělògò
	bělògò (Tr.)	ělògò (P.) (Sr.)
duwen	sīkágīn	sīkágīn
	sīnīkěk (Tr.)	
dwingen	īdjākin	kělāsīn
	īnīndjěk	pělīkátīn (P.)
		pědjědjěkěn (Sr.)

E.

echtbreken	ěnsowai	ěnsowai (van een man)
		āgīmpòj (van een vrouw)
echtgenoot	dělākī	āngkoejòn

E.

echtgenoot	dinándoe	dědánœ roeándœ doeándœ
echtscheiden (zie: echt- breken)		
eed	soempâh	ěmpâtòd ěmpâtòr (P.)
eekhoren (klapperrot)	basing	basing
eekhoren (grootte — met grijzen staart)	mànggàs	mànggàs
eelt	sěmoekàp	loempoekàn sěmoengkàp (P.) loemoengkoep (Sr.)
een	sainàn	dònò dòndò (P.)
eenmaal *	īgěndě	īngkò dònò īngòndò (P.) inděnán (Sr.)
eer	tābīòn	pākājò
eer bewijzen	tābīòn àdoen	pākājòkò pākājò audfoen (P.) āpākò (Sr.)
eerder	ànggoelœ āgoelœ (Tr.)	ànggoelœ
eereteeken	bintàng	boetītīn
eergisteren.	dīdai dònò dědai òndò (Tr.)	dīdai dònò railail (P.)
eerst	ànggoelœ āgoelœ (Tr.)	pěngoelœ āmpěngoelœ (Sr.)
effen	sěmēlátá	āgàná àloeběk (Sr.)
effenen	pěgiládàn pěnggiládàn (Tr.)	pěgiládàn
ei	táloe	táloe
eiland	poelœ	poelœ poeloeng (Sr.)

E.

eindigen	bělèntī	bělèntī àlībēs (Sr.)
elk	ěntoekid těràgàundàn (Tr.)	toekid ² těmoekir (P.) ěntoekid (Sr.)
elleboog	sīkoe	sīkoe
en	àmbájá	àm àmběbájá (Sr.)
enkel	moenīngòl	moenīngòl
ergens	mànà ²	mànà ² mànà mánáják (Sr.)
erwt	oenòd	oemī
eten	ěngàkàn àngkàn (Tr.)	gīnàkàn
etter	mànàh	boenànàh
eveneens	ěnggìlād	àgìlād àgìlār (P.) gěgěndě (Sr.)
evenveel	ěnggìlād kàsoeàng	àgìlād kàsoeàng àgìlār soeàng (P.) àgìlād kàsěsoeàng (Sr.)

F.

fakkel	toenánàn toedàn (Tr.)	toenánàn
fakkelstandaard	pěmoelīàn biàng itan (Tr.)	pemoelīàn
familie	gàkà	sěngákú
fazant	toewau	toewau
feest	bairau	īlau àgīlau (Sr.)
feil (misslag)	kěsálàh	kěsálàh
feilen	àgěnsálàh	gěnsálàh
fel (sterk)	kětòq	kětòq
fel (van regen)	kěnsàng	pàtòd pàtòr (P.)

F.

fier	toepàl pǎnjáwòh	májò pǎnjáwòh májò goewàng (P.) báwèl dǎgoewàng (Sr.)
fijn	līsī	loemis álīs (Sr.)
fistel	lǎntoeb	těloepàs
flambouw	toenánàn toedàn (Tr.)	toenánàn
flauw (zwak)	lámī boentilòn (Tr.)	lámī àlámī (Sr.)
flauwhartig	pǎnjáwòh loemòt	pǎnjáwòh loemòt pǎnjáwòh bǎròk (P.) (Sr.)
flesch	boetoel	djáboel (Sr.)
flesch (van gevlochten rotan)	ngoet ³	kětoeboeng
flikkeren	ngoedilòp ngoeliòp (Tr.)	ngoedilòp ngoeliàt (P.) ngoedilòng (Sr.)
flink	měsìòk àsìòk (Tr.)	pàngòl
fluisteren	ěngkúnàs běsěsět (Tr.)	sěsòtòn ěnsòsòt (Sr.)
fluit	těloempoeng	koelīngoet
fluiten	ěnjoewit àngànsoel (Tr.)	àngoengkoet àngiòek (Sr.)
fluitje (kinder —)	kětìoep àmoedjoek (Tr.)	sàsàmpoejòn koelīngoet (Sr.)
fokken	taikoelòn tinaikoel (Tr.)	tělīmòn koejoemon (P.) běnsòjòn (Sr.)
fonkelen (zie: flikkeren)		
foppen	sěloekòn lěboetòn (Tr.)	sěloekòn ěmboeàk (P.) (Sr.)
fout	kěsálàh	kěsálàh
fraai	bais bědjádjěk (Tr.)	ònsòj
fruit	boewàh ²	boewàh kīnávàh

F.

fuik	boeboeh	boeboeh
		sěloeir (P.)
		sěloeid (Sr.)

G.

gaan	màkau	màkau
gaar	ànsàk	ànsàk
	nànsàk (Tr.)	
gapen	ngàbai	ěgoeàb
	àgoeàb (Tr.)	
garen	làwai	làwai
		kětiàn (Sr.)
garnaal	oedàng	oedàng
		oeràng (P.)
		dīpī (Sr.)
gast	ĩnsěloeàng	ěnkíjau
	ànjóàng (Tr.)	soemàkai (P.)
		àgòj (Sr.)
gat	loewàng	loewàng
	áwàng (Tr.)	
gauw	tikàs	tikàs
		pěsfòn (P.) (Sr.)
gebied	táloen	pěměgoenàn
	djàkau (Tr.)	táloen (Sr.)
gebit	dīpòn	dīpòn
	nīpòn (Tr.)	
gebrek	koelàng	koelàng
gebruik	ádàt	ádàt
		áràt (P.)
gebruikelijk	bīàsá	aubàs
		aulai (Sr.)
gebruiken	màkai	pàkaiòn
		ěmpàkai (Sr.)
gedaan (afgeloopen)	pòngò	pòngò
	àpòngò (Tr.)	àpòngò (Sr.)
gedenken	ĩngòtòn	kěpònòm
	ĩngòt (Tr.)	pěná mòn (P.)

G.

geel	silau	silau
geenszius	hěkěnkòh	sílà
geest	ěmbĩloeòh	gěmpoeàn
	ĩmboeloeòh (Tr.)	àlĩngoe (Sr.)
gehemelte	těngkělágoe	ěntělánàn
	těngkágóek	těngkěgoekàn (Sr.)
geit	kàmbing dīnándoe	kàmbing mainòj
		kambing roewàndoe (P.)
		kàgoej (Sr.)
gek	těmbàngàn	ěmboejoen
	hĩoenòn (Tr.)	němboejoen (P.)
		boejoenòn (Sr.)
gelaat	málòh	ájoe
gelasten	sěsoebòn	běnsœpòn
	sĩnoesoeb (Tr.)	běnsœkòn (Sr.)
geld	oewàng	oewàng
geleden (voorbij)	maih	kěpàngàn
	àpòngò (Tr.)	àpòngò (P.)
		àlĩbòs (Sr.)
geliefde	kěpěnděm	kěpònònm
	angěnděm (Tr.)	měroeàng (P.)
gelijk (effen)	sěmělátá	àgànú
		àloeběk (Sr.)
gelijk maken	pěgĩládàn	pěgĩládàn
	pěnggĩládàn (Tr.)	
gelijktijdig	ěmbájá bájá	ěmbájá bájá
		gĩlá gĩlār (P.)
		gĩlá gĩlād (Sr.)
gelooven	pělěsája	ngĩtútápòt
geluid	pěngkěning àgòn	pěngkěning àgàn
	pĩnàng koelĩmàn (Tr.)	
geluk	bauntoeng	auntoeng
gelukken	djàdĩ	djàdĩ
	àdjàdĩ (Tr.)	àsauk (Sr.)
gemakkelijk	pèn moeàh soesàh	pèn moeàh soesàh
		átěs (Sr.)

G.

gemeen (vuil)	maiwàn	kòjoeàn
genade	àkîàmpoen	àkîàmpoen
	àngàmpoen (Tr.)	
geneesmiddel	oewòt	oewòt
	inawòt (Tr.)	àngoewòt (P.)
genoegen	kěgoeàng	sáloe
geoorloofd	pàtoet	pàtoet
gerecht (spijs)	inàkànàn	kànàkàn
	àkànàn (Tr.)	àkàn² (P.) (Sr.)
gereed	sědijá	sědijá
		sěrijá (P.)
		àlibòs (Sr.)
gereedschap	pěkákàs	pěkòkòs
gering (klein)	loemòt	loemòt
		běròk (P.)
gerust (stil)	měngau	měngau
geschenk	àmilin	àmilin
	bínilin (Tr.)	àmbilin (Sr.)
gestreng	kěntjěng	kàlàs
	àkàntsàng	
getàh (zie: gom)		
geurig	lànjàng	mánoes
	mánoes	àwau (P.)
geven	ěnggain	nàkin
	inínggai	nákàn (P.)
		kítákin (Sr.)
gevest	oetòk	oeloe
		pěngoeloe (P.)
		oeloeòn (Sr.)
geweer	sěnapàng	sěnapàng
gewennen	óbàsòn	óbàsòn
	inóbàs (Tr.)	ólájòn (P.) (Sr.)
gewis	měnòng	měnòng
		mínsoegoet (P.)
		těpět (Sr.)
gewoon	biàsà	òbàs
	àbiàsà (Tr.)	ólai (P.) (Sr.)

G.

gewoonte	ádàt	ádàt áràt (P.)
gezamenlijk	bájá² àmbájá (Tr.)	ěmbájá bájá
gezicht	málòh	ájoe
gezond	íkàng àkàng (Tr.)	àdjàng áràng (P.)
gezwel	boeboekil boemboekil (Tr.)	boeboekil boekil (Sr.)
gezwel (krop -)	ànggòk	àngòk
gids	noeloe dálàn tinoeloe dálàn (Tr.)	màlà dálàn àmàlà dálàn (P.)
gierig	kálit boengkálitòn (Tr.)	kálit pàkět (P.)
gierst	jélai pèlindàs (Tr.)	lěloewòng loewòng (Sr.)
gift (zie: geschenk)		
gij (enk.)	àdoen doedoe (Tr.)	àkau òkau (P.) (Sr.)
gij (meerv.)	demoejoen	àkau òkau (P.) (Sr.)
gillen	loemàndoej loemoeàh (Tr.)	loemoeàp pěládoek (Sr.)
ginds	děgìnò dęgĩtoe (Tr.)	dăgĩò
gisteren	dědai	dědai rěrai (P.) děmai (Sr.)
glad	lòmòk àlòmòk (Tr.)	lòmòk àlámòk (Sr.)
glas	kàsà	kàsá
glijden	kàlídàs	kàsoejàt kàsoejàr (P.)
gluren	měntěl binàntěl (Tr.)	gàsìl àgěgàsìl (Sr.)
goed	bais bědjádjěk (Tr.)	ònsòj ònsòj pěnjáwòh

G.

goedhartig	lais pënjáwòh	ònsòj goewàng (P.) ònsòj dëgoewàng (Sr.)															
goedkeuren	gëmpilàt	gëmpilàt															
goedkoop	àloewai	loewòj àloewai (Sr.)															
golf	náwòk	náwòk															
	límpàk (Tr.)	làkòn (P.) (Sr.)															
gom (getah)	ànggoelá	àmoeloet ànpoeloet (Sr.)															
verschillende soorten van gom	ànggoelá	<table> <tr> <td>láoet</td><td>àmoeloet</td><td>taun, àngoelá (Sr.)</td></tr> <tr> <td>poetoek</td><td></td><td>poetoek</td></tr> <tr> <td>taulàn</td><td></td><td>taulàn, poeloet (Sr.)</td></tr> <tr> <td>tàpël</td><td>ànpoeloet (Sr.)</td><td>tàpël</td></tr> <tr> <td>ngàngaitòn</td><td></td><td>ngàngaitòn</td></tr> </table>	láoet	àmoeloet	taun, àngoelá (Sr.)	poetoek		poetoek	taulàn		taulàn, poeloet (Sr.)	tàpël	ànpoeloet (Sr.)	tàpël	ngàngaitòn		ngàngaitòn
láoet	àmoeloet	taun, àngoelá (Sr.)															
poetoek		poetoek															
taulàn		taulàn, poeloet (Sr.)															
tàpël	ànpoeloet (Sr.)	tàpël															
ngàngaitòn		ngàngaitòn															
gong	àgòng	àgòng loesoeng (P.) táwàk (Sr.)															
gooien	nànoedàh	àmòbòl															
	bínoengkàloeng (Tr.)																
gonzen	měnnīngàt	měnnīngàt àngīngàt (Sr.)															
gordel (zwaard —)	ěnkàsàn	lěnkàsàn															
	àbět (Tr.)	àbětàn (P.) àngkàsàn (Sr.)															
gordel (sarong —)	linoeloèng	linoeloèng ěgěd dëboengkàs (Sr.)															
gorgelen	gàlmoemoek	gàlmoemoek àntěli moemoek (Sr.)															
goud	àmàs	àmàs															
graag	pájoe	pájoe															
	àpájoe (Tr.)	àsáloe (Sr.)															
graat	toelàng káněn	toelàng pëpait															
grabbelen	àgànggau	àgĩnsĩ															
graf	koeboeràn	lěbòng															
	kĩnoeboer (Tr.)	lěbàngàn (Sr.)															
gras	loempoet	dikoet															

G.

	<div> sǎnít boeloe bīlàng àbàng màtěn oedàng àloek² </div>	<div> sánít boeloe bīlàng àbàng màtěn ngoedàng àloek² </div>
verschillende grassoorten	loempoet <div> impoenoeòn pàlī àloe koetàd djálíboe pàkoe toewoe siláwàk </div>	dikoet <div> impoenoeòn àlī àloe koetàd djálíboek pěpàkoe doewoe sěláwàk </div>
graven	ěnkálī	ngálī kálìòn
grazen	tīlain tīnīlá (Tr.)	tīlain ànīlā (Sr.)
grens	sěpěd sěpàdá (Tr)	sěpádàn pěgělátàn (P.) lělātàn (Sr.)
grijpen	dínákěp	těkoebòn
grijs	ěmbaul	ěndòngòt oewàněñ (Sr.)
gril (kuur)	àmpoelísik àpoesik (Tr.)	àmpoelísik līgàd (P.) ábīdàk (Sr.)
grind	poeloe	nágàs poeloe (Sr.)
groen	īdjau	kàsoel
groenten	sájoelòn sīnájoeł (Tr.)	sěnsàmàn
groeten	ěngádjau kīnájau (Tr.)	màdjaup měrau (P.)
grof	kàsàl	kàsàl
grommen	měngòngòl ànggògòl (Tr.)	měngòngòl ěnòngòl (Sr.)
grond	tànàh	tànàh

G.

groot	toepàl	májò
	àtoepàl (Tr.)	mákáloe (P.)
grootmoeder	àdoe	àdoe
grootvader	àkī	àkī
grot	loewàng	loewàng
	áwàng (Tr.)	
guitaar	oesàpī	tungkoeng
	soekàpī (Tr.)	
gulden	loepiá	loepiá
gulzig	soesoeng	àsöeng
guur	sīmoeòn	sīmoe

H.

haag	pàgàl	pàgàl
haak (visch —)	àpòn	àpòn
	ínàláp (Tr.)	səmpoeit (P.) (Sr.)
haak (krokodillen —)	sikàng	sikàng
haak (kapstok)	sēsàngoetàn	sēsàngoetàn
	sinàngoet (Tr.)	
haak (prauw —)	sēsīt	sēsīt
	īsīt ² (Tr.)	sīsīt (Sr.)
haan	mánoek dēlākī	mánoek tàndá
haar (pers. vñw.)	— nò (enk.)	— nò (enk.)
	— kàsòeàng (meerv.)	— kàsòeàng (meerv.)
haar (mensen —)	áboek	áboek
haar (dieren —)	boeloe	boeloe
haard	děpoeàn	děpoeàn
	tàndàng (Tr.)	
haarkam	soeloed	soeloed
		soerai (P.)
		soedai (Sr.)
haarpin	tīmòk	tīmòk.
hagedis (aard —)	toedájoe	toedájoe
	pídálāt (Tr.)	pílaus (P.) (Sr.)
hagedis (huis —)	sēsòk	sēsòk
hagedis (vliegende —)	těkàng poeloeng	těkàng poeloeng

H.

hakken	ǝngòtòp	ǝngòlòk
	kĩnòtòp (Tr.)	
hakmes	lámòk	lámòk
	lǝlámòk (Tr.)	bǝlòegá (P.) (Sr.)
halen	ngálàp	àlápòn
	ĩnàláp (Tr.)	ànàpòn (Sr.)
half	sětǝngá	poetàngà
		tèngá (Sr.)
halm (rijst —)	gàloegoe	kàloegoe
hals	lǝòk	lǝòk
halssnoer	djàngkòl	djàngkòl
halt	bǝlànťi	bǝlànťi
		toemòq (Sr.)
halveeren	mádàk	bǝlàn
	bĩnádàk (Tr.)	
hand	gǝlámái	lǝngòn
	gǝlágai (Tr.)	
handelaar	oeloen soedágàl	oeloen soedágàl
		oeloen dágàng (Sr.)
handelen	bǝdágàng	bǝdágàng.
bandig	toempis	sǝládík
	sǝládík (Tr.)	àtoempis (Sr.)
handpalm	pàlād	pàlād
hangen	taidĩn	tailikòn
	bĩnidĩn (Tr.)	
happen	ujĩngkàp	njĩngkàp
hard	kětòk	kětòk
	àkětòk (Tr.)	òkětòk (P.)
hars	sálòng	sálòngg
verschillende	sálòng {	sálòng {
harssoorten		
	boejoed	boejoed
	kǝlá boedoek	kǝlá boedoek
	tǝmpálàk	tǝmpálàk
	mántoekòn	mántoekòn
	pílaus	pílaus
hart	pǝnjáwòh	pǝnjáwòh
		goewàng (P.) (Sr.)

H.

hartevriend	àngàn	ĩboej kájàm (P.)
hartig (zoutig)	àsín màsín (Tr.)	àsín
haten	àlátàn	àlátàn àlát (Sr.)
hebben (bezitten)	sĩnò	sĩnò
hechten (vast —)	sěpoetin sĩnĩpoet (Tr.)	toemoekin
heer	toewàn	toewàn
heesch	pàrau	lĩàsàn
heet	làsoe	làsoe
heft	oetòk	oeloe pěngoeloe (P.) oeloeòn (Sr.)
heg	pàgàl	pàgàl
helder	bàntà àbàntà (Tr.)	bàntà àtauwàng (P.) (Sr.)
helpen	noeloeng tĩnoeloeng (Tr.)	noeloeng àngĩnsoep (P.) (Sr.)
hem	àdoen doedoe (Tr.)	sĩò
hemel	kěwánàn	kěwánàn limbówòn (P.) (Sr.)
hen (pers. vnw.)	kěsoeàng	kěsoeàng kěsěsoeàng (Sr.)
hen (kip)	mánoek dímándoe	mánoek loepò mánoek oepò (Sr.)
hengel	bĩntàn	bĩntàn
hengelen	àgàpòn àngápòn (Tr.)	ngàpòn jàngkoewit (P.)
herkennen	tětàndoeàn tĩnàndoe	kaulĩq
hert	pájau	tàmàng
hertenhoorn	tàndoe k pájau	sàngau tàmàng
herwaarts	děgĩnò děgĩná (Tr.)	gĩjò děgĩjò (Sr.)

H.

heup	tàbing tàmpoel (Tr.)	ĩmpàngàn tàbing (Sr.)
heusch	mònòng	mònòng tápòt (P.) àsàntoe (Sr.)
heuvel	tìdòng	tìdòng àtìròng (P.) àtìdòng (Sr.)
hiel	toemid toembid (Tr.)	toenòb
hier	dàgĩtoe	dàgĩtoe sàròj (P.) désòh (Sr.)
hierheen	májá dàgĩtoe	mòj dàgĩtoe mòj kè dàgĩtoe (Sr.)
hij	ĩjá	djò goewá (P.) òjò (Sr.)
hijgen	mápēs	ápòs àlaus (Sr.)
hikken	bèlĩnsàgoe	bèlĩnsàgoe sĩkòkòn (Sr.)
hinde	pájau dínándoe	tàmàng mainòj tàmàng mainai (P.) tàmàng bèlòmbòk (Sr.)
hinken	bèkĩngkĩng	djĩsĩngkò bèkĩngkĩng (Sr.)
hoe	kòsònò àkèsèlāk (Tr.)	kòsònò
hoed	tìlávĩ kèdábàng (Tr.)	tìlávĩ sìlaung (P.) (Sr.)
hoef	tànèk	oesĩ kèlájàng (Sr.)
hoesten	àgoesòd	àgoesòd ěngkòkò (P.) ěngkòs (Sr.)

H.

hoeveel	těkoelà	těkoelà
hok	koeloeng	koeloeng
Holland	pàgoen bělándá	pàgoen bělándá
Hollander	oeloen bělándá	oeloen bělándá
hollen	ngěntoeloes	njimoel
	gĩntoeloes (Tr.)	àgĩmpòl (Sr.)
hond	àsoe	àsoe
		oekoe (P.) (Sr.)
honderd	sěrátoes	tělátoes
		ngálřòng (P.)
		átoes (Sr.)
honger	bětilěn	aitil
honig	doe	doe
		oedoe (Sr.)
honigbij	pěnjòngòt	pěnjòngòt
	sĩgět (Tr.)	
honigraat	lĩlĩn	dĩlĩn
hoofd	oeloe	oeloe
	oetěk (Tr.)	
hoofd (stam —)	màtoeò	mà ⁺ oeò
	màtoetoèò (Tr.)	
hoofddoek	sĩngàl	sĩngàl
	sěsĩngàl (Tr.)	těroengàs (P.)
		těloengàs (Sr.)
hoofdgeld	oewàng kàpàlá	oewàng kàpàlá
		soekai (P.) (Sr.)
hoofdpijn	doewòl oeloe	doewòl oeloe
	doewòl oetěk (Tr.)	àroewòl oeloe (P.)
hoog	sáwàt	sáwàt
hooglanden	dědant	dělájau
hooren	ěngkĩnòq	ěngkĩnòq
	àngkoelĩmàn (Tr.)	kĩměngòq (Sr.)
hoorn	tàndoek	sàngau
hoozen	ànjáhĩt	ànjáhĩt
		saidĩn (P.) (Sr.)
hopen	ĩmán ²	ĩmán ²
		ĩmánsàn

H.

hout	taun	taun
houtschool	báh	báh
houtvlot (klein —)	lákít	lákít
		gàkit (Sr.)
houtvlot (groot —)	lânting	lânting
huid	koelit	koengkoeng
huig	intélánàn	intélánàn
	gaung (Tr.)	
huilen	ěntàngí	ěntàngí
	toemàngí (Tr.)	
huis	baij	bàlòj
	pàgoen (Tr.)	pàgoen (P.) (Sr.)
huisraad	pěntoegàsàn	pěntoegàsàn
huiswaarts	goedě baij	goedě bàlòj
	goedě pàgoen (Tr.)	goedě pàgoen (P.) (Sr.)
hun	kěsoeàng	kěsoeàng
		kěsěsoeàng (Sr.)
huppelen	ěmbailoek	àngálàng
hurken	běkàngkàng	djoemàngkàng
	djoemàngkàng (Tr.)	
hut	loeboeng	loeboeng
	loeloeboeng (Tr.)	soelěp (P.) (Sr.)
huwen	káwin	ěntàkoeb (van een man)
	běkúwin (Tr.)	àpaiwàn („ „ vrouw)
		moeloej (P.)
		àpěkòlòng (Sr.)

I.

ieder	ěntoekid	toekid ^a
	těràgàndàn (Tr.)	těmoekir (P.)
		ěntoekid (Sr.)
ijverig	sīgà	kàlās
ijzer	sīpoeòn	sīpoeòn
ik	àkoe	àkoe
	àdoen (Tr.)	
immer	kàboeòj	kàboeòj
	kàboeboeòj (Tr.)	

I.

in	dálěm	děnáłom dědálěm (P.)
inderdaad	mònnòng	mònnòng tòpòd (P.) (Sr.)
indien	djikà	djikà
indooopen	sàndoe kin sìnàndoe k (Tr.)	těnoek in sàndoe kin (P.) (Sr.)
ingewanden	tīnai	tīnai
inhoud	soeàng àsoeàng (Tr.)	soeàng sěmoeàng (P.) (Sr.)
innemend	bais bědjádjek (Tr.)	ònsòj
intusschen	tīlábòs	tīlábòs
ivoor	gáding	gáding gáring (P.)

J.

ja	jà	joe
jaar	sěmoesin	bájàn sěngoepòk (P.) (Sr.)
jagen	disimboel gīntoeloes (Tr.)	njīmoel àgīmpòl (Sr.)
jaloersch	ànjágoe	àboenoe
jammer	ěmpàdain inīmpàdà (Tr.)	ingáin
jas	bádjoe	běbádoe sěmpájau (P.) (Sr.)
jeuken	àgilàng gībàntàl (Tr.)	àtòl
jokken	ěnsáboet ěnsiáboet (Tr.)	sáloek ěmboeàk (P.)
jong	moelòk àmboelòk (Tr.)	moelòk
jongen	ànak dělàki	ànak koesòj ànak oenkoejòn (Sr.)
juist	mònnòng	mònnòng těpòt (P.) (Sr.)

K.

kaak	djá	djá
	àdjá (Tr.)	
kaal	běkoenggoet	poenggoek
	pīnoenggoet (Tr.)	àmboenoet (P.) (Sr.)
kakelen	ěmpákàk	ěmpákàk
kakkerlak	lipěs	sīmáwàng
		sīmáwàng (Sr.)
kalebas (klein)	koedīt	koedīt
kalebas (groot)	bàngò	bàngò
kalk	àpoeq	àpoeq
kalm	pěndījěm	lòmòd
	màngau (Sr.)	lòmòr (P.)
kalotje	soengkoe	kětoepòng
		soengkoe (Sr.)
kam	soeloed	soeloed
		soerai (P.)
		soedai (Sr.)
kamer	lámīn	lámīn
kamers (rij kamers naast elkaar)	lámīn	sěmpīpīt
kameraad	àngàn	īboej
	těndoeloe (Tr.)	
kamfer	kàpoer bároes	bàloes koejoeng
kammen	běsoeloed	ěnsoeloed
		ěnsoerai (P.)
		ěnsoedai (Sr.)
kapel	lájàt	lájàt
kapot	bádàk	oepàk
	àbàdàk (Tr.)	
kat	oesī	oesī
		tánī (Sr.)
kat (vliegende —)	tàkàng	tàkàng
keel	lìòk	ěntálánàn
keer (maal)	ěngkī (kain)	ěngkě (kain)
	ěngkī (tělīn) (Tr.)	àngīn (kain) (P.)
keeren	tělikádòn	tělikádòn
		boeìdòn

K.

keffen	ěmpálàngàk	ěmpálàngàk
kei	bátoe	bátoe
kennen	kaulik	kaulik
		kětàndoeàn (P.)
kenteeken	tàndá	tánoe
		tětánoe (Sr.)
kerkhof	gàdoeng	lěbàngàn
	tiàs (Tr.)	
kětělá	sàbai taun	iloej
kětělá-blad	oemboes	oemboes
keuken (kookplaats)	děpoeàn	děpoeàn
	tàndàng (Tr.)	
kiel (kleedingstuk)	bádjoe	běbádoe
		sěmpájau (Sr.)
kiel (van een prauw)	loenàs	loenàs
kies	bàgàng	bàgàng
	tiàng (Tr.)	
kieuw	àsàng	àsàng
kijken	gìlòng	gìlòng
	gìbòntòl (Tr.)	àrìlòng
kikvorsch (water —)	boelàngkoek	boelàngkoek
kikvorsch (boom —)	sàei	sàei
kil	sáloej	sĩmoe
	àsáloej (Tr.)	
kin	djá	djá
	àdjá (Tr.)	
kind	ànàk	ànàk
kip	mánoek	mánoek loepò
	dinándoe	mánoek oepò (Sr.)
kist	pàtĩ	pàtĩ
kittelen	ngědjědjòk	àngkĩsik
	dĩnjědjòk (Tr.)	mědjědjòk (Sr.)
klaar	mai	pěngò
	àpòngò (Tr.)	nělĩbòs (Sr.)
klàdĩ	màlau	màlau
	moelau (Tr.)	

K.

klap	těmpálòn tìnàmpàl (Tr.)	těmpálòn
klapper (zie: kokosnoot)		
klauw	tànggòm tìnànggòm (Tr.)	tànggòm tìnàmòng (Sr.)
kleeden	màkei	ěmpàkei
kleedje (korte sáròng)	sīwòl àsīlau (Tr.)	tàpī
klein	loemòt	loemòt běròk (P.)
kleinkind	ingkoepoe	ingkoepoe
klem (ziekte)	kěmoetòq	koemòdjàj
klemmen	kànsik	nělàntip kànsik (P.) nátip (Sr.)
kleur	toegòs	toegòs pěnsīnoet (Sr.)
kleven	soemòkòt	sěmòkòt
kleven (van vogels aan gomstokken)	sěmòkòt poeloet	djikít
klimmen	nàkòd	nàkòd nàkòr (P.)
kling	màtò	màtò
kloek (vermetel)	sīòq àsīòq (Tr.)	sīòq pànggòl (P.) àmànggòl (Sr.)
kloppen (schors —)	běběkěn bīnáběk (Tr.)	àlál àngálál (P.) (Sr.)
kloven	mádàk bīnádàk (Tr.)	bīálòn
kluwen	boengkěl	poendoe
knaap	ànak dělàkī	ànak koesòj ànak oenkoejòn (Sr.)
knagen	ngátoep àngáboet (Tr.)	ěngòkòt
knakken	poetoelòn pīnoetoel (Tr.)	tīpòdòn tīpoeòn (Sr.)

K.

knarsen	màngait	màngait ěngitāt (P.) (Sr.)
knellen	kànsīk	nělàntīp kànsīk (P.) nátīp (Sr.)
knevel	goemis	sáloeb
knie	àtoed	àtoed àtoer (P.)
knielen	gīnátōed	gīnátōed gīnátōer (P.)
knijpen	ngádoet kīnádōet (Tr.)	ngádoet ngároet (P.)
knijptang	àngsip ànsīp ànsīp (Tr.)	látīp àngsip (P.) kátīp (Sr.)
knikken	ngoeloegòp īnoeloegòp (Tr.)	màdoedoekàh ngoeroekòp (P.)
knippen	ngàgoetīng àngágoentīng (Tr.)	měgoentīng
knoflook	daun bàwàng	daun bàwàng
knoop	kàntsing	boeàh běbádoe kīnàwà běbádoe (P.) boeàh sěmpájau (Sr.)
knoopsgat	loewàng kàntsing	loewàng boeàh běbádoe loewàng kīnàwà běbádoe (P.) loewàng boeàh sěmpájau (Sr.)
knorren (van een varken)	měgělòn ànīnggòlòn (Tr.)	měgělòn ěntòngl (P.) (Sr.)
koe (wilde —)	měnsálòng lāmboe (Tr.)	měnsálòng mainòj
koel	sàloej àsàloej (Tr.)	sīmoē
koenīr	koenjīt	koenjīt koenīr (P.)
koffer	pàtī	pàtī
kogel	tīmboeàh	tīmboeàh
koken (groenten —)	běsájoel	njānsām

K.

koken (vleesch —, visch —)	əntònòk ànsoebòn (Tr.)	gìnnànsàk
koken (water —)	làsoeòn	làsoeòn loensoeòn
koker (bamboe —)	boeloe	boeloe
koker (voor water)	boeloe pěnjàgàn	boeloe soekòn boeloe sěsoekòn (P.)
kokosboom	taunàn pīāsau	taunàn pīāsau
kokosnoot	pīāsau	pīāsau
kokosolie	oemau pīāsau	oemau pīāsau
kolf (geweer —)	oedjoeng sěnàpàng	oedjoeng sěnàpàng pěpět sěnàpàng
kom	toetoeng	toetoeng
komen	kěsábòj àkátáwòn (Tr.)	kěsoekoe kěrátòng (P.) kědátòng (Sr.)
komkommer	lěntīmoen	lěntīmoen sàngòp (P.) (Sr.)
koning	ràdjà toepàl	lādjà mājò
koningin	ràdjà dīnándoe toepàl	lādjà dánoe mājò lādjà loeàndoe k mājò (P.) lādjà doeàndoe mājò (Sr.)
kooi	koeloengùn	koeloeng
kookplaats	děpoeàn tàndàng (Tr.)	děpoeàn
koopen	àngálit	àngálit àngálir (P.)
koord	tábìd	tábìd pītòl (P.) (Sr.)
koorts	gògòl gògòràn (Tr.)	gògòl gěgàlàn (P.) àmpěgěgěl (Sr.)
kop (hoofd)	oeloe oetěk (Tr.)	oeloe
kop (drinkkop)	toetoeng	toetoeng
koper	toembàgà	toembàgà hoeláwàn (Sr.)

K.

koperdraad	káwàt toembàgà	káwàt toembàgà pěnábal (Sr.)
koppel	lěngkàsàn ábět (Tr.)	lěngkàsàn ábětàn (P.) àngkàsàn (Sr.)
korrel (rijst —)	běkětà	kailòd kailòr (P.)
kort	djīwà àdjīwà (Tr.)	diwī rīwī (P.)
kortelings	bàgoe àbàgoe (Tr.)	bàgoe bàgoeī (Sr.)
koud	sàloej àsàloej (Tr.)	sīmoe
kousenband (knieband)	pàkòl	pàkòl
kraag	lījòk bádjoe	lījòk bēbádoe lījòk sěmpájau (P.) (Sr.)
kraal	máník	līkòd máník (Sr.)
krabben	àngkoekoet	àngkoekoet
krachtig	kětògòn àkětòg (Tr.)	kàdjàngòn mīngkòlòp (P.)
kramp	měnòd	běngkòdòn běngkòròn (P.)
krank	doewòlòn àdoewòl (Tr.)	ěnsàkit
krankziinnig	těmbàngàn bīoenòn (Tr.)	ěmboejoen němboejoen (P.) boejoenòn (Sr.)
kreek	lògòn loeògòn (Tr.)	lògòn
krekel	ngīngīt	ngīngīt
kreng	bàngkai	bàngkai
krenpel	àngkòs	àngkòs
kriebelen	ngědjědjòk dīnjědjòk (Tr.)	àngkīsīk mědjědjòk (Sr.)
krijgen	málàp àmálěp (Tr.)	àlàp

K.

krokodil	boeájò	boeájò
krom	tíkoeng	tíkoeng
krótòn	dòlòk	dòlòk
kruipen	kàmàng	àngkàmàng
kuiken	ànàk mánòek	sìàp sìsìoe (P.) (Sr.)
kuil	loewàng	loewàng
	áwàng (Tr.)	
kuit (been —)	bàtīs	bàtīs
	beeàh tònòk (Tr.)	
kuit (visch —)	táloen káněn	táloe pěpait
	táloen kánàn (Tr.)	
kussen	ěngálòk	ngáloek àngálòk (Sr.)
kuur (gril)	àmpoelīsik	àmpoelīsik
	àpoesik (Tr.)	līgàd (P.) ábidàk (Sr.)
kwaad (boos)	měngītàn	màngīt
	tětàgěd (Tr.)	boekàn (P.)
kwaad (slecht)	álàt	álàt
	máràt (Tr.)	
kwast (verf —)	àmpíd	pàmīmíd
	pīnīpíd (Tr.)	pàmīmīr (P.)

L.

laag (niet hoog)	djiwà	àliwī àrīwī (P.)
laag (gemeen)	něpěkěsìàt	káděmáná káněmàná (P.) (Sr.)
laat	sěpàdàn	pěgělátàn sěpàdàn (Sr.)
láboe	láboe	láboe
lachen	ěnkádàk	gádàk àngkoerip (P.) àngkoedit (Sr.)
ladder (zie ook: trap)	toekàd	toekàd toekàr (P.)

L.

laf	loemòt pěnjàwòh	loemòt pěnjàwòh bèròk goewàng (P.) (Sr.)
lam (van ledematen)	běngkòng	běngkòng nábàngkòng (Sr.)
lamp	pělitá	pělitá sikìtòn (P.) (Sr.)
land	tànàh	tànàh
lang	àboeàd	àboeàd máwàt (P.) áwàd (Sr.)
làngsěp	lànsàt	lànsàt
langzaam	kělànbátàn àmpálinít (Tr.)	kělànbátàn sěmpíanin (P.) (Sr.)
laus	toedá gàndjoel (Tr.)	toedá gěgàng (P.) gàgàng (Sr.)
lans (spring —)	bělátik mělàntik (Tr.)	bisan
lanspunt (van bamboe)	tīgáloeng	tīgáloeng
lauspunt (van ijzer)	pěpět	pěpět pěpěr (P.)
lantaarn	lěntirá	těgoegoeng
lasschen	sěpoetin sInIpoet (Tr.)	toemoekin
last (vracht op den schouder)	sánin inàsàn (Tr.)	sánin
last (vracht op den rmg)	gemibàh àngàmbin (Tr.)	iba'in
last (bevel)	pàlintá pàměrintà (Tr.)	pàlintá
last (moeite)	soesàh	àsoesàh àmàk (P.)
lastig	ěntoegòs dákàsoesàhàn	ěntoegòs dákàsoesàhàn
leder	koelit	koengkoeng
ledig	něpěsoeàng	káněsoeàng kánděsoeàng (P.)

L.

leeftijd	bájàq	bájàq
leelijk	kəlátàn	kəlátàn
	àlátàn (Tr.)	
leenen	ngĩmbàs	ngĩmbàs
	ĩnĩmbàs (Tr.)	ànginěm (P.) (Sr.)
leeren	àdjálin	goeloein
		goeloeòn (Sr.)
leggen (neer —)	tàwĩn	boelĩn
	ĩnĩtau (Tr.)	boelin (Sr.)
leggen (eieren —)	àntáloe	àntáloe
leguaan (water —)	toedájoe	toedájoe
	pídálát (Tr.)	
leguaan (boom —)	pílaus	pílaus
leguaan (schub —)	těnggĩling	těnggĩling
lek	toeloeq	toeloeq
		toeloeòn (P.)
lekker	ámàk	ámĩs
		álinoes (Sr.)
lemmet	màtò	màtò
lemmethoofd	poetĩng	oetĩn
	oetĩn (Tr.)	poetiq (Sr.)
lemmetpunt	lěmpòng gájàng	lěmpòng gájàng
	àmpòng gájàng (Tr.)	pěpěr gájàng (P.)
		lěmpòng pěpòd (Sr.)
lemmetrug	pàgoeng	pàgoeng
lemmetsneede	bĩbil	ĩgiq
	děbĩbil (Tr.)	
lenden	áwàk	áwàk
lendendoek	tjantjoet	ábàq
lengte	boewàtnò	boewàtnò
	àboewàt	káwěrnò (P.)
		káwàdnò (Sr.)
lenig	ěmpilòs	ěmpilòs
	pĩnilòs (Tr.)	ěntábir (P.)
		ěmpěpòs (Sr.)

B.

lepel	sàndòk	sàndòk
	sěsàndòk (Tr.)	sánoek (Sr.)
leunen	soemándik	soemánik
levend	ájàk	ájàk
	aujàk (Tr.)	ájàr (P.)
lever	līngkájau	līngkájau
lichaam	ládàn	īnán
licht (niet zwaar)	làngká	làngká
	àlànggá (Tr.)	
licht (helder)	àbàntá	àbàntá
		táwàng (P.) (Sr.)
lichten (bliksemen)	kěridjät	gánit
	koelidjät (Tr.)	
lidteeken	bàlāk	bàlāk
lied (bij feesten)	àngkókóǵ	àngkókóǵ
lied (van vrouwen, zacht zingende)	gībilis	gībilis
lief	bais	ònsòǵ
	bědjádǵék (Tr.)	
liefhebben	sīgòk	àndjà
		mànggòh (P.)
liggen	ěnsáboet	sáloek
	ěnsīáboet (Tr.)	ěmboeàk (P.)
liggen	loemoeid	gīloewit
		dǵiòlòng òlòng (P.) (Sr.)
lijk	bàngkai	bàngkai
linker	kait	kait
	àkait (Tr.)	
links	sàlěd děkait	sàlěd děkait
		mandět kait (P.)
linnen	kain	kain
lip (beneden —)	koedit	koedit
	bībil (Tr.)	
lip (boven —)	moenoeng	moenoeng
loensch	soeling	soeling
	àpilau (Tr.)	àsouling (Sr.)

L.

lomp	típàndai dádàt	ailò dádàt ailò dáràt (P.) ailò mēgoewàng (Sr.)
lood	sěmběrà īndoelai (Tr.)	īnoelai
loopen	màkau	màkau
los (niet vast)	láboes něláboes (Tr.)	láboes
losgaan	něláboes īněláboes (Tr.)	něláboes
lucifer	tikàn bělándá tětikàn bělándá (Tr.)	tikàn bělándá
luchtgat (venster)	oewàp	oewàp
lui	běntilàn boentilàn (Tr.)	ápoes aungau (P.)
luis (hoofd —)	koetoe	koetoe
luis (kippen —)	toemò	toemò

M.

maag	poesoe	poesoe
maagd	soemándàk	dělá
maal (keer)	ěngkī (kain) ěngkī (tělīn) (Tr.)	ěngkě (kain) àngīn (kain) (P)
maan	boelàn	boelàn
maand	boelàn	boelàu
maas (v.e. net)	loewàng djálà àwàng djálà (Tr.)	loewàng djálò loewàng djálà (Sr.)
mager	toekàl àtoemoekàl (Tr.)	toekàl
mak	màlai mauk (Tr.)	àloeb àkoeb (P.) (Sr.)
maken	toegàsīn tīnoegòs (Tr.)	toegàsīn bálin (P.)
makker	àngàn	īboej kájàm
Maleier	oeloen tādédaut	oeloen sàkai
man	dělàkī	oengkoejòn

M.

mand (reis —)	àndjàt	àndjàt
		kàpai (P.) (Sr.)
mand (rijst —)	boedoej	boedoej
	boeboedoej (Tr.)	boejoeng (P.) (Sr.)
mand (draag —)	pĩntáwàn	pĩntáwàn
	pěngĩntáwàn (Tr.)	
maud (cijlinder van boomschors)	kěliboeng	litàn
	koeliboeing (Tr.)	koelimbòng (P.)
		tĩnoedoeng (Sr.)
mank	pĩai	pĩai
		sĩngkò (P.)
		nàsĩngkò (Sr.)
mantel (krijgs —)	sĩnájàng	sĩnájàng
mat (rotan —)	ájàm	ájàm
mat (palmsbladeren —)	àngoet	àngoet
mat (pandanbladeren)	ájàm běloemĩs	ájàm běloemĩs
matje (bamboe — in een prauw)	bàndàs	bàndàs
	idàs (Tr.)	
medelijden	màsĩ	àkàsĩ
		kàsian (P.)
medicijn	oewòt	oewòt
	auwòt (Tr.)	
meisje	ànàk dĩnándoe	ànàk dānoe
		ànàk roewàndoe (P.)
		ànàk doeàndoe (Sr.)
melk	gátàs	gátàs
mengen	baulĩn	kaulin
	bĩnaul (Tr.)	pěněmbauēl (P.)
menig	těkoelà²	těkoelà²
menigmaal	àsàlòq	àsàlòq
mensch	oeloen	oeloen
merk (teeken)	tàndá	tānoe
		tětānoe (Sr.)
merk (spoor)	bájá	bájá
mes (in zwaardscheede)	pais	pais
		poepoes (Sr.)

M.

mes (penne —)	lípòt	lípòt dīpòt (P.)
mes (sikkelvormig —)	bloeing	bloeing
mesje (rijst —)	kěrtàpàn àngkàpàn (Tr.)	loedīm
meshecht	oeloe pais oetěk pais (Tr.)	oeloe pais
meslemmet	pais	pais bàbàk (Sr.)
meten	soekàtòn sīnoekàt	toekoeòn
miauwen	njīau àngīau (Tr.)	njīau
middag	běntá àbàntá (Tr.)	táwàng
mier	kīlau kīrau (Tr.)	kīlau
mier (witte —)	kīlau ànei kīrau rànei (Tr.)	kīlau ànei
mier (vliegende —)	sálīngángau	sálīngángau
milt	álip ádip (Tr.)	álip
mijn (bez. vñw.)	— koe	— koe
mikken	toedjoehòn tīnoedjoeh (Tr.)	toedjoehòn toeloeòn (P.) (Sr.)
mis	àlībòs nàpòngò (Tr.)	àlībòs
misgeboorte	nīdoeàn īnīdoe (Tr.)	nīdoeàn nādoeàn (Sr.)
misschien	kālī běràngkālī (Tr.)	kālī
mist	àmboen	gaun
modder	lětòq	lětòq
moeder	īnà	īnà
moeder (schoon —)	īwàn	īwàn ījò (Sr.)

M.

moeder (stief —)	mīnán	mīnán
moedervlek	koetīl lálàt	koetīl lálàt
	kítai boengòlòt	
moedig	sīòq	sīòq
	àsīòq (Tr.)	pànggòl (P.)
		àmànggòl (Sr.)
moeilijk	soesàh	àsoesàh
	soesàhī (Tr.)	ámàk (P.)
moeras	lòkòt	lòkòt
	soemòkòt (Tr.)	loègòn (Sr.)
moeten	tàntoe	tàntoe
	àtántoe (Tr.)	àsàntoe (Sr.)
mond	kàbàng	kàbàng
monding (rivier —)	àloeng	àloeng
	dáloeng (Tr.)	
mooi	bais	ònsòj
	bědjádjěk (Tr.)	
moorden	ěmpàtòj	àmàtòj
	ěmpàtei (Tr.)	
morgen	soeàb	soeàb
	děsoeàb	
morsen	bělidoek	sàkòt
		bidoet (Sr.)
mos	loemoet	loemoet
	àběloemoet (Tr.)	
motregen	ngělidis	dàsàp pàlanoek
	àmělibis (Tr.)	
mouw	tělmoe bádjoe	lòngòn běbádoe
	těndoeloen bádjoe	lòngòn sěmpájau (Sr.)
	(Tr.)	
muis	tikoēs	tikoēs
		kàlām (Sr.)
musket	toekoeng	toekoeng
muts (krijgs —)	těnájoeng	kělákàt
	tínájoeng (Tr.)	

N.

naaien	njáloet	njáloet
	sínáloet	pikítòn (P.) (Sr.)
naaimandje	kěkíràn	bòtòn
naakt	tílábàs	tílábàs
	àntílábàs (Tr.)	
naald	sáloet	sáloet
	sěsáloet	
naam	ànggálàn	ìngálàn
	ìnggálàn (Tr.)	
naar (voorz.)	dá	dá
	dě (Tr.)	dě (Sr.)
naast	sěmbiál	sěmpilàng
		soeàpàq (P.)
nabij	ingkòd	àmàt
	mìngkěd (Tr.)	àmàr (P.)
nacht	lòndom	lònòd
	ànìàt (Tr.)	àlònòd (Sr.)
nadat	pěngòn	pòngò
	mai (Tr.)	
nadeel	loegī	loegī
nageboorte	ěmboeloeng	soepoe
nagel	sěndoeloe	sànīloe
	sànděp (Tr.)	
nagenoeg	ìngkàd	mīmàd
		már (P.)
nàngká (vrucht)	nàngkà	nàngkà
nàngká tjěmpědàk (id.)	poeloetàn	poeloetàn
	bátědě (Tr.)	
nat	bàsà	álisà
		àloe (P.)
nauw	pīsòk	pīsòk
	àsìlòt	
navel	poesòd	poesòd
Nederland	pàgoen bělàndá	pàgoen bělàndá
Nederlander	oeloen bělàndá	oeloen bělàndá
neef	kěmànakòn	kěmànakòn

N.

neen	tĩnòpò	kánó kándò (P.)
negen	sĩàm	sĩàm
negentien	sàpoeloeh sĩàm	àpoeloeh soeàgĩ sĩàm òpòr sĩàm (P.) (Sr.)
negentig	sĩàm poeloeh	sĩàm ngápoeloeh sĩàm ngòpòr
nek	ipoes	ipoes
nest (in een boom)	těntoelájàn	boensálàk
nest (eetbaar — in een grot)	sělàngàn	sělàngàn
nest (legplaats voor kippen)	tàmboeàn	tàmboeàn
net (schep —)	sĩoed	sěsauk
net (werp —)	djálà	djálò djálà (Sr.)
neus	àdoeng	àdoeng
nevel	àmboen	gaun
nicht	kěmànàkòn	kěmànàkòn
niemaud	tĩa oeloen měngàpà	kánoeloen měngàpà kákoeàn noegĩná (Sr.)
nier	koemĩ boelikòt (Tr.)	koemĩ
niet	tĩnòpò	kánò kándò (P.)
niets	tĩměngàpà	káměngàpà kákoeàn noegĩná
nieuw	bàgoe àbàgoe (Tr.)	bàgoe bàgoeòn (P.) (Sr.)
nieuwsgierig	sáloengá	koeláboe
niezen	àmbásin àmbàlāsĩn (Tr.)	ěmbálisoe
nijdig	měngĩfàn tětągěd (Tr.)	màngĩt boekàn (P.)
nijptang	àngsip ànsĩp ² (Tr.)	látĩp àngsip (P.) kátĩp (Sr.)

N.

nog	jòpòjò	mánmoepòjò
		mòpòjò (P.)
nog niet	tìpòjò	kápòjò
nu	sěnděgítoe	dainaitoe
	sěnděgíná (Tr.)	
nut	goená	goená
	siàt (Tr.)	

O.

o!	au	au
		óp (Sr.)
óbí (zoete aardappel)	sàbai bédàràt	oelí ²
och!	àdī	àdī
ochtend	sěsoeàb	soeàb
	soempoel (Tr.)	
oerbosch	gīmàn	gīmàn
	djàkau (Tr.)	jīmàh (Sr.)
oever	bībīl	kīng
	dědàkīng (Tr.)	
oester	tìpàlàng	tìpàlàng
	tàpàlàng (Tr.)	
oksel	pàkītòk	pàkītòk
	bělòkītòt (Tr.)	
olie	oemau	oemau
olifant	gědīngàn	gědīngàn
olifantstand	dìpòn gáding	dìpòn gáding
	nīpòn gáding (Tr.)	
omdat	sěbòp	sěbòp
	àsěbòp (Tr.)	
omdraaien	moeīd	àmboeīd
	loemoeīd (Tr.)	
omhelzen	ěngápòes	ěngápòes
	ěngěgápòes (Tr.)	ěnggápòes (Sr.)
omhoog	děsàwàt	děsàwàt
omlaag	dīsau	dīsau
	dědisau (Tr.)	děliwī (P.) (Sr.)
omlaan	àkàlaub	àkàlaub

O.

omslagdoek	sělĩndàng	àbòj àbei ² (Sr.)
omwinding (van koper- draad)	kòmòn kàmòn (Tr.)	kòmòn
omwinding (van ròtàn)	sĩmpai	bàngkòs ànibálàd (Sr.)
onbeleefd	tĩpàndai dádàt	ailò dádàt
onbeschaafd		ailò dáràt (P.)
onbeschoft		ailò mǎgoewàng (Sr.)
onderaan	dĩsau dǎdĩsau (Tr.)	dĩsau dǎlĩwi (P.) (Sr.)
onderbeen	ténòk	bátĩs
ondiep	ěnàngká	ěnàngká àuĩngká (Sr.)
onduidelijk	kàboel	kàboel
ongeluk	sĩlákà	sĩlákà
onheil		
onmiddellijk	ěndjàkin	sěngkĩlòp
onrijp	mátá	mátá
ons	— dāmò	— mai
ontmoeten	ěntámoe	àgámòt àgàmbòt (P.)
ontrouw	sěsàwà	sěsàwà àsàwà (Sr.)
ontvangen	tělimòn tĩnělĩmò (Tr.)	tělimòn
ontvreemden	ěntàkau	ěntàkau
ontwaken	kàjoetàn kĩnàjoet (Tr.)	kádàt kàtĩkòk (Sr.)
onverwachts	loemĩàd àkàlĩàd (Tr.)	loemĩàd loemĩàr (P.)
onverwijld	ěndjàkin	sěngkĩlòp
onweder	tĩnkáloed tĩngòlòng (Tr.)	tĩnkáloed tĩnkáloer (P.)
oog	màtò	màtò
oogenblikkelijk	ěndjàkin	sěngkĩlòp

O.

ooghaar	boeloe màtò	boeloe màtò
ooglid	koelit màtò	koengkoeng màtò
oogsten (rijst —)	ěngòtòm	ěngòtòm
ook	pòjò	pòjò
	dīpòjò (Tr.)	jòpòjò (Sr.)
oom	itit of májòh	ámàn
	oedjàng (Tr.)	
oor	tělingò	tělingò
oorknop	sīngàt	sīngàt
oorlog	ěmpàtei	ěmpàtòj
		ěntáboek (Sr.)
oorring	kídě ²	sīněkálíng
	koetīntīng (Tr.)	
oorsprong (afstamming)	poen	poen
	àdoen (Tr.)	
opbergen	táwin	táwin
	mītau (Tr.)	boelid (P.) (Sr.)
open	soekàbòn	soekàbòn
	sīnoekàb (Tr.)	nálībēs (Sr.)
opening	loewàng	loewàng
	áwàng (Tr.)	
opgeruimd	sěnòj pěnjàwòh	sěnòj pěnjàwòh
		sěnòj goewòng (P.) (Sr.)
ophangen	taidin	tàlīkīn
	bīnilīng (Tr.)	
oplichten	kěkátòn	loewátòn
	kīnàkàt (Tr.)	
oprapen	àlàpòn	ěnápòn
	málàp (Tr.)	
oprecht	měnòng	měnòng
		těpòd (Sr.)
oprispen	ěnsòelìòb	ěnsòelìòb
	àgoelìòb (Tr.)	
opstaan	lěmoeàt	lěmoeàt
		ěmpīlik (P.)
		loeàt (Sr.)

O.

opstapelen	loeloedòn	loeloedòn
	inàloeloed (Tr.)	soesoenòn (Sr.)
opvaren	maut	gësoendòj
		soemoendòj (Sr.)
opvolgen (nakomen)	màjà	màjà
opvolgen (vervangen)	gàntiòn	goemànti
	gīnànti (Tr.)	
opwinden (garen —)	ngàdilit	màdilit
	dinilit (Tr.)	
opzettelijk	pàksà	bádá
	pīnàksà (Tr.)	pàksà (Sr.)
opzwellen	loemàntoek	àdīntoeng
oud	toewò	mětowò
		toewò (Sr.)
ouderdom	oemoel	bájáq
	aumoel (Tr.)	
overgeven (braken)	gěloea	gěloea
		ěmpàloea (P.) (Sr.)
overkant	bībil sěmbiál	kīng dálipàk
overkoken	djēměmpoelàk	loemábīt
	sēmīmpoelàk (Tr.)	
overlijden	màtòj	màtòj
overmorgen	soeàb àndò	noelàs
		ngoelàs (Sr.)
overspel	sědoengàn	àlai
		àngkàlai (Sr.)
overstrooming	sàkòb	sàkòb
overzijde	bībil sěmbiál	kīng dálipàk

P.

paadje	dálàn	dálàn
paal (van hout)	oedjòk	oedjòk
		bīntoewòd (P.) (Sr.)
paal (van steen)	sěpàdàn	òlòt
		lālātàn (Sr.)
paar	sádoewò	sádoewò

pagaai	boesei	kábìl
pagaaien	àmboesei	kábìlòn
		ěngkábìl (P.) (Sr.)
palm (van de hand)	pělanjoe	pělanjoe
	pàlàd (Tr.)	pàlàd (Sr.)
pandanblad	běloemīs	běloemīs
	baungīs (Tr.)	
pantalon	sàiwòl	sàiwòl
		tápī (P.)
		sàdīwòl (Sr.)
panter	koelī	ěntàkīnàn
pap	boeboel	boeboel
		ànīmoeq (P.)
		liàwòn (Sr.)
pàpájá (vrucht)	bàndàs	bàndàs
	màndjàn (Tr.)	bádàs (Sr.)
papier	kěrtàs	kělòtòs
papierbloem	toendjoeng	toendjoeng
parkiet (kleine —)	toentoelipòs	toentoelipòs
parkiet (grootte —)	sělàngītàn	sělàngītàn
	sěnsělàngītàn (Tr.)	
pees	oelàt ²	oelàt ²
	áwàt (Tr.)	oewàt (Sr.)
pellèn	toepàsòn	àntsìòn
	inálíkàs (Tr.)	ànītàn (Sr.)
pen (van een stekelvarken)	boeloe	boeloe
peper (spaansche —)	làdà	làdà
		pàràs (P.)
		pádàs (Sr.)
pěté (stinkboon)	pàtàq	pàtàq
		koendei (P.)
petroleum	mīnjàk gàs	oemau nàgàs
piek	toedá	toedá
	gàndjoel (Tr.)	gěgàng (P.)
		gàgàng (Sr.)
piepen	dágoe	dágoe
	àgīndágoe (Tr.)	mīnágoe (Sr.)

P.

pier
pijl
pijlengift

pijn

pīnàng

pink

pīsàng (banaan)

līngkoeàng

dámòk

oepàs

páliq (Tr.)

sàkit

àdoewòlàn (Tr.)

pīnàng

tékíkīs

poentī

līngkoeàng

dámòk

páliq

àdoewòl

àloegoe (Sr.)

oesòb

tīngkīs

poentī

verschillende soorten
van pīsàng

poentī

toepàl
boeàng
tàndoeck

sīsīl

līlīwī

mānkām

táloe

soeàbòn

pīsī

pěpait

sàngàng

bīdàng

bīlai

soeling

boengoelàn

májò

boeàng

tánoek

těloeroej (P.)

těloedoej (Sr.)

sīsīl

līlīwī

mānkām

poentī { táloe

soeàbòn

pīsī

pěpait

sàngàng

bīdàng

bīlai

soeling

boengoelàn

pit

oemī

oemī

oenòd (P.)

plagen

biámàn

àdjàdjau

àlīngàt (Sr.)

plank

pàpàn

pàpàl

planten

tànàmin

tànàmin

tīnànəm (Tr.)

tànámīn (Sr.)

plat

kīdai

kīdai

pluim (rotandraadjes op de
zonnehoed om veeren
aan te bevestigen)

tengájòng

tīnájòng (Tr.)

tádjoek

P.

pluim (veeren —)	kěrip	kilip
plukken	ànīpoe	ànīpoe
	tīnīpoe (Tr.)	kàdoetěn (Sr.)
poes	oesī	oesī
		tánī (Sr.)
poetsen	ngàsàh	ěmoelai
		àmoelàng (Sr.)
pokziekte	koedoeng	koedòng
	poeloeh (Tr.)	oepàh (P.) (Sr.)
pols	boengòl	měmpoelàsàn
	bàsau (Tr.)	boengòl (Sr.)
poot	těnòk	kělájàm
	tònòk (Tr.)	těnòk (Sr.)
praten	mīndágoe	mīnágoe
		àgájàm (Sr.)
praten (redeneeren)	baukoem	baukoem
		àgěloeloe dęgájàm (Sr.)
prauw	pàdau	pàdau
		pěrau (P.)
prijs	lògò	lògò
	àbělògò (Tr.)	
prikken	ěnbòk	ěnbòk
	tīnòbòk (Tr.)	
proeven	kīnámín	kīnámín
	kīnīnjàm (Tr.)	
proviand	loetoe	loetoe
pruim (tabaks —)	sěnggīgī	sěnggīgī
pruim (betel —)	oengkòl	oengkòl
pruimen (tabak —)	aunau	itătěn
	moenau (Tr.)	
pruimen (betel —)	ěnjàpà	ěnsàpà
puist	toepòs	toepòs
	koepòs (Tr.)	toeloepòs (P.) (Sr.)
punt (ijzeren — aan een stok)	soemboeng	soemboeng

R.

raak	pīlāt	pīlāt
		àtīoe
raar (vreemd)	ailailò	ailailò
	àbēliagàn (Tr.)	
raden	djānkain	djānkain
	djīnjàngkà (Tr.)	oemain (P.)
		oemàngěn (Sr.)
raken	gībīntīoe	gībīntīoe
	gībētōndòng (Tr.)	
rāmboetàn (vrucht)	běngájau	běngájau
rangschikken	běbaís	bájá
		bònsòjòn (Sr.)
rauw	màtā	màtā
		àmàtā (Sr.)
ravijn	īgòt	īgòt
razen	loemāndoej	loemoeòp
	loemoeàp (Tr.)	ěnpěládoet (van een man) (Sr.)
		ěmpělòq (van een vrouw) (Sr.)
razend	něbàkà	něbàkà
		pěládoet (van een man) (Sr.)
		pělòq (van een vrouw) (Sr.)
recht (niet krom)	toelid	toeboe
	tīnoelid (Tr.)	àtoeboe (Sr.)
rechter	àmògòt	pāmīdis
	pēmògòt (Tr.)	pēmīris (P.)
rechts	sàlěd pēmògòt	sàlěd pāmīdis
	mànděd bēgět (Tr.)	sàlěd pēmīris (P.)
rechtuit	àgīndjoel	ěndámoes
ree (hinde)	pájau dīnándoe	tàmàng mainòj
		tàmàng mainai (P.)
		tàmàng bělòmbòk (Sr.)
reeds	mànjěgīnà	něpòngò
		gīnėlàbà (P.)
		ngělibòs (Sr.)
regelen	àtoel	àtoelòn
	inàtoel (Tr.)	

R.

regen	dàsàm	dàsàm àngoeloe (P.) (Sr.)
regenboog	boelintoeng	boelintoeng
regenen	dàsàm doemátœ dàsàm gidëdatœ (Tr.)	dàsàm doemátœ àngoeloe roemátœ (P.) àngoeloe doemátœ (Sr.)
regenscherm (huif van ge- droogde palmbladeren)	àngoet boengkoeng àngoet tēboeng- koeng (Tr.)	àngoet boengkoeng
reishoed	tíláwī kědábàng (Tr.)	tíláwī silaung (P.) (Sr.)
reiskorf	àndjät	àndjät kâpai (P.) (Sr.)
reuk	mánoes lánjoeng (Tr.)	auwau
rhinoceros	bádàk	měsòkò
rhinoceroshoorn	tàndœk bádàk	sàngau mēsòkò bēbàngoer mēsòkò (P.)
rhinocerosvogel (geele —)	těntoedoen toentoedoen (Tr.)	těntoedoen
rhinocerosvogel (roode —)	sàngàn	sàngàn
rib	tíágàng	tíágàng
rieken	mēmánoes mánoes (Tr.)	auwau
riem (pagaai)	boesei	kábīl
riet	bálàng	bálàng
rietpluim	boesàk bálàng	boesàk bálàng
rijgen	láboeng sīnoesoek (Tr.)	láboeng
rijk	kájá	kěbáloek
rijksdaalder	linggīt	linggīt
rijp	ànsàk mànsàk (Tr.)	ànsàk
rijst (in den bolster, met steel)	bīlòd	bīlòd
rijst (in den bolster, zon- der steel)	īlòd œpoen (Tr.)	īlòd

R

rijst (ontbolsterde —)	bàgàs	bàgàs
rijst (gekookte —)	nàsī	lāmoed
rijst (gegiste —)	tāpei	pěngàsī
		boelāk (Sr.)
rijst (gestampde jonge —)	àmping	àmping
rijst (kleef —)	poeloet	àpoeloet
rijstblok	tětoeàn	tětoeàn
rijstmand	boedoej	boedoej
	boeboedoej (Tr.)	boejoeng (P.) (Sr.)
rijstmeel	tikòlòp	tikòlòp
	mēmàtā (Tr.)	
rijststamper	toetoe	toetoe
rijstveld (droog —)	oemòh	oemòh
rijstvogeltje	pilit	pilit
rijstzak	káloeng	oeboed
	károeng (Tr.)	
rillen	běkědjòl	toemintiq
	àtoemitik (Tr.)	ěmpàgoe (Sr.)
ring	tsintsin	sinsing
		tsintsin (Sr.)
rivier	soengai	siàng
		soengai (Sr.)
roepen	ngělògau	ipàgīn
	inělògau (Tr.)	
roeren	oewájòn	kioelòn
	kinoewāj (Tr.)	
roest	titai sīpoeòn	titai sīpoeòn
roet	bàdòng	bàdòng
	àkoengòt (Tr.)	bároeng (P.)
romp	bádàu	inàn
rond	àlìmpòng	àpoendoe
rood	làgàng	làgàng
	àhà (Tr.)	
rook	lisoen	lisoen
rooken	ěnsigoep	àgàloekoe
	àngoedoet (Tr.)	

R.

roosteren	sělagòn	sělagòn
	sīuálàq (Tr.)	
rooven	ngělampàs	ngědàmàs
	īnělampàs (Tr.)	ngěràràs (P.)
rotting (ròtàn)	òwòj	òwòj
		lěmpīnīt (P.)
		òwei (Sr.)
rouw (door een man ge- dragen)	gálàng	gálàng
	àbáloe (Tr.)	
rouw (door een vrouw gedragen)	báloe	báloe
rug	bàkoeloeng	bàkoeloeng
ruiken	mánoes	auwau
	àlànjoeng (Tr.)	
ruilen	ěmbálid	ěmbálid
	àgěsoensoeng (Tr.)	àgálid (Sr.)
rumoer	bīáwàn	bàkà
	àmbiáwàn (Tr.)	àndoesò (Sr.)
rups	oelòd	oelòd
rustbank	doelt ³	poengkau
	bàngkoe ³ (Tr.)	djàngkau (P.)
ruw	kàsàl	kàsàl
		gàsàl (Sr.)
ruzie	àngědjàdjau	àngědjàdjau
	àngělīsoesoe (Tr.)	

S.

sago	loembìòh	páloewòd
samen	bájá ³	ěmbájá bájá
	àmbájá (Tr.)	
sappig	bětimoek	kàdoe
sap	tīmoek	tīmoek
		áning (Sr.)
sáròng (lange — voor een man)	gěbòl	tàkīp
sáròng (lange — voor een vrouw)	gěbòl	tàpī

S.

sarren	ngàndjoel	ngàndjoel
	pīnīndjoel (Tr.)	
schaamdeel (m.)	boetoe	boetoe
		bálàk (P.)
schaamdeel (vr.)	bàdī	bàdī
		àngkàk (Sr.)
schaar	goentīng	goentīng
schaduw	īngai	bádá
	īndádá (Tr.)	
scheede (zwaard —)	àngkàp	àngkàp
scheede (van het mesje behorende bij het zwaard)	sīnggǎl	kàpīt
	kàpīt (Tr.)	
scheef	sěndoeng	bàgoed
	àlīngkīt (Tr.)	
scheel	soeling	soeling
	àpīlau (Tr.)	àsoeling (Sr.)
scheenbeen	doeloed	doeloed
	loeloed (Tr.)	
schelp (zee —)	soelau	soelau
schepnet	sīoed	sěsauk
scheren	běkoekoel	poenggoetin
	àmboeloegau (Tr.)	àmboeloet (Sr.)
scherp (niet stomp)	bībīl	īgīk
		ànáděm (Sr.)
scheuren	bīnsàng	bīnsàng
		bīntaid (Sr.)
schieten	bàdjīl	màdjīl
		ěnsàpàng (Sr.)
schil	koelit	koelàpá
		koelit (Sr.)
schild	kálid	kálid
schildpad (land —)	soejàn	soejàn
schildpad (rivier —)	lábī	lábī
schildpad (zee —)	sīsik	sīsik
schip	kàpāl	kàpāl

S.

schitteren	ngoedilòp àngoelìòp (Tr.)	ngoedilòp ngoeliàt (P.)
schoen	sěpátoe	àngkàp kělájàn
schoon	bais bědjádjěk	ònsòj
schoonbroeder	àngoe ilàngoe (Tr.)	làngoe (broer van de vrouw) isàn (broer van den man)
schoondochter	ànàk ngiwàn	ànàk ngiwàn
schoonmoeder	iwàn	iwàn ijò (Sr.)
schoonvader	iwàn	iwàn ijò (Sr.)
schoonzoon	ànàk ngiwàn	ànàk ngiwàn
schoonzuster	àngoe ilàngoe (Tr.)	làngoe (zuster van de vrouw) isàn (zuster van den man)
schoppen (trappen)	noendòb kinádjai (Tr.)	ànoendòb
schor	pàrau	liàsàn
schors	koelit taun	koelit taun
schortdoek	tjántjoet	ábàq
schouder	limbáwò	limbáwò
schreien	ěntàngī toemàngī (Tr.)	ěntàngī
schrikken	kědjoetàn	kětikòq kěliàr (P.)
schub	sīsī	sīsī
schubdier	těnggiling	těnggiling
schuit (prauw)	pàdau	pàdau pěrau (P.)
schuiven (voort —)	àngákěn inángàk (Tr.)	soenIn boeàtīn (Sr.)
schuld	oetàng	oetàng
schurft	kàdoel	koekoetòn
sěréh	sàlai	sěgoemau
sidderen	toemīntik koemàdjěl (Tr.)	toemīntik

S.

sigaaɪ	loekoe	loekoe
	ròkò (Tr.)	gàloekoe (Sr.)
sinaasappel	līmau	līmau
		òsòm (Sr.)
sirih (zie: betel)	boejoe	boejoe
siràp	àtáp tàgàs	àtáp tàgàs
slauf	dàkòp	dàkòp
	dinákòp (Tr.)	
slaan	àmàngil	àmoeboek
	binàngil (Tr.)	
slagtanda	dīpòn	dīpòn
	nīpòn (Tr.)	
slak	boemboejoengoen	boemboejoengoen
	boembòloengoen (Tr.)	toentoel (Sr.)
slang	mëndálòn	nīpòh
	mëndīpòh (Tr.)	koekoeòh (P.)
slapen	òlòng	òlòng
	mòlòng (Tr.)	
slecht	álàt	álàt
	máràt (Tr.)	
slechts	kijà	jàk
	dámòh (Tr.)	àjòjàk (Sr.)
slepen	bīnītòn	lànàtòn
	bīnīnīt (Tr.)	
sleutel	koensī	koensī
slib (slijk)	lètòq	lètòq
	àlèsòk (Tr.)	
slĳm	oesòd	oesòd
slĳpen	oelánin	oelánin
	gīnīlīl (Tr.)	
slĳpsteen	oelàn	oelàn
	gīlīlàn (Tr.)	
slikken	tělònòn	těloesòn
	tīnòlòn (Tr.)	njòk (Sr.)
slim	pīntěr	sěládiq
		pīntěl (P.)
		àpīntòl (Sr.)

S.

sluipen	ěnsěsòq běsěsòt (Tr.)	ěnsěsòq
sluiten	toetoepīn tīnoetoep (Tr.)	toetoebòn taubīn (P.) làngkoepòn (Sr.)
sluitstok (grendel)	kàntsing	kàntsing oelòng (Sr.)
smaak	kīnāmin kīnīujām (Tr.)	kīnāmin
smeden	děngānin īnīndàngin (Tr.)	ānsoepoe
smelten	loemoenàng loemoesau (Tr.)	loemoenàng
smerig	bělīdòk	sàkòt àkálòp (Sr.)
snavel	moenoeng	tīnoek
snel	tīkàs àtīkàs (Tr.)	sīdòn pěsīòn (P.) (Sr.)
snijden	kětòbòn tīnòtòp (Tr.)	kětòbòn pánjoengěn (P.)
snoer (kralen —)	djàngkòl	djàngkòl
snorken	ànīnggáloek ànīnggáloes (Tr.)	ànīnggáloek tīnjáloek (Sr.)
snot	oesòd	oesòd
snuiten	gīnsīngòl ànjīngòl (Tr.)	gīnsīngòl
spiegel	kàsà	kàsà kàsá (Sr.)
spin	rávà tīngkělává (Tr.)	lávà
splijten	mádàk bīnádàk (Tr.)	bīálòn
splinter	sěloenītàn soesoelàn (Tr.)	sěloenītàn
spoedig	tīkàs àtīkàs (Tr.)	sīdòn pěsīòn (P.) (Sr.)

S.

spoor (van een haan)	tàdjī	àtād
sport (ladder —)	màtò	màtò
		sěntòng (Sr.)
spreken	baukoem	baukoem
		bīsàrà (P.)
springen	sěmàmpoet	toemoenàng
	toemoendàng (Tr.)	
springen (barsten)	àláding	àláding
	àbálàs (Tr.)	
spuwen (op gewone wijze)	àgīwòk	ànoepai
	àngoejòk (Tr.)	
spuwen (sissend, tussehen de tanden door)	àgīwòk tàwei	ànoepai tàloed
	àngoejòk tàwei (Tr.)	
spijs	kànàkàn	kànàkàn
	ànoekánàn	
staart	īngkoej	īkoe
	īkoe (Tr.)	kělàkīau (Sr.)
staren	àgīlòng	měntòl
	ànggīlòng (Tr.)	
stam (volks —)	bàl	bàl
	bàngsá (Tr.)	
stamhoofd	màtoeò	màtoeò
	màtoetoeto (Tr.)	
stampen	ànoetoe	ànoetoe
	àmáběk (Tr.)	
steeds	kàboewé	kàboewé
	àboewé (Tr.)	kàboeboewé (Sr.)
steen	bátoe	bátoe
steken (van een bij)	ànjīngòt	ànjīngòt
	ànjīgòt (Tr.)	
stekelvarken (verschillende soorten)	djálàt	djálàt
	boetoen	boetoen
	tautoeng	tautoeng
	lītīs	lītīs
stelen	ěntàkau	ěntàkau
stellig	měnnòng	měnnòng
		tàpòd (Sr.)

S.

stem	soeálà	soeálà
ster	boetītīn	boetītīn
	bīntàng (Tr.)	
sterk	īkàng	kòlòp
	aikàng (Tr.)	àdjàng (P.) (Sr.)
sterven	màtei	màtòj
		màtei (Sr.)
stevig	tàhàn	pàngòl
stiefkind	mīnàn	mīnàn
	kāmīuàn (Tr.)	īuàkīrī (Sr.)
stier (wilde —)	lēmboe dēlākī	měnsálòng mǎgáuòj
stil	mòngau	mòngau
stinken	àbēngēs	auwau autòng
	auwau moetòng (Tr.)	
stoelgang	toemai	toemui
	àtoemai (Tr.)	ěntai (Sr.)
stok (wandel —)	toengkàt	soekoed
	sīmàmbœ (Tr.)	soekoer (P.)
stom (van spraak)	àbēbò	àbēbò
	àbēlīngau (Tr.)	něgògò (P.) (Sr.)
stomp (bot)	ngálòl	àngálòl
	ěnggálòl (Tr.)	ngálòr (Sr.)
stout	toegēs	bàngoen
		àpáling (Sr.)
straks	dainò	mápò
strijdmantel	sīnájàng	sīnájàng
		àndīp (P.)
strijdmuts	těnájoeng	kělākàt
	tīnájœng (Tr.)	
strik (voor dieren)	sádīq	sádīq
	tīngkœòb (Tr.)	
strik (voor vogels)	pājuœt	sàndau
	àdjoelàdjœ (Tr.)	
stroo	djēlámī	djēlámī
stroomafwaarts	dáloeng	boegoes
		lěmpœœœq (P.)
		ěntàbàs (Sr.)

S.

stroomopwaarts	daut	lájau	děljáu (Sr.)
stroomversnelling	gīràm	páloe	
sturen	paubītòn	paubīlòn	
	pīnībīt (Tr.)	paibītòn (Sr.)	
suiker	goelá	goelá	
suikerriet	táboe	táboe	
verschillende soorten van suikerriet	táboe	táboe	
	<div> <div>{</div> <div>poeti</div> <div>līā</div> <div>kālā</div> <div>laing</div> <div>sòlòt</div> <div>sīoe</div> <div>lānoet</div> <div>pīnggàn</div> <div>kědoetòn</div> <div>bátoeng</div> </div>	<div> <div>{</div> <div>poetī</div> <div>līā</div> <div>kālā</div> <div>laing</div> <div>sòlòt</div> <div>sīoe</div> <div>lānoet</div> <div>pīnggàn</div> <div>kědoetòn</div> <div>bàtoeng</div> </div>	
sussen	soembœòn	ngintàtau	
	sinoembœe (Tr.)		

T.

taai	lānoet	lānoet
taal	dágoe	dágoe
		bàsà (Sr.)
tabak	sīgoep	sīgoep
tabaksasch	kau	kau
	àkau (Tr.)	
tabaksdoos	pěnáwàn	boeliàn
tabakspruim	sěnggīgī	sěnggīgī
		soenggīgī (Sr.)
tachtig	wáloe ěmpoeloeh	báloe ngàpoeloeh
		báloe ngòpòr (P.) (Sr.)
tak	dán	dán
	àdán (Tr.)	
takkenbos	bàngkòs	bàngkòs
	bīnòwòn (Tr.)	

T.

talisman	djīmāt	sàngkil
talrijk	soeàng	soeàng
	àsoeàng (Tr.)	
tam	àkoep	àloe
	dīnákěp (Tr.)	àkoep (P.) (Sr.)
tand	dīpòn	dīpòn
	nīpòn (Tr.)	
tangetje (om haren uit te trekken)	oedjòp	oedjòp
	idjòp (Tr.)	soendip (P.)
tante	mīnán	mīnán
	kāmīnán (Tr.)	
tarwe (turksche —)	djāgoeng	djālei
		tālībīs (Sr.)
tatouage	àbāh	bádòng
tatoueerer	pòpòk	pòpòk
	pīnòpòk (Tr.)	
teef	àsoe dīnándoe	àsoe meinòj
		oekoe meinòj (P.) (Sr.)
teeken	tándá	tánoe
		tětánoe (Sr.)
teekenen	oekil	bàtik
	inoekil (Tr.)	
teekening	gěmbòl	gěmbòl
	gàmbòl (Tr.)	
teen (grootte —)	tīmpoe tēnòk	toempoe kělájām
	tēmpoepoe tònòk (Tr.)	toempoe tēnòk (Sr.)
teen (tweede —)	toeloe tēnòk	toeloe kělájām
	toeloe tònòk (Tr.)	toeloe tēnòk (Sr.)
teen (derde —)	toendjoeh bàngkai tēnòk	toelai kělájām
	toendjoeh bàngkai tònòk (Tr.)	toelai tēnòk (Sr.)
teen (vierde —)	gěrīgī mánīs tēnòk	kádīngēlàn kělájām
	gěrīgī mánīs tònòk (Tr.)	[Sr. onvertaald]
teen (kleine —)	tēkikīs tēnòk	tīngkīs kělájām
	tēkikīs tònòk (Tr.)	tīngkīs tēnòk (Sr.)

T.

tegenhouden	mòpòl sínáwai (Tr.)	mòpòl àmpòpòl (Sr.)
telkens	gěnněp ² àgěnněp (Tr.)	toekid ²
tellen	sěmpětěň inoentěp (Tr.)	ngoentòb intábin
tepel	boeàh tītī	boeàh tītī
téròng (vrucht)	lìntàgoeng	lìntàgoeng kěloetòk (P.) (Sr.)
terstond	ěnjàkin	sěnkīlòp pěsīòn (P.)
terug	ěndoeli	ěndoeli loemoeli (Sr.)
tevreden	sěnòj àsònòj (Tr.)	sěnòj ònsòj děgoewàng (Sr.)
thans	sěnděgītòe sěnděgīná (Tr.)	dainaitoe
tien	sàpoeloeh	àpoeloeh òpòr (P.) (Sr.)
tijger	mòndau	mòndau
tijgerhuid	koelit mòndau	koengkoeng mòndau
tin	sěmběrà ìndoelai (Tr.)	noelai soesoel (Sr.)
tiut	toegòs àntoegòs (Tr.)	toegòs
toebehooren	njàmpoenòh njàmpoen (Tr.)	njàmpoenòh kětàngàn (P.) (Sr.)
toen	daitoe	daitoe
toestaau	ngámoen ínámoen (Tr.)	àmálá kībělaid (Sr.)
toevertrouwen	īmàn ²	īmàn ² loemànsàn (P.) kělànsàn (Sr.)
tolk (zie: translateur)		
tondel	tíkàn titíkàn (Tr.)	tíkàn

T.

tong	dīlā	dīlā
toon (zie: teen)		
toonēn	toeloēn	toeloēn
	tīnoeloe (Tr.)	
toornig	mǎngītān	màngīt
	tětāgēd (Tr.)	boekān (P.)
toorts	toenánàn	toenáuàn
	toedān (Tr.)	
tor	boewòng	boewòng
tot aan	kā sàbei	kā soekoe
		kěráatòng (P.)
		kědátòng (Sr.)
touw	tábīd	tábīd
		pītòl (P.)
touweinde (van een gordel)	lāmboe ²	lāmboe ²
traan	tīmoeq mātò	tīmoeq mātò
		soengòj mātò (P.)
		sīàng mātò (Sr.)
trachten	kīnāmīn	oemain
	kīnīnjām (Tr.)	kīnāmīn (Sr.)
translateur	àngīndjoel dēdāgoe	māgoeloe dēdāgoe
	pīnaindjoe dāgoe (Tr.)	àngīndjoel dēdāgoe (P.)
		toekàng àgājàng (Sr.)
trap (enkele boomstam)	toekād	toekād
		toekār (P.)
trap (dubbele met sporten)	tīloenàng mánóek	tīloenàng mánóek
	tīnoendàng mánóek	toekād sīnēntámàn
	(Tr.)	
trappen	noendòb	ānoenòb
	kīnádjai (Tr.)	
trede (inkeping in een boomladder)	sēntāmin	sēntāmin
	tīnàntēm (Tr.)	
treurig	doewòl pēnjáwòh	doewòl pēnjáwòh
		àdoewòl goewàng (P.) (Sr.)
trog	pēmākànàn	pēmākànàn
		kànàn (Sr.)

T.

troosten	ànjoemboe	àngoemboe
	sinoemboe (Tr.)	oemboeòn (Sr.)
tros (pisàng-tros)	sisil	sìsìlòn
		sěpò (P.)
trouwen	káwin	ěntàkoeb (van een man)
	běkáwin (Tr.)	àpaiwàn (, , vrouw)
		moeloej (P.)
		àpěkòlòng (Sr.)
turen	àgìlòng	měntòl
	ànggìlòng (Tr.)	
tusschen	sěpàdàn	pěgělàtàn
		lělòtòn (P.)
twaaif	sàpoeloeh doewò	àpoeloeh doewò
		òpòr doewò (P.) (Sr.)
twee	doewò	doewò
tweehonderd	doewò látoes	doewò látoes
		doewò ngálìòng (P.)
tweeling	gàpid	gàpid
	àgàpid (Tr.)	
tweemaal	kain doewò	kain doewò
	těliu doewò (Tr.)	
twijg	dán	dán
	àdán (Tr.)	
twintig	doewò ěmpoeloeh	doewò ngàpoeloeh
		doewò ngòpòr (P.) (Sr.)
twisten	ànggáboe	àgàngit

U.

u	àdoen	òkau
ui	bàwàng	bàwàng
uil (nachtvogel)	poeòk	poeòk
uier	gátàs	gátàs
uitblazen	lěsain	lěsain
	inálàsá (Tr.)	
uiteinde	oentoe	oentoe
	oedjoeng (Tr.)	

U.

uithoozer	sěsaid	sěsaid
uitleggen	těntoeòn	těntoeòn
	tĩnàntoe (Tr.)	bělain (Sr.)
uitpersen	pĩsàkòn	pĩsàkòn
	pĩnĩsàk (Tr.)	
uitrekken	goembilòd	goembilòd
	àgĩngkòjòd (Tr.)	
uittrekken (haren —)	oedjòb	oedjòb
	ĩdjòb (Tr.)	
uitwerpselen	tai	tĩtai
	tĩtai (Tr.)	
uitzuigen	ànĩloes	ěntĩloes
	ànjěsěp (Tr.)	tĩloesòn (P.) (Sr.)
uw	— moe	— moe

V.

vaan	pànjĩ	kĩpòl
vaam (vadem)	děpò	děpò
vader	àmàh	àmàh
		màdoej (Sr.)
valblok	àtòb	àtòb
	sĩbàntoeng (Tr.)	
vallen	àdàtoe	àdàtoe
		nàdàtoe (Sr.)
vangen (vogels en dieren)	dĩnákěp	tĩnàkoep
varenkruid	koedjau	koedjau
varken (tam —)	bělòk	bělòk
		bĩjàk (Sr.)
varken (wild —)	běkàs	oelàk
varkenskot	pěgàl bělòk	koeloeng bělòk
		pàgàl bĩjàk (Sr.)
vastbinden	doekoegĩn	doekoegĩn
	dĩnoekoeng (Tr.)	
vechten	ěnggáboe	gàngit
veder	boeloe	boeloe
veel	soeàng	soeàng
	àsoeàng	

V.

veer (veder)	boeloe	boeloe
veertien	sapoeloeħ ěmpàt	àpoeloeħ àpàt òpòr àpàt (P.) (Sr.)
veertig	ẽmpàt ěmpoeloeħ	àpàt ngàpoeloeħ àpàt ngòpòr
vegen (zie: aanvegen)		
vel	koelit	koengkoeng
ver	àtauwei	áloet
verbaasd	àdjaib	lřàngàn
	kàkeiràn (Tr.)	àlřàng (Sr.)
verbannen	bàbàlin	tàpídín
	břnáběl (Tr.)	třnàpídàn (Sr.)
verbieden	nřàwai	pěpòlòn
	sřnàwai (Tr.)	
verbrauden	sòlòb	sòlòb
	sřnàlòb (Tr.)	
verdorren	àpoeàh	àpoeàh
verdriet	doewòl pěnjáwòh	doewòl pěnjáwòh àdoewòl goewàng (P.) (Sr.)
verdwalen	pálid	pálid
	àpálid (Tr.)	
verf	sěmòk	sěmòk
vergaderen	mòpòkòt	mòpòkòt àmòpòkòt (P.) gàloeloe děgájàm (Sr.)
vergadering	mòpòkòtàn	mòpòkòtàn àmòpòkòtàn (P.) gàloeloe děpòkòt pěmoekátàn
vergadering (grootte stam- men —)	pěmoekátàn pàmoeat (Tr.)	
vergeefs	sàmàliàk àngkálìàk (Tr.)	sàmàliàk
vergeelden	bebàlàs	àmálòs ěnsòelàng (P.) soelàngin (Sr.)
vergezellen	májá	májá

V.

vergift	ràsoen	tětaun
		sàmpàl
		titioe
		poempoel
vergift (verschillende soorten)	tetaun	àngkòs
		limoeàn
		àsěk
		oempòt
		tětaun
verhemelte	làngī làngīt	kád
verheugd	sědoengàn	àsáloe
		ěnsájàn (P.)
verhuizen	ěmbáloej	ěmbáloej
verkoopen	pálid	pálid
	àpálid (Tr.)	
verkoudheid	àmbásin	ěmpàlisoē
	àmbàlāsīn (Tr.)	bělāsīnòn (Sr.)
verlegen	maiwàn	boejoe
	mīwàn (Tr.)	aujoe (P.) (Sr.)
verlies	loegī	loegī
verliezen	loepánàn	tàtau
	taidàngà (Tr.)	nětàtāk (Sr.)
vermetel	sīòq	sīòq
	àsīòq (Tr.)	pànggòl (P.)
		àmànggòl (Sr.)
verstaan	àngálàti	kělàti
verstuiken	sòngkòq	nàpīlòq
vertellen	sěnoedòn	soegoetòn
	sěgoetòn (Tr.)	sěsoenoedòn (Sr.)
vervolgens	mīndjoel	àgīndjoel
verwonderd	àdjaib	liàngàn
	kàkeiràn (Tr.)	àliàng (Sr.)
verzadigd	àsoeq	àsoeq
	oewàsòek (Tr.)	
verzamelen	ěntīmoeng	ěntīmoeng
		gěloeloet (Sr.)

V.

vezel (ananas —)	bèlāsàn mèlākà (Tr.)	bèlāsàn
vezel (hout —)	kaudin kīnaut (Tr.)	kaudin
vier	ěmpàt	àpàt
vierdedeel	sěpělòpòt	sěpělòpòt
vijand	ěntáboeq	pěntáboeq
vijf	līmò	līmò
vijftien	sàpoeloeh līmò	àpoeloeh līmò òpòr līmò (P.) (Sr.)
vijftig	līmò ěmpoeloeh	līmò ngàpoeloeh līmò ngòpòr
vijl	kikil	kikil
villen	ngánit dē koelit inálíkàs koelit (Tr.)	ngànsœ dē koengkoeng
vin (zij —)	tikòn àsēn (Tr.)	tikòn
vin (staart —)	ingkòj ikoe (Tr.)	kěliwòs
vinger	gělàmei gělàgei (Tr.)	gělàmei kělàngkàm (P.) ténīloe (Sr.)
visch	káněn kánàn (Tr.)	pěpait
vischbaak	àpòn inálàp (Tr.)	àpòn sěmpoeit (P.) (Sr.)
visschen	ngàpòn	ngàpòn njàngkoeit (P.) (Sr.)
vijg (wilde —)	boeàh indoengoe	boeàh indoengoe
vlag	pànji	kipòl
vlam	ěmboelàk	síkít àláng (Sr.)
vlak	sěmélátá	àgàná àloebeèk (Sr.)
vledermuis (klein soort)	poengit	poengit
vledermuis (middelsoort)	likoeàn	likoeàn

V.

vledermuis (groot soort, vliegende hond)	běngkávòt boengkávòt (Tr.)	běngkávòt
vleesch	ànsī	ànsī koeàl (P.) (Sr.)
vleugel	àlàd	àlàd
vlieg	boengòlòd	měngoelòp
vliegen	ěntoeloed	ěnsioeng ěnkájàng (Sr.)
vlinder	koelī bàmàng	lájàt
vloer	dálàn	dálàn pěntálěn (Sr.)
vloo	koetoe	koetoe
vlot (klein —)	lakit	gàkit
vlot (groot —)	lánting	lánting
vluchten	gīdoe àgīdoe (Tr.)	gīdoe
vlug	tikàs	tikàs pěsion (P.) (Sr.)
voet	těndòk tònòk (Tr.)	kělájàm těndòk (Sr.)
voetpad	dálàn	dálàn
vogel	jājā poempoeloe (Tr.)	měmánoek sěsoeit (Sr.)
vol	pànoe àpànoe (Tr.)	pànoe
volgen	májáh	májáh
vonder	djàmbánin djīnjàmbàn (Tr.)	djàmbánin àping (P.) (Sr.)
vonkelen	ngoedilòp àngoeliòp (Tr.)	ngoedilòp ngoeliàt (P.)
vonnis	oekoem	oekoem
vooraan	àgoeloe	tingkoeàngòn àngpàngoeloe
voorbij	nànsail	sailàn
voordeel	bauntoeng	auntoeng
voorhoofd	àbàs àkàbàs (Tr.)	clábàs

V.

voorsteven (plankje aan het vooreinde van een prauw)	tàmpoeng	tòmpòk kětòmpòk (Sr.)
vooruit!	soeloeng àbàsoeloeng	soeloeng djoedjoeck
voorwand (van een kamer)	dīndīng	dīnīng
vouwen	līpětòn īnēlīpět (Tr.)	līpětòn
vracht (zie: last)		
vragen	àngoentánà īnoentánà (Tr.)	àkībálà kībàlain (Sr.)
vreugde	sònòj àsònòj (Tr.)	àsònòj ònsòj goewàng (Sr.)
vriend	àngàn	īboej kájàm (P.) (Sr.)
vroolijk	sònòj pěnjàwòh àsònòj pěnjàwòh (Tr.)	àsònòj goewàng ònsòj goewàng (Sr.)
vrouw	dīnándoe	dánoe doeàndoe (Sr.)
vrucht	boeàh	boeàh
vuil	bělīdòk	sàkòt àkálòp (Sr.)
vuist maken	gònggòm gīnònggòm (Tr.)	gònggòm gěnggòmòn (Sr.)
vullen	oedánin īnoedàn (Tr.)	soeàngin
vuur	àpoej	àpoej
vuurhaard	děpoeàn tàndàng (Tr.)	děpoeàn
vuurvlieg *	dīpòt	dīpòt

W.

waaier (vuuraanblazer)	ījoep dádàp (Tr.)	òjoep oejoep (Sr.)
waar (echt)	mònnòng	mònnòng těpòt (Sr.)

W.

waar?	těbiàn	àtoe
waarheen? }	sībájá (Tr.)	
waarachtig	mònnòng	mònnòng
		těpòt (Sr.)
waarom	kàn	kěsònò
	kànpò (Tr.)	kěsòn (Sr.)
wachten	àngáloeng	gáloeng
	ináloeng (Tr.)	
walm	līsoen	līsoen
wan	liábàn	tíkálòng
wang	pělingàs	ilòn
wanneer?	sěnggilàn	sěngilàn
wanneer (indien)	djikà	djikà
want	sěbòp	sěbòp
	àsěbòp (Tr.)	
wapen	njībàn	koejoet
	nībàn (Tr.)	
warm	làsoe	làsoe
	àlàsoe (Tr.)	
was	dīlīn	dīlīn
wasem	līsoen	līsoen
wasschen (kleederen —)	pěpoeīn	pěpoeīn
	pīnoepoe (Tr.)	
wasschen (keukengerei —)	běgoeīn	běgoeīn
	bīnágoe (Tr.)	
wasschen (lichaam —)	soensoedòn	sěsoeīn
	sīnoensoe (Tr.)	
wat?	kàn	àtoe
	kàngīnī (Tr.)	
water	tīmoeq	tīmoeq
		soengòj
		siàng (Sr.)
wateren	soemáboe	soemáboe
		ěnsáboe (Sr.)
waterleiding	—	těpoeloek
web (spinne —)	bàlòj ráwà	bàlòj láwà
	bàlòj tingkěláwá (Tr.)	

W.

wederom	sīnò	ingònò doeàngin (Sr.)
weduwe	báloeh bároeh ² (Tr.)	báloeh
weduwenaar	gálàng bároeh ² (Tr.)	gálàng
week	lámī àlámī (Tr.)	lámī
weeken	áboegën Ináboek	kélámìon
weenen	ěntàngī toemàngī (Tr.)	ěntàngī
weg (voetpad)	dálàn	dálàn
wegraken	àtátàq	lávò
wegwerpen	běbálin bīnáběl (Tr.)	tàpīdin
weifelen	áboet	mīboet aiboen (P.) (Sr.)
weinig	maitt maitting (Tr.)	kaiti
wenkbrauw	kīlai	kīlòp koedau (P.) (Sr.)
wenken	ngělambai àngàpai (Tr.)	ěngápòj
werpen	nànoedàh bīnoengkàloeng (Tr.)	àmòbòl
werkelijk	mònòng	mònòng těpòt (Sr.)
werpnet	djálà	djálò djálà (Sr.)
wie ?	sīgīnò	àtoe
wieden	līsìon inálisi (Tr.)	kàpoelīn
wij	dītàkàn dàkën (Tr.)	tàkau
wijs	ngělàti	kělàti pīntěl (P.) (Sr.)

W.

wijsvinger	toendjoek	toeloeh
wijzen	toendjoekën	toeloèòn
	tinoendjoek (Tr.)	
wild (woest)	sàngit	sàngit
	àsàngit (Tr.)	
willen (graag —)	goeàng	sáloe
	àgoeàng (Tr.)	
wind	liboet	liboet
	bárióe (Tr.)	àngin (P.)
		oeláboe (Sr.)
winst	bauntoeng	auutoeng
wit	poelàk	poelàk
wolk	àmboen	gaun
wond	pílàt	pílàt
wonen	ěntoedoeng	ěntoedoeng
woning	baij	bàlòj
	pàgoen (Tr.)	pàgoen (P.) (Sr.)
worm (aard —)	līngkoeàng	līnggoeàng
wortel	běbàkàng	bàkàng
	běbàkàk (Tr.)	běbàkàng (Sr.)
woud	gīmàn	gīmàn
	djàkau (Tr.)	jīmàh (Sr.)
wrang	mòtau	òtau
	àkěřt (Tr.)	
wrat	koetil	koetil
wreef	běkoeloeng těnòk	běkoeloeng kělájàm
	běkoeloeng tònòk	běkoeloeng těnòk (Sr.)
	(Tr.)	
wulpsch	sěsáwà	sáwà
	koelidjauwòn (Tr.)	

Z.

zaad	pěmbiágàn	pěmbiágàn
	oemī (Tr.)	
zaag	gàlàgàdji	gàlàgàdi
zacht	lámī	lámī
	àlámī (Tr.)	

Z.

zachtjes (— praten)	běkánàs	ěnsěsòt
	àbēsēsěd (Tr.)	
zagen	gěràdjìòn	gàlàgàdìòn
	gìnělēgàdjì	
zeep	sàboen	sàboen
zeker	mònòng	mònòng
		těpòt (Sr.)
zelf	kěbátá	dònò
	sainàn (Tr.)	
zemelen	àmpò	àmpò
		pálòk (P.)
zenden	paubitòn	paubitòn
	pīnibit (Tr.)	paibitòn (Sr.)
zes	àněm	ònòm
zestien	sàpoeloeh àněm	àpoeloeh ònòm
		òpòr ònòm (P.) (Sr.)
zestig	àněm ěmpoeloeh	ònòm ngàpoeloeh
		ònòm ngòpòr (P.) (Sr.)
zeug	oedī	oedī
zeven	toedjoeh	toeloe
zeventien	sàpoeloeh toedjoeh	àpoeloeh toeloe
		òpòr toeloe (P.) (Sr.)
zeventig	toedjoeh ěmpoeloeh	toeloe ngàpoeloeh
		toeloe ngòpòr (P.) (Sr.)
ziek	doewòlòn	ěnsàkit
	àdoewòl (Tr.)	
ziekte	pěnjákit	doewòlòn
zien	gìlòng	gìlòng
	gìbòntòl (Tr.)	àrìlòng (P.)
zij (enk. en meerv.)	jà	òjò
zijde (stof)	sětěrà	soetálà
	soetěrà (Tr.)	
zijn (pers. vnw. enk.)	— nò	— nò
zijn (werkw.)	sìnò	sìnò
zilver	pìlāk	pìlāk
	pérāk (Tr.)	

Z.

zingen	àbèdindàng	dàgoe
zinneloos	těmbàngàn	ěmboejoen
	bïoenòn (Tr.)	němboejoen (P.)
		boejoenòn (Sr.)
zitmatje (kleedingstuk)	tábíl	tábíl
zitplankje (in een prauw)	tàntàng	tàntàng
zitten	ěntoedoeng	ěntoedoeng
zitten (met uitgestrekte beenen)	djoemoeloet	gĩnpátĩng
zitten (met opgetrokken knieën)	běngkoekoe	àgoebĩlěr (P.)
zitten (hurkende —)	bekàngkàng	soekòmòl
	djoemàngkàng (Tr.)	djoemàngkàng
zitten (met gekruiste beenen)	běsilá	sĩnoekilau
zoeken	běsilá silá (Tr.)	
	oejoemòn	àgoejoem
	ĩnĩjoeng (Tr.)	
zoenen	ěngúlòk	ngáloek
		àngúlòk (Sr.)
zoet (van spijs)	àlòmòk	lĩnoes
zoet (van gedrag)	bais	ònsòj
	bědjádjék (Tr.)	
zon	màtò nòdau	màtò nòdau
zonnehoed	tĩlávĩ	tĩlávĩ
	kědábàng (Tr.)	silauŋ (P.) (Sr.)
zonsverduistering	àdau òndòm	òdò òlònòm
	àdau ànĩàt (Tr.)	
zoon	dělàkĩ	koesòj
zout	màsĩn	màsĩn
zuchten	měnápěs	njĩkàp
	běnápěs (Tr.)	
zuigeling	ànàk loemòt	lágàng
		lĩlĩá (P.)
zuigen	ànĩtĩ	toemĩtĩ
zuster	pěnsœloed dínándœ	pěnsœlòd dědánœ
		pěnsœlòd dánœ (P.)
		pěnsœlòd doeàndœ (Sr.)

Z.

zuur	měnsēm	òsòm
zwaar	běgàt	àgàt
zwaard	gájàng	gájàng
zwager	àngoe	làngoe (broer van de vrouw)
	ilàngoe (Tr.)	isàn (broer van den man)
zwam	tòdòk	tòdòk
	boenoet (Tr.)	
zwanger	kětīān	gālī
zwart	itēm	tádòng
	aitēm (Tr.)	
zweer	toepòs	toepòs
	koepòs (Tr.)	toeloepòs (P.)
zweeten	oemòs	oemòs
zwemmen	ěnsádoej	ěnsádoej
zwoord	—	àlòmòk

Telwoorden.

een	sá	Isá
		sá (P.) (Sr.)
twee	doewò	doewò
drie	táloe	táloe
vier	ěmpàt	àpàt
vijf	līmò	līmò
zes	ănēm	ònòm
zeven	toedjoeh	toeloe
acht	wúloe	hálóe
negen	siām	siām
tien	sàpoeloeh	àpoeloeh
		kòpòr (P.) (Sr.)
elf	sàpoeloeh sainàn	àpoeloeh dònò
		òpòr dònò (P.) (Sr.)
twaaif	sàpoeloeh doewò	àpoeloeh doewò
		òpòr doewò (P.) (Sr.)
dertien	sàpoeloeh táloe	àpoeloeh táloe
enz.		òpòr táloe (P.) (Sr.)

Z.

twintig	doewò ẽmpoeloeh	doewò ngàpoeloeh
		doewò ngòpòr (P.) (Sr.)
een en twintig	doewò ẽmpoeloeh	doewò ngàpoeloeh sàwàgĩ
enz.	sainàn	dònò
		doewò ngòpòr dònò (P.) (Sr.)
dertig	táloe ẽmpoeloeh	táloe ngàpoeloeh
enz.		táloe ngòpòr (P.) (Sr.)
honderd	sělátoes	tělátoes
		ngálìòng (P.)
		sělátoes (Sr.)
twee honderd	doewò látoes	doewò látoes
enz.		doewò. ngálìòng (P.)
duizend	sàliboe	sàliboe
de eerste	ànĩmpoen	tĩmpoen
de tweede	kědoewò	kědoewò
de derde	kětáloe	kětáloe
enz.		
een kwart	sěpělòpòt	sěpělòpòt
een half	sětěngá	poetàngà
		tèngá (Sr.)
drie kwart	táloe pělòpòt	táloe pělòpòt
een derde	hiervoor bestaan	hiervoor bestaan
een vijfde	geen vertalingen	geen vertalingen
enz. }		

Vergelijkende Woordenlijst

DER

verschillende dialecten
op het eiland Soemba
en eenige Soembaneesche Spreekwijzen

DOOR

D. K. WIELENGA.

Missionair predikant. — Pajeti (Soemba).

VERHANDELINGEN

VAN HET

Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen.

DEEL LXI.

Vijfde stuk.

WELTEVREDEN,
ALBRECHT & Co.

's HAGE,
M. NIJHOFF.

1917.

Deze woordenlijst wil allerminst aanspraak maken op volledigheid, noch minder zijn een wetenschappelijke verhandeling over de historische ontwikkeling der verschillende dialecten op dit eiland.

Het is niets anders dan wat een „amateur” op zijn reizen in den loop der jaren heeft opgeschreven en telkens weer heeft gecontroleerd, zoodat ten slotte een tamelijke zekerheid werd bereikt.

Gaarne was uitgegaan van een hypothetisch oer-Soembaneesch of ten minste van het oudste dialect, om dan de verschillende andere dialecten in regelmatige ontwikkelingsvormen te laten volgen.

Maar te weten, dit niet te kunnen, hield af van een proeve in dien geest.

Genomen werd als uitgangspunt het dialect van Kambera, waarin reeds verschenen zijn een schets van een grammatica met woordenlijst (Bataviaasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, 1910) en een verzameling Soembaneesche Verhalen (Koninklijk Instituut voor de Taal-, Land- en Volkenkunde van Ned.-Indië, dl. 68, 1913).

Daar het Kamberaasch door mij werd gesproken, was dit het „gemakkelijkst” om er van uit te gaan bij het onderzoek der andere dialecten.

De volgorde in deze woordenlijst is dan ook niet taalkundig, maar in hoofdzaak geografisch. Beginnende met Kambera (Midden Soemba) zal men eerst vermeld vinden de woorden van Oost- en daarna die van West-Soemba.

Op taalgebied zou men het eiland in twee deelen kunnen verdeelen, n.l. Oostelijk en Westelijk Soemba. De grenslijn loopt dan over Palamedo, Lawenda en Ana Kala.

Het kenmerkende onderscheid tusschen deze beide groepen is de uitgang o e of a.

In het Oosten zegt men: kalitoe, kangâdoekoe, hanggoélât oe, wátâroe, in het Westen daarentegen: kalita, kangâdoeka, hanggoélâta, wátâra.

De vervloeiing der dialecten zal men ook geografisch kunnen constateeren, door b.v. te zien hoe het dialect van Ana Kala eenerzijds nauw verwant is met dat van Lewa en anderzijds zeer nauw zich aansluit bij Memboro en Wanoe Kaka.

In Memboro vindt men de meeste overgangen en zijn er zelfs hoofden, die, zij het dan ook gebrekkig, Kamberaasch kunnen spreken en verstaan. Dit is waarschijnlijk hieraan toe te schrijven, dat de menschen van dit landschap

zich nauw verwant noemen met die van het Oosten. Een gedeelte der bevolking verklaart afkomstig te zijn van Sasar (Napoe) en neemt aan de groote offerfeesten aldaar gehouden, dan ook deel.

Praktisch is de paardenhandel op Waingapoe ook een groote factor, waardoor het onderling verkeer met het Oosten werd onderhouden.

De groote verschillen in West-Soemba van vlak naast elkaar gelegen landschappen, zal wel moeten toegeschreven aan hun groot isolement. Men had onderling zoo goed als geen verkeer, terwijl in het Oosten men door de paardenhandel veelvuldig met elkaar in aanraking kwam. Waingapoe was de havenplaats in Kambara, waar men telkens kwam, en waarop ook Memboro met zijn groote paardenstapel aangewezen was.

De andere landschappen van West-Soemba hebben bijna geen paarden, zoodat zij zoo goed als buiten allen handel bleven.

In Oostelijk Soemba is het dialect van Kambara overheerschend. Men kan er overal mee terecht. Het wordt zelfs als een bewijs van „domheid” beschouwd, wanneer een hoofd u niet in dit dialect kan antwoorden.

Bijna zonder eenige verandering wordt het gesproken in Kadomboel, Melolo, en Rende.

Met zeer geringe veranderingen in Massoe en Kiri Tana.

Deze landschappen worden dan ook in de woordenlijst niet genoemd, dan alleen wanneer er werkelijk verschil is.

Wat Oostelijk Soemba betreft kunnen de verschillende dialecten in twee groote groepen vereenigd worden, welke ook samen vallen met de geestelijke groepeerings rond den hoofd-Marapoe, welke als stamvader der verschillende stammen wordt beschouwd.

Eenerzijds de Marapoe Oemboe Waloe Mandokoe, tot wien behooren Kambara met gelijkluidende dialecten en de groep Mangili, Karera, Taboendoeng en Tarimbang. Het landschap Wadjeloe is zoo verwant met Mangili, dat het geen afzonderlijke vermelding behoeft.

Anderzijds de Marapoe Oemboe Waloe Sasar, tot wien behooren in de eerste plaats de groep Kanatang; Napoe en Palamedo (terwijl Kapoendoek door bijna geen verschil met Napoe geen afzonderlijke vermelding vraagt) terwijl Lewa met Tidas den overgang vormt naar Ana Kala en West-Soemba.

Deze groepeerings beschouwd in verband met de dialecten van West-Soemba, zal men zien, dat ook aldaar twee hoofdgroepen gevonden worden.

De eerste hoofdgroep Memboro, Ana Kala, Wanoe Kaka (Bolobokat en Lawonda zijn slechts weinig onderscheiden van Ana Kalang) is nauw verwant

met Oostelijk Soemba en verschilt er soms niet meer van dan sommige dialecten aldaar onderling.

De andere hoofdgroep vormt een zoo goed als geheel op zich zelf staand geheel, een uiterst scherp belijnde groep Laura, Wadjewa, Laui en Lamboja en Kodi.

Het principium dividendi is dan de sluit-a of oe.

Memboro vormt den overgang tusschen deze beide groepen. Met de sluit-a behoort het tot de laatste groep, terwijl wat woordvorm betreft het zich meer aansluit bij het Oosten. Terwijl Kodi met de sluit-oe, overigens behoort tot de groep Laura, etc.

In deze groep Memboro, etc. vindt men tal van woorden, waarvan men de stammen in de Oostelijke dialecten tevergeefs zal zoeken.

Wijst dit soms op een oer-Soembaneesch, terwijl door immigratie later een tweede „Taal” zich heeft ingeburgerd?

Of is juist deze laatste groep de „nieuwste”, als het meest overeenstemmende met het Makassaarsch — Boegineesch?

Opmerkelijk is dat het Savoeneesch meer verwant is aan Westelijk Soemba dan aan Oostelijk Soemba, hoewel het tot dit laatste gedeelte veel meer in betrekking stond o. a. door kolonisatie.

In verband met deze tweërlei soort van „talen” verdient vermelding dat volgens de legende Oemboe Waloe Sasar en Oemboe Waloe Mandokoe geen autochtonen zijn.

De eerste werd, nadat hij door oorlogen op Java was verdreven, in den hemel opgenomen en daalde toen neder op de noordelijkste punt van het eiland, kaap Sasar.

Oemboe Waloe Mandokoe is echter met een prauw aldaar aangekomen en toen hij daar reeds menschen aantrof, door gevaren naar de monding van de Kambara-rivier en heeft zich aldaar gevestigd.

Een interessante vraag, welke wellicht door vergelijkende taalstudie is op te lossen.

Zoo zou men ook kunnen vragen: hoe komt het dat Kodi, gelegen op de uiterste westpunt van het eiland, meer overeenkomst heeft met het oosten, dan de andere daartusschen gelegen landschappen?

De groep Laura, Wadjewa, Laui en Lamboja is er dan als een wig tusschen in geschoven.

De wijze van hoofddoek dragen dezer laatste groep, vooral die van Laura, wijst ook op vreemden invloed. De menschen zelf zeggen, dat ze het hebben geleerd van vreemdelingen, gekomen van Ndima (Bima). Opmerking

verdient, dat volgens oude aantekeningen, dit gedeelte van het eiland vroeger schatplichtig was aan den sultan van Bima.

Merkwaardig is dat de vorm en wijze van begraven in deze groep van dialecten ook anders is, dan die der andere landschappen.

De alleroudste graven van West-Soemba, welke men aantreft in het veld op plaatsen waar vroeger blijkbaar een kampong is geweest, hebben den vorm van een groote vaas, een urn, vierkant met ronde hoeken, gehouwen uit zachte kalksteen, terwijl de opening met een platten steen is gesloten.

Deze urnvorm krijgt langzamerhand den vorm van een afgeknotte pyramide, met een ver over de randen uitstekenden deksteen. Verder naar het oosten gaande (Lauli, Ana Kala) vindt men de afgeknotte pyramide, maar veel kleiner, terwijl er overheen opgericht is een soort hunnenbed, een deksteen gedragen door vier pilaren.

In Oost-Soemba is de afgeknotte pyramide geheel verdwenen en komt alleen voor de deksteen rustend op vier rond gehouwen steenen pilaren. De „nieuwste” vorm is echter, vier platte opstaande steenen gesloten met een passenden sluitsteen, vormend als het ware een groote langwerpig vierkante steenen doorkist.

Het kenmerkende onderscheid in de wijze van begraven is, dat men in het Westen de lijken eerst legt in een uitgeholden boomstam, in de lengte gespleten, dan met touwen goed dichtgebonden terwijl men de openingen zooveel mogelijk toestopt. Het geheel wordt dan onder het huis zoolang bewaard, dat alleen de beenderen overblijven, welke dan bijgezet worden in de uitgeholde pyramide.

In het Oosten daarentegen begraaft men de lijken terstond in den grond.

Tweeërlei wijze van begraven, die wellicht wijst op tweeërlei oorsprong.

Wat de verschillen tusschen de dialecten onderling betreft, kan het volgende opgemerkt.

Het dialect van Kambara onderscheidt zich van alle andere door de tweeklanken oà en eà, welke in de andere dialecten ô en è zijn.

De oudere s is geheel vervangen door de h. Dit verschijnsel doet zich echter ook voor in de andere groepen van dialecten in Oostelijk Soemba. Het zijn vooral de oudere menschen die nog gaarne de s gebruiken. Het jongere geslacht, zelfs in Memboro, went zich meer en meer aan de h. In Kodi, dat door prauwvaart veel in aanraking met vreemdelingen is gekomen, is de h zelfs overheerschend geworden.

De groep Mangili, Karera, Taboendoeng en Tarimbang.

Zij onderscheiden zich van het dialect van Kambara, doordat men in plaats van de é, de oudere a heeft behouden:

éti, ati, hart; méti, mati, sterven; éri, ari, jongere broeder; méhi, mahi, zout; téhikoe, tahikoe, zee.

In plaats van oe, een o: toeja, toja, oom; tanggoeling, tanggoling, liggen; doekoe, dokoe, dragen; loenggoe, longgoe, op de heup dragen; moehoeng, mohoeng verrot; moeroe, moroe, groen.

Voor de h, een t: wihi, witi, voet; pihoe, pitoe, zeven; kahidi, katidi, mes.

Voor een i, een â: mbihoe, mbâhoe, verzadigd; hidoe, hâdoe, ziek; hiboe, hâboe, nest; tinoeng, tânoeng, weven; wili, wâli, prijs.

Mangili en Karera zelf onderscheiden zich van Taboendoeng door èa en è: ai, èa, è, hout; bai, bèa, bè, stampen; wai, wèa, wè, water; hai, hèa, hè, kam; pai, pèa, pè, rog.

Mangili heeft een paar woorden, welke men in de andere dialecten niet vindt: kawaki, oor; rondoe, hond; joe, tong.

Met enkele dialecten van het Westen heeft Mangili gemeen: jani, hier; langai, klapperboom.

Het dialect van Tarimbang, dat overigens zich geheel bij Taboendoeng aansluit, onderscheidt zich echter hierdoor, dat de é niet a, maar è wordt en de i niet â maar é wordt: éti, èti; méti, mèti; éri, èri; méhi, mèhi; mbahoe, mbéhoe; hiboe, héboe; tinoeng, ténoeng; tiboe, téboe.

De volgende groep van dialecten is, Kanatang, Napoe en Palamedo. In Horoe, Lakoka, Bolobokat en Kapoendoek vindt men slechts weinig beduidende verschillen, zoodat ze in de woordenlijst niet afzonderlijk genoemd worden. Zelfs in de landschappen zelf treft men onderlinge verschillen aan. In Kanatang zou men zoo drie kleine groepjes kunnen aanwijken.

Behalve de verandering van é in a, oe in o, vindt men in deze groep de volgende kenmerkende verschillen.

De sluit-i van een woord, wordt oe: njéli, njaloe, worm; poeti, potoe, draaien; wili, wiloe, prijs; maréni, maranoë, nabij; méti, matoe, sterven; éti, atoe, hart; miting, métoeng, zwart; hinggi, rénggoe, slimoet.

Evenals in Tarimbang wordt de i ook in deze groep een é en niet â.

Een tweede kenmerkend onderscheid is de klank tsj, in plaats van een s (kamb. h) of t: watoe, watsjoe, steen; jéhoe, jatsjoe, hier; kâha, kâtsja, nauw; kahinoë, katsjinoë, loeren; witoë, witsjoe, alang-alang.

In deze groep van woorden vindt men vele, welke in de andere dialecten van Oostelijk Soemba niet worden aangetroffen, maar wel in West-Soemba.

Zooals: oetang, bosch; halakoe, guan; haledákoe, ondiep; unggâlang, ruim; manjârang, zoeken; koli, krijgen; sâka, graven.

In Oostelijk Soemba blijft nu nog over hét uitgestrekte landschap Lewa, dat met het nauw verwante Tidas als het ware een overgang vormt tot de dialecten van Ana Kala en Wanoe Kaka.

Het sluit zich het nauwst aan bij de laatst genoemde groep van Oostelijk Soemba.

In plaats van oe een o, van een é een a, van een i een é.

Bovendien wordt de o regelmatig een ô. Ook zijn er veranderingen van een i in een oe bv: ninggoe, noenggoe, dansen; nimboe, noemboe, lans; kahidi, kasoedi, mes; wili, woeli, aar; wini, woeni, zaad.

De oe wordt een au: oehoe, auhoe, rijst; toenanoe, taananau, alzo; roe, rau, blad; noena, nauna, dat.

In het dialect van Lewa vindt men niet alleen de gewone veranderingen van klinkers, maar ook van medeklinkers: kalai, walai, links; kawana, lawana, rechts; kangéau, wangéau, gisteren; karoemang, waroemang, wolk; kalatoeng, walatoeng, hard; kalaoe, walaoe, muis.

Tot de eerste groep van West-Soemba behooren Ana Kala, Wanoe Kaka, terwijl Kodi wat de sluit-oe betreft meer bij deze groep behoort, wat echter de stamvormen betreft, meer bij de groep Laura, Wadjewa, Lauli en Lamboja zich aansluit. Memboro, met de sluit-a, behoorend tot deze laatste groep, heeft wat woordvorm betreft meer overeenkomst met de eerste groep.

Het landschap Lawonda is zeer verwant met Ana Kala en wordt dus niet afzonderlijk vermeld. Evenzoo het landschap Wai Bangga, dat alleen in afwijkings-gevallen met Lauli, en het landschap Tana Rioe dat alleen bij verschil met Laura afzonderlijk wordt aangegeven.

De eigenaardigheid van de dialecten Ana Kala, Wanoe Kaka is, dat men de mh, nd en ngg verzacht tot b, d, g:

bv.: mbihoë, bisoe, verzadigd; mbâlâr, bèlar, breed; kamba, kaba, kapok; tiubi, tébi, breed; komboë, koboe, hagedis; kalémbi, kalabi, baadje; marâmba, marâba, vorst; kambí, kabè, boontjes;

pandâk, padâk, kort; lindi, lédi, brug; handâkang, sadâka, eenmaal; mandara, madara, handel drijven; kandoenoe, kudinoë, ster; banda, bada, goederen;

djangga, djaga, hoog; kalénggoë, kalégoe, krom; ninggoë, négoë, dansen; nggangga, gaga, kraai; djoengga, djoega, viool; karangga, karaga, spar.

In het landschap Lauli, dat tot de tweede groep van West-Soemba behoort, vindt men de dezelfde geneigdheid, welke meer merkbaar is in het gedeelte dat grenst aan Wanoe Kaka, dan in dat aan de zijde van Wadjewa.

Het dialect van Kodi, dat met de sluit-oe behoort tot de eerste groep, heeft echter praktisch wat woordvorming betreft meer overeenkomst met de tweede groep. Vooral met Laura, waaraan het zeer verwant is, heeft het veel overeenkomst; zoo heeft het denzelfden rg-klank en vele stamwoorden gemeen.

Want behalve de sluit-a, onderscheidt zich deze groep door een bijzonder voorzetsel. Waar men in overig Soemba gebruikt het praefix la (ta, ti,) heeft men in deze groep het woord dana, in de beteekenis van „in, te, bij, aan”. Maar het wordt niet vóór, maar na het woord geplaatst, waar het bijhoort:

la oema = in huis = oema dana.

Het landschap Laura, dat met Kodi, den rg-klank gemeen heeft, welke in Wadjewa een w en in Lauili, Lamboja dikwijls een j wordt, heeft bovendien den z-klank, waar de anderen een s hebben:

rgôlêta, wôlêta, rondom; rgoela, woela, maan; pargêzi, pawisi, werken; rgo'i, wo'i, geven; rgoeta, woeta, schuld.

Het landschap Lamboja heeft de sluit-a, maar met het praefix ta, sluit het zich aan bij de andere groep. Het dialect van dit landschap is een der moeilijkst toegankelijke van dit eiland. Dit is niet zoo zeer te wijten aan groote verschillen wat stamwoorden en zinsbouw betreft, maar hoofdzakelijk aan anderen klemtoon en vervloeiing van lettergrepen. Men spreekt rad en slikt de helft in.

Ook in het landschap Kodi heeft men een verspringen van klemtoon: lāngang, genezen; lāngáng ka, het is genezen; wāli, prijs; wāli na, de prijs er van.

Bij een vergelijking der verschillende dialecten op dit eiland zal het opvallen, dat de wijzigingen niet alleen betreffen de vervorming der woorden, maar dat de woorden bij behoud van denzelfden vorm een andere verwante of soms geheel afwijkende beteekenis hebben verkregen.

Een verwante beteekenis heeft men bij: maoe = schaduw en rook; bāngga = blaffen en hond; ôma = bosch en tuin; pâdoe = gal en bitter; ata = slaaf en mensch; wiki = zelf en lichaam; katiloe = oor en doof; pohoe = bij elkaar doen en trouwen; tiki = opnoemen en zeggen; noeang = aanlasschen en ladder; kamboe = buik en onder; moripa = herleven en leven; batang = beraadslagen en verkoopen; kapâki = dwerg en mager.

Een andere beteekenis: wāno = scheede en dorp; ana laloe = verhaal en koorts; koendoe = schouder en knie; koeroe = borst en neus; kaninikoe = vlieg en muskiet; rau = blad en vleesch; kandjidoeng = nacht en opkomen van de nieuwe maan; toeki = er bij doen en nabij; wāla rongoe = kapokboom en touw; roeta = gras en bloed; aja = oudere broeder en moeder; ngaoe = koper en goederen.

Of een woord dat verschillende beteekenissen krijgt: oemboe = heer, Kamb.; grootvader, Mang. Kod.; kleinkind, La.; vader, A.K.;

oli = echtgenoot, Tar. Tab. A.K.; jongere broeder, La.; metgezel, Kod. verwant, Memb.

Voor al in de groep La. Wa. Lau. Lamb. vindt men heel wat woorden, waarvan men de stammen tevergeefs in de andere dialecten zal zoeken:

kandauka, boete betalen; kalada, groot; ki'i, klein; lètè, berg; pènè, klimmen; pôtè, rijk; loti, worm; kapôkè, onrijp.

In Oostelijk Soemba onderscheiden de menschen zelf de dialecten naar de woorden: „wat zegt gij?":

kanggikina wâmoe, Kamb.; wâkina wâmoe, Mang.; nggâkina âmoe, Tab.; kanggâkina wimoe, Tid.; kanggâkina woemoe, Lew.; gârikina wèmoe, Lakoka; gârikina wimoe, A. K.; nggâroekoe woemoe, Nap. Pal.

Deze enkele vluchtige opmerkingen mogen voldoende zijn om te doen zien dat er voor den „taalman" op Soemba heel wat materiaal ligt voor vergelijkende taalstudie.

Het is zelfs voor een amateur een genot, wanneer hij „ontdekt" dat het woord wē, varken, hetzelfde is als het Maleische „babi". Want de missende schakels tusschen deze beide woorden vindt men als levende terug in de verschillende dialecten op dit eiland. En wel: wē, Kamb.; wāj, Nap.; wawi, Memb.; en dus wawi = babi.

Eveneens met het woord lē, en laki: lē, Kamb.; lāj, Nap.; largi, Kod.

Wellicht dat een taalkenner hetzelfde kan vinden voor hē, klimmen, en kē, koopen.

De afkortingen der verschillende landschapsnamen zijn:

A. K. Ana Kalang.

Kamb. Kambara.

Kan. Kanatang.

Kap. Kapoendoek.

Kar. Karera.

Kod. Kodi.

La. Laura.

Lamb. Lamboja.

Lau. Lauhi.

Lew. Lewa.

Ma. Massoe.

Mang. Mangili.

Memb. Memboro.

Nap.	Napoe.
O. S.	Oostelijk Soemba.
Pal.	Palamedo.
Tan. R.	Tana Rice.
Tab.	Taboendoeng.
Tar.	Tarimbang.
Taw.	Tawoei.
W. S.	West-Soemba.
Wa.	Wadjewa.
Wai B.	Wai Bangga.
Wan. K.	Wanoe Kaka.

1. mensch = tau O. S. An. K. Kod.; toe, Memb.; to, Wan. K.; ata W. S.
(ata beteekent in O. S. slaaf).
2. lichaam = ihi, O. S.; ihoe, Kap. Nap.; isi, Memb. A. K. Wan. K. Kod.;
ngisi, Lamb.;
wiki, La. Wa.; wêki, Lau.;
(wiki is in O. S. pron. reflex. Vergelijk voor ihi de beteekenis onder
57 en 391).
3. hoofd = katikoe, Kamb. Nap. Pal. A. K. Wan. K.; katekoe, Tar.; katâkoe,
Mang. Tab. Lamb. Kar. Kod.; katoekoe, Lew.;
katôwa, Memb. La. Wa. Lau.
4. gezicht = kaba mata, Kamb. Ma. Kar. Mang.; kâba mata, in overig O. S.
alsmede in A. K. en Wan. K.; kôba mata, Memb. W. S.
(de gewone beteekenis van kaba is een half doorgeslagen klapperdop
welke men als drinknap gebruikt.; mata = oog).
5. kruin = kawoeloer, O. S.; kawoloer, Kod.; kawoeliroe, A. K.; tawoeliroe,
Wan. K.; kawoelira, Memb.; kaliwoera, Wa. Lau. Lamb.; kali-
gira, La.
6. oor = kahiloe, Kamb. Tar.; kahiloeng, Ma.; kasiloe, A. K. Wan. K.; katiloe,
Tab. Memb. W. S.; katsjiloe, Nap. Lew.; katsjoeloe, Kan. Pal.;
kawaki, Mang.;
(voor oorschelp zegt men: roe kahiloe; roe = blad).
7. oog = mata, O. en W. S.;
(oogbal = wôa mata; terwijl wôa == vrucht).
8. neus = oeroe, O. S.; iroe, Lew. Kod.; eroe, Wan. K.; kiroe, A. K.; kêroe,
La. Wa. kôeroê, Lau.; kâroe, Lamb.;
(koêroê beteekent in O. S. borst).
9. snot = wai wira, O. S.; wêj wira, Memb. Wan. K.; wêe wira, La.; wai
kiroe, An. K.; wai iroe, Kod.;
wêe ngoea, Wa. Lau.; wê ngoesa, Lamb.
10. mond = ngaroe, O. S.;
wiwi, Memb. Man. K.; (waiwoe = tong, in Lew. Tar. Tab. vgl. 13);
âba A. K.; rgôba Kod. (in O. S. beteekent hoâba, in den mond steken);
nganda, La. Wa. Lau.; banda, Lamb. (in O. S. is banda = goederen,
bezittingen).

11. lippen = tâda ngaroe, O. S.; kalitoe ngaroe, Nap.;
kalita wiwi, Memb.; rô wiwi, Man. K. Wa. Lau. Kod.; rôô wiwi, La.;
tâda âba, A. K. (tâda = bast; kalitoe = huid; rô = blad).
12. keel = nggoroe, Kamb. Ma. Kar. Mang.; nggôroe, Lew. Tar. Tab. Nap.;
kokoe, Memb. A. K. Man. K. Pal.; kôkô, La. Lau. Kod.; boekoe, Wa.
Lamb. (koekoe is in O. S. bekend in de samenstelling, koekoe
lima = pols en koekoe wihi = het dunne gedeelte van het been
boven den enkel).
13. tong = lâma, Kamb. Nap. Pal. Memb. A. K. Wa. Lamb. Kod.; lêma,
Man. K.; lêma, La.; lôma, Lau;
waiwoe, Lew. Tab. Tar.; joe, Mang. Kar. Ma.; (vgl. 10).
14. tand = ngândoe, Kamb.; ngindoe, Lew. Nap. Pal. Man. K.; ngidoe, A.
K.; ngoendoe, La. Lau.; ngoedoe, Lamb.
15. tandvleesch = ihi ngiha, Kamb.; isi ngisa, Memb. A. K.; ihoe ngisa,
Nap. Pal.; ihi langiha, Mang. Kar.; wâla ngisa, Man. K.; ngisa,
Lau. Lamb.; ngia, La. Wa.;
ihi ngândoe, Kod.;
(voor ngiha, vergelijk onder 9 het woord: ngoea, ngoesa);
ihi = vleesch en wâla = bloem.
16. kies = paroea, Kamb. A. K.; parô'a, Lew. Nap.; parô, Tar. Tab.; karoëa,
Man. K.;
kambia, Memb. La.; kambi, Wa.; kabi'a, Lau. Lamb.;
ngaroe, Kod.;
(ngaroe = mond, O. S).
17. kin = ngingi, Kamb.; ngéngi, Mang. Tar. Tab. Memb. A. K. Man. K.
Lamb.; ngéngoe, Kan. Nap. Pal.; ngèngè, La. Wa. Lau.;
pâgoe, Kod.
18. baard = woeloe ngora, Kamb.; rau ngora, Lew. Ma. Kar. Mang. Tar.
Tab.; woeloe ngéngi, A. K. Man. Lamb.; woeloe ngèngè, Wa. Lau.;
rgoeloe ngèngè La.; woeloe pâgoe, Kod.
19. wang = papoe, Kamb.; pipoe, Lew. Nap.; pipi, Memb.; A. K.; papi, Lamb.;
papo, Kod.; pôpô, La. Wa. Lau.
20. wenkbrauw = woekoe mata, Kamb.; kawoekoe mata, Memb. Man. K.;
kaloenggoe mata, La. Wa. Lau. Kod.; kaloekoe mata, Lamb.;
(woekoe = dicht op elkaar gegroeid; b.v. woekoe oâmang = het dichtste
gedeelte van het bosch).
21. hals = kahoekei, Kamb.; kahokoe, Nap. Pal.; kasoeki, Memb.; kasôki, Lamb.
Kod.; kasauki, A. K.; koki, La. Wa. Lau.

22. gal = wai kapidoe, Kamb. A. K. Man. K.; wai kapâdœ, Mang. Kar. Tar.
Tab. Memb. Lamb.; wai pâdœ, Kod.; wèè pèdœ, Wa. Lau.;
wèè milô, La.;
(pèdœ beteekent in de dialecten van W. S. „bitter”).
23. maag = mboeli, Kamb. Memb.; mboelœ, Nap. Pal.; boeli, A. K. Man.
K.; boeli, Lamb.; boelè, La. Wa. Lau. Kod.
24. buik = kamboe, Kamb. Kod.; kabœ, A. K. Man. K.;
ti'a, Memb. La. Wa. Lau.; tî, Lamb.
25. hart = wo kadaloekœ, Kamb.; wô kadâloekœ, Tar. Tab.; wô kadaloœ,
Pal. Memb.; wô dalœ, Lew.;
lau atè, Wa.
26. lever = eti, Kamb.; ati, Tab. Mang. Kar. Memb. A. K. Man. K.; èti,
Tar.; atœ, Nap. Pal.; até, La. Lamb.; atè, Wa. Lau. Kod.
27. navel = poehœ, Kamb.; poesœ, Memb. A. K.; pisœ, Man. K.;
lèdè, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
28. navelstreng = kaléki poehœ, Kamb.; kalaki p., Lew. Tab. Kar. Mang.;
kalakœ p., Nap. Pal.; kalèki p., Tar.; kaléki poesœ, A. K.; lèkœ
poesœ, Memb.; kalâroe pisœ, Man. K.; kalâri lèdè, Lamb.;
lôlô lèdè, La. Wa. Lau.;
(kaléki van het woord „likœ = touw”, waarvoor in andere dialecten
gebruikt wordt „kalâroe, kalèrè”. Daarentegen beteekent „lôlô,
loelœ” in sommige dialecten „draad”).
29. borst = koêroê, Kamb. Memb. A. K. Man. K.;
katoekœ ngau, La. Wa. Lau.; katoekœ ugasœ, Lamb.; mata ngau, Tan.
R.; kahângœ atè, Kod.;
(katoekœ, katikœ = hoofd; ngau, ugasœ, hangahœ = ademenhalen).
30. borsten = hoehœ, Kamb.; soesœ, Memb. A. K. Man. K. Lau. Lamb.;
zoezœ, La. Wa.
31. melk = wai hoehœ, Kamb.; wai soesœ, A. K.; wêj soesœ, Memb. Man.
K.; wèè soesœ, Lau.; wè soesœ, Lamb. Kod.; wèè zoezœ La. Wa.
32. zuigen = lamoedji, Kamb. lamoedjœ, Nap. Pal.;
kabisoekœ, Man. K.; kabisoeka, Lamb. Lau.; kabizoeka, Wa.; bikœ, La.
33. rug = kadjè'a, Kamb.; kadjè, Tar. Kar.; kadjônga, Lew. Tab.; kadènga,
Nap. Pal. Memb. A. K. Man. K.;
bèndô, La. Wa. Lau.; kabèndô, Kod.; kabèdô, Lamb.;
kawinggoe, Mang.
34. hand = lima, Kamb.; loema, Kan. Nap. Pal. Memb.; limè, Kod.; in de
andere dialecten wordt lima gebruikt.

35. elleboog = kiri hioe, Kamb.; sioe, Lamb. Lau.; kazioe, La. Wa.; kasī, Kod.; hoepee ho, Man. K. (kiri = benedeneind; hoepee = uiteinde); kalèka, Lew. Nap. Pal. Memb. A. K.; (kalèka beteekent in Kamb. „krom, gebogen”).
36. oksel = halili, Kamb.; salili, Memb. A. K.; haliloe, Nap. Pal.; kalili, Kod.; lili, La. Wa. Lau. Lamb.; kâboe kèla, Man. K.; (kalili, Kamb. = billen).
37. schouder = koendoe, Kamb.; kondoe, O. S.; lèmba, Memb.; lèba, A. K.; balè, Lau. Lamb.; mbalé, Kod.; lakô, La. Wa.; kabâki, Man. K.; (Vgl. de eigenaardige omzetting in beteekenis van koendoe in no. 42. Voor leâmbang, Kamb. vgl. de Woordenlijst).
38. achterste = kalili, Kamb.; kaliloe, Nap. Pal.; kamia, Memb. A. K.; kamè, Tar. Tab.; kèrè, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.; ihi kéhoe, Man. K.; (kèrè, kiri = benedeneind; kéhoe, kihoe = dij).
39. penis = lahoe, O. S.; lasoe, Memb. A. K. Man. K.; lazoe, La. Wa. Lau.
40. been = wihi, Kamb.; wisi, Memb. A. K. Man. K.; witi, Tab. Mang. Kar. Kod.; witsji, Lew.; witsjoe, Nap. Pal.; rá'è, La.; rgâ'è, Tan. R.; wâ'è, Wa.; wâ'i Lau.; lédoe, Lamb.
41. dij = kihoe, Kamb.; kehoe, Tar. Tab. Nap. Pal.; kesoe, Memb. A. K. Lau.; kènga, La.; wānggè, Wa.; wagè Lamb.; hèba, Kod.
42. knie = kaubâkoe, Kamb. Memb.; kabâkoe, A. K. Man. K.; koendô, La. Wa. Lau. Kod.; koedô, Lamb.; (vgl. no. 37).
43. kuit = kambihoe wihi, Kamb.; kambâhoe w., Mang. Kar. Tar. Tab.; kamboehoe w., Lew.; tiloe manoe, A. K. Man. K.; tēloe manoe, Memb. La. Wa. Lau.; tâlœ manoe, Lamb. Kod.; (tiloe manoe, Kamb. = kippenei).
44. scheen = koendoe kalira. Kamb.; kondoe kalira, Mang. Tar. Nap.; kondoe walira, Lew.; kondoe malira, Tab. Man. K.; kondoe lira, Pal.; loeloeroe, Memb. A. K.; loeloera, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.;

(koendoe, Kamb. = schouder; kalira, Kamb. = kam van het weefgetouw).

45. enkel = kawoedoe kawita, Kamb.; kawodoe kawita, Tar. Wai B.; woedoe kawita, Lew.; wodoe wita, Nap. Pal.; kawoedoe wita, Mang. Memb.; kawodoe wita, A. K.; kawodoe witi, Tab.; kawoedoe wisi, Man. K.; kawoekoe râ'è, La.: kaniki wâ'è Wa.; kaniki lédœ, Lamb.; kôkô wa'i, Lau.; kabœhoe witi, Kod.; (kawoedoe, Kamb. = knoop, knobbel; kawoekoe, Kamb. = een knoop leggen; kôkô, La. = keel).
46. handpalm = tâba la lima, Kamb.; taba la lima, Tab. Tar.; tâba la loema, Pal. Memb.: tâba lima, A. K.; tâna lima, La. Wa. Lau. Man. K.; até lima, Lamb.; atè limè, Kod.; (tâba, Kamb. = een slag met de vlakke hand geven).
47. vinger = wô lima, Kamb.; wô loema, Pal.; wô la lima, La. Wa. Wai B.; wâla lima, A. K.; wâla limè, Kod.; wâla loema, Memb.; karâboe lima, Man. K.; karâgoe lima, Lau. Lamb.; (wô, Kamb. = vrucht; wâla, Kamb. = bloem).
48. nagel = woe, Kamb. Man. K.; woewoe, Memb.; rgoeroe, Kod.; panggoé, Lew. Tar. Tab. Nap. Pal.; pagoe, A. K.; koekoe, Lamb.; koe'oe, La. Wa. Lau.
49. duim = bai lima, Kamb. A. K. Man. K. Lamb.; bai limè, Kod.; bēj lima, La. Wa. Lau; bai loema, Pal.; bi loema, Memb.
50. wijsvinger = wô lima patœdji, Kamb.; wô lima patsjoeroe, Lew. Nap.; lima dœdoekoe, A. K. Man. K.; loema dœdoekoe, Pal.; loema dœdoeka, Memb.; lima dœdœka, La. Wa. Lau. Lamb.; limè dœdœka, Kod.
51. middelvinger = wô lima ndau padœa, Kamb.; w.l. ndau padœ'a, Tab. Tar.; l. ndapangara, Nap. Memb. A. K. Man. K. Lau.; l. talœra, La. Wa.; l. kahœdoe, Lamb.; l. ndéngi, Kod.; (ndau is een oude vorm, niet meer in gebruik, dan alleen in liederen, en die beteekent: staan; padœa = in het midden; ndapangara = welke niet genoemd wordt; talœra, La. = in het midden).
52. ringvinger = w. l. pandediha, Kamb.; w. l. pandadiha, Tab. Tar. Mang.; l. ndapangara, Lamb.; l. pandangara, Pal.; kâtja lima, Lew.; w. l. mapa'arœ, Nap. (welke de jongere broeder is).

- eri kiha, Ma. (de jongere broeder van de pink);
 aja kaisa, A. K. (de oudere broeder van de pink);
 uda tô padoca, Man. K. (welke niet in het midden staat);
 lima ndéngi, La. (ndéngi, Kamb. = bewaken);
 lima ôndô, Wa;
 ana lima, Lau. (de kleine vinger);
 limè mandak, Kod.
53. pink = kakiha, Kamb.; kakaiha, Tar. Tab.; kaisa, Lew. Pal.; kaitsja, Nap;
 ana kaisa, Memb. A. K. Lau. Lamb.; ana kaijô, La.; ana kaisô Wa;
 ana limè, Kod;
 (opmerkelijk hoe de namen der vingers in de verschillende dialecten
 afwisselend voor elkaar gebruikt worden, evenals de namen van
 sommige andere lichaamsdeelen).
54. gebeente = ri, O. S. en W. S; roewi, La. Wa
55. bloed = wai ria, Kamb.; wai réa, Ma; wai rè, Tar. Nap. Pal.; wai ra,
 Lew. Tab.; ra, Memb. A. K. Man. K.; ra'a, La. Wa Lau. Lamb.;
 roetoe, Kod.
56. vleesch (van dieren) = toloeng, Kamb.; tôloeng, O. S.; tôloe, Memb.;
 rau, A. K.; ro, Man. K.;
 kana'a, La. Wa. Lau. Lamb.;
 kasila, Lamb.;
 kabi'è, Kod.
57. vleesch (van het menschelijk lichaam) = ihi.
 Voor de verschillende vormen vgl. no. 2, vgl. tevens no. 228; voor vleesch
 van vruchten vgl. 391.
58. pees = kalotoe, Kamb.; kalôotoe, Ma. Kar.; kalôtoe, Tar. Tab. Mang. Kod.;
 kalôda, Lew.; kalôta, Wa. Lau.; kalota, Lamb.; kalô'a Nap.; kaloen,
 Pal. Memb. A. K. Man. K.; kalôwata, La.
59. rib = ri karaha, Kamb. O. S.; ri karasa, Memb. A. K. Man. K. Kod.; ri
 karapè, La. Wa. Lau. Lamb.
60. huid = manoela, O. S; kaloela, Kod.;
 kaliti, Lew.; kalitoe, Nap. Pal. A. K. Man. K.; kalita, Memb. La. Wa.
 Lau. Lamb.
61. huid-haar = woeloe ihi, Kamb.; woeloe isi, Memb. A. K. Man. K.; woeloe
 ihoe, Nap. Pal.; woeloe ngisi, Lamb.; rgoeloe wiki, La.; woeloe wiki,
 Wa.; woeloe wêki, Lau.;
 rau ihi, Ma. Kar. Tar. Tab. Mang;
 (in deze laatste landschappen wordt „woeloe ihi” alleen gebruikt van
 de haren der schaamdeelen).

62. hoofd-haar = roe loenggi, Kamb.; rau longgi, Lew. Ma. Kar. Mang. Tar. Tab. Memb.; rau longgoe, Nap. Pal.; rau logi, A. K. Man. K.; lōnggè, La. Wa. Kod.; ro lôgè, Lau.; wōē, Lamb.
63. zweet = wai hanggoboeng, Kamb.; wai hanggôboe, Lew. Tar. Tab. Kan.; wai sanggoboeng, Memb. A. K.; wai kaboeta, Nap. Pal. Lamb. Kod.; wai kaboerèta, La. Wa. Lau.; wai kapôda, Wai B.
64. speeksel = wai pangândji, Kamb.; w. pangândjoe, Kap.; w. pawândjoe, Nap. Pal.; wai iloe, Lew.; w. sani, Memb.; w. pani'i, La. Wa.; w. pasé'i, Lau.; w. padai noe, A. K.; w. pado'i, Man. K.; w. paroemi, Wai. B.; w. taroemi, Lamb.; w. patiroe, Kod.
65. man = mini, Kamb.; moni, Lew. Tar. Tab. A. K. Man. K.; monoe, Nap. Pal.; moeni, Mang. Kar.; mani, Memb.; kabani, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
66. vrouw = kawini, Kamb. Memb.; kawinoe, Kap.; mawinoe, Lew.; mawini, Tar. Tab. A. K. Man. K.; mawinè, Wa. Lau.; marginè, La.; awinoe, Kan.; winoe, Nap. Pal.; miné, Kod.; lawai, Lamb.
67. maagd = ana karia, Kamb.; ana karé'a, Mang. Ma. Kar.; ana karè, Tar.; ana kará, Tab. Man.; ana kêra, Nap. Pal. Memb. A. K. Lamb. Kod.; bōē winè, La. Wa. Lau.
68. jongen = anakeàda, Kamb.; anakèda, O. S.; anaké, Nap.; anoekoe, Pal.; analakèda, A. K. Man. K. Lamb. Kod.; analakawa, Memb. La. Wa. Lau.
69. vader = ana, O. S. en W. S.; bapa, Kod.; oeboe, A. K.; (oemboe beteekent in de andere dialecten: heer).
70. moeder = ina, O. S. en W. S.;inja, Lamb. Kod.; aja, A. K.; (aja beteekent in andere dialecten en ook wordt het in A. K. daarvoor gebruikt: „oudere broeder of zuster”).
71. kind = ana, O. S. en W. S.
72. grootvader = bokoe, Kamb.; bôkoe, Lew. Tar. Nap. Pal. Memb. A. K.; oemboe, Mang. Tab. Kar.; amboe na kabani, Kod.; ama kawèda, La. Wa. Lau.; ama wèda, Lamb. Tan. R.; ama pèngoe, Man. K.

73. grootmoeder = âpoe, Kamb.; apoe, Tar. Tab.;
ina kawèda, La. Wa. Lau.; ina wèda, Lamb. Tan. R.;
amboe miné, Kod.
74. broeder = angoe paloehoe, Kamb.; angoe palauhoe, Tab.;
angoe woea, Man. K. La. Lau.; angoe wo'a, Memb.; angoe wô'a, Lew.
angoe wo, A. K.; angoe ngoea, Wa.; angoe ngoe, Lamb.;
oloe dadoe, Nap. Pal.;
kadongoe kamboe, Kod.
(angoe paloehoe = die er mede uitgekomen is;
angoe woea = mede vrucht; oloe dadoe = metgezel in het geboren
worden; kadongoe kamboe = met zijn beiden (uit één) buik).
Het woord „angoe paloehoe” gebruikt een broeder sprekend van zijn
broeder. Wanneer een zuster van haar broeder spreekt, gebruikt
zij het woord „ana mini”.
75. zuster = ana wini, Kamb.; ana winoe, Lew. Nap. Pal.; lawiné, Kod.;
rgôtô, La. wôtô, Wa. Lau.; wâtô, Lamb.;
Dit woord gebruikt een broeder sprekende van zijn zuster; zusters spre-
ken van elkaar als „angoe kawini”.
76. oudere broeder (of zuster) = aja, O. S.; ka'a, La. Wa. Lau.; rgarga,
Kod.; kâ, Memb.
77. jongere broeder (of zuster) = eri, Kamb.; èri, Tar.; ari, Lew. Tab. Kar.
Mang. Memb. Kod.; aroe, Nap. Pal.; âli, La. Wa. Lau.; ali, Lamb.;
nâka, A. K.; nèka, Man. K.
78. kleinkind = oemboekoe, O. S.; oeboekoe, A. K.; oemboekâ, Memb.; oe-
mboe, Man. K. La. Wa. Lau. Lamb.; amboe lakèda, Kod.
(Het woord „oemboe” komt dus in verschillende landschappen in verschil-
lende beteekenis voor: als „heer” in Kamb.; als „vader” in A. K.;
als „grootvader” in Mang. Tab. Kar. Kod.; en als „kleinkind” in
een groot gedeelte van W. S.).
79. oom (broeder van vader) = ama, O. S. en W. S.; bapa, Kod.; oeboe, A. K.
80. oom (broeder van moeder) = toeja, Kamb.; toja, Lew. Mang.;
poelangè, Tar. Tab. Pal.; poelangai, Memb.;
lôka, A. K. Man. K. La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
81. tante (zuster van moeder) = ina, O. S. vgl. 70.
82. tante (zuster van vader) = mamoe, O. S.;
tiama, La. Wa. Lau.
83. neef (zoon van vaders broeder) = ana, O. S. en W. S.
84. neef (zoon van vaders zuster) = laleâba, Kamb.; lalèba, O. S. Memb. A. K.
Kod.; angoe lèba, Man. K. La. Wa. Lau. Lamb.;

85. schoonouders (vader en moeder van den man) = ama (ina) jera, Kamb.; jèra, O. S. en W. S.; rgèra, La. Kod.; wèra, Wa.
86. schoonouders (ouders van de vrouw) = ama (ina) jenoe, Kamb.; janoe, Tab. Nap. Pal. Kod.; jènœ, Tar. Memb.
87. schoonzoon = ili jéa, Kamb. O. S.; wi jia, Memb.; wai jia, A. K.; wi ja, Man. K.; le jawa, Lamb.; lazawa, La.; lasawa, Wa. Lau.
(In A. K. en Man. K. zegt een zuster tegen haar zuster: angœ masawa).
88. schoondochter = ri ana, Kamb.; ré ana, Lew. Tar. Tab.; wârè, La. Wa. Lau.; wè ja, Lamb.
89. verwant = kalembi, Kamb.; kalèmbi, Lew. Tar.; kalaubi, Tab. Kar. Mang. A. K.; kalèmbœ, Nap. Pal.; oli dadi, Memb.; oli djadi, Man. K.; olè dadè, Wa. Lau.; doœœ, La. Lamb. Kod.
90. echtgenoot = lēj, Kamb.; lēj, Tar.; lāj, Lew. Tab. Kar. Mang. Nap. Pal. Man. K.; lawi, Memb. A. K.: la'è, La. Wa. Lau.; la'i, Lamb.; largi, Kod.
91. echtgenote = tau angœ, Kamb.; tau oli, Lew. Tar. Tab.; isi oema, Memb. A. K.; oloe oema, Lamb.; arowé, Man. K. Kod.; marginé, La.; mawinè, Wa. Lau.;
(tau angœ = mede-mensch, wordt gebruikt 'zoowel van man als van vrouw, tau oli = metgezel, isi oema = inhoud van het huis; arowé komt in O. S. voor in den vorm van airoâng = meer dan één vrouw hebben, de tweede vrouw).
92. mannelijk = mini, Kamb.; moni, Lew. Tar. Tab. A. K. Man. K.; moeni, Mang. Kar.; monœ, Nap. Pal.; mani, Memb.; kabani, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.;
(voor mannelijk van dieren, gebruikt men in La. Wa. Lau. Lamb. Kod. het woord „mané”).
93. vrouwelijk = kawini, Kamb. vgl. 66.
94. vrouwelijk (van dieren) = bai, Kamb. O. S.; bi, Memb.; be, La. Wa. Lau. A. K. Man. K. Lamb. Kod.
95. ademen = kajekœ, Kamb.; kajèkœ, Lew. Tar. Tab. Nap. Pal.; sangasœ, Memb. A. K. Man. K.; ngasœ, Lamb. Kod.; nga'œ, La. Wa. Lau.;
(in O. S. beteekent hangahœ, „een luchtje scheppen, buiten huis een frisch luchtje gaan happen”).

96. naam = ngara, O. S. en W. S.
(Vraagt men iemand naar zijn naam, dan gebruikt men echter niet „ngara”, maar „tamoe”, naamgenoot).
97. eten = ngangoe, Kamb. O. S.; a, Lew.; angoe, A. K. Man. K.; nga, Memb.; nga'a, La. Wa. Lau.; ja'a, Lamb.;
mōē, Kod.
98. drinken = oenoeng, Kamb. O. S.; ngoenoeng, Tab.; inoeng, Memb. A. K.;
inoe, Man. K. Kod.; énoe, La. Wa. Lau. Lamb.
99. verzadigd = mbihoe, Kamb. Kan.; mbitsjoe, Lew. Nap.; bihoe, A. K. Man. K.;
mbâhoe, Mang. Tab. Tar. Kar. Memb. Kod.;
békoeta, La. Wa. Lau. bokoeta, Lamb.
100. slikken = kawaloekoe, Kamb. O. S.; kabâloe, Memb. A. K.; Man. K.;
kabâlô, Lamb. Kod.; kabôlô, La. Wa. Lau.; kabêwâloe, Taw.;
kanggoehoekoe, Kar.
101. slapen = mahoeroe, Kamb.; matoeroe, Memb. A. K.; matsjoeroe, Lew.
Nap. Pal.; mandoeroe, Kod.; doera, La. Wa. Lau. Lamb.;
katoeda, Mang. Kar. Tab.;
djoeda, Tar. Man. K.
102. droomen = manggadipang, Kamb. O. S. Memb. A. K.; mangganipi, Lamb.
Kod.; kanangga nipi, La. Wa. Lau.; naga nipi, Man. K.
103. staan = ndoâlâkoe, Kamb.; ndôlâkoe, Lew. Tab.; ndôlang, Kan. Nap. Pal.;
ndingiroe, Kar.; ndingira, Memb.;
dèndè, La. Wa. Kod.; dèdè, Lau. Lamb.; dèdi, A. K. Man. K.
104. loopen = lakoe, Kamb. O. S.; halakoe, Kan. Nap. Pal.; salakoe, Memb.
A. K. Man. K. Kod.;
kâkô, La. Wa. Lau. Lamb.
105. liggen = tanggoeling, Kamb.; tanggoling, Mang. Kar. Tab. Tar.; ta-
nggoloeng, Lew.; manggoloe, Kan. Pal.; manggoeloe, Nap.; manggoli,
Memb. A. K.; nggoling, Kod.;
bējka, La. Wa. Lau. Lamb.;
(nggoeli = losmaken, loswikkelen, uitrollen).
106. liggen (op den rug) = kabâra ndeàlang, Kamb.; kabâra ndèlang, O. S.;
bâra ndèlang, Memb. A. K.; talènga rara, Man. K. La. Wa. Lau.
Lamb.;
mandoeroe talènga, Kod.
107. liggen (op de buik) = panggoboe, O. S.; sanggoboe, Memb.; sagôboe, A. K.;
ndoboe, Kod.;
katamba, La. Wa. Lamb.; kataba, Man. K. Lau.

108. zitten = mandapoe, Kamb. Mang.;
mandidoeng, Lew. Kan. Nap. Pal.; mandidi, Tab. Tar. Memb.; madidi,
A. K. Man. K.; mandi'i, La. Wa. Lau.; madi'i, Lamb.;
lôndô, Kod.;
oehoekoe, Kar. Ma. Taw.
109. dragen (op den schouder) = doekoe, Kamb.; dokoe, O. S.;
dita, Memb. Lamb.; dé'itoe, A. K. Man. K.; dé'itô, La. Wa. Lau. Kod.
idem (op het hoofd) = tidoeng, Kamb. Lew. Kan. Nap. Pal. A. K. Man. K.;
tâdoeng, Mang., Kar. Tab., Memb. Lamb. Kod.; tédoeng, Tar.;
têdoe, La. Wa. Lau.
idem (aan de hand) = joewoetoe, Kamb.; wiwitoe, O. S. A. K. Man.
K.; wiwita Memb.;
tèwêla, La. Wa. Lau. Lamb.; tèwêlô, Kod.;
(tiwâloeng = hangen, Kamb.).
idem (op de heup) = loenggoe, Kamb. Kan. Nap. Pal.; longgoe, Mang.
Tab. Tar. Lew.; kaloenggoe, Memb.; kaloegoe, A. K. Man. K. Lau.
Lamb.;
lira, La. Wa.;
wawara, Kod.
idem (voor zich op het paard) = baba, O. S. en W. S.
idem (over den schouder en onder den oksel) = halili, Kamb.; haliloe,
Kan. Nap. Pal.; salili, Memb. A. K. Man. K. Kod.; lili, La. Wa.
Lau. Lamb.
110. zwemmen = ngeni, Kamb.; ngani, Mang. Kar. Tab. Lew. Man. K.;
nganoë, Kan. Nap. Pal.; nangi, Memb. A. K. La. Wa. Lau. Lamb.
111. spreken = paní, Kamb. Mang. Kar.; panē, Lew. Nap. Pal. Memb.;
paneōē, A. K.; panéwi, Tab. Tar. Man. K.; panèwè, Wa. Lau. Lamb.;
panèrgè, La. Kod.
112. stem = lingoe, O. S.; lāngi, Tab. Tar.; li, Memb. A. K. Man. K. Kod.;
li'i, La.; lā, Lau.
113. schreeuwen = karè'aukoe, Kamb.; karè'aukoe, Mang. Kar. Tar. Tab. Lew.;
kajinggâkoe, Nap. Kan.; karingâkoe, Man. K.; kawijâkoe, Memb.;
kajawoekoe, A. K.; kawizâka, La. Wa. Lau. Lamb.; kabèsoeka, Kod.
114. lachen = riki, Kamb. O. S. Memb. A. K.; rikoe, Kan. Nap. Pal.;
malikoe, Man. K.; malika, Lau.; madita, La. Wa.; maditô, Kod.
115. schreien = hī, Kamb. Mang. Kar. Nap. Pal.; ho, Lew.; hô, Kod. Lamb.;
hē, Tab. Tar.; hé'a, Kan.; ha'oe, A. K. Man. K.; ngiô, La. Wa. Lau.;
mangasi, Memb.

116. spuwen = pangândji, Kamb. Mang. Kar. Lew. Tab. Tar.; pawândjoe, Kan. Nap. Pal.;
sèni, Memb.;
padainoe, A. K.; pado'i, Man. K.;
pani'i, La. Wa. Lau.;
taroemi, Lamb.; paroemi, Wai B.; patiroe, Kod.
117. zeggen = peàka, Kamb.; pèka, O. S.;
tiki, Memb. A. K. Man. K.; tèki, Lau.; tèki, La. Wa.; tàki, Lamb. Kod.;
(tiki beteekent in O. S. „opuoemen”).
118. niezen = àhi, Kamb. Mang. Ma. Kar.; ahi, Tab. Tar.; àsi, Memb. A. K.;
èhè, Man. K.; ka'èhoekoe, Kan. Nap. Pal.; tâhoekoe, Kap.; âhiroe, Kod.; izôra, La.; isôra, Wa. Lamb.; èsôra, Lau.
119. hoesten = tânggi, Kamb. O. S. Memb.; tânggoe, Kan. Nap. Pal.; tânggè, La. Kod. Lamb.; tênggè, Wa.; tênggè, Lau.; tâgi, A. K. Man. K.
120. hikken = langidip, Kamb.; langédip, Tab. Tar.; mangidip, Lew.;
kahédoekoe, Kan. Nap. Pal.; kasèdoeka, Memb.; kasédoekoe, A. K.;
kahédikoe, Wan. K.; kahâdoeka, Lamb.; êdoeka, La.; ôdoeka, Wa. Lau.; ha'oeëka, Kod.
121. boeren = langgori, Kamb.; langgôri, Tar. Tab. Memb.; langgôroe, Kan. Nap. Pal.; lagôri, A. K.; kagôroekoe, Wan. K.; langgéra pèdoe, Wai B.; lagira pâdoe, Lamb.; langgèkô pâdoe, Kod.;
mado gèra, Lau.; mandoroe pèdoe, Wa.; mandau pèdoe, La.; mandoeoe pèdoe, Tan. R.;
(madau beteekent in O. S. „dorst hebben”, pèdoe = bitter).
122. gapen = ja'i, Kamb.; kawāj, Nap. Pal.; kawaka, Kan. Memb. A. K. Wan. K. Tan. R.; mawa, Lew. Mang. La. Wa. Lau.; maōkô, Kod.
123. knikken = kâdoekoe, Kamb.; kâdikoe, Tar. Tab.; kangâdoek, Memb. W. S.
124. zingen = loedoe, Kamb.; lodoe, Tar. Tab. Nap. Pal. Memb. A. K. Wan. K.; lôdô, Kod.;
dôndô, La.; dôdô, Wa. Lau.; dodoe, Lamb.
125. roepen = pa'aung, Kamb. A. K.; parongoe, Tar. Tab.; padoōē, Kan. Nap.; pa'oōē, Wan. K.; pa'ōj, Lau.;
ka'aula, La. Wa.;
woelôngoe, Kod.;
palaroe, Lamb.;
kajèka, Memb.
126. vragen = karai, Kamb. Wan. K. Lamb. Kod.;
dingoe, Kan. Nap. Pal.; dāngi, Memb.; dingi, A. K.; dingi, La. Wa. Lau.;
(dingi beteekent in Kamb. „inkoopen gaan doen” op schuld.)

127. vragen (naar) = pa'arang, Kamb. O. S.;
katana, Kan. Nap. Pal. Memb. A. K.;
toetoeroe, Wan. K.; toetoera, Lamb.; toe'a, La. Wa. Lau.;
kaliroeng, Kod.
128. antwoorden = heâma, Kamb.; hêma, O. S.; hima, Lew. Kan. Nap. Pal.
Memb. A. K. Wan. K.;
walè, La. Wa. Lau.; bali, Kod.; balêsa, Lamb.;
wo'i, Kar.
129. denken = kanandi, Kamb. O. S.; kanandoeng, Kan. Nap. Pal.;
pangada, Memb. A. K.; pangâda, Wan. K. Lamb.; pangêda, La.; pangèda,
Wa. Lau.
130. weten = pingoe, Kamb.; péngoe, Tar. Tab. Kan. Nap. Pal.; pèngoe,
Lew. A. K. W. K. Wan. K.; pèrgè, Kod.;
pândè, La. Wa. Lau.
tanda, Lamba.;
lâka sé, Memb.;
(tanda beteekent in Kamb. „herkennen”).
131. zich herinneren = namoe, O. S. en W. S.;
lôlô, La. Wa. Lau.
132. vergeten = maroâmbang, Kamb.; marômbang, O. S.;
mboela, Kan. Nap. Pal.; boela, Memb. W. S.;
dênga, Wan. K.; dânga, Lamb.;
(mboelang beteekent in Kamb. „verloren gaan” en dânga is doodenoffer
bij een begrafenis het lijk medegegeven).
133. ontkennen = pahining, Kamb. O. S.; pahinoeng, Kan. Nap. Pal.; pa-
hoenoeng, Lew.; pasini, Memb.; pasoeni, A. K. Wan. K.; pahingoe,
Kod.;
pa'èrè, La.; pèrè, Wa. Lau.; pasèrè, Lamb.
134. zwijgen = kandi, Kamb. O. S.; ndângoe, Kan. Pal. Memb.; doenga,
A. K.; kadi, Wan. K.; kadâna, Lamb.; kadèna, Lau.;
kawânâroe, Nap.; kanarga, La. Kod.; kanawa, Wa.;
kamândâl, Kar.;
katjânanang, Kap.
135. liefhebben = mboehang, Kamb. O. S.; mboesa, Memb.; boesa, A. K.
Wan. K.; bēj, La. Wa. Lau. Lamb.; mbingoe, Kod.
136. haten = karaōē eti, Kamb. O. S. (met dialect veranderingen van eti
vgl. 26) maraōē até, Kan. Taw.;
mboetoe ati, Memb.; W. S.;

- soeka ati, Wan. K.;
kôpoela, Wai B.
137. sterven = meti, Kamb.; mètì, Tar.; maiti, Kar.; mati, Lew. Tab. Mang.
Memb. Wan. K.; matoe, Kan. Nap. Pal.; maté, A. K. Lamb.; matè,
La. Wa. Lau. Kod.
138. dooden = pameti (voor de verschillende dialecten van meti vgl. 137).
139. leven = loeri, Kamb.; lori, Lew. Tar. Tab.; loroe, Kan. Nap. Pal.;
moripa, Memb. La. Wa. Kod.; morikoe, A. K. Wan. K.; morika, Lau.;
morisa, Lamb.;
(miripoe beteekent in Kamb. „weer opleven, weer tot bewustzijn komen”).
140. baden = ihoe, O. S. A. K. Wan. K. Kod.; dihoe, Mang.; risa, Memb.
Lamb.; rigô, La.; ri'ô, Wa.; riwô, Lau.
141. pissen = palindjoe, Kamb. O. S.; palaindjoe, Taw.; palédjoe, Wan. K.;
palaidjoe, A. K.; paléndoe, Kod.;
taliki, Memb. W. S.
142. stinken = wau, Kamb. O. S.; mboei, Mang, Kar.; bau, Wan. K. Wa. Lau.
Lamb.; boe, Memb.; boōē, La.; wôrô, Kod.
143. poepen = tai, Kamb. O. S. en W. S.; taikô, La. Wa. Lau.
144. veesten = kapihoe, Kamb. Lew. Kan. Nap. Pal.; kapisoe, A. K. Wan.
K.; kapéhoe, Tar.; kapâhoe, Mang. Tab. Kar.; kapâsue, Memb.;
pâsue, Lamb. Kod.;
poōē, La. Wa. Lau. (vgl. 142 boōē).
145. ziek zijn = hidoe, Kamb. Kan. Nap. Pal. A. K. Wan. K.; hâdœ, Mang.
Kar. Tar. Tab. Kod.;
pâdisé, Memb.; pâdisa, Lamb.;
karêdoeka, La.; karôdoeka, Wa.; karodoeka, Lau.
146. wond = manœa, O. S. en W. S.; manœnga, Wan. K.; manœrga, Kod.;
manœē, Lamb.
147. zweer = pongœ, Kamb.; pœngœ, Tar. Tab.;
hidœ, Lew.; mahidœ, Kan. Nap. Pal.;
dawa, W. S.; djawa, Lamb.; kadowi, Memb.;
wêtarœ, Taw.;
(met deze woorden bedoelt men zweeren, tengevolge van syphilis; hoe
algemeen verbreid, blijkt uit „hidœ = de ziekte” en dat vreem-
delingen de ziekte gebracht hebben, blijkt uit „dawa = vreemd
uitlandsch).
148. lidteeken = kapilang, Kamb. O. S.; kapila, Memb. W. S.; kapilè, Wan. K.

149. steenpuist = manggâri, Kamb. Mang. Tar. Tab.; manggâroe, Nap. Pal.; wilihoe, Lew. Kan.; kabiloesa, Memb.; kabilasoe, A. K.; kawilibo, Wan. K.; wihiloe, Kod.; kabilô, La. Wa. Lau.; kabila, Lamb.
150. koorts = maringoe, Kamb. Kan. Nap. Pal.; mari, Lew.; maringi, Memb.; paréti, Tar. Tab. Mang.; hariti, Kar.; ngânga, La. Wa. Lau.; kalawara, Lamb.; kalawaroe, Kod.; kapiëla, Wan. K.
151. buikloop = mandjâroe, Kamb. Mang. Tab. Kan. Nap. Pal.; mandjaroe, Tar.; mandjâri, Lew.; mandjan, Kar.; mandjoroe, Memb., mandoroe, La.; mandôrôka, Wa.; madjoroeka, Lau.; kasôroe, A. K.; kasôrô, Wan. K. Wai B.; kasoeroe, Lamb.; hôbôroe, Kod.
152. pokken = héwitoe, Kamb. Lew. Tar. Tab.; hé'oetoe, Mang.; hè'oetoe, Kan. Nap. Pal.; suwita, Memb. Lau.; sawoetoe, A. K. Wan. K.; pô'ângoe, Wa.; pongoe, Lamb. Kod.; zikoe, La.; (pongoe beteekent in Kamb. „zweer”, en hikoe = steken, prikken, inenten.)
153. rheumatiek = majiloe, Kamb. O. S. Memb. A. K.; ma'iloe, Kar. Taw.; manjiloe, Wan. K.; marilô, La.; mawiloera, Wa.; majiloera, Lau. Lamb.; margiloeroe, Kod.; mariloera, Wai B.
154. verkouden = maranga, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K. Lau.; kapôrè, La. Wa. Lamb. Kod.
155. verlamd = halata, Kamb. O. S. A. K.; maté Memb.; matè rëri, La.; matè wiri, Wa.; matè jiri, Lau.; matè jâri, Lamb. Wai B.; mati jâri, Taw.; matè rârî, Kod.; karângi, Kar.; (jâri = kramp, Kamb.).
156. stom = kambânga, Kamb. O. S. Memb. La. Kod.; kabânga, A. K.; kabônga, Wa.; ngadè, Lau. Lamb.; katôa, Wan. K.
157. doof = kawanga, Kamb. O. S. A. K. Wan. K. Lau.; katiloe, Memb. La. Wa. Lamb. Kod.
158. blind = poki, Kamb. Mang.; pôki, Lew. Tar. Tab.; pôkoe, Kan. Nap. Pal.; kambôla, Memb.; kabôla, A. K. Wan. K. Lau.; kaboera, La. Wa.; kamboera, Kod.; môrô, Lamb.

159. *scheel* = *kandjila*, Kamb.; *kandjêla*, Tab.; *kandjili*, Tar.; *kandjéli*, Mang. Memb.; *kandjélir*, Lew.; *kandjéloe*, Kan. Pal.; *kadjéli*, A. K. Wan. K.; *kadjèlè*, Lau. Lamb.; *kadèlè*, Wa.; *kandélé*, Kod. Tan. R.; *kaila*, Taw.; *kalènggoe*, Nap.; *kadiroe*, La.
160. *genezen* = *lângang*, Kamb. O. S.; *lânga*, Nap. Pal. Memb. A. K.; *lènga*, Wan. K. La.; *pia*, Wa. Lau. Kod.; *pī*, Lamb.
161. *geneesmiddel* = *moeroe*, Kamb.; *moree*, Kan. Nap. Pal. Kod.; *môroe*, Mang. Tar. Tab. Lew. Memb. A. K. Wan. K.; *môrô*, La. Wa. Lau. Lamb.
162. *offersteen* = *katoâda*, Kamb.; *katôda*, O. S. en W. S.; *katô*, Wa.
163. *geest* = *marapoe*, O. S. en W. S.
164. *ziel* = *ndêwa*, O. S. Memb. Kod.; *dêwa*, W. S.
165. *bidden* = *hamajaŋg*, Kamb. O. S.; *sabara*, Memb.; *bârang*, La.; *wôlikoe*, Wan. K.; *wôlêka*, Lau.; *oerata*, Wa.; *soerata*, Lamb.; *njaba*, A. K.; (*habarang* = een bijzonder soort offerande, Kamb.).
166. *hemel*, = *awang*, Kamb. O. S. W. S.; *langita*, La, Wa. Lau. Lamb.
167. *zonde* = *ndjala*, Kamb. O. S. Memb. Lamb.; *djala*, A. K. Wan. K.; *ndala*, Lau. Kod.; *zala*, La. Wa.
168. *verboden* = *palili*, Kamb. Mang.; *paliloe*, Kan. Nap. Pal.; *palaloe*, Kap. nde'oekoe, Kar. (oekoe = gewoonte, adat); *nda hida*, Tar. Tab. A. K.; *panda'amoe*, Lew. (amoe = wortel); *inda sara*, Wa. Lau.; *wali sara*, Lamb.; *sâri*, Kod.; (*hâri* beteekent in Kamb. „heilig, door geesten bewoond”).
169. *priester* = *ratoe*, O. S. en W. S.; *ratô*, La. Wa. Lau.
170. *heilig* (van plaatsen) = *hâri*, Kamb. Mang. Lew.; *hâritoe*, Tar. Tab.; *hâroe*, Kan. Nap. Pal.; *sâri*, Memb. A. K.; *êri*, La.; *îri*, Wa.; *bisa*, Wan. K. Lau. Lamb.; (*mbiha* beteekent in Kamb. „machtig, alvermogend”).
171. *graf* = *réti*, Kamb.; *rèti*, Tar.; *rati*, Mang. Lew. Memb. A. K. Wan. K.; *raté*, Kan. Nap. La. Wa. Lau. Lamb.; *ratè*, Kod.; *ratoe*, Pal.;

172. huwen (van den man) = paha, Kamb. O. S.; pozoe, La.; (pohoe = bij elkaar doen, Kamb.);
lalāj, Kan. Nap. Pal.;
tama ti koroe, Memb. A. K.; (de kamer binnengaan);
dèki mawini, Wan. K.; dèkè mawini, Wa.; dèdè mawiné, Lau.;
ngala lawai, Lamb.; (een vrouw nemen);
rgâpoe lakèda miné, Kod.
173. huwen (van de vrouw) = mangoâmang, Kamb.; mangôma, O. S.;
palāj, A. K. Wan. K.; pala'è, La. Wa. Lau.; palej, Lamb.;
rgâpoe kabani, Kod.
174. bruidschat = banda, O. S. Memb. Wan. K.; bada, A. K.;
nga'oe, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.;
(banda en ook nga'oe beteekenen „goederen”. Ook wordt dikwijls gebruikt het woord „wili = prijs”).
175. baren = pa'ana, O. S. W. S.
176. overspel = ndjoerāk, Kamb. O. S.;
pajôra, Memb.; parèwô, Wa.; panggéroe, La.;
dânga, A. K.;
malingô, Kod.;
(jora wordt in O. S. gebruikt in de beteekenis van „hoererij”).
177. viool = djoengga, O. S. Lamb.; djoega, A. K. Wan. K.; doengga, W. S.;
(de djoengga is een tweesnarig instrument).
178. fluit = talili, Kamb.; taléli, Mang. Tar. Tab. Lew.; talali, Kar. Memb.
A. K. Wan. K.; talaloe, Kan. Nap. Pal.;
pogi, La.; powi, Wa. Lau. Lamb.; porgi, Kod.;
(hapoei beteekent in Kamb. „blazen, fluiten”).
179. gong = ana mongoe, Kamb.; ana môngoe, Mang. Tar. Tab.; mamôngoe,
Lew. Kan. Nap. Pal.; môngoe, Memb.;
katala, A. K. Wan. K.; tala, Lamb. Kod.; tâla, La. Wa. Lau.
180. dansen (van den man) = reândja, Kamb.; rèndja, O. S.; rèdja, A. K.;
héroe, Kan. Nap. Pal.; ôrè, Kod.;
kodoeloe, Wan. K.; kôdôla, Lau. Lamb.;
kama, La. Wa.;
sarama, Memb.;
(kamang beteekent in O. S. „paardenspelen houden” en harama = spiegelgevecht met lausen).
181. dansen (van de vrouw) = ninggoe, Kamb.; nénggoe, Tar. Tab. Kan.
Nap. Pal. Memb.; noenggoe, Lew.; négoe, A. K.; nègô, Wan. K.
Lau.; nènggô, La. Wa. Lamb. Kod.;
kalèla, Mang.

182. spelen = padjoeloe, Kamb.; padjoloe, O. S.;
marànggô, La.; wànggô, Wu. Lamb.; mawànggô, Lau.; mawànggè,
Wai B.;
manggoena, Kod.;
mangéngila, Memb.;
bâdjâroe, Wan. K.
183. tol = maka, Kamb. O. S.;
kadia, Kan. Nap. Pal. Kod.; kadjia, Memb. A. K.; kadjéoe, Pal.; kâdè,
La. Wa. Lau.; kâdé, Lamb.
184. huis = oema, O. S. en W. S.
185. dakbedekking (alang-alang) = witoe, Kamb. Mang. Tar. Tab. A. K.
Wan. K.; wisoe, Lew.; woetsjoe, Kan. Nap. Pal.; woesoe, Memb.;
ngaingô, La. Wa. Lau. Lamb.; ngingo, Kod.
186. spar = hoekoe, Kamb.; hokoe, Tar. Lew. Mang.;
ri, Tab. Kar. Kan. Nap. Pal.;
karangga, Memb. W. S.; karaga, A. K. Wan. K. Lau.;
(karangga = tak, Kamb.).
187. deur = pindoe, Kamb. O. S.;
bina, W. S.; bine, Kod.;
malowi, Memb.
188. ladder = panongoe, Kamb. Mang.; panôngoe, Lew. Tar. Tab.; pano'ang,
Nap. Pal.; panoe'ang, Kan. A. K. Wan. K.;
ndéki, Memb.;
nauta, La. Wa. Lau. Lamb.;
witi lètè, Kod.;
(noe'ang beteekent in Kamb. „aanlasschen”;
witi lètè beteekent „waar de voet (witi) op stapt”).
189. vloer = kahéli, Kamb.; kahèli, Tar.; kahali, Lew. Tab. Mang. Kar.;
kasali, Memb.; kahaloe, Kan. Nap. Pal.;
kapèang, A. K.; pè nang, Wan. K.;
katônga, La. Wa. Lau.; tóngala, Lamb.;
katéding, Kod.
190. omwanding = dinding, Kamb. O. S.;
kakatoe, Kan.;
hèmoer, Kap. Nap.;
tôngdang, Memb.; hânda, Kod.; sâda, A. K. Wan. K.;
kôrô, La. Wa. Lau. Lamb.;
(koeroeng = kamer, Kamb.).

191. hoofdstijl = kambaniroe, Kamb.; kabaringoe, Kan. Pal. A. K. Wan. K.;
kambaraing Nap.;
panggaring, Lew.;
pinggi rongoe, Tab.;
poeri, Memb.; pari'i, La. Wa. Lau.; pari, Lamb.;
pôngga, Kod.
192. zolderbalk = pateàngang, Kamb.; patènga, O. S. en W. S.
193. ruimte (onder het huis) = loemboe mboâmang, Kamb.; loemboe mbô-
mang, O. S.; loemboe oema, Kan.; mbô'ang, Kap.; loemboe, Lew.
Nap. Pal.;
kâli mboenga, Memb.; kâli kamboenga, La.; sâli kaboenga, Lau.; kâli
boenga, Wa. Lamb.;
loeboe pè nang, A. K.;
kamboe loe na, Kod.;
(loemboe = onder, beneden, Kamb.).
194. kamer = koeroeng, Kamb.; koroeng, O. S. Memb. A. K.; koroë koe-
mboeka, Wan. K. Lau.; kôrô kômbœ, La. Wa.; kôrô kômbakœ, Kod.;
kôrô dana, Lamb.
195. zolder = hîndi, Kamb.; héndi, Mang. Kar. Tar. Tab. Lew.; héndœ, Kan.
Nap. Pal.; séndi, Memb.; sédi, A. K. Wan. K.;
oema dana, La. Wa. Lau.;
oema lari, Lamb.;
pèda, Kod.
196. stookplaats = aoe, Kamb. O. S. Wan. K.;
karaboeka, Memb. Lamb.; karaboekœ, A. K.; rabœka, La. Wa. Lau.;
rabœkô, Kod.
197. vuur = épi, Kamb.; èpi, Tar.; api, Mang. Tab. Lew. Memb. W. S.;
apœ, Kan. Nap. Pal.;
lâti, Lamb.
198. vuur aanmaken = poei, Kamb. O. S.; hapœi, Kar.; powi, Memb. A.
K. Lau. Lamb. Kod.; poi, Wan. K.; pôgi, La.; pôrgi, Tan. R.;
paroepœ, Kod.
199. vuur blusschen = pândang, Kamb. O. S. Memb. A. K. La. Lamb. Kod.;
pôda, Lau. Wa.; pèda, Wan. K.; pèda, Tan. R.
200. branden = moetoeng, Kamb. O. S. Memb.; moetsjœ, Kan. Nap. Pal.;
toenœ, W. S.;
(toenœ beteekent in O. S. zengen, verschroeien).
201. rook = kawœé, Kamb. O. S.; kawó, Lew.;

- koetoe, Nap. Pal.; kotoe, Kan.; kôtô, Wai B.; kôtông, Kod;
 koémbisa, Memb.;
 siboe, A. K. Wan. K.;
 māōe, La. Wa. Lau.; ngau, Lamb.;
 (koetoe = damp, nevel; māōe = schaduw, Kamb.).
202. asch = āōe, Kamb. O. S. Wan. K.;
 latoe, Memb. A. K.;
 raboeka, La. Wa. Lau.; raboekô, Kod.; karaboeka, Lamb.
203. hoofdkussen (van hout) = noelang, Kamb. O. S.; noela, Lew. Memb. A. K.;
 loenang, Wan. K.; loena, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
204. ligmatje = topoe, Kamb.; tôpoe, Tar. Tab.; tâpoe, Lew. Mang. Kau.
 Nap. Pal. A. K. Wan. K.; tapi, Memb.; tâpè, La. Wa. Lamb.; tèpè,
 Lau.; tâpoé, Kar.; nâpô, Kod.
205. mes = kahidi, Kamb.; kasidi, Tar. Memb.; katidi, Mang. Kar.; katsjidoe,
 Kan. Nap. Pal.; katsjoedi, Lew.; kasoedi, A. K.; kahodi, Wan. K.;
 kêtô, La. Wa. Lau.; kétô, Lamb. Kod.; kiêtô, Wai B.
206. kapmes = kabeàla, Kamb.; kabèla, O. S.; katopoe, Kan. Nap. Pal. Memb.
 A. K. Wan. K.; katôpô, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.;
 (kabèla beteekent in Wa. en Lau.: een groote pot).
207. scheede = tikoe, Kamb.; tékoe, O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
 wânô, La. Wa. Lau.;
 sôpè, Lamb.; hôpè, Kod.; kôpô, Wai B.
208. bijl = kataka, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K. Kod.;
 pônggô, La. Wa. Lau. Lamb.;
 (poenggoe beteekent in O. S.: hakken, kappen).
209. lans = nimboe, Kamb. Kan. Nap. Pal.; némbœ, Tar.; naimboe, Tab.;
 noemboe Lew. La. Wa. Lau.; nâmbœ, Memb. Kod. Lamb.; nibœ,
 A. K. Wan. K.; nôboe, Wai B.
210. schild = téming, Kamb.; tèming, Tar. Lew.; tèmoeng, Kau. Nap. Pal.;
 taming, Mang. Kar. Tab.; tamoenga, Memb.;
 tôda, A. K. Wan. K. Lau.; tônâ, La. Wa. Lamb. Kod.;
 (tônâ = omwanding, Memb.).
211. pan (ijzeren) = kawaloe, Kamb. Tar. Tab. Kan. Nap. Pal.; kawali,
 Lew. Memb. La.;
 tahoe, Mang.
212. ketel (waterkruik met een tuit) = kadihi, Kamb.; kadisi, Memb. A. K.
 Wan. K. Lau. Lamb.; kadéhi, Mang. Tar. Tab.; kaditsjoe, Nap.
 Pal.; kadiri, La.; kadôrô, Kod.

213. bord = kawinga, Kamb. O. S. Memb. A. K.;
pèngga, La. Wa. Lamb. Kod.; pèga, Wan. K. Lau.
214. drinknap = kaba, Kamb. O. S. A. K.; kôba, Memb. La. Wa. Lau.
Lamb.; ka'a, Wan. K.;
tarôbô, Kod.;
(de eerste beteekenis van kaba is: klapperdop).
215. schotel (houten) = toboeng, Kamb.; tôboeng, Mang. Tar. Tab.; tâboeng,
Lew. Kan. Nap. Pal. A. K.; tabongoe, Kar.; tâbô, Lamb. Kod.;
ta'oeng, Wan. K.;
sânga, Memb.; ènga, La.; ônga, Wa. Lau.; ûnga, Wai B.
216. scheppen = takoe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.; takô, La. Wa.
Lau.; kâdoe, Lamb.; handokoe, Kod.
217. mand (met over heen passend deksel) = mbeàka, Kamb.; mbèka, O. S.;
bèka, W. S.;
open mand = mboâla, Kamb.; mbôla, O. S.;
kapépi, Memb. A. K.; kapèpè, La. Kod.
218. zak (gevlochten van rottan) = lâpoe, Kamb.; O. S. Kod.; lépitoe, Wan. K.;
loni, La. Wa.;
wali bôkô, Lau. Lamb.;
kawihoe, Kar.
219. kist = pâti, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K. La. Wa.; pâtoe, Kan.
Nap. Pal.;
kâpi, La.; kâwi, Kod.
220. pot = woeroeng, Kamb. Tar. Tab.; woeroe, Kod.; woerang, Mang.; woerô,
Lau.; wirô, Wa.; rgirô, La.; wâroeng, Kan. Nap. Pal.; âroeng, Lew.
A. K. Wan. K.; jâroe, Lamb.; roōng, Kar. Taw.;
kaseri, Memb.
221. koken = manahoe, Kamb. O. S.;
tadètang, Kan. Nap. Pal.; tadèsa, Memb.; toedètang, Lew.;
otoeng, A. K.; oti, Wan, K.; pati'i, La. Wa. Lau. Lamb.;
pandèndè, Kod.;
(toedètang samengesteld uit toe = plaatsen, zetten, en dèta = boven
op, nl. op de steenen in het haardvuur zetten.
Wat otoa betreft, in O. S. is het woord wotoe = iets ergens op zetten,
boven op plaatsen;
pandèndè beteekent: recht overeind zetten).
222. braden = rânda, Kamb. O. S. Memb.;
lâwaroe, A. K. Wan. Kod.; lâwara, La. W. S.

223. poffen = hongoe, Kamb.; hôngoe, Mang. Kar. Tar. Tab.; hângoe, Lew. Kan. Nap. Pal. Wan. K.; sângoe, Memb. A. K.; hôngô, Kod.; dôngô, La. Wa. Lau.; nôngô, Wai B.; kanângô, Lamb.
224. roosteren = padarang, Kamb. O. S.; padara, Memb. A. K. Wan. K.; diroeng, Lew. Kan.; diroe, Kod.
225. spijs = pangangoe, Kamb. O. S.; pa'a, Lew. Wan. K.; paja'a, Lamb.; panga, Memb.; panga'a, La. Wa. Lau.; pa'angoe, A. K. pamōōē, Kod.
226. reisvoorraad = bālang, Kamb. O. S. Memb. A. K. Lamb. La.; bèlang, Wan. K.; bêlang, Wa.; bôlang, Lau.; balángo, Kod.
227. toespis = rī, Kamb. Tab. Mang.; ré, Tar. Taw.; rowi, Memb. A. K. Wan. K.; rôwè, La. Wa. Lau.; rôgè, Kod.; kaita, Lew. Kan. Nap. Pal.; roemba, Lamb.; (roemba beteekent in O. S. gras).
228. vleesch = toloeng, Kamb.; tôloeng, O. S. Memb.; rau, A. K.; ro'oe, Wan. K.; (rau = blad, veer, Mang. Tar. Kod.); kana'a, La. Wa. Lau.; kasila, Lamb.; kabi, Kod.; tanggoe, Kar.; (voor „vleesch, menschelijk lichaam" vgl. no. 2, en 57 en 391).
229. visch = ijang, Kamb. Memb.; ji'ang, Lew. Kan. Nap. Pal. A. K.; irga, La. Kod.; ija, Wai B.; kabokoe, Wan. K.; kabôkô, Lau.; katôkô, Wa.; katôka, Lamb.
230. rijst (padi) = oehoe mângoe tâdang, Kamb.; pari, O. S.; paroe, Kan. Nap. Pal.; pâri, Memb.; paré, A. K. Wan. K. Lau. W. S.; (beras) = oehoe karohoe, Kamb.; oehoe karôhoe, Mang. Kar. Tar.; auhoe karôhoe, Lew. Tab.; oehoe arô'ahoe, Kan.; oehoe karô'a, Nap.; oehoe rohoe, Pal.; maroe oso, A. K. Wan. K.; auhoe marôhoe, Taw.; maro'asa, Wai B.; wièsa, Memb. Wa.; wièza, La.; wi'asa, Lau.; wisa, Lamb.; wiha, Kod.; (nasi) = oehoe mémi, Kamb.; oehoe mèmi, Tar.; auhoe mami, Mang. Tab. Lew.; oehoe mamoe, Kan. Nap. Pal.; oesoe mami, Memb.; ausoe mami, A. K.; ohoe mami, Wan. K.; nga'a, La.; nga'a moemi, Wa. Lau.; hamoengoe mami, Kod.

- (mémi = gekookt; nga'a = spijs);
 (ketan) = kadita, Kamb. O. S.; Memb. A. K. Wan. K. Lau.; kaditô,
 La. Wa. Lamb. Kod.
231. rijstblok = ngohoeng, Kamb.; ngôhoeng, Tar.; ngihoeng, Lew. Kan.
 Nap. Pal. A. K.; ngihi, Wan. K.; ngahoeng, Mang. Kar. Tab.;
 ngâsoe, Memb. Lamb. Kod.; ngo'oe, La. Wa. Lau.
232. stamper = aloe, Kamb. O. S. W. S.
233. wan = tâpi, Kamb. O. S. Memb. La.; tapi, Wa. Lau. Lamb.; tapoe,
 Kan. Nap. Pal.; tipi, A. K. Wan. K.;
 kalidi, Kod.
234. stampen = bai, Kamb. Tar. Memb. A. K. Wan. K. Lamb.; ba'ai, Tan.
 R.; ba'i, La.; ba'è, Wa. Lau.; baj, Kod.; bè'a, Mang. Kar.; bè, Lew.
 Tab. Kan. Nap. Pal.
235. kaf = oeta, Kamb. O. S. Memb. A. K.; oetô, Kod.; itoe, Kan. Nap.
 Pal. Wan. K.; ngoeta, Lamb.;
 pa'oe, La. Wa. Lau.
236. zout = méhi, Kamb.; mèhi, Tar.; mihi, Lew.; mahi, Mang. Kar. Tab.;
 mahoe, Kan. Nap. Pal.; masi, Memb. A. K.; mâsi, Wan. K. Lamb.;
 mé'i, La. Wa. Lau.
237. poot = wihi, Kamb. Mang. Tar.; witi, Tab. Kar. Kod.; witsji, Lew.;
 witsjoe, Kan. Nap. Pal.; wisi, Memb. A. K. Wan. K.;
 wâ'è, Wa. Lau.; râ'è, La.;
 lédoe, Lamb.
238. hoef = woe, Kamb.;
 panggoé, O. S. Memb.;
 koekoe, A. K. Wan. K.; koe'oe, La. Wa. Lau. Lamb.; rgoergoe, Kod.
239. vogel = mahawoeroeng, Kamb. O. S.; masawoeroeng, Memb. A. K.;
 kéla, La. Wa. Lau.;
 mango, Lamb.;
 kahiloe, Kod.;
 (hawoeroeng = vliegen; mango, waarvoor men in O. S. zegt: ma-
 nginoe = kleine vogeltjes; kahiloe beteekent in O. S. „oor”).
240. vleugel = woeloe kâpa, Kamb. Lew. Tar. Tab. A. K.; woloe kâpa,
 Kan. Nap. Pal.; woêloe kâpa, Memb. W. S.;
 rau kâpa, Mang. Kar.;
241. veeren = woeloe ihi, Kamb. A. K.; woloe ihoe, Kan. Nap. Pal.; woeloe
 ihi, Memb. W. S.; rgoeloe ihi, La.;
 rau ihi, Lew. Tar. Tab. Kar. Mang.

242. nest = hiboe, Kamb. Kan. Nap. Pal.; héboe, Lew. Tar. Tab.; háboe, Mang. Kar. Kod.; sáboe, Memb. Lamb.; siboe, A. K.; hi'oe, Wan. K.;
boboe, Wa.; joboe, Lau.; oeboe, La.; ôboe, Tan. R.
243. ei = tiloe, Kamb. O. S. A. K. Wan. K.; tâloe, Mang. Kar. Tab. Memb. Lamb. Kod.; têloe, La. Wa. Lau.
244. staart = kikoe, Kamb. O. S. W. S.; kékoe, Wan. K.; kaikoe, Lew. Taw. A. K.; (kikoe = staart, wordt alleen gebruikt van viervoetige dieren, voor staart van vogels gebruikt men woeloe, vgl. 241).
245. varken = wē, Kamb.; wēj, Tar.; waj, Mang. Tab. Lew. Kar. Kan. Nap. Pal. Wan. K. Lamb.; wawi, Memb. W. S.
246. knorren = kahoâtakoe, Kamb.; kahôtoekoe, Tar.; kapôtoekoe, Tab.; kahôkoekoe, Kan. Pal.; kahôkoeka, Lamb.; kawôkoeka, Wa.; kangôkoe, Na.; kawêka, Memb. A. K. Wan. K.; La.; wêka, Lau.;
kalômbôkô, Kod.
247. geit = kamâmbi, Kamb.; kawimbi, Kod.; rimbi, La.; jimbi, Wa.; kamémi, O. S. Memb. A. K. Wan. K. Lamb.; kamémoe, Kan. Nap. Pal.; kamêka, La.
248. schaap = bimbi, Kamb.; bémbi, O. S.; bémboe, Kan. Nap. Pal.; bèmbè, Memb.; bèbè, W. S.
249. blaten = kabeàka, Kamb.; kabêka, O. S.; kamêka, W. S.
250. buffel = karambo'a, Kamb.; karâmbô, Lew. Tar. Tab. Wa. Lau.; karâmbô, Nap.; kárâmbô, Pal. Kod.; karambau, Memb. La.; karabau, A. K. Wan. K.; karimbo'a, Mang. Kar.; kari, Lamb. Kan. Loek.
251. loeien = ka'ônga, Kamb. O. S.; kangôka, Kan.; ka'ôka, Nap. Pal. W. S.
252. paard = ndjara, Kamb. O. S. Memb. A. K.; djara, Wan. K. Lamb.; ndara, La. Wa. Lau. Kod.
253. hinneken = kangika, Kamb. Mang. Memb.; kangêka, Tar. Tab. A. K. Wan. K. Lau.; kangi, Kar.; kangila, La. Wa. Lamb.; pangingoe, Lew. Kan. Nap. Pal.; hangingikô, Kod.
254. hert = roeha, Kamb. O. S.; roesa W. S.
255. hond = ahoe, Kamb. O. S.; asoe, Memb. A. K. Wan. K.;
bângga, La. Lamb. Kod.; bôngga, Wa. Lau.;
(bângga beteekent in O. S.: blaffen).
256. blaffen = bângga, Kamb. O. S. Memb.; kabau, Nap.;
rondoe, Mang. Tab.; roendoe, Kar.;

- djauka, A. K.; auka, Wa. Lau.; oka, La.; rgôkô, Kod.;
wôwôra, Lamb.;
oloe, Wan. K.; (oeloe beteekent in O. S.: jankend huilen van een hond).
257. kat = meo, Kamb. O. S.;
woedoe, Tar. Tab.; wodoe, Memb. A. K. Wan. K.; wôdô, Wa. Lau.
Lamb.; rgôdô, La. Kod.
258. miauwen = kameo, Kamb. O. S.; kamèò, Tar. Tab.; kaméoka, Memb.;
kamèkô, Kod.; kangé'oeke, A. K. Wan. K.; kangauka, La.; kanga'oe,
Wa. Lau.; kanga'oeka, Lamb.;
ponoe, Pal.
259. duif = mbâra, Kamb. O. S.;
nggoekoe, Kan. Nap. Pal.; sanggoekoe, Memb.; sakoekoe, A. K.;
takoeke, La. Wa. Lamb.; takokoe, Lau.;
koloeng, Wan. K.; kôloeng, Kod.
260. kraai = nggangga, Kamb. O. S. Memb.; nggàngga, Mang.; gaga, A. K.
Wan. K. Lau.; nggaka, Tan. R. Lamb.; hanggakô, Kod.; nggali
nggaka, Wa.
261. kip = manoe, Kamb. O. S. W. S.
262. haan = manoe woeloe, Kamb. O. S.; m. woloe, Kan. Nap. Pal. Memb.
A. K.; m. wôloe, Wan. K.; m. mageilô, La.; m. weilô, Wa.; m.
jeilô, Lau. Lamb.; m. mareilô, Wai B.; m. margeilô, Kod.
263. hen = bai manoe, Kamb. O. S. A. K. Lamb. Kod.; bi manoe, Memb.;
béj manoe, Wan. K. La. Wa. Lau.
264. papagaai = kaka, Kamb. O. S. W. S.
265. perkiet = pirihoe, Kamb. O. S.; péroehoe, Kan. Nap. Pal.; périsa, Memb.;
périsoe, A. K. Wan. K.; pèràhô, Kod.; pèrô, La. Wa. Lau. Lamb.
266. reiger = nggoâkaréa, Kamb.; nggôkarai, Mang.; nggôkarè, Tar. Tab.;
langgôkar, Lew. Kan. Nap. Pal.; lagôkar, A. K. Wan. K.; la-
nggôkâra, Memb. La. Wa. Lau.;
manoe wè, Lamb.;
alô, Kod.
267. kiekendief = ikitoe, Kamb. O. S. A. K. Wan. K.; ikoetoe, Kan. Nap.
Pal.; ikita, Memb.; wikita, La. Wa. Lau.; ikitô, Kod.; wita, Lamb.
268. kalong = paní, Kamb. O. S.; paniwi, Memb.; paniki, A. K. Wan. K.
La. Wa.; kaniki, Lau. Lamb.; panirgi, Kod.
269. muis = kalaoe, Kamb. Mang. Nap. Memb.; walaoe Lew.; malaoe, Tar.
Tab. A. K. Wan. K. Wa. Lamb.; alaoe, Kan.; laoe, Pal.; malargô,
La. Kod. malawô, Lau.

270. aap = boeti, Kamb. Mang.; boti, Lew. Tar. Tab.; botoe, Kan. Nap. Pal.;
boté, Memb.;
kauki, A. K.; kojki, Wan. K.; koki, Kod.;
kédoe, La. Wa. Lau. Lamb.
271. luis = woetoe, Kamb. O. S. A. K. Wan. K. Lau.; wotoe, Lew. Tar.
Tab.; oetoe, La. Wa.;
katoema, Memb.; katoenggoe, Lamb.;
tamála, Kod.
272. spin = ngginggi, Kamb. Mang.; nggéggi, Lew. Tar. Tab. Memb.;
nggènggoe, Kan. Nap. Pal.; nggènggè, La. Kod.; gégi, A. K. Wan.
K.; gègè, Lau. Wa. Lamb.
273. vlieg = halabau, Kamb.; walabau, Mang.;
ladâpoe, Lew. Kan. Nap.; ladâkoe, Pal.; kaladâkoe, A. K. Wan. K.;
kaladôkô, Kod.; kaladisa, Lamb.; kaladipa, Memb.; kalaloepa, La.
Wa.; kalaloeka, Lau.;
kaninikoe, Tar. Tab. Kar. Ma.
274. muskiet = kalomoehoe, Kamb. Tar. Tab.; kalomboehoe, Ma.; kaloeboe,
Kar. Taw.;
kaninikoe, Mang. Kan.; kaninoekoe, Nap. Pal. A. K.; kaninika, Memb.
La. Wa.; karigita, Lau.; karanggita, Lamb.; karanggitoe, Kod.;
kahidikoe Wan. K.;
kanôba, Wai B.; (in Kan. is kangôba een klein soort muskiet).
(voor kaninikoe vgl. 273).
275. kapel = kabeâbâkoe, Kamb.; kabèbâkoe, O. S.; kabèbâka, Memb. W. S.;
kabèbôkô, Kod.
276. rups = kataroe, Kamb. O. S. Memb. A. K.;
kalédikoe, Wan. K.; kalèdôka, La. Wa. Lau. Lamb.; kalèdôkô, Kod.
277. sprinkhaan = kabala, Kamb. Lew. Tar. Tab. Memb. A. K. La. Wa.
Lau. Lamb.;
lōnga, Kan. Nap.;
kapoedoe, Wan. K. Kod.;
kanjâkoe, Mang.; kanjékoe, Taw.
278. mier (zwarte) = kahodoek, Kamb.; kahâdoek, Lew.; kahâdoe, Wan. K.;
kahâdô, Kod.; kakoedoe, Kan. Nap. Pal.; kakoedi, Memb.;
kapâdihoe, Tar. Tab. Kar.;
mangâni Mang.;
kamauta, A. K. La. Wa. Lau. Lamb.

279. mier (roode) = kambaloe, Kamb. O. S. Memb. A. K.;
bétœ, Wan. K.; bêtô, La. Wa. Lau. Lamb.; bêtôrô, Kod.
280. slang = oelâroe, Kamb. O. S.;
mândœ, Lew. Kan. Nap. Pal.; mûdoe, A. K. Wan. K.;
kabokœ, Memb.; kabôkô, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
281. duizendpoot = lambarœ, Kamb. O. S.; mbarœ, Nap. Pal.; lêmbarœ,
Kar. Taw.; kambarœ, Memb.; barœ, A. K. Wan. K.;
kalipa, La. Wa. Lau. Kod.
282. rog = pai, Kamb. O. S. W. S.; pèa, Mang.; pè, Nap. Pal.; pajô, Kod.
283. aal = toena, Kamb. O. S. W. S.; tojoena, Nap. Pal.
284. krab = karoengœ, Kamb. Mang.; karânggi, Lew.; karâgi, A. K. Wan.
K.; karânggoe Kan, Nap. Pal.; kanitoenga, Memb. Lau;
kâra kâpœ, Tar. Tab
285. kreeft = kilimangœ, Kamb.; kâlimangœ, Tar. Tab Mang.; kâlœmangœ,
Kan. Nap. Pal.
286. kikvorsch = kapaki, Kamb. Memb. A. K. Wan. K.; kapêki, Lew. Tar.
Kar. Taw.; kapêki, Mang. Tab; kapêkœ, Kan. Nap. Pal.; kapaké,
Lau. Kod.;
pakè, La. Wa. Lamb.
287. hagedis = koembœ lai, Kamb.; kombœ lai, O. S. Memb.; kobœ lai,
A. K. Wan. K.;
kômbô, Lamb. Kod.; kômbôla, La. Wa. Lau.
288. krokodil = wœja, Kamb. Mang.; wôja, O. S. Memb. A. K. Wan. K.
Lau. Lamb.; wôra, Wa.; wôrga, Kod.; rgôza, La.
289. leguaan = lawœra, Kamb. Mang.; lawôra, O. S. W. S.; largôra, Kod.;
lôra, Wan. K.
290. schildpad = tanoâma, Kamb.; tanôma, O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
rgênoe, La.; rgânœ, Kod.; wênoe, Wa. Lau; jânœ, Lamb.
291. worm = njéli, Kamb.; njali, Mang. Memb.; njalœ, Kan. Nap. Pal.;
nguli, Lew.; malila, Tar. Tab.; lila, A. K.; lilè, Wan. K.; loti, La.
Wa. Lau. Lamb. Kod.
292. sarong = laœ, Kamb. O. S.; lawô, Kod.;
jê, Memb.; jèè, Lau.; jè, Lamb.; wèè, Wa.; rgèè, La.; rèè, Wai B.;
rabi, A. K. Wan. K.
293. baadje = kalêmbi, Kamb.; kalêmbi, Tar. Kan.; kalêmbœ, Nap. Pal.;
kalambi, Mang. Lew. Tab. Memb.; kalabi, A. K.; kalâmbè, La. Wa.
Lau.; ramboe, Kar. Ma.;
kopè, Wan. K. Lamb.;
kahihi, Kod.

294. slimoet = hinggi, Kamb.; inggi, Mang.; singgi, Memb.; rénggi, Lew Tar; régi, A. K. Wan. K.; rénggoe, Kan. Nap. Pal.; ingi, La. Wa. Lau.; singi, Lamb.; hânggi, Kod.;
waroe, Tab. Kar. Taw.
295. hoofddoek = kambala, Kamb. O. S.;
kawoeraka, Memb.; rôwa, A. K. Wan. K.;
kapauta, La. Wa. Lau. Lamb.;
hènggèloe, Kod.
296. kam = hai, Kamb. Tar. Wan. K.; hèa, Mang. Kar.; hè, Tab. Lew. Nap. Pal.;
roeo, Kan.; roebi, Memb.; A. K.; oāra, La. Wa. Lau.; soera, Lamb.;
horô, Kod.
297. ring = tawoeroe, Kamb. O. S. W. S.; tegoeroe, La.; targoeroe, Kod.
298. armband = kara, Kamb. O. S.;
kalia, Mang. Pal.;
léli, Memb. A. K. Wan. K.; lèlè, La. Wa. Lau. Kod.
299. lendendoek = roehoe bânggi, Kamb.; rôhoe bânggi, Tar. Tab.; roehoe bânggoe, Kan. Nap. Pal.; rosoe bânggi, Lew.; roesoe bânggi, Memb.;
wa'oe, A. K. Wan. K.; wa'a, La. Wa. Lau.; wâzô, Kod.; mawô, Lamb.
300. oorknop = poela, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. Ka.; poelô, Lau.;
oewô, La. Wa.; siwô, Lamb.; hoergô, Kod.
301. katoenen weefsel = tera, Kamb. Mang.; tèra, O. S.;
kamba, Memb. La. Wa. Lau. Lamb. Kod.; kaba, A. K. Wan. K.;
(kamba beteekent in O. S. „wol” vgl. 338).
302. vlechten = oenang, Kamb. O. S.;
wana, Memb. Wa.; ngana, A. K. Wan. K. Lau.; margana, La. Kod.;
jana, Lamb.;
dji, Mang. Tab. Kar.
303. draaien (touw) = poeti, Kamb. Mang. Kar.; poti, O. S. Memb. A. K. Wan. K.; potoe, Kan. Nap. Pal.; pôtè, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
304. tasch (sirih) = kaloemboetoe, Kamb. O. S.; kaloemata, Memb.;
hotoe, Kan. Pal.;
karèsa, A. K. Wan. K.;
kalékoe, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
305. ploegstok = kahoânga, Kamb.; kahônga, O. S.;
raōēkoe, Kan. Nap. Pal.;
kauba, La. Wa. Lau.

306. handschoffel = parikoe, Kamb. Mang. Kar. Ma. Lew.;
 pangóboe, Tar. Tab.; pangáboe, Taw.;
 panjáka, Kan. Pal.;
 hodoë, Nap.;
 kasoé, Memb.;
 pangali, A. K. Wan. K. Lamb.;
 kanèka, La. Wa. Lau.
307. rijstmesje = kahidi moeti, Kamb.; kahidi moti, Tar.; katidi moeti, Mang.;
 katoedi moti, Tab.; katsjoedi moti, Lew.; katsjoedi wátœ, Kan.
 Nap. Pal.; kasidi pawatœ, Memb.; kasoedi pasarœboe, A. K.; kêtô
 kény, La. Wa.; kêtô ngoeti, Kod.;
 (vgl. kahidi, 205; en voor moeti, 319).
308. patjol = kataka, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
 taipa tana, La.;
 tabèkô, Kod.
309. tuin = woâka, Kamb.; wôka, O. S.;
 kapangœ, Tab. Taw.; mangœ, Kan.; mangô, Kod.; ôma, Memb. A. K.
 La. Wa. Lau. Lamb.;
 kahibœ, Wan. K.;
 (ômang beteekent in O. S. „bosch”; bij den gewonen roofoebouw maakt men
 van omgekapte bosch een tuin).
310. rijstveld = látang, Kamb. O. S. Memb.;
 laka, A. K. Wan. K.
 painba, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.;
 (voor droge rijstvelden gebruikt men het woord „tuin”).
311. dijkje = kamotoe, Kamb. O. S. Memb. A. K.; kamôtô, La. Kod.;
 lètè, Wa.; (lètè beteekent gewoonlijk „heuvel, berg”);
 tógô pamba, Lamb.
312. waterleiding = loânda wai, Kamb.; lônnda wai, Mang. Tar. Tab.; ânda
 wai, La. Kan. Nap. Pal.;
 lara wè, Memb.; lara wai, A. K.;
 lai wèè, La. Wa.;
 kalôka, Wan. K. Lau. Lamb.;
 lôkô tana, Kod.;
 (loânda = leiden, geleiden; lara = weg.; ânda, = voetpad; lôkô =
 rivier; vgl. voor kalôka het Mal. selokan, goot, waterleiding).
313. omheining = oâka, Kamb.; ôka, O. S.;
 nggâlœ, Kan. Nap. Pal. Memb. Kod.; gâlœ, A. K. Wan. K. Lamb.;
 gêlœ, La. Wa. Lau.

314. zaaien = hâbâroeng, Kamb. O. S.; sâbâroe, Wan. K. Lamb.; sâbâra, Memb. A. K. Wa.; zâbâra, La.; sôbâra, Lau.; habârô, Kod.
315. zaad = wini, Kamb. Mang. Tar. Memb. A. K. W. S.; woeni, Lew. Tab.; winoe, Kan. Nap. Pal.
316. planten = pamoela, Kamb. O. S. W. S.; wôka, Kod.; (wôka keteekent in O. S. tuin).
317. rijp = rara Kamb. O. S. Memb. A. K. Kod.; midoe, Wan. K.; mêdoe, La. Wa.; modoe, Lau.; mâdoe, Lamb.; (mâdoe beteekent in O. S. „droog”).
318. onrijp = moeroe, Kamb. Mang.; moroe, Tar. Lew.; môroe, Tab. Kan. Nap. Pal. Memb. A. K.; môrô, Kod.; kapoké, Wan. K.; kapôkè, La. Wa. Lau. Lamb.; (de betekenis van rara is „rood” en van moeroe is „groen”).
319. oogsten = moeti, Kamb. Mang.; moti, Tar. Tab. Kar. Lew.; ngoeti, Kod.; wâtoe, Kan. Nap. Pal. Memb.; mangâti, Lamb.; saroboe, A. K. Wan. K.; sarôbô, Lau.; kénî, La. Wa.; (moeti etc. wordt gebruikt van „rijst oogsten”).
320. oogsten (van djagoeng) = pâpoe, Kamb. O. S.; poepoe, Kan. Nap. Pal.; popoe, Memb. Wan. K. Wa.; pôgœ, A. K.; pôgô, Lau. Lamb.; pônggœ, Kod.; (poenggœ beteekent in O. S. „afkappen, omhakken”).
321. halm = poâla, Kamb.; pôla, O. S. W. S.
322. aar = wili, Kamb. Mang. Tar.; woeli, Lew. Tab. Wa. Lau.; wiloe, Kan. Nap. Pal.; rgoeli, La. Kod.; lo'a, Memb. A. K. Wan. K.; loe, Lamb.
322. djagong = wataroe, Kamb. O. S.; watara, Memb. W. S.; kamboroeng, Kan. Nap. Pal.; lâdi, Wan. K.
323. boonen = kambí, Kamb. O. S.; kambé, Kan. Nap.; kambo'a, Pal. Memb.; kabo'a, A. K.; kabè, Wan. K.; kambè, La. Wa. Lau. Kod.
324. tabak = hambakoe, Kamb. O. S.; mbakoe, Lew. Kod.; bakoe, W. S.; tambakoe, Memb.; hambeoe, Kan. Nap. Pal.
325. suikerriet = tiboe, Kamb. Kan. Nap. Pal.; A. K.; téboe, Tar.; tâboe, Tab. Lew. Mang. Memb. Lamb.; têboe, La. Wa. Lau.; ti'oe, Wan. K.; toboe, Wai B.; ilâhô, Kod.; (ilahoe beteekent in O. S. een rietsoort, dat in het wild groeit en veel op suikerriet gelijkt).

326. aardnoot = manila, Kamb. O. S. Memb.;
 kabai tana, A. K.; kabé tana, Wan. K.; kambè tana, La. Wa. Lau. Kod;
 oewè ngisi, Lamb.;
 (voor kambè vgl. kambí, 323; oewè ngisi beteekent: aardvrucht met inhoud).
327. ui = bawang, Kamb.; lahôna, O. S.; lasôna, Memb. A. K. Wan. K.;
 lôna, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
328. kalebas = karoboe, Kamb.; karâboe, Mang. Lew. Memb. A. K. Kod.;
 kâlâhoe, Tar. Tab. Kan. Nap. Pal.; kara'oe, Wan. K.; karôbô, La.
 Wa. Lau.; kadâsâ, Lamb.
329. oebi = katâbi, Kamb. Tar. Tab.; katoboe, Lew.; kasâba, Lamb.;
 katétœ, Kan. Nap. Pal.; katéti, Memb. A. K. Wan. K.; katètè, Lau.;
 oei, Mang.; oewi, La.; oergi, Kod.;
 (iwi beteekent in Kamb. „wilde aardvruchten”).
330. katêla = loea ai, Kamb.;
 (loea blijft in alle dialecten hetzelfde; voor de vormen van ai = hout,
 vgl. 379).
331. tjabe = mbakoe hœoe, Kamb. O. S.; mboekoe hœoe, Kan. Nap. Pal.;
 mbakoe saoe, Memb.; bakoe saoe, A. K. Wan. K. Lamb.; boekoe
 saoe, Lau.; bakoe ragoe, La.;
 watœ nggangga, Wa.; (watœ = steen; nggangga = kraai).
332. kokos = kokoer, Kamb.; kôkoer, Lew. Nan. Nap. Pal.;
 langai, Mang. Tab. Kar; nî, Memb. Lamb.; njœoe, A. K.; njo'œoe, Wan.
 K.; noe'œoe, La. Wa. Lau.; ngi'ô, Kod.
333. lontar = ménggitœ, Kamb.; mênggitœ, Tar.; manggitœ, Mang. Tab.
 Lew. Kar.; manggoetœ, Kan. Nap. Pal.; manggita, Memb.; magitœ,
 A. K. Wan. K.; mangita, La. Wa. Lau. Lamb.; mangitô, Kod.
334. dronken = mœœkœ, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
 kindôra, La. Wa. Lau. Lamb.;
 pargène, Kod.
335. suiker = méhi langga, Kamb. (voor méhi = zout, vgl. 236; langga = zoet,
 vgl. 528; in W. S. zegt men: wèè têhoe = water van suikerriet,
 vgl. 325).
336. pandan = pândang, Kamb. Tar. Mang.; pânda, La. Wa. Lamb. Kod.;
 pâda, A. K.; pèda, Wan. K.; pènda, Tan. R.;
 iri, Lew.; oeri, Tab. Taw.;
 roe tâpœ, Kan.; rau tâpœ, Nap. Pal.; ro tâpi, Memb.;
 (roe = blad; tâpœ = mat).
337. mangga = pau, Kamb. O. S. A. K.; po, Memb.; po'œoe, Wan. K.; pôrgô,
 Kod.; oepô, La. Wa. Lau. Lamb.

338. kapas = kamba, Kamb. O. S. W. S.; kaba, A. K. Wan. K.
339. kapok = kamba hika, Kamb. O. S.; kamba watoe, Memb.
340. gras = roemba, Kamb. O. S.; mârïtoe, Lew.; mârïtoe, Kan. Nap. Pal.;
roeta, Memb. La. Wa. Lau. Lamb.; roetoe, A. K. Wan. K.;
[roetô, blad, Kod.; hars, La.; roetoe, sirih, Kod.].
341. alang-alang = witoe, Kamb. O. S. A. K. Wan. K.; witsjoe, Lew.;
woetsjoe, Kan. Nap. Pal.; woesoe, Memb.;
ngaingo, La. Wa. Lau. Lamb.; ngingô, Kod.
342. pisang = kaloé, Kamb., O. S.; kalowoe, Lew.; kalo'oe, Kan. Nap. Pal.
Memb. A. K.; kalô, Wan. K.; kalôrgô, La. Kod.; kalôwô, Wa. Lau.
Lamb.
343. papaja = kaloé djawa, Kamb. O. S.; kalailoe, Tar. Tab.
344. citroen = djârikoe, Kamb., O. S.; djirikoe, Lew. Wan. K.;
moendoe, Kan. Nap. Pal.; moendi, Memb.; moedi, A. K.; moendè, Lamb.;
marôtô, La. Wa. Lau.; paroetoe, Kod.
345. indigo = wora, Kamb.; wôra, O. S.; Memb. W. S.;
kênêboe, La.;
wainggiloeng, Kod.
346. pinang = winoe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.; winô, Wa. Lau.;
mama, La.;
katiba, Lamb.;
lâba, Kod.;
(mama beteekent in het Savoeeneesch: sirih kauwen).
347. sirih = koeta, Kamb. O. S. Memb. A. K. La. Lamb.; oeta, Wa. Lau.;
kôwak, Wan. K.; rôwa, Kod.
348. kalk = kapoe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K. Lamb.; katarga,
La. Kod.; katara, Wa. Lau.
349. koenjit = wingir, Kamb. Mang. Lew.; wingoeroe, Kan. Nap. Pal.;
wingira, Memb.; dingira, La. Wa. Lau.; hingirô, Kod.;
kaungi, Tar. Tab. Kar.; koenji, A. K.; konji, Wan. K.; koenita, Lamb.
350. rotan = iwi, Kamb. Tar.; oewi, Lew. A. K. Wan. K.; âwi, Kar.; aiwè,
Taw.; oewè, La. Wa. Lau. Lamb.; oergè, Kod.; oei, Mang. Tab.
Kan. Nap. Pal. Memb.; ioe, Kap.
351. bamboe = au, Kamb. O. S. A. K.; oē, Memb.; oē, Wan. K.; rôô, La.;
wôô, Wa. Lau. Lamb.; ônggâlô, Kod.
352. damar = padâmoe, Kamb. O. S. Memb.; madâmoe, A. K.; madâmô, Kod.;
kadâmoe, Wan. K.; kadâmô, La. Wa. Lau. Lamb.
353. aarde = tana, Kamb. O. S. W. S.

354. hemel = awang, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.; awôngô, Kod.;
langita, La. Wa. Lau. Lamb.
355. zon = lodoe, Kamb.; lôdoe, Tar.; lâdoe, Mang. Kan. Memb. A. K. Wan.
K.; lôdô, La. Wa. Lau.; lâdô, Lamb. Kod.;
hâdè, Lew. Nap. Pal.; hâdo, Tab. Taw.; hâdi, Kar.
356. maan = woelang, Kamb. O. S.; woela, Memb. W. S.; rgoela, La.
357. ster = kandoenoe, Kamb. O. S.; andinoe, Kan.; ndinoe, Pal.; kandinoe,
Memb.; madinoe, A. K.; mandoeboe, La. Wa.; madoeboe, Lau.;
mandoōē, Lamb.; mandoenè, Kod.; mandoe'oe, Tan. R.
kapè, Lew. Wan. K.; kapai, Nap.
358. regen = oerang, Kamb. O. S.; oera, Memb. W. S.
359. dauw = mboeroeng, Kamb. O. S.; hamboeroeng, Lew.; samboeroeng,
Memb.; saboeroeng, Wan. K. Lamb.;
sanâta, A. K.; zanèta, La.; sanèta, Wa.;
hangalôngô, Kod.
360. wolken = karoemang, Kamb. O. S. Memb. A. K.; waroemang, Lew.;
aroemang, Kan.; rôbang, Wan. K.; karômba, La.; karâba, Lamb.;
karâmba, Kod.;
ka'oeta, Wa. Lau. Wai B.
361. regenboog = kapoeri, Kamb.; kapori, Mang. Kar. Lew. Tar. Tab. Memb.
Wan. K.; kaporoë, Kan. Nap. Pal. A. K.; kapôrè, La. Lau.;
alèpa, Wa. Lamb.; alèpô, Kod.
362. donder = kanggoeroekoe, Kamb. Tar. Tab. Kar.; kandoeroe, Kan. Nap. Pal.
A. K.; kandôroekoe, Lew. Memb.; kadoeroeka, La.; kangôroekoe, Wan.
K.; kangôroeka, Wa. Lau.; kanggoeroeka, Lamb.; kandoekô, Kod.
363. aardbeving = opoeng, Kamb. O. S.; ôpoeng, Lew. Tar. Tab.; époeng,
Memb.; époe, W. S.; ôpoengô, Kod.
364. wind = ngiloe, Kamb. Kan. Nap. Pal. Memb. A. K. Wan. K.; ngéloe,
Tar.; ngâloe, Mang. Tab. Lew. Memb. Kar.;
paringi, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
365. water = wai, Kamb. Tar. Tab. A. K.; wei, Kan. Nap. Pal.; wèa, Mang.;
wè, Lew. Lamb. Kod.; wēj, Memb. Wan. K.; wèè, La. Wa. Lau.
366. zee = téhikoe, Kamb.; tèhikoe, Tar.; tahikoe, Mang. Tab. Lew. Kar.;
tahoekoe, Kan. Nap. Pal.; tasikoe, Memb. Wan. K.; tasoeke, A. K.;
tasika, Lau.;
bènoe, La. Wa.; bânœ, Lamb.; bènœ, Kod.;
367. eb = wai mihi, Kamb. O. S.; w. mitsjoe, Nap. Pal.;
w. malisa, Memb.; w. wawa, A. K.;

- w. mara, La. Lamb. Kod. Taw;
 (mihi = droog, droog geloopen; wawa = naar beneden; mara =
 droog, zonder sap; la mamara = het vaste land; vgl. 371).
368. vloed = wai mbinoe, Kamb. Kan. Nap. Pal.; w. mbânoe, Mang. Tar. Tab.
 Lew. Memb. Kod.; w. binoe, A. K.; w. pènè, La.; w. dètè, Lamb.;
 (mbinoe = vol; dètè = boven op; pènè = bestijgen, beklimmen).
369. golf = ngaling, Kamb. O. S.; ngaloeng, Nap. Pal. Taw. Memb. W. S.;
 nalé, La. Kod.
370. strand = wara, Kamb. O. S.;
 pasâlai, Memb.; pahalai, Lamb.; halai, Kod.; laingô, La. Wa. Lau;
 kôrâsoe, A. K. Wan. K.
371. land = mamara, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.; mara, La. Wa.
 Lau. Lamb. Kod.
372. eiland = noeha, Kamb. O. S.; noesa, Memb. W. S.
373. berg = paléndi, Kamb.; palèndi, Lew.; palindi, Tar. Tab. Kar.; paléndoe,
 Kan. Nap. Pal.;
 tandoela, Mang. Taw. Memb.; tadoela, A. K.;
 lâdâka, La.; lètè, Wa. Lau. Lamb. Kod.; liti, Wan. K.
374. klimmen = hēj, Kamb.; hēj, Tar.; hāj, Mang. Kar. Tab. Lew. Kan. Nap.
 Pal. Wan. K.; sawi, Memb.; sa'i, A. K.;
 pânè, La. Lamb.; pènè, Wa. Lau;
 (in O. S. is pinoe = boven op).
375. vlakke = marâda, Kamb. O. S. W. S.; marèda, Wan. K. La. Lau.
376. dal = kandjoânga, Kamb.; kandjônga, O. S.; kandônga, Kan. Nap. Pal.
 Memb.; kadônga, A. K. Wan. K. Kod.; tadônga, La. Wa.; kadjônga,
 Lamb.; dôba, Lau.
377. dalen = poeroe, Kamb. O. S. Wan. K.; poroe, Lew.; boeroe, Memb.
 W. S.; kaboeroe, A. K.;
 (kamboeroeng beteekent in O. S. „glooiend afdalen”).
378. bosch = oâmang, Kamb.; ômang, O. S. Wan. K.;
 oetang, Kan. Nap. Pal. Memb.;
 rami, A. K. Lamb.;
 kadargoe, La. Kod.; kadawoe, Lau.; kawôô, Wa.;
 ala, Tan. R.
379. boom = pingi ai, Kamb. Tar. Wan. K.; pingi è, Tab. Lew.; pingi àa,
 Mang. Taw.; poengi jè, Kan. Nap. Pal.; poengi jai, Memb.; poengi
 ai, A. K.; poengi rgajô, Kod.; poe'oe rgazoe, La.; poe'oe wasoe, Wa.
 Lau.; poe'oe jāj, Lamb.

380. tak = karangga, Kamb. O. S.; kasanga, Memb. A. K.; karaga, Wan. K. Kod. Lamb.; kara'a, La. Wa.; karaja, Lau;
(karangga wordt gebruikt van de dikkere takken en beteekent dan ook „dakspar”. Voor de dunnere takjes gebruikt men het woord: lai, dat in de verschillende dialecten wordt: lè, là, lawi, lamba; kahanga = mik, Kamb.).
381. kernhout = atoe, Kamb. O. S. W. S.; atsjoë, Nap. Pal.
382. wortel = amoe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Kod.; ami, Kan.; kalârîta, La. Wa. Lau. Lamb.; loloe, Wan. K.;
(loeloe beteekent in O. S.: langwerpig; ook bekend in de samenstelling: loeloe kamba = draad).
383. blad = roe, Kamb.; rau, O. S. A. K.; ro, Memb.; roē, Wan. K. Kod.; rôô, La. Wa. Lau. Lamb.
384. schors = tâda, Kamb. A. K.; kalitoe, Wan. K.; kalita, W. S.; kaloela, Kod.;
(kalitoe beteekent in sommige dialecten van O. S.: huid).
385. sap = wai roetoehoe, Kamb. Mang. Tar. Lew. Kar. A. K.; wai ritihoe, Tab.; w. ritoehoe, Kan. Nap. Pal.; w. roetisoe, Memb.; w. ritoe, Wan. K.; w. roetô, La. Wa. Lau.; w. roehôta, Lamb.; w. roehoekô, Kod.
386. spruit = kaloenga, Kamb. O. S. W. S.; waloenga, Lew.; hangoela, Kod.
387. bloem = wâla ai, Kamb.; in O. S. en W. S. blijft het „wâla”, met de veranderingen van ai, vgl. 379).
388. vrucht = woea, Kamb.; wôa, O. S. W. S.
389. schil = tâda, Kamb.; vgl. 384.
390. pit = woea daloe, Kamb.; wô daloe, O. S.; watsjoë, Nap. Pal.; watoe, Memb. W. S.;
(woea daloe = vrucht van binnen; watoe = steen).
391. vleesch = ihi, Kamb. O. S.; ihoe, Kan. Nap. Pal.; isi, Memb. A. K. Wan. K. Kod.; ngisi, Lamb.; i, La. Wa.
(vgl. 2, 57, 228).
392. tros = nggai, Kamb. O. S.; nggi, Kan. Nap. Pal.; gi, Memb. A. K. Lamb. Kod.; gi'oe, Wan. K.; gi'i, La. Wa. Lau.
393. olie = wai loânâhoe, Kamb.; w. lônâhoe, O. S. Kod.; w. léngisa, Memb.; w. léngoesoe, A. K.; w. léngihoe, Wan. K.; w. léngi, La.; w. lala ka, Wa. Lau. Lamb.;
(in O. S. is lala = smelten; en malala = koken).

394. touw = likoe, Kamb.; lèkoe, Tar. Lew. Kan. Nap. Pal. Memb.; leikoe, A. K.;
kaloroeng, Kar.; kalarang, Mang.; kalâroeng, Wan. K.; kalèrè, La. Wa. Lau.; kalâri, Lamb.; kalôrô, Kod.;
wala rongoe, Tab. Taw.;
(wala rongoe = de kapokboom. In O. S. maakt men onderscheid tusschen lèkoe, dat gedraaid wordt van de hoewa-bast, een zeer sterk soort touw, en dat gedraaid van de bast van andere boomsoorten, hetwelk men kaloroeng noemt).
395. garen = loeloe kamba, Kamb. Mang.; loloe kamba, O. S. Memb.; lôlô kamba, La. Wa. Lau. Lamb.; lôa kamba, A. K. Wan. K. Kod.
396. net = djala, Kamb. O. S. A. K. Wan. K. Lamb.; djèla, Memb.; dalâ, La. Kod.
397. knopen = kawoekoe, Kamb. Mang.; kawokoe, Lew. O. S.; kawoeke, Memb.;
ngana, A. K. Wan. K. Lamb.; rgana, La. Kod.; wana, Wa. Lau.
398. weven = tinoeng, Kamb. Kan. Nap. Pal. A. K. Wan. K.; ténoeng, Tar. Lew.; tânoeng, Tab. Mang. Memb. Kar.; ténœe, La. Wa. Lau.; nanœe, Lamb.; tânoeng, Kod.
399. weefgetouw = kamba tinoeng, Kamb.;
kamba, vgl. 339 en voor tinoeng, vgl. 398.
400. spinnewiel = ndatar, Kamb. O. S.; ndatara, Memb.; datara, La. Wa. Lau.
401. kam = woenang, Kamb. O. S. W. S.
402. scheering = tindja, Kamb. O. S. Memb.
403. inslag = pamawang, Kamb. O. S. W. S.; pamanè, La.
404. weefklos = ngoâda, Kamb.; ngôda, O. S.; ngôdasœe, Memb. A. K.
405. spinklos = kindi, Kamb. O. S. Memb.; kindœe, Kan. Nap. Pal.; kindé, Kod.; kidji, A. K.
406. lade, = kalira, Kamb. O. S. Memb.; malira, Tab. Mang.; La. Kod.;
(voor de verschillende vormen van kalira vgl. 44).
407. weg = ngarangia, Kamb. Mang.; ngarangí, Lew.; larangí, Wan. K.;
ngarangè Nap.;
lara, Kan. Pal. Memb. W. S.;
ânda, Tar. Tab. Kar. Ma.
408. modder = kapihâkoe, Kamb. Mang. Nap. Pal.; kawirâkoe, Tar. Tab. Lew.; kapisaka, Memb.;
édoekoe, Kan.; êdoekoe, A. K.;
rédi, Wan. K.; rèdè La. Wa. Lau. Lamb.

409. voetstap = roekoe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
ôrô, La. Wa. Lau.; ôroe, Lamb. Kod.
401. metgezel = pakariang, Kamb. Mang.; pakarèngoe, Tar. Tab. Lew.; ma-
rèngoe, Taw.; rèngoe, Kan. Nap. Pal.; pakarângoe, Memb.; parai, A. K.;
kadoea, Wan. K. Lau.; kadoe'è, Lamb.;
olé, La.; ôlè, Wa. Kod.
411. vriend = arijá, Kamb. O. S.;
powoe, Memb.;
koela, A. K. Wan. K. Lau. Lamb. Kod.;
kadoea, La. Wa.; (doea, goed, La.).
412. grens = padira, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
wâtè, La. Wa. Lau. Lamb.
413. rivier = lokoe, Kamb. O. S. Memb. Wan. K.; lôkoe, A. K.; lôkô, La.
Wa. Lau. Kod.; lai wè, Lamb.
414. brug = lindi, Kamb. Mang.; lèndi, Tar. Tab.; lèndi, Lew. Memb.; lèndoe,
Kan. Nap. Pal.; lédi, A. K.; lèdi, Wan. K.; lèndè, La. Wa. Lau.
Lamb.; lèndé, Kod.
415. stroomop = hoedija, Kamb.; hoedèja, Mang.; hoedí, Lew. Kar.; hodè, Tar.;
toedí, Taw.; todí, Tab.; tsjoedè, Nap. Pal.;
hâloe dèsa, Memb.; ta dèta, A. K.; toe dèta, Wan. K.; hodèta, Kod.;
bôndô, La. Wa. Lau.;
hôlè, Lamb.
416. stroomaf = hoeloeroe, Kamb. Mang.; soeloeroe, Lew.; holoeroe, Tar.; to
lauroe, Tab.; tsjoeloeroe, Kau. Nap.; soloeroe, Pal.; hoelauroe, Kar.;
hâloe bawa, Memb.; ta wawa, A. K.; toe wawa, Wan. K.; howawa, Kod.;
lôla, La. Wa. Lau.
417. water halen = takoe wai, Kamb. O. S.; hoekoe w. Lew. Kan. Nap.
Pal. Wan. K.; soeka w. Memb.; kausa w. Lamb.; hòkè, Kod.; ôkè
w. La. Wa. Lau.; saukoe w. A. K. Taw.
418. bron = mata wai, Kamb.; mata w. O. S. W. S.
419. watervloed = iwa, Kamb. Mang. Tar. Tab.; wiwa, Lew. Kan. Nap. Pal.
Memb. A. K. Wan. K.; wangoe, La. Wa. Lau. Kod.;
lalô, Lamb.
420. steen = watoe, Kamb. O. S. W. S.; watsjoe, Kan. Nap. Pal.
421. aarde = tana, Kamb. O. S. W. S.
422. zand = wara, Kamb. O. S.;
pasâlai, Memb.; pahalai, Lamb.; halai, Kod.; laingô, La. Wa. Lau.;
kôrasoe, A. K. Wan. K.

423. ijzer = bâhi, Kamb. O. S. Kod.; bihi, Lew.; bihoe, Pal.; bâsi, Memb. Lamb.; bisi, A. K. Wan. K.; bé'i, La. Wa.; bési, Lau.
424. koper = woedoe, Kamb. Mang.; wodoe, O. S.; léli, Memb. W. S.;
425. zilver = âmâhoe bara, Kamb. O. S.
âmâsoe béla, Memb.; âmâsoe kaka, A. K.; ômâsoe kaka, Wan. K.; ôma kaka, La. Wa. Lau.; âmâsa béla, Lamb.
426. goud = âmâhoe rara, Kamb. O. S.; âmâsoe rara, Memb. A. K.; ômâsoe rara, Wan. K.; ôma rara, La. Wa. Lau.; âmâsa rara, Lamb.
427. stad = paraing, Kamb.; parèng, O. S. A. K.; parèang, Mang.; para'ing, Wan. K.; parô, Kod. Lamb.;
manoea, Memb.;
wânô, La. Wa. Lau.; (wânô, beteekent in W. S. ook: scheede).
428. dorp = koâtâk, Kamb.; kôtâk, O. S.;
kaléboe, A. K.; kalémboe, Kod.;
(kalimboe beteekent in O. S. „alleen, afgezonderd staan”).
429. vorst = marâmba, Kamb. O. S. Memb. Lamb.; marâba, A. K. Wan. K.; ratô, La. Wa. Lau. Kod.;
(in O. S. is ratoe = priester).
430. adelijke = kabihoë, Kamb. O. S.; kabisoe, Memb. A. K. Wan. K. Lamb. Lau.; kabizoe, La. Wa.
431. houtschool = karoendjoe epi, O. S.; karoedjoe, Memb. A. K.; karidjoe, Wan. K.;
boei, La. Wa.; kaboei, Lau.
432. hamer = paloe, Kamb. O. S. W. S.
433. tang = ngépi, Kamb.; ngèpi, Tar.; ngapi, Mang. Tab. Lew. Memb. A. K. Wan. K.; ngapoe, Kan. Nap. Pal.; ngapè, Lau.;
rgembita, La.; ngimbita, Wa.;
batoe, Kod. Lamb.
434. slijpen = déli, Kamb.; dèli, Tar.; dali, Mang. Tab. Kar. Lew. Memb. A. K.; daloe, Kan. Nap. Pal.;
aha, Wan. K.;
kôra, La. Wa. Lau.; kôrôhoe, Kod.;
sipi, Lamb.
435. slaaf = ata, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K. Lamb. Kod.;
pa'angoe, La. Wa. Lau.;
(in W. S. is ata = mensch. In O. S. is angoe = de andere).

437. adat = hoeri, Kamb.; hori, O. S.; horoe, Kan. Nap. Pal.;
pata, Memb. W. S.
438. boete betalen = palohoeng, Kamb. Mang.; palóhoeng, O. S.;
pahála, Pal.; pasala, Memb.;
kadjála, Wan. K. Lamb.;
kandauka, La. Wa. Lau;
patèra, Kod.
439. oorloggen = lo pabéra, Kamb. Mang.; do pabèra, Nap. Pal. Memb. A. K.
Kod.; kako pabèra, La. Wa.;
lò patóngoe, Lew. Tar. Tab.;
tò para'ing, Wan. K.;
tan wanô, Lau;
(in O. S. is toengoe = gooien, smijten).
440. vijand = papa, Kamb. O. S. Memb.;
gaba, A. K.; gèba, Wan. K.; gôbâ, Lau;
moeoe, La.; moelhoe, Lamb.; moesoe, Kod.;
kamoeke, Wa.
441. geweer = bândil, Kamb. O. S. Wan. K.; bindil, Lew.; bândoele, Kan.
Nap. Pal.; bândila, Memb. Lamb.; bëndila, La. Lau; bîndila, Wa.;
bândiloe, Kod.
442. kruit = ômbât, Kamb. O. S.; ômbata, La.; ômbâtô, Kod.; ôbâtoe, Wan.
K. Wa. Lau. Lamb.;
aroeng, Memb. A. K.
443. kogel = wô bândil, Kamb. O. S.; watoe b., Memb. W. S.
444. overwinnen = taloe, Kamb. O. S. W. S.
445. verliezen = kâkoe, Kamb. O. S. W. S.; kâkô, Lau. Lamb.
446. krijgsgevangene = tanawang, Kamb. O. S.;
toe pakaréboe, Memb.;
tau paleikoe, A. K.; (likoe = touw);
toe pa'âpa, Wan. K.; ata pargépa, La.; ata pawôpa, Lau.; ata pajâpa,
Lamb.; (âpa = vangen, grijpen);
ata pakoli, Wa.; (koli = verkrijgen).
447. vrede sluiten = pata kandjora, Kamb. O. S.; (dwz de lansen stuk breken);
pandèsa, Memb. Lau.; pandâha, Lamb. Kod.; (dwz. goed, in orde
maken; ndèsa = goed);
pakâloeng, A. K. Wan. K.; (kâloeng = goed);
kâko ôlè, Wa.; (kâko = gaan; ôlè = vriend).
448. handelen = mandara, Kamb. O. S. Memb. W. S.; madara, A. K. Wan. K.

449. koopwaren = malandja, Kamb. O. S.;
ngaoe, Memb. W. S.
450. naald = oetoe, Kamb. Mang.;
rôngoe, Tar. Tab. Lew. Kan. Nap. Pal.; karoe'è, La. Lau.; kazoe'è,
Wa.; karisa, Lamb.; karihô, Kod.;
daura, Memb. A. K.;
padējtoe, Wan. K.
451. prijs = wili, Kamb.; wâli, Mang. Kar. Tar. Tab. Lew.; wiloe, Kan. Nap.
Pal.; wili, La. Wa.; wêli, Lamb.; wâli, Kod.; wêli, Lau.;
sī, Memb. A. K. Wan. K.;
(vgl. voor sī, 453).
452. winst = oetoe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.; oetoe, La. Kod.
453. koopen = kēj, Kamb.; kēj, Tar.; kāj, O. S.; kahi, Kod.;
sī, Memb. A. K. Wan. K. Lamb.;
rgo'i, La.; wo'i, Wa. Lau.
454. duur = mbotoe wili, Kamb.; mbôtoe wâli, Mang. Kar. Tar. Tab. Lew.;
wbôtoe wiloe, Kan. Nap. Pal.; bôtô wili, La. Wa.; bôtô wêli, Lau.;
mbôtô wâli, Kod.;
mbôtoe sī, Memb.; botoe sī, A. K. Wan. K.; boeta sī, Lamb.
455. goedkoop = ndepawili, Kamb.; ndapawâli, O. S.; ndapawiloe, Kan. Nap.
Pal.; ata na pasī na, Memb.; ndepasī, A. K.; ndeingoe sī, Wan. K.;
nda'iki wili, Wa.; nda'iki wêli, Lau.;
lèwara wili, La.; halèwa wâli, Kod.;
(gevormd met de ontkenningen: nde, nda, nda'iki, ndeingoe;
het woord lèwara = licht, niet zwaar).
456. schuld = woetang, Kamb. O. S. Memb. A. K.; woeta, Wa. Lau. Lamb.;
rgoeta, La.; oetang, Wan. K.;
hargi, Kod.
457. manen = pahoeroeng, Kamb. Mang. Kar.; pasoeroeng, Lew. Memb. A.
K.; pahoroeng, Tar. Tab. Nap. Pal.;
padâka, Kap.;
patanda, La. Wa. Lau. Lamb.
458. verkoopen = danggang, Kamb. O. S.; dagang, A. K. Wan. K.;
batang, Memb.; bata, Lau.; bâta, La. Wa.;
hamahangô, Kod.;
(batang beteekent in O. S. beraadslagen, ergens over praten).
459. leenen = paroetang, Kamb. O. S.

460. ruilen = pandjèpang, Kamb. O. S.; pasèpang, Memb.; pasèpa, A. K. Wan. K. La. Lau.;
padèloe, Wa.; padjéloe, Lamb.; pandéloeng, Kod.;
(pandjiloeng beteekent in O. S. „verwisselen”).
461. schip = kapâl, Kamb. O. S.; kâpâl, Memb. W. S.
462. stoomboot = kapal épi, Kamb.; k. èpi, Tar. Lew.; k. api, Mang. Tab. Memb. W. S.; k. apoe, Kan. Nap. Pal.
463. prauw = teâna, Kamb.; tèna, O. S. W. S.
464. mast = tandai lamanga, Kamb. O. S.; tandè lamanga, Kan. Nap.; tadai lamanga, A. K. Wan. K. Lau.; tandoe lamanga, Pal. Memb.;
katoekoe lèrô, La.; pôngga lèrô, Kod.;
(tandai = staak, stok; vgl. ai = hout; liroe = zeil).
465. roer = oeli, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.; oelè, La. Lamb. Kod.;
oeloe, Kan. Nap. Pal.
466. zeil = liroe, Kamb. O. S.; léroe, Nap. Pal. A. K. Wan. K.; lèrô, La. Lamb. Kod.;
lôndja, Memb.
467. riem = boehi, Kamb.; bohi, O. S.; bohoeng, Kan. Nap. Pal.; bosi, Memb. A. K. Wan. K.; bôzè, La.; bôsè, Lau. Lamb.; bôhè, Kod.
468. aankomem = tâka, Kamb. O. S. Memb. A. K.; doeki, Wan. K. La. Wa. Lau. Kod.; diki, Lamb.
469. vreemdeling = tau djawa, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K. Lamb.;
dawa, La. Wa. Lau. Kod.;
(voor de verschillende vormen van tau vgl. 1).
470. vertrekken = lakoe, Kamb. O. S.; halakoe, Kan. Nap. Pal.; salakoe; Memb. A. K. Wan. K.; halakô, Kod.;
kâkô, La. Wa. Lau. Lamb.
471. groot = bokoel, Kamb.; bâkoel, O. S. A. K. Wan. K.; bakôlô, Kod.;
kalada, Memb. La. Wa. Lau.; kâla, Lamb.
472. klein = koedoe, Kamb. O. S.;
mârâhoe, Kan. Nap. Pal.; mârâsa, Memb. Lauw.; mârâsoe, A. K.; mèrà-soe, Wan. K.;
ki'i, La. Wa. Lau.;
katapa, Kod.
473. lang = malai, Kamb. Tar.; malè, Tab. Lew. Kan. Nap. Pal.; malè'a, Mang. Kar.; mala'i, Wan. K.; malo'oe, La. Wa.; malowè, Lau. malau, Lamb.; madèta, Memb. A. K.;
(madita beteekent in O. S. „langwerpig”).

474. lang (van tijd) = mandai, Kamb. O. S.; madai, A. K.; madé'i, Wan. K.; mando'i, La. Wa. Lau.; madi, Lamb.; mandè, Kod.
475. kort = kababa, Kamb. Mang. Tar. Tab.; kamoetoe, Nap. Wan. K.; kamoeti, Lew.; kamoedoekoe, Kan.; kadoe-mboek, Pal.; kadoeboek, A. K.; kadoemboek, Memb. Lamb.; katoe-doeloe, Kod.; kawoedika, Lau.; katêndoe, La.; katôndoe, Wa.
476. dik = timbi, Kamb.; témbi, Mang. Kar. Tar. Tab. Lew. Memb.; témbœ, Kan. Nap. Pal.; tébi, A. K.; tembè, Kod.; kápâlœ, Wan. K.; kèbèla, La. Wa. Lau.; kâbèla, Lamb.
477. dun = manipa, Kamb. Mang.; manipihœ, Tar. Tab. Wan. K.; manipisœ, Lew.; manipœhoe, Kan. Nap. Pal.; manipisa, Memb. Lamb.; manipâhoe, A. K.; manipibô, Kod.; manipi, La. Wa. Lau.
478. tam = mopœ, Kamb. Mang.; môpœ, O. S.; maupœ, A. K. Wan. K.; maupa, Memb. W. S.; mapô, Kod.
479. wild = matâmba, Kamb. O. S. Memb. La. Wa.; matâba, A. K. Wan. K.; matôba, Lau.; oeta, Kod.
480. verlegen = makó'a, Kamb.; makí, Kar. Lew. Wan. K.; makè, Mang. Tar. Tab. Kan. Nap. Pal.; makaja, Memb. A. K.; mâkè, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
481. mager = malakang, Kamb. O. S. Wan. K.; malaka, Kod.; kapâkœ, Kan.; kapâki, Memb. A. K.; (kapâki, dwerg, Kamb.); karékœ, Nap. Pal.; karèkô, La. Wa. Lau.; karèkœ, Lamb.
482. vet = mboâka, Kamb.; mbôka, Mang. Tar. Tab.; kawâsœ, Lew. Kan. Memb. A. K.; kâhoe, Nap. Pal.; mêroe, La. Wa. Lau.; mâroe, Lamb.; bôkôlô, Kod.; (bâkoel = groot, O. S.).
483. dwerg = kapâki, Kamb. Mang.; kapèki, Tar. Tab.; kapâkœ, Kan. Nap.; karinggôta, Wa.
484. diep = mandjoloeng, Kamb.; madjâling, Lew.; madjaloeng, Tar. Tab.; mandjâloeng, Kar. Kan. Nap. Pal.; kadjâloeng, Memb.; madjâloeng, A. K. Wan. K.; mandalé, La. Kan. Lau.; mandaling, Wa.; mandalœ, Kod.; (in O. S. maakt men de onderscheiding van diep in stroomend en in stilstaand water. Het eerste heet mandjoloeng, etc., terwijl men voor het tweede gebruikt: libœ, lomboeng).
485. ondiep = hawéalâr, Kamb.; hêlâr, Tar. Tab.; sêlâr, Lew.;

- halèdâkoe, Kan. Nap. A. K.; halidâk, Pal.; halèdôkô, Kod.; salèdâka, Memb.; lèdâka, La. Wa. Lan. Lamb.;
karâsoe, Ma.
486. hoog = djangga, Kamb. O. S. Memb.; djaga, A. K. Wan. K.;
mandèta, La. Wa.; madèta, Lau. Kod.; mandèhèta, Lamb.;
(voor madèta vgl. 473).
487. laag = pândâk, Kamb. O. S.; pândâka, Memb. La. Wa. Lau. Lamb.;
pâdâkoe, A. K. Wan. K.; pândâkô, Kod.
488. recht = toenoehoe, Kamb. Tar. Tab. Lew.; boenoehoe, Kan. Nap. Pal.;
bèuâhoe, A. K. Wan. K. Kod.; gônaka, La. Wa.; goenoesoe, Kod.;
loeroesa, Lau.;
koendoehoe, Kar. Ma.
489. krom = kaleâka, Kamb.; kalèka, O. S.; kalèkâroe, Kan. Nap. Pal.; ka-
lènggoe, Memb.; kalégoe, A. K. Wan. K.; kalènggô, La. Wa. Lau.
Lamb. Kod.
490. schor = kandjèring, Kamb. Mang.; kandjèring, Tar. Tab. Lew.; kandjè-
roe, Kan. Nap. Pal.; kandjèra, Memb.
491. schuin = halinga, Kamb. O. S.;
kahoroe, Lew. Kan. Nap. Pal. A. K. Wan. K.; kasôroe, Memb. Lamb.;
kasôrô, Lau.;
kalèra, La. Kod.; kalèwa, Wa.
492. scherp = dâka, Kamb. O. S.; dâkoetoe, Kan. Nap. Pal. A. K.; dâkoeta, Memb.;
tama, Wan. K. La. Wa. Lau. Lamb.; (tama, binnengaan, Kamb.);
lâki, Kod.
493. hard = kalatoeng, Kamb. Mang. Tar. Tab.; walatoeng, Lew.; malatoeng,
Wan. K.;
mânga, Kan. Memb.;
tegoeroe, A. K.; tanggôrô, Kod.;
kâtô, La. Wa. Lau.;
kadângi, Lamb.; (ndângi = strak gespannen, O. S.).
494. week = madja, Kamb. O. S.; mādâhoe, Kan. Nap. A. K.; mādâsa, Memb.
Lamb.; mōdâhoe, Wan. K.; mōdâsa, Lau.; māba, Pal.;
dâkè, La. Wa.;
loemoe, Kod.; (palomoeng = iets laten weken, O. S.).
495. warm = mbana, Kamb. O. S.; banasoe, A. K.; mbanahoe, Kod.; bangata,
La. Wa. Lau.; (mbangât = sterk, snel (van wind en stroom), Kamb.);
marâti, Lamb.
496. kond = maringoe, Kamb. O. S. A. K. Wan. K.; maringi, Memb. Kod.;
kalîka, La. Wa. Lau.

497. rond = kawori, Kamb.; kawôri, Mang. Tar. Tab. Lew.; kaworoe, Nap.;
kawonggoeloe, Kan. Pal.; kawonggila, Memb.; kawôgiloe, A. K.;
taboloe, Wan. K.; tambôlô, La. Wa. Lau.; tabôla, Lamb.; tabôlô, Kod.
498. vierkant = palarang, Kamb. O. S.; palara, Memb.;
pataboloe, Wan. K.; kapatanubôlô, La.; patambôlô, Wa. Lau.; patabôla, Lamb.;
(lara = zijde, naad, O. S.; voor boloe vgl. 497; pata = vier).
499. breed = mbâlâroe, Kamb. O. S.; mbâlâra, Memb.; bèlâroe, A. K. Wan.
K.; bâlêka, La. Lamb. Kod.; bèlêka, Wa. Lau.
500. nauw = kâha, Kamb. O. S.; kitsjoe, Kan. Nap. Pal.; kisi, Memb.; kisoë,
A. K.; kihing, Wan. K. Lau.;
kandika, La.; kandâhi, Kod.;
pingôta, Wa.; dingôta, Lamb.
501. ruim = lérang, Kamb.; lèrang, O. S.; nggâlang, Kan. Memb.; nggailar,
Nap.; gèlang, A. K.; lôga, Wan. K.; loêara, La.; lôra, Wa. Lau.;
loera, Lamb.;
(nggâlang komt in W. S. voor in de beteekenis van „breed” in de
vormen: nggâlâroe, Kod.; nggèlâra, Wa.).
502. krachtig = âtâl, Kamb. O. S.;
kaloea, Memb.; koelihoe, Wan. K.; koelisa, Lau.;
pargêzi, La.; pawîsi, Wa.; pajâsi, Lamb.; parâhi, Kod.
503. dapper = mbéni, Kamb.; mbèni, Tar.; mbani, Mang. Kar. Tab. Lew.
Memb. Lamb. Kod.; mbanoe, Kan. Nap. Pal.; bani, A. K. Wan. K.
La. Wa. Lau.
504. lui = majau, Kamb. O. S. Memb. A. K. Lamb.; mawô, Lew. Kan. Wan.
K. Wa.; margô, La.; margârô, Kod.;
mbodoekoe, Ma.
505. droog = mâdoe, Kamb. O. S. A. K. Wan. K.; midoe, Lew. Kan. Nap.
Pal.; marôkoeta, Memb.; marôkôta, La.; mawara, Wa.; mājara, Lamb.;
margara, Kod.
506. nat = mbaha, Kamb. O. S. Kod.; mbasa, Memb.; basa, A. K. Wan. K.;
mènggèla, La. Wa. Lau.; mânggila, Lamb.;
dôdô, Wai B.
507. goed = hâmoë, Kamb. O. S.;
kâlœng, Lew. Kan. A. K. Wan. K.;
ndêsa, Memb.; ndâsa, Lamb.; ndaha, Kod.; dêsâ, Lau.; doea, La. Wa.
508. mooi = manandang, Kamb. O. S.; mananda, Memb.; manadang, A. K.
Wan. K.; ménanda, La. Lau.;
kabôla, Wa.; kabôlâhō, Kod.

509. leelijk = ânga, Kamb. Mang.; ônga, Tar. Tab. Lew. Kan. Nap. Pal.
Memb. A. K.; ngadè, Wa. Lamb.;
kawônga, Wan. K. Lau.; kambûnga, Kod.;
(kambânga = stom, dom, O. S.).
510. leeg = manda'ihî, Kamb. O. S.; manda'ihoe, Kan. Nap. Pal.; ndéna isi,
A. K.; ndaneingoe ihî, Wan. K.; ata isi na, Memb.; nda'iki î na,
La. Wa. Lau.; wali ngisi na, Lamb.;
(manda'ihî is saamgesteld uit hét relatieve ma, de ontkenning nda,
en ihî = inhoud).
511. vol = mbinoe, Kamb. Lew. Kan. Nap. Pal.; mbânoe, Mang. Tar. Tab.
Memb. Kod.; binoe, A. K. Wan. K.; bēnoe, La. Wa. Lau.; bānoe,
Lamb.
512. licht = halimoe, Kamb.; halémoe, Lew. Kan. Nap. Pal.; salémoe, Memb.;
halèla, Mang. Tar. Tab. Kar.; salèla, A. K. Wan. K. Lau.; halèwa,
Kod.; lèwara, La. Wa. Lamb.
513. vast = mândoeng, Kamb. Mang. Nap. Pal. Memb.; madoeng, A. K.
Wan. K. Lau.; mēndèra, La. Wa.; hamândô, Kod.; oendoeng, Tar.
Tab. Kar.
514. los = tawâkâhoe, Kamb. O. S.; tawâkâsoe, A. K.; wâkâsa, Memb.;
tawônggâhoè, Lew.; taboekaroe, Wan. K.; tabâkâra, Lau. Lamb.;
tambakaroe, Kod.;
lènda, La. Wa.;
tanggoeli, Kar. Taw.
515. oud = kawèda, Kamb.; kawèda, O. S. W. S.;
malopoe, Kod.
516. nieuw = bîdi, Kamb. Tar. Tab.; boedi, Mang. Lew. Kar. Memb. A. K.
Kod.; boedoe, Kan.; bidoe, Nap. Pal.; bōoe, La. Wa. Lau. Lamb.
517. arm = mila, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
ndèngô, La. Wa. Lau. Lamb.; ndèngoe, K.;
(udaningoe = niet zijn, O. S.).
518. rijk = mawoeloe, Kamb. O. S.; mawoloe, Lew. Kan. Nap. Pal.;
poti, Memb. A. K. Wan. K.; pôtè, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.
519. moe = mânggil, Kamb. O. S.; minggil, Lew.; mânggoel, Kan. Nap. Pal.;
ndjili, Kar.; ndjauloe, Taw.; djoli, Wan. K. Lamb.; doli, Wa. Lau.; ôdja,
A. K.; ônda, Memb. La. Wai. B.
520. ziek = hidoe, Kamb. Kan. Nap. Pal. Wan. K.; hâdoe, Mang. Kar. Tar.
Tab. Lew. Kod.; sidoe, A. K.; pâdisa, Memb. Lamb.;
karêdoeka, La.; karôdoeka, Wa. Lau.

521. dom = kambânga, Kamb. O. S. Memb.; kambûnga, La. Kod; kabânga, A. K.; kabônga, Wa.;
ngadè, Lau. Lamb.;
ndoeba, Ma. Kar.;
(vgl. 509).
522. knap = manggâna, Kamb. O. S.; mangâni, A. K.;
pêngoe, Wan. K.; pèrgê, Kod.;
pândè, La. Wa. Lau.;
tanda, Lamb.;
(pingoe = kennen, weten, O. S.; tauda = herkennen, O. S.)
523. hongerig = mandjoe, Kamb. Mang.; mandjau, Kar. Taw. Tab.; mandjioe, Tar. Kan. Nap. Pal. Memb.; man tjèwoe, Lew. A. K.;
karôba, Wan. K.; karêmba, La. Wa. Lau.; karâmba, Lamb. Kod.;
(rimbang = hongersnood, O. S.).
524. verzadigd = mbihoë, Kamb.; mbâhoë, Mang. Tar. Tab. Kar. Kod.;
mbâsoë, Memb.; mbitsjoe, Lew. Kan. Nap. Pal.; bisoe, A. K.; bihoë, Wan. K.; békoeta, La. Wa. Lau. Lamb.
525. dorstig = madáu, Kamb. O. S. A. K.; madóë, Memb.; wêdôôë, Wan. K.; mandôrgô, Kod.; mérooe, La. Wa. Lau.; marij, Lamb.
526. zoet = lûngga, Kamb. O. S.; laga, A. K.; linggisa, Memb.; ligihoe, Wan. K.; ligisa, Lamb.; langgihoë, Kod.; manggêlô, La.; manggôlô, Wa. Tan. B. Wai. B.; manggâlô, Lamb.
527. zuur = majiloe, Kamb. O. S. Memb. A. K.; manjiloe, Lew. Wan. K.; ma'iloe, Kar. Taw.; margiloera, La.; mawiloera, Wa.; majiloera, Lau.; margiloeroë, Kod.; majègè, Lamb.
528. bitter = paita, Kamb. O. S. Memb. A. K.;
pidoe, Wan. K.; pédoë, La. Wa.; pôdoë, Lau.; pâdoë, Lamb. Kod.;
(kapidoë = gal, O. S.).
529. saumentrekkend = malara, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
ita, La. Wa. Lau.; sita, Lamb.; hitô, Kod.
530. ziltig = bâroe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.
531. wit = bara, Kamb. O. S.; bêl-i, Memb.;
kaka, A. K. W. S.;
(kaka = de witte kakatoë, O. S.)
532. zwart = miting, Kamb. Mang.; méting, Tar. Tab. Kar. Lew. Wan. K.;
métoeng, Kan. Nap. Pal. A. K.; wèrè, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.;
mâl', Memb.
533. rood = rara, Kamb. O. S. Memb. W. S.;
dârô, Kod.

534. geel = wingir, Kamb. Mang. Kar. Lew.; wingoeroe, Kan. Nap. Pal.;
wingira, Memb.; dingira, La. Wa. Lamb.;
kaungi, Tar. Tab.; koenji, A. K. Wai. B.; koeni, Wan. K. Lau;
rara, Kod;
(in alle andere landschappen beteekent rara „rood”).
535. groen = moeroe, Kamb.; moroe, O. S.; môroe, Kan. Nap. Pal. Memb.
A. K. Wan. K. Wan. K.; môrô, La. Wa. Lau;
karèki, Kod.
536. zoeken = himboe, Kamb. Kar. Tar. Tab.; hioe, Pal.; imboe, Lew. Mang.;
manjara, Kan. Nap. Memb. A. K.; manjèra, Wan. K.; rgèwa, La.;
wèngga, Wa.; jèngga, Lamb.; jèwa, Lau;
kandâba, Kod.
537. vinden = hoenggoe, Kamb. Mang.; honggoe, Tar. Tab.;
koloeng, Kan. Nap. Pal.; koli, Memb. A. K. Wan. K.; kôlè, La. Wa.
Lau. Lamb. Kod.
538. geven = wôngoe, Kamb. Mang. Kar. Tar. Tab. A. K. Kod.; woengoe,
Wan. K.; oengoe, Lew. Kan. Nap. Pal.;
ja, Memb. La. Lau. Lamb.; a'a, Wa.
539. nemen = piti, Kamb. Mang.; tèki, Lew.; tékoe, Kan. Nap. Pal.; téki,
Memb.; déki, A. K. Wan. K.; dèkè, La. Wa. Lau. Kod.; kéti,
Tar. Tab.
540. kennen = pingoe, Kamb. Mang.; pèngoe, Lew. A. K. Wan. K. Kod.;
péngoe, Tar. Tab. Kan. Nap. Pal.;
lâka sé, Memb.;
pândè, La. Wa. Lau;
tanda, Lamb.;
(vgl. 522).
541. kunnen = mâka, Kamb. O. S. A. K.; moeka, Memb. Wan. K. Lau.
Kod.; moeda, Wa. Lamb.
542. halen = lo papiti, Kamb.;
(vgl. voor de verschillende vormen van piti, 539).
543. werken = râma, Kamb. O. S.;
rgili, La. Kod.; wili, Wa.;
lèbôrô, Lamb.
544. wakker zijn = pawâla, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K. Kod.;
kèdi, La. Wa. Lau.; kâdi, Lamb.
545. bewaken = dai, Kamb. Tar. Tab. Kan. Nap. Pal.; dè, Lew.; dèa, Mang.;
dawi, Memb.; djawa, Wan. K. Kod.; dawa, Lau;

- kandí, La. Kod.; kadí, Wa.; ngadí, A. K.;
(kandí = zwijgen, O. S.).
546. loeren = kahinoe, Kamb. O. S. Wan. K.; katsjinoe, Kan. Nap. Pal.;
kasinoe, Memb. Lau;
patotoe, A. K.; patôô, Wa. Lamb.; patètè, Wai B.;
(katoetoe = mikken, O. S.).
547. hoeren = rongoe, Kamb.; rôngoe, Tar.; rângoe, O. S. A. K. Wan. K.;
rângi, Memb. Lamb.; rêngè, La.; rêngi, Wa. Lau.; rângô, Kod.
548. zien = ita, Kamb. Mang. Lew. Kan. Nap. Pal. A. K. Wan. K.; ngita,
Tar. Tab.; itè, Kod.; èta, Memb. La. Wa. Lau. Lamb.
549. kijken = tângâroe, Kamb. O. S.;
éloe, Memb.; éloea, A. K. Wan. M.; èla, Wa.; èlè, Lau.;
halâta, Lamb.;
(hâlâtoe = bezien, O. S.).
550. ruiken = poedoekoe, Kamb. Mang.; podoekoe, Tar. Tab. Lew. Kan. Nap.;
hangoedoe, Kar. Pal.; sangoedoe, Memb.; ngoedjoe, A. K. Wan. K.;
ngâdoesa, Lamb.; oenoeka, La. Wa. Lau.
551. slurpen = harébitoe, Kamb. Mang. Tar.; harèbitoe, Kan. Taw.; haré-
pitoe, Tab. Lew.; harépoetoe, Nap. Pal.; haréoetoe, Kar.; sarèbita,
Memb.; habéritoe, A. K.; hawèritoe, Wan. K.; hawiritoe, Kod.;
sabiroyeta, Lau.; sawèrèta, Wai B.; wôzèta, La.; wèrèta, Wa.; wârâ-
ta, Lamb.
552. snuiten (de neus) = âli nja wai wira, Kamb. Tar.; pinoe ja w. w.
Lew. Kan. Nap. Pal.; poeni ja w. w. Mang.; pauni ja w. w. Tab.
Taw.; posoe w. w. Memb.; posi w. w. A. K.; opi w. w. Kod.;
ngoeta w. w. Wan. K.; ngoeta wira, La.; ngoeta na ngoea, Wa.
Lau. Lamb.;
pasia, Wai B.
553. branden, (opvlammen) = doeroe, Kamb. Mang.; diroe, Lew.; déroe, Kod.;
diwoeroe, Kan. Nap. Pal.; diwoera, Memb.; érikoe, Wan. K.; wè
nggara, La. Wa. Lau.; karèwô, Lamb.; rgâlîka, Wai B.;
rôka, Kar. Tar. Tab.
554. verbranden = toenoe, O. S.;
tsjoenoe, Kan. Nap. Pal.;
hoei, Lew.
555. openen = bôwa, Kamb. O. S.; boewa, Pal. Memb.; bôga, Kod.; boegâ-
hoe, Wan. K.;
rgoekè, La.; weekè, Wa. Lau.

556. dicht doen = bitang, Kamb. O. S.; tsjiboe, Nap. Pal.;
todi, Memb. A. K. Wan. K. Kod.; tôdô, Lamb.; toni, Kan. La. Wa.;
tosi, Lau;
sâritoe, Lew.
557. slaan = paloe, Kamb. O. S. W. S.
558. raken = unggâna, Kamb.; ngâna, O. S.; wâna, Kan. Nap. Pal. Memb.;
wêna, Wa. Lau.; rgêna, La.; rgâna, Kod.; jâna, Lamb.; kâna, A.
K.; kèna, Wan. K.;
(in O. S. maakt men onderscheid tussehen nggâna = raken,
geraakt worden, en kâna = raken, ergens in raken).
559. breken (van glas) = béra, Kamb.; bèra, O. S. Memb. A. K. Wan.
K. Kod.;
boea, La. Wa. Lau.; mbûsa, Lamb.
560. breken (van hout) = pata, Kamb. O. S. W. S.
561. breken (van touw) = boâta, Kamb.; bôta, O. S.; bôtsja, Kan. Nap.;
bôtsjoe, Pal.; pôtsisa, Memb.; pôtâhoe, A. K. Wan. K.; poeata, La.;
pi'ata, Wa.;
(in O. S. zijn de vormen béra, pata, bôta, actief; het passief
„gebroken” vormt men door: mbéra, mbôta, mbata).
562. persen = nokoeng, Kamb.; nâkoeng, O. S. Memb. A. K. Wan. K.; nâkô,
La. Wa. Lamb.; nôkoe, Lau.; nôkô, Kod.
563. knippen = jitol, Kamb. Memb.; witol, O. S. A. K.; witsjoeloe, Nap. Pal.;
winjâkoe, Kan.;
kawiki, La. Wa. Lau. Lamb.; kawitô, Kod.;
koëoe, Wan. K.
564. beginnen = pakiri, Kamb.; pakéri, O. S. Memb. A. K.
565. eindigen = dira, Kamb. O. S.
566. binden = paing, Kamb. Mang. Lew.; pajânoe, Tar. Tab.;
lêkoe, Kan. Nap. Pal. Memb.; leikoe, A. K.;
rândè, La.;
tâni, Kod.;
(likoe = touw, O. S.; rândi = aan een streng binden, aaneen
rijgen, O. S.).
567. binden (vast) = hondoe, Kamb. Mang.; hândoe, O. S.;
patara, Memb.; patêra, A. K.;
kètè, Wan. K. La. Wa. Lau.; kâtô, Lamb.;
panggoeng, Kod.

568. verbergen = kawining, Kamb. Tar. Tab.; kawoeni, Kar. Lew. Mang.;
kawinoeng, Kan. Nap. Pal.; kaboeni, Memb. A. K. Wan. K. Wa.
Lau. Lamb.; boeni, Kod.;
ma'oeri, La.
569. vragen (iets) = karai, Kamb. Mang. Tar. Tab. Wan. K. Lamb. Kod.;
dingi, Lew. A. K.; dingoe, Kan. Nap. Pal.; dīngi, La. Wa. Lau.;
(dingi = te leen vragen, op schuld gaan vragen, Kamb.).
570. vragen (naar) = pa'arang; Kamb O. S.;
katana, Kan. Memb. A. K.;
toetoeroe, Wan. K.; toetoera, Lau. Lamb.; toe'a, La. Wa.
571. liegen = kambâlikoe, Kamb. O. S.; kambâloekoe, Kan. Nap. Pal.;
padjâloe, Memb.;
pâlikoe, Wan. K.; pâlika, Lau.; pâlèka, Lamb.; bôlitô, Kod.; bôtô, La.;
pôtô, Wa.
572. wenschen = mboehang, Kamb. O. S.; mboesang, Memb.; boesagoe A. K.;
boehang, Wan. K.; bēj, La. Wa. Lau. Lamb.; mbēj, Kod.
573. graven = âki, Kamb. O. S.; hâka, Kan. Nap. Pal.; sâka, Memb. A. K.
Wan. K. Lamb.;
kônda, La. Wa. Lau. Kod.
574. dichtbij = maréni, Kamb.; marèni, Tar.; marani, O. S. Memb. A. K.
Wan. K.; maranoe, Kan. Nap. Pal.;
toekè, La. Wa. Lau. Kod.; (toeki, er bij doen, Kamb.);
dâsè, Lamb.
575. ver = marau, Kamb. O. S.; karau, Lamb.; maroe, Kod.; mērô, La.; mârô,
Wa. Lau.;
maléroë, Memb. A. K. Wan. K.;
(in de liederen van O. S. komt naast het woord marau, ook mali-
roe voor).
576. links = kalai, Kamb. O. S. Kod.; walai, Lew.; alai, Kan.; lalai, A. K.;
lalé, Wan. K.; kalî, Memb. Lamb.; rgèlo, La. Wai. B.; wèlô, Wa.;
jèlô, Lau.; ta li, Pal.
577. rechts = kawana, Kamb. O. S. Memb. W. S.; lawana, Lew. A. K. Wan.
K.; awana, Kan.; ta wana, Pal.; mawana, Taw.
578. rondom = winggir, Kamb. Mang.; wénggir, Tar. Tab. Lew.; winggoer,
Kan. Nap.; wènggoer, Pal.;
kalisoe, Memb.; wolitoe, Wan. K.; rgôlèta, La.; wôlèta, Wa. Lau. Lamb.
Kod.

579. dag = lodoe, Kamb.; lódoe, Tar. Tab.; ládoe, Mang. Kan. Pal. Memb.
A. K. Wan. K.; lādō, Lamb. Kod.; lódō, La. Wa. Lau.;
hado, Taw.; hadè, Lew. Nap.; hadija, Kur.
580. maand = woelang, Kamb. O. S.; woela, Memb. W. S.; rgoela, La.;
vgl. 356.
581. jaar = ndaung, Kamb. O. S.; ndongoe, Lew.; ndau, Pal. Kod.; daung,
A. K. Lamb.; tau, Memb.; dooe, Wan. K. La. Wa. Lau
582. nacht = roedoeng, Kamb. Mang. Tar. Tab.; ridoeng, Lew. Nap. A. K.
Wan. K.;
mâdoeng, Kan. Pal.;
kandjidoeng, Memb.;
gèdè, La. Wa. Lau.; gadji, Lamb.;
hoedō, Kod.;
(het woord mâdoeng vindt men in O. S. in de uitdrukking: doea
modoeng, tiloe modoeng, over één, over twee dagen (nachten) vgl.
593; kandjiling = het opkomen van de nieuwe maan, O. S.; hoedō,
Kod. is waarschijnlijk hetzelfde als: hadè = dag, Lew.; kidoe
mbaroe = 's morgens als het nog donker is, Lew.).
583. nu = nâhoe, Kamb. O. S.; nausoe, Lew.; noetsjoe, Kan. Nap. Pal.;
nétoe, Kod.; âtoe, A. K. Wan. K.; nâtoe, Taw.;
sakè, Memb.;
nèè mèma, La. Wa. Lau. Lamb.
584. straks = napa, Kamb. O. S. W. S.;
nèdi, Tar. Lew.; nadi, Tab.;
jânè, Kod.
585. voor (plaats) = hangga, Kamb. O. S.; sangga, Memb.; haga, A. K.
Wan. K.; saga, Lamb.; hanamba, Kan.;
aro, La. Wa. Lau. Kod.
586. vroeger = âmang, Kamb. O. S.; èma, Lew.;
hakèla, Nap.; sadaka, A. K.;
oeloe, La. Wa. Lau. Lamb. Kod.;
(mangiloe = vooraan, O. S.).
587. zoo = toenanoe, Kamb. Mang. Tar.; taunanau, Tab. Lew. A. K.; toe-
ngoenoe, Kan. Nap. Pal. Wan. K.; toenihai, Memb.;
nijado, La. Wa.; nèè ina, Lau.;
tau gè, Lamb.

588. zoeeven = kawai, Kamb.; waingga, Tar.; kawèngga, Nap. Pal.; awèngga, Kan.; wawè, Lew.; wèngga, Tab. Kar. Taw.; waiga, A. K. Wan. K.; wai, Kod.;
jani, Mang.; jèna, Memb.; nèna, La. Wa.; nèla, Lamb.;
nèti na, Lau.
589. gisteren = kangé'au, Kamb. Mang.; manjéau, Tar.; kanjéau, Nap.; anjéau, Kan.; njéau, Pal.; wangiau, Lew.; manjau, Tab. Kar.;
jèna mai na, Memb.;
mâdoe, A. K. Wan. K.; vgl. 582;
mâna, La. Wa. Lau. Lamb.;
wai maloe, Kod.;
(wai = zoeeven; maloe, maling = avond).
590. eergisteren = wâda modoeng, Kamb.; wâda môdoe, Tar.; âna modoeng, Mang. Kar.; doea mâdoeng, Lew. Pal.; doea mâdoe, A. K. Wan. K.;
di madôna, Tab. Taw.; anjéau mâdoeng, Kan.;
njéau ridoeng, Nap.;
doea ngai na, Memb.;
mâna ija, La. Wa. Lau.; mâna isa, Lamb.;
wai maloe iha, Kod.;
(ija, diha = één).
591. vandaag = lodoe nâhoe, Kamb.;
voor de veranderingen van lodoe, vgl. 579, en voor nâhoe vgl. 583.
592. morgen = haromoe, Kamb.; sarâmoe, Memb.; râ mang, Mang.; miriha, Kar.; mérihoe, Taw.; mèrâhoe, Kod.;
waisang, Lew. A. K.; lawaihang, Tar. Tab. Kan. Nap.; wèhang, Pal. Wan. K.;
kôka, La. Wa. Lau. Lamb.;
(waihang = morgenschemer, Mang.).
593. overmorgen = doea modoeng, Kamb. Mang.; doea môdoeng, Tar.; doea mâdoeng, Lew. Kan. Nap. Pal. A. K. Wan. K.; di madongoe, Tab.;
doea ngâdi, Memb.; doea gâdjî, Lamb.;
mèwa, La. Wa. Lau.;
- vgl. 582 en 590.
594. van — tot = weling-la — toâma la, Kamb.; wèli la — tôma la, Tar.;
wali la — tôma la, Mang. Kar. Tab. Lew.; waloe ta — tôma ta, Kan. Nap. A. K.; wâlœ ta — tâka ta, Pal.; wali ti — tôma ti, Memb.;
wali ta — diki ta, Wan. K. Lamb.; wali la — doeki la, Kod.; wali â mi — doeki, La. Wa.; wali â mè — doeki, Lau.

595. reeds = bāla ka, Kamb. O. S.;
 mānga ja ka, Kan. A. K. Wan. K. Pal.; mangè ka, Kod.;
 bai sa sa, Memb.; ba'i ka, Wai. B.; ba wè, Lau.;
 â ma na, La.; ô ma na, Tan. R.; ô ma gè, Wa.;
 njāma gè, Lamb.
596. nog niet = ndédi, Kamb.; ndèdi, Tar. Kar.; ndadi, Mang. Tab. Lew.;
 ndadoe, Kan. Nap. Pal.; dadi pa, A. K. Wan. K.; ndjadoe pò, Kod.;
 inda ki po, La. Wa. Lau.;
 walè â po, Lamb.;
 aita po, Memb.;
 (samengesteld uit de ontkenning: ndé, nda, inda, walè, aita).
597. boven = noedita, Kamb. Mang.; nodèta, Tar. Kar. Lew. Kan. Nap.;
 naudèta, Tab. A. K. Wan. K.; nédèta, Taw. Pal.; nèdètè, Lamb.;
 noedèta, Kod.; t.dèsa, Memb.;
 bôndô, La. Wa.
598. van boven = weli dita, Kamb.; wèli dèta, Tar.; wali dèta, Mang. Tab.
 Lew. A. K. Wan. K. Kod.; waloe dèta, Kan. Nap. Pal.; wali dèsa.
 Memb.; wali nè dèta, Lamb.; wali â mè dèta, Lau.;
 wali bôndô, La. Wa.
599. onder = loemboe, Kamb. O. S.;
 bawa, Memb.; wawa, A. K. Wan. K.;
 kamboe, La. Wa. Lau.;
 (wawa = beneden, O. S.; kamboe = buik, O. S.).
600. bij, te, aan = la, Kamb. O. S. Kod.; ta, Kan. Pal. A. K. Wan. K.
 Lamb.; ti, Memb.;
 . . . dana, La. Wa. Lau.;
 (dit dana staat achter het woord, bv. in huis = oema dana).
601. van af = wéli, Kamb.; wèli, Tar.; wali, O. S. Memb. W. S.; waloe,
 Kan. Nap. Pal.
602. tot = toāma, Kamb.; tôma, O. S. Memb.;
 tâka, Pal. A. K.; diki, Wan. K. Lamb.; doeki, La. Wa. Lau. Kod.;
 (tôma = bereiken; tâka = aankomen).
603. in = noedaloë, Kamb. Mang.; nodaloë, Tar. Kar. Lew. Kan. Nap.;
 naudaloë, Tab. A. K. Wan. K.; nédaloë, Taw. Pal.; hai dali, Memb.;
 nèè dana, La. Wa. Lau.; noedalô, Kod.
604. beneden = wawa, Kamb. O. S. A. K. Wan. K. Kod.; bawa, Memb. La. Lamb.;
 lola, Wa. Lau.
605. uit = wéli, Kamb.;
 vgl. 601.

606. op = la pinoe, Kamb. Nap.; ta pinoe, Kan. Pal. Wan. K.; la pânœ, Mang.
 Tar. Tab. Lew.; ta pânœ, Lamb.; ti pânœ, Memb.; ta pini, A. K.;
 pênoe, La. Wa;
 dèta, La.;
 la tôkô, Kod.
607. hoe = nggikina, Kamb. Tar.; nggèkina, Tab.; nggâkina, Kar. Lew. Nap.;
 wâkina, Mang.; nggârikoe, Kan.; nggâroekoe, Pal.; gârikina, A. K.;
 gâna, Wan. K.; aga, Lamb.;
 pâni, Memb.; peina, La. Wa. Lau.; pèna, Kod.
608. hoeveel = pira, Kamb. O. S. W. S.; piri, Kod.
609. veel = dangoe, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.; danga, Kod.;
 mangèda, La. Wa. Lau.;
 bota, Lamb.
610. weinig = hakoedoe, Kamb. O. S.; sakoedoe, Memb. A. K.; hakoekoe,
 Wan. K.;
 saki, Lew.;
 rodi, La. Tan. R.; jodi, Wa.; soedi, Lau.; sodi, Lamb.;
 kitôloe, Kod.
611. alle = ndâba, Kamb. O. S. Memb.; dâba, A. K. Wan. K.; ndèba, Tab.;
 ndèba, La.;
 ngâra doeka, Wa. Lau. Kod.;
 kâsa, Lamb.;
 (kâha = dicht opeen gesloten, propvol).
612. geen = ndaningoe, Kamb. Mang. Tar. Nap.; ndanaingoe, Tab. Lew.;
 ndanéngoe, Pal.; da'aingoe, A. K.; da'éngoe, Wan. K.; ndjaingô,
 Kod.;
 aita o, Memb.; nda'iki, La. Wa. Lau.
613. enkele = hawiang, Kamb.; hawéang, Mang. Kar.; hawèngoe, Tar.;
 hawaingoe, Tab.; hawājngoe, Kan. Nap. Wan. K.; sawawi, Memb.;
 hawadikoe, A. K.; wadè ka, La. Wa. Lau. Lamb.; hawadikô, Kod.
614. waar = nggini, Kamb. Mang.; nggèni, Tar. Tab. Kod.; nggida, Lew.
 Kan. Nap. Pal.; génì, La. Wa. Lamb.; béni, Memb.; bëj, A. K.
 Wan. K.; njè, Lau.
615. wanneer = pirang, Kamb. O. S. W. S.; pira pô, La.; piri ka, Kod.
616. waarom = kanggikina, Kamb. Tar.; kanggèkina, Tab.; kanggâkina, Lew.
 Kar. Nap.; wâkina, Mang.; kanggârikoe, Kan.; kanggâroekoe, Pal.;
 gârikina, A. K.;
 kâdi, Memb.

pèna, Kod.;

apa, La. Wa. Lau.; aga, Lamb.;

vgl. 607.

617. ik = njoengga, Kamb. O. S.; jânoe, Kan. Pal.; jawa, Memb.; njoea, A. K.; njanga, Wan. K.; rgawa, La.; rawa, Wa.; jauwa, Lau.; nauwa, Lamb.; jajoe, Kod.
618. gij = njoemoe, Kamb. Mang.; njomoe, O. S.; joemoe, Pal.; au, A. K.; ooe, Wan. K.;
rgooe, La.; rooe, Wa. Lau.; jooe, Lamb. Kod.;
jona, Memb.
619. hij = njoena, Kamb. O. S.; jina, Kan. Nap. Pal. Memb.; nija, La. Wa. Lau.; dija, Kod.;
nâmoë, A. K. Wan. K.;
nâdô, Lamb.
620. wij (exclus.) = njoema, Kamb. O. S.; njâmi, Kan. Nap. Pal.; jâmi, Memb.;
njiâma, A. K.; njêma, Wan. K.; rgâmè, La.; râmè, Wa.; jâmè, Lau.;
jâma, Kod.;
dima, Lamb.
621. wij (inclus.) = njoeta, Kamb. O. S.; njita, Kan. Nap. Pal.; jita, Memb. Lamb.;
doeta, A. K. Wan. K.; rgitô, La.; ritô, Wa.; itô, Lau.; rgita, Kod.
622. ik zelf = njoengga wiki, Kamb.; njoengga wéki, Tar.; njoengga wâki, Mang. Tab. Lew.;
jânoe wikoe, Kan. Nap. Pal.;
jawa mèsà, Memb.; njoea méhâgoe, A. K.; jajoe kaméhang, Kod.;
rgawa wéki, La.; rawa wai na, Wa.; jawa kanoea, Lau.
623. gijlieden = njimi, Kamb. Mang.; njémi, O. S. A. K.; njâmoë, Kan.; jioemoe, Pal.; jimi, Memb.; njiâmô, Wan. K.; rgîmi, La.; rîmi, Wa.; jîmi, Lau. Kod.; nami, Lamb.
624. zij = njoeda, Kamb. O. S.; jida, Kan. Nap. Pal. Memb. Lau. Lamb.;
rgida, La.; rida, Wa.;
sâmoë, A. K.; hâmoë, Wan. K.;
(hâmoë = goed, S. O.).
625. mijn = nggoe, Kamb. O. S. Memb. Wa. Kod.; goe, A. K. Lau. Lamb.;
koe, Wan. K. La.
626. ons = ma, nda, Kamb. O. S. W. S.; ma, ta, La.
627. uw = moe, mi, Kamb. O. S. W. S.
628. zijn = na, Kamb. O. S. W. S.
629. hun = da, Kamb. O. S. W. S.

630. wie = nggamoe, Kamb.; ngga, Tar. Lew.; nggai, Tab.; hëra, Kan. Nap. Pal.; gërau, A. K.; ngâna, Wan. K.; gâra, La. Wa. Lau.; nggâra, Kod.; ija ka, Lamb.;
âpa nggamoe, Mang.
631. wat = nggâra, Kamb. O. S.; gâ, A. K. Wan. K.; aga, Lamb.;
âpa, La. Wa. Lau.; âpa ngga, Mang.; pâpa, Kod.
632. deze = jeàna, Kamb.; jëna, O. S.; jana, Kan. Nap. Pal.; nija, Memb.;
nawa, Wa.; nèè, Lau.; nèda, Lamb.
633. die = nina, Kamb. Mang. Tar. Kan. Nap. Pal.; neina, Tab. Lew. A. K.;
gida, La.;
nâka, Wa.; nèkè, Lau.
634. die (veraf) = noena, Kamb. Mang. Tar.; nauna, Kar. Tab. Lew.; nolau, Memb.;
ëti, La.; etoe, Kod.
635. hier = jëhoe, Kamb. Mang.; jëhoe, Tar.; jahoe, Kar. Tab.; jasoe, Lew.;
jatsjoe, Kan. Nap. Pal.;
sia, Memb.; jagi, A. K. Wan. K.; niga, La.; ni'i, Lamb.; jira, Kod.; nèrè, La.; nèri Lau.
636. daar = lai noe, Kamb. Mang. Tar. Nap.; lai nau, Kar. Tab. Lew.; toe noe, Kan.; ta nè, Pal.; hai lau, Memb.; neilau, A. K.;
nèkè, La. Wa.;
nètè bali, Lau.; bali, Lamb.;
ônônô, Kod.
637. zeker = lānga tâka, Kamb. O. S. W. S.
638. missechien = ka ihi nja ka, Kamb. O. S.; ka ihoe nja ka, Mang. Kar.;
pénja ka, Kan. Nap. Pal.; pënja ka, A. K.;
lâka sé nggi, Memb.;
è ja pôgè, La. Wa. Lau.; ba pôgè, Lamb.; pèrgè ni ka, Kod.
639. en = dāngoe, Kamb. O. S. W. S.
640. neen = ndéa, Kamb.; ndèa, Mang. Tar. Kar.; nda'a, Tab. Lew. Kan. Nap. Pal. Wan. K.; da'a, A. K.; nijadoe, Kod.; inda ki, La. Wa. Lau.; aita, Memb.; wali, Lamb.
641. ja = wôa, Kamb. O. S.; ôwa, Mang. Kar.; ôâ, Kan. Nap. Pal.; ôô, Memb. Wa.; ôô, A. K. Wan. K. La. Kod.;
wé, Lau. Lamb.
642. niet (imp.) = âmboe, Kamb. O. S. Memb. Kod.; âboe, A. K. Wan. K.;
ndan, La. Wa. Lau.;
ila, Lamb.; ilau, Wai B.

643. slechts = â, Kamb. O. S. W. S.
644. zijn = ningoe, Kamb. Mang. Tar.; neingoe, Tab. Kar. Lew. A. K.;
néngoe, Kan. Nap. Pal.; éngoe, Wan. K.; nèngô, Kod.;
ō, Memb.;
rgâ'i, La.; wâ'è, Wa. Lau.;
dani, Lamb.
645. een = diha, Kamb. O. S. A. K.; sisa, Memb.; ija, La. Wa. Lau.; isa,
Lamb.; iha, Kod.
646. twee = doea, Kamb. O. S. Kod.; dôa, Lew.; dô, Tar. Tab.; dôāda,
Memb. W. S.
647. drie = tiloe, Kamb. Mang. Kan. Nap. Pal. A. K. Wan. K.; télœ, Tar.;
teiloœ, Kar. Tab. Lew.; taula, Memb.; tauda, La. Wa. Lau. Lamb.;
tâlœ, Kod.
648. vier = patœ, Kamb. O. S. A. K. Wan. K.; pata, Memb. La. Wa. Lau.
Lamb.; patô, Kod.
649. vijf = lima, Kamb. O. S. W. S.
650. zes = nomœ, Kamb.; nâmœ, Mang. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
nâmô, Kod.;
ènè, La. Wa. Lau.; âni, Lamb.
651. zeven = pihœ, Kamb.; pisœ, Lew.; pitœ, Mang. O. S. W. S.; poetsjœ,
Kan. Nap. Pal.
652. acht = walœ, Kamb. O. S. Memb. A. K. Wan. K.;
pondopata, La. Wa. Lau. Lamb.; pondopatô, Kod.;
(pondopata = tweemaal vier).
653. negen = hiwa, Kamb. O. S.; siwa, Lew. Memb. A. K. Wan. K.; iwa,
La. Wa. Lau.;
kabani isa, Lamb.;
banda'iha, Kod.; (dwz. die niet meetelt).
654. tien = hakamboelœ, Kamb. Mang.; hamboelœ, Ma.; samboelœ, Lew.;
haumboelœ, Tar. Tab. Kar. Kan. Nap. Pal.; sakamboelœ, Memb.;
saboelœ, A. K.; habolœ, Wan. Lamb.; kamboelœ, La. Wa. Lau.;
hakambolœ, Kod.
655. elf = hakamboelœ hau, Kamb.; h. hau, O. S.; sakamboelœ sisa, Memb.;
s. hangí, A. K. Wan. K.; k. ija, La. Wa. Lau.; h. isa, Lamb.;
h. iha, Kod.
656. twaalf = hakamboelœ dâmboe, Kamb. Mang.; hamboelœ dâmboe, Ma.;
samboelœ dâmboe, Lew.; haumboelœ dâmboe, Tar. Tab. Kar. Kan.
Nap. Pal.; sakamboelœ doeada, Memb.; sabœlœ doeada, A. K.;

- haboloe doeada, Wan. K. Lamb.; kamboeloe doeada, La. Wa. Lau.; hakamboloe doeada, Kod.
657. vijftien = hakamboeloe lima, Kamb. Mang.; hamboeloe lima, Ma.; samboeloe lima, Lew.; haumboeloe lima, Tar. Tab. Kar. Kan. Nap. Pal.; sakamboeloe lima, Memb.; saboeloe lima, A. K.; haboloe lima, Wan. K. Lamb.; kamboeloe lima, La. Wa. Lau.; hakamboloe lima, Kod.
658. twintig = doeakamboeloe, Kamb. Mang.; dôkamboeloe, Tar. Tab.; doeamboeloe, Lew. Kan. Nap. Pal.; doeakamboeloe, Memb. Wa. Lau. Kod.; doeamaboeloe, A. K.; doeakaboeloe, Wan. K. Lamb.; doeadakamboeloe, La.
659. eenentwintig = doeakamboeloe hau, Kam. Mang.; dôkamboeloe hau, Tar. Tab.; doeamboeloe hau, Lew. Kan. Nap. Pal.; doeakamboeloe sisa, Memb.; doeamaboeloe hangi, A. K.; doeakaboeloe hangi, Wan. K.; doeakaboeloe isa. Lamb.; doeadakamboeloe ija, La.; doeakamboeloe ija, Wa. Lau.; doekamboeloe iha, Kod.
660. dertig = tiloekamboeloe, Kamb. Mang.; têloekamboeloe, Tar.; tiloemboeloe, Kan. Nap. Pal.; teiloekamboeloe, Tab.; teiloemboeloe, Kar. Lew.; taulakamboeloe, Memb.; tiloemaboeloe, A. K.; tiloekaboeloe, Wan. K.; têloekamboeloe, La. Wa. Lau. Lamb.; tâloekamboloe, Kod.;
(hoewel men in La. Wa. Lau. zegt: drie = tauda, gebruikt men in de samenstelling „dertig” het woord têloe, tiloe).
661. vijftig = limakamboeloe, Kamb. Mang. Tar. Tab. Memb. La. Wa. Lau.; limamboeloe, Kan. Lew. Nap. Pal. Kar.; limamaboeloe, A. K.; limakamboeloe, Wan. K. Lamb.; limakamboloe, Kod.
662. honderd = hangahoe, Kamb. Mang. O. S. Kod.; sangasoe, Lew. Memb. A. K. Wan. K.; ngau, La. Wa. Lau.; ngasoe, Lamb.
663. tweehonderd = doeangahoe, Kamb. Mang. O. S. Kod.; dôngahoe, Tar. Tab.; doeangasoe, Lew. Memb. A. K. Wan. K. Lamb.; doeangau, La. Wa. Lau.
664. zeshonderd = nomoengahoe, Kamb.; nâmoengahoe, O. S.; nâmoengasoe Lew. Memb. A. K. Wan. K.; nâmôngahoe, Kod.; ènèngau, La. Wa. Lau.; àningasoe, Lamb.
665. duizend = harata, Kamb. O. S.; sarata, Lew. Memb. A. K. Wan. K. Lamb.; rata, La. Wa. Lau.
666. tienduizend = hapakoe, Kamb. O. S.
667. eenmaal = handâkang, Kamb. O. S.; sandâka, Lew. Memb.; Lamb. sadâkang, A. K.; sadêka, Wan. K. Lau.; pamia, La. Wa.; pamihang, Kod.

- 668 tweemaal = pandoeang, Kamb. Mang.; pandôang, Lew.; pandôngoe, Kar. Tar. Tab. Kan. Nap. Pal.; padoeang, A. K. Wan. K.; padoeada, La. Wa.; padôa, Lau.; padooe, Lamb.; padooengoe, Kod.
669. driemaal = pandiloeng, Kamb. Mang. Kan. Nap. Pal.; pandéloeng, Tar.; pandeiloeng, Kar. Tab. Lew.; pandauloeng, Memb.; padiloeng, A. K. Wan. K.; patauda, La. Wa. Lau. Lamb.; pandalóngoe, Kod.
670. viermaal = pambatoeng, Kamb. O. S. Kod.; pambata, Kan. Nap. Pal. Memb. W. S.; pabatoeng, A. K. Wan. K.

ALPHABETISCHE LIJST.

A

Aal, 283
Aan, 600
Aankomen, 468
Aanmaken (vuur), 198
Aap, 270
Aar, 322
Aardbeving, 363
Aarde (aardbol), 353
Aarde (grond), 421
Aardnoot, 326
Acht, 652
Achterste, 38
Adat, 437
Adellijke, 430
Ademen, 95
Af (van), 601
Alang-alang, 341
Alle, 611
Antwoorden, 128
Arm, 517
Armband, 298
Asch, 202

B

Baadje, 293
Baard, 18
Baden, 140
Bamboe, 351
Baren, 175
Been, 40, 54
Beginnen, 564
Beneden, 604

Berg, 373

Bewaken, 545
Bidden, 165
Binden, 566, 567
Bitter, 528
Blad, 383
Blaffen, 256
Blaten, 249
Blind, 158
Bloed, 55
Bloem, 387
Blusschen, 199
Boeren, 121
Boete, 438
Boom, 379
Boonen, 323
Bord, 213
Borst, 29
Borsten, 30
Bosch, 378
Boven, 597, 598
Braden, 222
Branden, 200, 553
Breed, 499
Breken, 559-561
Broeder, 74, 76, 77
Bron, 418
Bruidschat, 174
Brug, 414
Buffel, 250
Buik, 24
Buikloop, 151
Bij, 600

C

Citroen, 344

D

Daar, 636
Dag, 579
Dakbedekking, 185
Dakspar, 186
Dal, 376
Dalen, 377
Damar, 352
Dansen, 180, 181
Dapper, 503
Dauw, 359
Denken, 129
Dertig, 660
Deur, 187
Deze, 632
Dichtbij, 574
Dichtdoen, 556
Die, 633, 634
Diep, 484
Dik, 476
Djagong, 322
Dom, 521
Dooden, 138
Doof, 157
Donder, 362
Dorp, 428
Dorstig, 525
Draaien, 303
Dragen, 109
Drie, 647

Driemaal, 669
 Drinken, 98
 Drinknap, 214
 Dronken, 334
 Droog, 505
 Droomen, 102
 Duif, 259
 Duim, 49
 Duizend, 665
 Duizendpoot, 281
 Dun, 477
 Duur, 454
 Dwerg, 483
 Dij, 41
 Dijkje, 311

E

Eb, 367
 Echtgenoot, 90
 Echtgenoote, 91
 Een, 645
 Eenentwintig, 659
 Eenmaal, 667
 Eergisteren, 590
 Ei, 243

Eiland, 372
 Eindigen, 566
 Elf, 655
 Elleboog, 35
 En, 639
 Enkel, 45
 Enkele, 613
 Eten, 97

F

Fluit, 178

G

Gal, 22
 Gapen, 122
 Garen, 395
 Gebeente, 54
 Geel, 534

Geen, 612
 Geest, 163
 Geit, 247
 Geneesmiddel, 161
 Genezen, 160
 Geven, 538
 Geweer, 441
 Gezicht, 4
 Gisteren, 589
 Goed, 507
 Goedkoop, 455
 Golf, 369
 Gong, 179
 Goud, 426
 Graf, 171
 Gras, 340
 Graven, 573
 Grens, 412
 Groen, 535
 Groot, 471
 Grootmoeder, 73
 Grootvader, 72
 Gij, 618
 Gijlieden, 623

H

Haan, 262
 Haar, 61, 62
 Hagedis, 287
 Halen, 417, 542
 Halm, 321
 Hals, 21
 Hamer, 432
 Hand, 34
 Handelen, 448
 Handpalm, 46
 Handschoffel, 306

Hard, 493
 Hart, 25
 Hatén, 136
 Heilig, 170

Hemel, 166, 354
 Hen, 263
 Herinneren (zich), 131
 Hert, 254
 Hier, 635
 Hikken, 120
 Hinneken, 253
 Hoe, 607
 Hoef, 238
 Hoesten, 119
 Hoeveel, 608
 Hond, 255
 Honderd, 662
 Hongerig, 523
 Hoofd, 3
 Hoofddoek, 295
 Hoofdkussen, 203
 Hoofdstijl, 191
 Hoog, 486
 Hooren, 547
 Houtskool, 431
 Huid, 60
 Huis, 184
 Hun, 629
 Huwen, 172, 173
 Hÿ, 619

I

Ik, 617, 622
 In, 603
 Indigo, 345
 Inslag, 403

J

Ja, 641
 Jaar, 581
 Jongen, 68

K

Kaf, 235
 Kalebas, 328
 Kalk, 348

Kalong, 268
 Kam, 296, 401
 Kapas, 338
 Kapel, 275
 Kapmes, 206
 Kapok, 339
 Kat, 257
 Katelu, 330
 Katoenen weefsel, 301
 Keel, 12
 Kennen, 540
 Kernhout, 381
 Ketel, 212
 Kiekendief, 267
 Kies, 16
 Kikvorsch, 286
 Kin, 17
 Kind, 71
 Kip, 261
 Kist, 219
 Klein, 472
 Kleinkind, 78
 Klimmen, 374
 Knap, 522
 Knie, 42
 Knikken, 123
 Knoopen, 397
 Knorren, 246
 Knijpen, 563
 Koenjit, 349
 Kogel, 443
 Koken, 221
 Kokos, 332
 Koopen, 453
 Koopwaren, 449
 Koorts, 150
 Koper, 424
 Kort, 475
 Koud, 496
 Kraai, 260
 Krab, 284

Krachtig, 502
 Kreeft, 285
 Krokodil, 288
 Krom, 489
 Kruin, 5
 Kruit, 442
 Krijgsgevangene, 446
 Kuit, 43
 Kunnen, 541
 Kijken, 549

L

Laag, 487
 Lachen, 114
 Ladder, 188
 Lade, 406
 Land, 371
 Lang, 473, 474
 Lans, 209
 Leeg, 510
 Leelijk, 509
 Leenen, 459
 Leguaan, 289
 Leven, 139
 Lever, 26
 Lichaam, 2
 Licht, 512
 Liefhebben, 135
 Liegen, 571
 Liggen, 105, 106, 107
 Ligmatje, 204
 Links, 576
 Lippen, 11
 Litteeken, 148
 Loeien, 251
 Loeren, 546
 Lontar, 333
 Loopen, 104
 Los, 514
 Lui, 504
 Luis, 271

M

Maag, 23
 Maagd, 67
 Maan, 356
 Maand, 580
 Mager, 481
 Man, 65
 Mand, 217
 Manen, 457
 Mangga, 337
 Mannelijk, 92
 Mast, 464
 Melk, 31
 Mensch, 1
 Mes, 205
 Metgezel, 410
 Miauwen, 258
 Middelvinger, 51
 Mier, 278, 279
 Misschien, 638
 Modder, 408
 Moe, 519
 Moeder, 70
 Mond, 10
 Mooi, 508
 Morgen, 592
 Muis, 269
 Muskiet, 274
 Mijn, 625

N

Naald, 450
 Naam, 96
 Nacht, 582
 Nagel, 48
 Nat, 506
 Nauw, 500
 Navel, 27
 Navelstreng, 28
 Neef, 83, 84
 Neen, 640

Negen, 653
Nemen, 539
Nest, 242
Net, 396
Neus, 8
Niet, 642
Nieuw, 516
Niezen, 118
Nog niet, 596
Nu, 583

O

Oebi, 329
Offersteen, 162
Oksel, 36
Olie, 393
Omheining, 313
Omwanding, 190
Onder, 599
Ondiep, 485
Onrijp, 318
Ons, 626
Ontkennen, 133
Oog, 7
Oogsten, 319, 320
Oom, 79, 80
Oor, 6
Oorknop, 300
Oorlogen, 439
Op, 606
Openen, 555
Opvlammen, 553
Oud, 515
Overmorgen, 593
Overspel, 176
Overwinnen, 444

P

Paard, 252
Padi, 230
Pan, 211
Pandau, 336

Papaja, 343
Papegaai, 264
Patjol, 308
Pees, 58
Penis, 39
Perkiet, 265
Persen, 562
Pinang, 346
Pink, 53
Pisaug, 342
Pissen, 141
Pit, 390
Planten, 316
Ploegstok, 305
Poepen, 143
Poffen, 223
Pokken, 152
Poot, 237
Pot, 220
Prau, 463
Priester, 169
Prijs, 451

R

Raken, 558
Recht, 488
Rechts, 577
Reeds, 595
Regen, 358
Regenboog, 361
Reiger, 266
Reisvoorraad, 226
Rheumatiek, 153
Rib, 59
Riem, 467
Ring, 297
Ringvinger, 52
Rivier, 413
Roepen, 125
Roer, 465
Rog, 282

Rond, 497
Rondom, 578
Rood, 533
Rook, 201
Roosteren, 224
Rotan, 350
Rug, 33
Ruiken, 550
Ruilen, 460
Ruim, 501
Ruimte, 193
Rups, 276
Rijk, 518
Rijp, 317
Rijst, 230
Rijstblok, 231
Rijstmesje, 307
Rijstveld, 310

S

Samentrekkend, 529
Sap, 385
Sarong, 292
Schaap, 248
Scheede, 207
Scheel, 159
Scheen, 44
Scheering, 402
Scheppen, 216
Scherp, 492
Schil, 389
Schild, 210
Schildpad, 290
Schip, 461
Schoondochter, 88
Schoonouders, 85, 86
Schoonzoon, 87
Schor, 490
Schors, 384
Schotel, 215
Schouder, 37

Schreeuwen, 113
 Schreien, 115
 Schuin, 491
 Schuld, 456
 Sirih, 347
 Slaaf, 435
 Slaan, 557
 Slang, 280
 Slapen, 101
 Slechts, 643
 Slikken, 100
 Slimoet, 294
 Slurpen, 551
 Slijpen, 434
 Snot, 9
 Snuiten, 552
 Speeksel, 64
 Spelen, 182
 Spin, 272
 Spinklos, 405
 Spinnewiel, 400
 Spreken, 111
 Sprinkhaan, 277
 Spruit, 386
 Spuwen, 116
 Spijs, 225
 Staan, 103
 Staart, 244
 Stad, 427
 Stampen, 234
 Stamper, 232
 Steen, 420
 Steenpuist, 149
 Stem, 112
 Ster, 357
 Sterven, 137
 Stinken, 142
 Stom, 156
 Stookplaats, 196
 Stoomboot, 462
 Straks, 584

Strand, 370
 Stroomaf, 416
 Stroomop, 415
 Suiker, 335
 Suikerriet, 325

T

Tabak, 324
 Tak, 380
 Tam, 478
 Tand, 14
 Tandvleesch, 15
 Tang, 433
 Tante, 81, 82
 Tasch, 304
 Te, 600
 Tien, 654
 Tienduizend, 666
 Tjabe, 331
 Toespijs, 227
 Tol, 183
 Tong, 13
 Tot, 594, 602
 Touw, 394
 Touwdraaijen, 303
 Tros, 392
 Tuin, 309
 Twaalf, 656
 Twee, 646
 Tweehonderd, 663
 Tweemaal, 668
 Twintig, 658

U

Ui, 327
 Uit, 605
 Uw, 627

V

Vader, 69
 Van af, 601
 Van boven, 598
 Van—tot, 594

Vandaag, 591
 Varken, 245
 Vast, 513
 Veel, 609
 Veeren, 241
 Veesten, 144
 Ver, 575
 Verbergen, 568
 Verboden, 168
 Verbranden, 554
 Vergeten, 132
 Verkoopen, 458
 Verkouden, 154
 Verlamd, 155
 Verleggen, 480
 Verliezen, 445
 Vertrekken, 470
 Verwant, 89
 Verzadigd, 99, 524
 Vet, 482
 Vier, 648
 Vierkant, 498
 Viermaal, 670
 Vinden, 537
 Vinger, 47
 Viool, 177
 Visch, 229
 Vlakke, 375
 Vlechten, 302
 Vleesch, 57
 Vleesch (spijs), 56, 228
 Vleesch (vrucht), 391
 Vleugel, 240
 Vlieg, 273
 Vloed, 368
 Vloer, 189
 Voetstap (spoor), 409
 Vogel, 239
 Vol, 511
 Voor, 585
 Vorst, 429

Vragen, 126, 569, 570
 Vrede sluiten, 447
 Vreemdeling, 469
 Vriend, 411
 Vroeger, 586
 Vrouw, 66
 Vrouwelijk, 93, 94
 Vrucht, 388
 Vuur, 197
 Vijand, 440
 Vijf, 649
 Vijftien, 657
 Vijftig, 661

W

Waar, 614
 Waarom, 616
 Wakker, 544
 Wan, 233
 Wang, 19
 Wanneer, 615
 Warm, 495
 Wat, 631
 Water, 365, 417
 Waterhalen, 417
 Waterleiding, 312
 Watervloed, 419
 Weefgetouw, 399
 Weefklos, 404
 Weefsel, 301
 Week, 494
 Weg, 407
 Weinig, 610
 Wenkbrauw, 20
 Wenschen, 572
 Werken, 543
 Weten, 130
 Weven, 398
 Wie, 630
 Wild, 479
 Wind, 364

Winst, 452
 Wit, 531
 Wolken, 360
 Wond, 146
 Worm, 291
 Wortel, 382
 Wij, 620, 621
 Wijsvinger, 50

Y

Yzer, 423

Z

Zaad, 315
 Zaaïen, 314
 Zak, 218
 Zand, 422
 Zee, 366
 Zeggen, 117
 Zeil, 466
 Zeker, 637
 Zelf, 622
 Zes, 650
 Zeshonderd, 664
 Zeven, 651
 Ziek, 520, 145
 Ziel, 164
 Zien, 548
 Ziltig, 530
 Zilver, 425
 Zingen, 124
 Zitten, 108
 Zoeken, 536
 Zoet, 526
 Zolder, 195
 Zolderbalk, 192
 Zon, 355
 Zonde, 167
 Zoo, 587
 Zooeven, 588
 Zout, 236

Zuigen, 32
 Zuster, 75-77
 Zuur, 527
 Zwart, 532
 Zweer, 147
 Zweet, 63
 Zwemmen, 110
 Zwijgen, 134
 Zij, 624
 Zijn, 628, 644

SOEMBANEESCHE SPREEKWIJZEN.

I. Een vader, wiens dochter reeds beloofd en verzegd is aan een man, die reeds een gedeelte der bruidschat heeft betaald, wil nu om een of andere reden haar weer aan een anderen man geven. Hij roept daarom den nieuwen aanstaanden schoonzoon, dien hij op 't oog heeft, en spreekt hem aldus toe, nadat hij een stuk goed tusschen hen in heeft neergelegd:

nanja ka kamba na hawala;
kata kandjiroe ja la hai,
kata kandjoroe ja la nggoeting;
wânggoe doe â;
djè ja hi nanja kamba na hawala:
ba la watoe dâmbœ i ja,
ba la menggit papera i ja;
djâkau ahœ tara ngândœ doe,
djâkau toengoe,
djâkau tara doe,
kata pinja,
wânggoe doe â;
djè ja na,
hi nanja na kamba,
ta bandjâlœ ja.

Daar is een stuk goed,
laten wij gelijk afhakken als een kam,
laten wij scherp aanpunten als een schaar, (d. i. laat ons goed afpraten);
zeg ik toch;
daarom is daar een stuk goed,
want zij is als twee steenen,
als twee naast elkaar staande lontarpalmen, (d. i. zij is reeds beloofd aan een anderen man);
of gij zijt een hond met scherpe tanden,
of gij slaan kunt,
of gij u verzetten kunt,

opdat ik 't wete;
 zeg ik toch,
 daarom is 't toch,
 dat daar is een stuk goed,
 laten wij 't neerleggen, (d. i. afspreken).

De man durft echter niet goed, bang voor den anderen man, aan wien de vrouw reeds verzegd is, en hij antwoordt dus:

ngarângia na nja,
 ânda na nja,
 nanja na kamba na hawâla,
 ba wâmoe i nda,
 wânda:
 hi la watoe dâmbœ ja,
 ba wâmoe i;
 djèpa bakoe reàndja,
 wilik i ka;
 djèpa bakoe moeti,
 manggang i ka;
 bakoe pakaka â nja,
 hada, ndakoe ahoe tara ngândoe,
 hada, toengoe ndakoe tara i;
 na lâti,
 djâka la watoe hau ja,
 djâka wâmoe ngga lâti;
 djâka la ai hapoengoe ja,
 djâka wâmoe ngga lâti;
 koe pi doe nja
 ngarângia.

Het is een weg,
 het is een pad, (d. i. 't is ook een weg; wat gij zegt is wel waar),
 daar is een stuk goed,
 gelijk gij tot mij zeidet,
 (maar) ik zeg u:
 als twee naast elkaar staande lontarpalman is zij,
 daar gij zegt,
 als twee steenen is zij,
 daar gij zegt, (daar gij zelf zegt, dat zij reeds beloofd is);
 al ben ik aan 't dansen,
 ik kijk wel achter mij;

al ben ik aan 't oogsten,
 ik pas toch op, (bij al wat ik doe, ben ik hoogst voorzichtig);
 naar mijn gedachten:
 sta op, ik ben geen hond met scherpe tanden,
 sta op, als 't op slaan aankomt, kan ik mij niet verzetten,
 (d.i. ik ben er de man niet naar om op te staan en met geweld iets
 te doen);

als 't dat was:
 als zij was als een enkele steen,
 wanneer gij dat tot mij zoudt zeggen;
 als zij was als een enkele boom,
 als gij dat tot mij zoudt zeggen,
 ik zou dan wel weten
 den weg.

II. Ik kom bij iemand op bezoek, die slaven in zijn bezit heeft, welke nog familie van mij zijn. De gastheer mag nu niet botweg zeggen: o, dat is nog familie van u! Hij begint er aldus over te spreken:

ba tâka doemoe nja ka,
 la kaheli hoepoe bangga nggoe,
 la maoe roe kawindoe nggoe;
 bata wângoe parongoe â
 la anakeâda ndokoe,
 na mapalo'ang,
 na mapamaing;
 tana noewa na nja
 wâna nggau;
 watoe lihi da,
 ba wâna nâhoe,
 bata rongoe â
 djè ja, ba tâka doemoe nja ka;
 djâka tana noewa doemoe ha,
 djâka watoe lihi doemoe ka,
 djâka malânga tâka doe ja,
 kata pi â nja, wânggoe doe.

Daar gij nu toch gekomen zijt,
 op de zitplaats aan 't eind mijner voorgalerij,
 in de schaduw van den rand van mijn dak, (d.i. in mijn huis);
 naar wij maar gehoord hebben

van hem, die nog geheel een knaap is,
 die ging,
 die kwam, (d. i. die maar eens aankwam en weer wegging);
 't is doorlopend land van hem, (d. i. hij is van dezelfde landstreek),
 zeide hij van u;
 't zijn naast elkaar liggende steenen, (d. i. 't is familie),
 zeide hij toen,
 naar wij maar hoorden;
 daarom is 't, daar gij nu toch gekomen zijt,
 als gij van hetzelfde land zijt,
 als gij naast elkaar liggende steenen zijt,
 als 't werkelijk zoo is,
 als wij 't slechts weten, zeg ik maar.

De bezoeker antwoordt nu aldus:

ngarângia na nja,
 anda na nja,
 bau li ja heàna,
 koera njimba lokoe,
 kandoepoe dindi mara;
 nde mili maoe â nggoe ka,
 nde hiboe hala â nggoe ka;
 tana mapanoewa kâma, hi,
 watoe mapalihi ma kâma,
 welingoe kawai,
 jehoe wai,
 la roekoe âpoe ma,
 la roekoe bokoe ma.

t Is de weg,
 't is het pad,
 gelijk gij daar zegt. (d. i. zoo is 't);
 een garnaal bij 't versperren der rivier,
 een stuk hout, dat vastzit in den oever,
 (d. i. gij hebt ze eerlijk gekocht, ze zijn eerlijk uw eigendom, en ik
 kom ze niet opeischen. Bij 't versperren van een rivier door kleine dammetjes,
 vangt men garnalen; bij een bandjir blijft afdrijvend hout in den oever vast-
 zitten, dat iedereen mag wegnemen);

ik ben geen voorbijgaande schaduw,
 ik ben geen nest in 't riet (verborgen),
 (d.i. 't is geen schijn, maar werkelijkheid; 't is werkelijk zoo);
 wij zijn van hetzelfde land, toch,
 wij zijn twee naast elkaar liggende steenen,
 (d.i. wij zijn familie),
 van de alleroudste tijden af,
 tot nu toe;
 van grootmoeders,
 van grootvaderszijde.

III. De menschen van Lewa komen oorlog voeren tegen een kampong,
 welke hun paarden heeft gestolen. Men staat gewapend tegenover elkaar
 op eenigen afstand. De woordvoerders der beide partijen houden nu eerst
 dit gesprek:

nggâra tau kau!
 peâka nggâra inam,
 peâka nggâra amam!
 Paramba lendi djawa!
 mâla wa hi toe moe!
 hioe loeloeng halakoeng,
 mbâlâroe mandapoeng;
 hioe miting la kandjoânga,
 oe rara la palendi!

---

na wâmoe, kiri da!
 panggeâla woenggoe,
 patawa kadoe,
 na maroâmbang maling,
 na mboelang mbaroe;
 djè hikoe tâka,
 koera pande moemoe nggoe,
 wai pande rema nggoe,
 la kangeau,
 la wâda modoeng;
 hina doe ka nâhoe,
 na lodoe na kawai,
 hioe keâla ka lâma,

hioe toâma ka ngaroe,
 hikoe kahiloe rongoe,
 hikoe mata ita.

Wat voor man zijt gij!

zeg mij, wie is uw moeder,

zeg mij, wie is uw vader!

(d. i. van welken stam en van welke familie zijt gij!).

De andere spreker antwoordt nu:

Paramba lendi djawa,

(d. i. een familienaam uit den stam Lewa).

De spreker van de aangevallen kampong, zegt nu:

Welaan hoe is 't aldus met u,

dat gij zoo'n lange streep vormt,

dat gij zoo breed uitzit;

(d. i. dat gij in langen streep achterelkaar aanlopend zijt gekomen en nu in breede rij hier neerzit);

dat gij zwart ziet in 't dal,

dat gij rood ziet op den berg! (in de schaduw van het dal vormen zij een zwarten hoop, maar op den berg in 't zonlicht zijn hun roode kleederen goed te zien).

De vijandelijke spreker antwoordt:

Daar gij 't zegt, er is oorzaak voor hen!

de beweglijke nek, (d. i. het paard);

de geringde hoorn, (d. i. de karbouw);

welke is verloren in den avond,

is weggeraakt des morgens;

daarom kom ik.

De spreker van de aangevallen kampong zegt nu:

Garnalen ben ik niet gaan vangen,

op 't water heb ik niet gelet,

(d. i. ik weet er niets van, want de beesten heb ik niet gezien in de rivier, of zij er soms gedronken hebben; want ik ben niet gaan visschen; noch heb ik gelet op de overtrekplaatsen der rivier. Ik heb ze niet zien drinken, noch dat andere menschen ze hebben weggevoerd langs de doorwaadbare plaatsen),

noch gisteren,

noch eergisteren.

Heden voor 't eerst toch,
 dezen dag, zooveen,
 nu gij (uw) tong tegen mij beweegt,
 nu gij mij bereikt met uwen mond,
 (d. i. nu gij 't mij zegt. De tong in rust, ligt plat, maar wanneer men
 spreekt, vormt zij een schuine helling, keàla),
 is 't, dat ik 't hoor met mijn oor,
 dat ik 't zie, met mijn oog.

IV. Iemand wordt gegrepen bij diefstal of doodslag. Hij verontschuldigt zich door te zeggen, dat hij als slaaf door zijn meester er toe gedwongen is, of dat hij als vrijheer er door zijn vorst is toe aangezocht:

paleàngga ka la doendang
 â doekoe;
 pambâli ka la mboekoe toe
 â doekoe;
 amboe toe ka la pandokoe,
 amboe toe ka la pandânga;
 woeja tanggoe napa
 â doekoe;
 mândoe tanggoe woendjoeloeng,
 ndjara tanggoe ndjaba,
 ahoe tanggoe kati.

Men heeft mij bedrogen in 't oproepen,
 mij toch;
 men heeft mij voorgelogen in 't verwarde,
 mij toch;

(toen men mij opriep om dit te doen, heeft men mij de zaak verkeerd voorgesteld (kaleàngga = krom) en mij voorgelogen in deze ingewikkelde zaak. Hij wil dus zeggen: ik dacht geoorloofde weerwraak uit te oefenen, maar men heeft er mij blijkbaar doen inloopen en voorgelogen);

plaats mij niet in 't schuldig zijn,
 plaats mij niet in 't misdreven hebben;

(neem mij niet als verantwoordelijke persoon in deze schuld en in dit misdrijf);

een krokodil, wiens deel 't is op den loer te liggen,
 dat was ik;
 een slang, wiens deel 't is om te omkronkelen,

een paard, wiens deel 't is te bijten,
 een hond, wiens deel 't is te bijten;
 (d.i. ik was maar 't werktuig in de hand van mijn meester).

V. Een weduwe of weduwnaar zegt van zich zelf:

koe ndjara hakahéaung;
 koe tau hakaâtoeng;
 koe manoe mila;
 koe ahoe oeloe ndjârang;
 koe karâmbô'a,
 mande pingoe wai.

Ik ben een alleen loopend paard;
 ik ben een alleenstaand mensch;
 ik ben een verweesde kip;
 ik ben een hond jankend verdwaald;
 ik ben een karbouw,
 welke geen water weet (te vinden).

VI. Ta djoengga, ta talili,
 ta loedoe, ta parândjang,
 mandapoe ta papera.

Laten wij op de gitaar spelen, laten wij op de fluit spelen,
 laten wij zingen, het tegelijk doen,
 laten wij naast elkaar gaan zitten.

Dit zeggen twee jongelui tegen elkaar, wanneer zij innige vriendschap
 met elkaar willen sluiten.

VII. Djâka koe rongoe rau,
 djâka koe ngita kaloeng,
 koe bera nja paraing,
 koe likoe nja tanawang.

Als ik 't van verre hoor,
 als ik 't maar vaag zie,
 zal ik hem de kampong verwoesten,
 zal ik hem krijgsgevangenen binden.

Tusschen twee kampons bestaan reeds lang allerlei kwestie's. 't Geduld
 is ten einde en nu zegt de een: als ik nog eens bij geruchte hoor of denk te
 zien, dat hij mij overlast aandoet, zal ik 't als een oorlogsverklaring opvatten
 en hem komen beoorlogen.

- VIII. Pamalo'ang bânggi Hae,
pamareri mata djawa.

Slank van lendenen als een Savoenees,
met amandeloogen als een vreemdeling,
(d.i. een Chinees).

- IX. Woea kapilitoe nggoe ha,
woea kandjiloe nggoe ha.

't Zijn mijn kleine pisangvruchten,

't zijn mijn kandjiloe vruchten.

(kapilitoe = de onderste kleine groene vruchten van een pisangtros;
kandjiloe = een soort boom met kleine roode vruchten, oneetbaar).

Men vraagt iemand: wat zijn dat toch allemaal voor menschen in uw huis? Dan antwoordt hij: och, 't zijn maar slaven, oneetbare vruchten, welke niets waard zijn.

- X. Het Gouvernement noemt men:

ina nda la wai,

ama nda la wai.

Onze moeder op 't water.

onze vader op 't water;

(van over de zee tot ons gekomen).

Zijn eigen vorsten noemt men:

ina nda la mara,

ama nda la mara.

Onze moeder op 't land,

onze vader op 't land.

- XI. Men zegt van iemand, die krijgsgevangen is gemaakt en gebonden is meegevoerd:

la tangga kâha,

la likoe djâritoe.

In 't nauwe blok,

in 't vastgesnoerde touw.

- XII. Men zegt van iemand, die van een bepaalde zaak nauwkeurig op de hoogte is:

na wē na maramoek,

na roeha na manjoâmba.

Een varken, dat in de modder wentelt,
een hert, dat een ligplaats maakt in 't gras.

XIII. Koe pangga ja na rehi,
koe liti ja na poeloeng.

Ik heb overschreden den afgesproken tijd,
ik heb getrapt op 't afgesprokene;
(d. i. een belofte verbreken).

XIV. Van iemand die gevlucht is en zich schuil houdt, zegt men:

la djami makaloetoe,
la woekoe witoe mbâpa.

In 't verwarde struikgewas,
in de neergetrapte alang-alang.

XV. Nde moâwâl mapabetang,
nde manoe mapabaka.

Geen viertouwig orakelsnoer, dat tegen hield,
geen kip, welke er zich om bekommerde.

Een ramp of ongeluk, welke iemand onverwacht en onafwendbaar is
overkomen. Geen orakelsnoer noch kippendarm had gewaarschuwd, dat onheil
dreigde.

XVI. Koe ndjara ndjili.
koe ahoe ôndja.

Ik ben een vermoeid paard,
ik ben een uitgeputte hond.

Dit zegt men, wanneer men genoeg van een zaak heeft, b. v.
van 't zoeken naar een verloren paard.

XVII. Koe woenga nja na liting,
koe haha nja na rehi.

Ik was eerder dan het geschil,
ik was den tijd vooruit;

(d. i. ik heb 't van te voren wel gezegd, dat 't zoo zou afloopen).

XVIII. Hoeroetoe nggoe nja ka,
mbâpa nggoe nja ka.

Ik ben aan 't overhellen,
ik breek af;

(d. i. ik beken het gedaan te hebben).

- XIX. Ndakoe angoe lānggi nja,
ndakoe angoe wiui nja.

Ik ben hem geen metgezel geweest in 't gezamenlijk doen,
ik ben hem geen metgezel geweest in 't verbergen.

Wordt men als medeplichtige van diefstal beschuldigd, dan antwoordt men
dit: ik heb hem niet geholpen in 't stelen noch ben ik heler van het gestolene.

- XX. Na makikoe mata kâma,
makahiloe rongoe kâma.

Die ons volgt met de oogen,
die ons hoort met de ooren;

(zegt men van den Marapoe, beschermgeest, die ons ziet en hoort).

- XXI. Na pangga ngga koeta,
na kakoâmba ngga winoe.

Hij voorziet mij van sirih,
hij voorziet mij van pinang;
(d.i. hij is mijn verloofde).

Pangga = één span; de gedroogde sirihvruchten worden aaneenge-
regen en dan opgerold tot rollen van één span breedte;

kakoâmba = bladscheede van de pinangbloesem; men naait er zakjes
van en bewaart er de gedroogde pinangvruchten in.

- XXII. Ningoe marohoe ja la tiboe,
mawindoe ja la winoe.

Er is iemand, die haar ombonden heeft als suikerriet,
die haar omspannen heeft als pinangboomen;
(d.i. deze vrouw is reeds besproken en beloofd aan een ander).

Suikerriet laat men groeien in groote bossen; wanneer 't nu opgescho-
ten is, dan wordt 't geheel met een touw opgebonden, opdat 't niet uit elkaar
groeie, maar goed recht opschiete. 't Groeit dus niet meer *vrij*, maar *gebonden*.

Een aanplant van pinangboomen wordt met een touw omspannen, als
teeken, dat de boomen van iemand zijn en niet zoo maar in 't wild groeien.

- XXIII. Matoea kaba mata ka ka,
malai loenggi ka ka.

Ik ben reeds volwassen van gezicht,
ik ben reeds lang van haar;

(d.i. ik heb den huwbaren leeftijd reeds bereikt).

Een variant hiervan is:

Na malai loenggi nggoe,
na matoea tau nggoe.

Lang is mijn haar,
volwassen is mijn lichaam.

XXIV. Na pakatâri djala ja,
na paroemba rara ja.

Zij is als een verscheurd vischnet,
zij is als verdord gras;

(d.i. zij is geen maagd meer, heeft voor haar huwelijk reeds met een ander geleefd).

XXV. Na kâri ka na kamba na,
na kapoâla ka na wihi na.

Verscheurd is haar wol,
vol wonden is haar been;

(d.i. zij is een slet).

XXVI. Toetoeroe la toengoe oehoe wē,
la toengoe pâni manoe.

Zij is vlijtig in 't voeren der varkens,
in 't voeren der kippen;

(d.i. zij is een goede huisvrouw).

XXVII. Eti wē hē,
manoe tândji oera.

Een recht opgaande varkenslever,
een juiste kippendarm;

(d.i. wees oprecht, spreek de waarheid).

XXVIII. Oerâtoe katâdjâ,
kandâhâroe karai.

De lijnen nakijken stuk voor stuk,
in 't oog houden en vragen;

(d.i. iemand nauwkeurig ondervragen; een zaak nauwkeurig onderzoeken).

Oerâtoe = de lijnen van darm of lever nazien. Men bedoelt dus met 't eerste: de ingewanden onderzoeken, en met 't tweede lid: de moâwal, 't viertouwig orakelsnoer raadplegen. Dus alle middelen in het werk stellen om achter de waarheid te komen.

XXIX. Nini ma nggoe nja keàla,
lindi ma nggoe nja ai.

Ik loop op den rand van een afgrond,

ik loop over een boomstam;

(d.i. ik ben in een gevaarlijke positie).

Dit zegt b.v. een slaaf, die weggeloopt is van zijn heer; of een man, die een vrouw geschaakt heeft.

XXX. Nitoe maliroe nggoe nja,
wâla hawoeroetoe nggoe nja.

Ik ben een verre haarwortel,

ik ben een weggewaaid bloem;

(d.i. ik ben een verre bloedverwant van hem).

Nitoe = de fijne dunne haarwortel van een plant; vandaar ai nitoe = sandelhout, dat dus niets te maken heeft met nitoe = geest, van andere talen, gelijk men tot nu toe gewoonlijk aannam.

XXXI. Ndakoe tari papa,
ndakoe kapa leba.

Ik ben niet als een afgerukte helft,

ik ben geen afzonderlijk staande kapa;

(d.i. ik wil er mij niet aan onttrekken; ik wil mij niet afzonderlijk houden, als gij ook mee doet).

Kapa = een strandplant, die steeds alleen groeiend voorkomt.

XXXII. Rândi ja la langa,
joeboeloe ja la kambí.

De langa-vruchten aaneen rijgen.

de boontjes in bosjes binden.

Dit wil zeggen: beslag gaan leggen op een huwbaar meisje. De oogst is rijp, het meisje is huwbaar. Men moet de oogst binnen halen, opdat er geen dieven komen stelen. Het meisje moet besproken worden, voordat een ander haar weghaalt.

Zoo spreekt een meisje van haar verloofde: na mahâla kapa karândi = die mij reeds heeft gebonden.

XXXIII. Âkaloe parai,
hoerâtoe hapapa.

Soldeersel, dat onverwachts los laat,

aan de eene zijde gekleurd.

Dit zegt men van iemand, die onbetrouwbaar is, een huichelaar. Men kan nooit op hem aan. Hij is aan de eene zijde effen wit, maar aan de andere zijde is de eigenlijke kleur.

XXXIV. Kapoe nda pahâpa rara ngaroe,
njama nda kokoer ili mata.

Kauw mij een sirihpruim voor rooden mond,
kauw mij klapper voor glimmend gezicht.

Dit zegt men tot een meisje, dat men gaarne trouwen wil. Tot de plichten van een huisvrouw hoort, voor haar man een sirihpruim klaar te maken en hem met uitgekauwde klapper 't lichaam in te wrijven.

XXXV. La lokoe li,
la ânda pala.

Bij de rivier, welke men aandoet,
bij den weg, welken men oversteekt;
(d. i. op de bekende plaats).

XXXVI. La tana mamaliroe,
la lokoe mamarau.

In het verre land,
bij de verre rivier;
(d. i. een onbekende, verafgelegen landstreek).

XXXVII. La tana hau paraing,
la lokoe hau mananga.

In het land, met een andere stamkampong,
bij de rivier met een andere monding;
(d. i. een ander landschap, in onderscheiding van de eigen landstreek).

XXXVIII. La tana nge'a papangga nda,
la lokoe nge'a papala nda.

In 't land, door ons betreden,
bij de rivier, door ons overgetrokken;
(d. i. de door ons bezochte landstreek).

XXXIX. La pambeling ndaung,
la pandjiloeng woelang.

Als het jaar omkeert,
als de maan verwisselt.

Dit zegt men, als men een zaak van zich af wil schuiven: gij moet een ander jaar maar eens weer komen.

XL. O e r a m a n d a,
l a o e r a a n a m a n o e;
e t i m a n d a,
l a e t i a n a w ē,
b a t a n g a l a n g,
m a r a r a, m a b a r a.

Het was onze lijn,

(die overeenstemde met) de lijnen (van de darmen) van het kuiken;

het was onze lever,

(die overeenstemde met) de lever van het varkentje,

zoodat wij kregen

het roode (goud), het witte (zilver).

Het was ons lot, ons goed fortuin, dat wij rijk zijn geworden. 't Was geen zuiver toeval, maar was aldus door de geesten voor ons weggelegd en bepaald.

XLI. K o e n d o k o e p a h o e p o e b â n g g i,
k o e n d â n g a p a h o e p o e n g g o r o e.

Ik ben schuldig tot aan de lendenen toe,

ik heb misdreven tot aan de hals toe.

N d o k o e = overtreding van de adat; n d â n g a = van den rechten weg afdwalen, verkeerd gaan. Men wil dus zeggen: ik ben gansch en al schuldig.

XLII. N j o e n g g a l â p â h o e n d o k o e n g g o e k a,
n j o e n g g a l â p â h o e n d â n g a n g g o e k a.

Ik heb overtroffen mijn schuldig zijn,

ik heb overtroffen mijn misdrijf;

(d. i. ik ben meer dan schuldig. Mijn schuld is te groot dan dat die zou kunnen worden verzoend).

XLIII. T a u l a w a t o e n g o e d o e,
l a t a n a m â d o e.

Menschen op de onbeweeglijke steenen,

op het drooge land;

(zegt men van de menschenkinderen, die op de aarde wonen, in onderscheiding van):

tau la oema watoe,
la wai mandjoloeng;

bewoners der steenen huizen (holen in de steil rotsachtige oevers) in het diepe water.

Hier bedoelt men mede de zielen der gestorven voorvaderen, geïncarneerd in krokodillen of visschen.

XLIV. La tana toekoe,
la watoe djangga.

In 't oneffen land,
op den hoogen steen;

(d.i. 't bergachtige binnenland, in onderscheiding van 't meer vlakke kustland).

XLV. Paleàwa lakoe na ngga,
pahoe ka hada na ngga.

Hij heeft mij gezonden te gaan,
hij heeft mij bevolen op te staan;

(d.i. ik kom niet uit eigen beweging, maar een ander heeft mij gezonden).

XLVI. Lima ndakoe rāma,
mata ndakoe ita.

Met de handen raakte ik niet aan,
met de oogen heb ik niet gezien;

(d.i. ik weet er niets van en ben er onschuldig aan).

XLVII. Wihi nggoe ndakoe pangga,
katikoe nggoe ndakoe wingoe.

Met mijn voeten heb ik niet gestapt,
met mijn hoofd heb ik niet gedraaid;

(d.i. ik ben mijn huis niet uit geweest en heb mij niet bewogen van mijn plaats; hoe zou ik er dus iets van af weten?).

XLVIII. Beli na nja ka,
na tau nggoe;
ndjānga na nja ka,
na ndjara nggoe.

Het keert terug,
mijn lichaam;
het draait zich om,

mijn paard;
(d. i. ik zal later wel eens terug keeren).

XLIX. Na mbâlâroe kambihanggoe,
na bokoel katikoe poengoe nggoe.
Breed is mijn hoef,
groot is de punt van mijn elleboog;
(d. i. ik ben een man van macht en van aanzien).

L. Na koki kalambaroe,
na ngadoe kalamaling.
Hij lette op mij des morgens,
hij keek naar mij des avonds.
Dit zegt men van zijn pleegouders, die iemand hebben opgevoed.

LI. Mata ringa ndjoeda,
wihi reângga mbata.
Oogen snel gesloten,
voeten snel gebroken;
(d. i. plotseling sterven; ringa is een dialect-vorm van reângga).

LII. Napangga ndâki ta,
nalakoe ndoetoe ta.
Hij stapt, ons begeleidend,
hij gaat, ons naloopend;
(zegt men van den Marapoe, den beschermgeest, die den mensch op al
zijn wegen volgt en bewaart).

LIII. Ndjara ndoemoer,
kambaniroe ndoâlâk.
Het stilstaande paard,
de recht overeind staande paal;
(d. i. het huis).

LIV. Pahâra njala hoepoe,
patoâma njala pinoe.
Doe 't stil houden bij het einde,
doe 't bereiken den top;
(d. i. geef ons overvloed. Gewone uitdrukking in het gebed voor een
rijken oogst).

- LV. Moe peàka moe pandoe'ang,
moe pani moe pandâhang.
Spreek en doe 't goed zijn,
zeg 't en doe 't goed zijn;
(d.i. zeg 't naar waarheid; ndoe'a = goed, dialect van Laura; ndâ-
ng = goed, dial. van Kodi).
- LVI. La mboeroe mamandiri,
la lodoe mahambâti.
In de druipende dauw,
in de gloeiende zon;
(d.i. wij zullen u dooden en uw lichaam buiten in de open lucht aan
een boom hangen).
- LVII. Kapata nggoe nja roekoe na,
kanoeka nggoe nja jioe na.
Ik spoor op zijn spoor,
ik speur na zijn tong;
(d.i. een verloren beest gaan opzoeken; roekoe = voetspoor; jioe =
tong; d.w.z. nagaan waar 't beest aan 't grazen is geweest).
- LVIII. Andoeng nda mâli,
andoeng nda mbâpa.
Een doodshoofdenpaal, welke niet verrot,
een doodshoofdenpaal, welke niet gebroken wordt;
(d.i. eeuwige vijandschap, door geen vrede te eindigen; andoeng is
de paal, waar men de gesnelde hoofden aan ophangt).
- LIX. Koe tapoe ja la tera,
koe ndâni ja la mboâla.
Ik stapel goed op goed,
ik zet mand op mand;
(d.i. ik heb eerst mijn zuster aan iemand tot vrouw gegeven en later
geef ik ook mijn zoon aan haar dochter ten huwelijk. Dus tweemaal voor een
bruidschat zorgen).
- LX. La pinggi ai wangga rara,
la watoe ngodoe mbiha.
Bij den bruinen waringinboom,

bij den onbeweeglijken, wondermachtigen steen;
(d.i. op een heilige plaats, door geesten bewoond).

LXI. Kata panoewa nja,
na likoe na mamboâta,
na ai na mambata.

Laten wij aan elkaar voegen
het touw, dat gebroken is,
het hout, dat gebroken is;
(d.i. afgebroken vriendschapsbanden weder opnieuw aanknoopen).

LXII. Kaboekoeloe ja na tau mboendâba na = roep alle menschen bijelkaar.

(Kaboekeeloe = oprollen van een kluw garen).

LXIII. Djâka ningoe pahili nggoe, papangga nggoe,
toe ja la eti wê, la oera manoe.

Als ik overtreden of misdreven heb,
leg het dan in de lever van een varken, in de darmen van een kip;
(d.i. als ik schuldig ben, laten wij het dan door de geesten laten uitmaken, door na te gaan de lijnen van een varkenslever of de ingewanden van een kip).

Hili = overslaan, dus: zonde door nalatigheid; een onbewuste, onwillekeurige overtreding;

pangga = stappen, ergens opstappen; wil dus zeggen: een zonde met der daad, een welbewuste, opzettelijke overtreding.

LXIV. Nde ngaha nggoe, nde woekoe nggoe =
niet uit eigen vrijen wil; door den nood gedrongen.

Dit zegt b.v. iemand, die van diefstal beschuldigd, antwoordt, dat hij het op last van zijn hoofd of radja gedaan heeft.

Ngaha en woekoe zijn synoniemen van kokoe = uit vrije beweging iets doen.

LXV. Koe kikoeng roemba moeroe,

koe kikoeng wai makahingiroe = ik volg groen gras, ik volg helder water, d.w.z. met een zaak, waar men het niet over eens kan worden of die moeilijk optelossen is, naar den radja gaan, om dien te laten beslissen.

LXVI. Koe kikoeng lââtâng mapawai,

kamotoe madjangga = ik volg een rijstveld, dat bevoeid wordt, een hoog dijkje in het rijstveld; d.w.z. zich bij een radja in huis begeven, zijn onderhoorige worden.

De natte rijstvelden zijn alleen in het bezit van den radja, daar hij de menschen en de karbouwen bezit om sawah's te bewerken. De kleine man heeft alleen droge rijstvelden, welke hij in den regentijd kan beplanten.

LXVII. Kahinggar i nggoe nja la ai,

tanjalang i nggoe nja la manoe =

ik ben versplinterd als hout,

uitelkaar gejaagd als kippen.

Dit zegt men als de kampong is verwoest en men voor den vijand heeft moeten vluchten in de bosschen.

LXVIII. Meer korte en overdrachtelijke uitdrukkingen, waaraan de Soembaneesche taal zeer rijk is, zijn o. a.

tama la koeroeng = de kamer binnen gaan; d.w.z. trouwen.

In het groote Soembaneesche huis zijn verschillende kleine kamertjes gemaakt voor de getrouwde lui. De ongetrouwde mannen slapen tezamen op een groote balei-balei.

Ook gebruikt men wel de uitdrukking: leâmbar la koeroeng d.i. overstappen (nl. over den drempel) in de kamer.

Verschillende uitdrukkingen voor sterven:

na meti ka = hij is dood; na kapoedang ka = hij heeft zijn ooggen gesloten;

na ndjoroe ndjara = het paard is gevallen; na lakoe ka = hij is heengegaan;

na pandjongoe ka = hij heeft (de menschen) doen samen komen, nl. tot een begrafenis.

Lo'a patoe nja winoe rara = iemand rijpe pinang gaan brengen; d.w.z. bij iemand aanzoek gaan doen om de hand zijner dochter. De jongeling is gewoon zijn toekomstige bruid steeds van sirih en pinang te voorzien.

Koe pinja na ihi kamboe na = ik ken de inhoud van zijn buik; d.i. zijn diepste, verborgen gedachten.

Nggâra nggoenang, nggâra nggêtoeng, wâmoe = wat heb je toch tegen te pruttelen.

Nggoenang en nggétóeng zijn klank nabootsende woorden, zonder speciale beteekenis.

Na mamemi, na mamata palo'a- mai nja = het gekookte, het rauwe (ongekookte) heen en weer doen gaan. Elkaar van alles wat men heeft mededeelen. Groote vrienden met elkaar zijn.

Mihi wai, kârang tana = het water droogde op, het land werd droog.

Vaste uitdrukking voor: van de oudste tijden af, van het begin der schepping.

Kâdjang kadiroe mangiloe njoemoe, kakoe mângoe papoehing njoengga = maak gij maar eerst even de gaten in den grond, dan pas zal ik het (zaad) er wel indoen.

Spreek gij maar eerst, dan zal ik het wel aanvullen.

(Kâdjang = met een pootstok gaten in den grond maken voor het planten).

Na peri wânggau tau = de menschen gebruiken u om zich mee te wrijven.

Gij zijt veel te goedhartig en de menschen maken er misbruik van, door u alles maar af te nemen, gevraagd of ongevraagd.

Pahâpa la kaloemboetoe tau = sirih kauwen uit de sirih-tasch van anderen.

Dit zegt men van een vrouw, die zeer familiaar met andere mannen omgaat, andere mannen aanhaalt.

Paboroeng la marâmba = iemand gaan aankleeden bij den vorst. Wij zouden zeggen: iemand gaan uitkleeden. Iemand gaan beschuldigen achter zijn rug; iemand gaan zwart maken, gaan belasteren.

— (109)

2-18

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY

GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.

S. B., 148. N. DELHI.
